לציונות–לסוציאליזם–לאחוות עמים

על המשמר

יום ו', י' באב תשמ"ו, 15 באוגוסט 1986 / שנה מ"ד מס' 13115 / המחיר 1.20 שקל כולל מע"מ

דקל: רבין אמין — פרס לא

מאת כתבנו בארה"ב

שר־החוץ יצחק שמיר סבור, ש„סיכום של שמעון פרס אינו סיכום" לדברי מקורבו של שמיר, סגן־שר־הבטחון מיכאל דקל, המבקר עתה בוושינגטון.

בשיחה עם עתונאים ישראליים כאן, שיבח דקל את אמינותו של שר־הבטחון יצחק רבין ואמר, כי „סיכום של רבין הוא סיכום".

דקל, הדוגל בחידוש ההתנחלות בשטחים, אמר כי השקפת העולם של רבין אינה רחוקה משלו. בתשובה לשאלה אם דבריו על אמינותו של רבין חלים גם על ראש הממשלה פרס, ציטט דקל את דברי שמיר.

לדברי דקל, גדלה האוכלוסיה היהודית בשטחים מאז 1984 בקרוב ל־30 אלף איש, ולאחר החילופין בראשות הממשלה ישתנו הרגשים במדיניות ההתנחלות.

באיגרת לראש־הממשלה, לקראת בואו של שר־האוצר לוושינגטון

שולץ תובע מממשלת ישראל להנהיג רפורמה במיסוי ולשנות מבנה המשק

מציע מכירת חברות ממשלתיות לידיים פרטיות ויציאת הממשלה משוק־ההון ● לדבריו צעדים דחופים אלה דרושים כדי להבטיח הצמיחה הכלכלית ולהגיע לאי־תלות בסיוע מארה"ב ● תובע שהשר נסים יביא עמו לארה"ב תוכניות מפורטות בנושאים אלה ● ח"כ ארנס: זו אינה התערבות – אלה הצעות טובות לפירוק המשק הבולשביקי ● ח"כ גרוסמן: לדחות הפקודות מוושינגטון

מאת כתבנו הכלכלי בירושלים

המימשל האמריקני מצפה ששר־האוצר משה נסים יביא עמו לארה"ב תוכנית מפורטת לרפורמה במערכת המיסוי, לנסיגה ממשלתית משוק ההון

(המשך בעמוד 2)

מתיחות בין קמחי לטמיר לקראת הרוטאציה ● עמוד 3

צעירה נאנסה בת"א — נבדק הקשר למקרים קודמים ● עמוד 28

20 הרוגים ומאות פצועים בהתפוצצות בביירות ● עמוד 26

עתונאים נוהרים להלסינקי לשיחות ישראל־בריה"מ ● עמוד 3

„ידו של רבין רעדה כאשר אישר סבב המינויים"

אווירה קשה בצה"ל בעקבות הביקורת — הרמטכ"ל פועל להרגיע

תביעה להעלות הנושא בוועדת חוץ ובטחון ● רב־אלוף לוי: סרוב האלוף אור להתמנות לראש המפח"ש – גרם לסבב המינויים ● פרס דוחה הביקורת: יש הגיון במינויים ● אלוף (מיל) גביש: החילופים – פאשלה ● גרנות: מינויים מעוררי תמיהה

מאת אבי בניהו, כתב „על המשמר"

סבב המינויים הבכירים שעומד להתבצע כבר בשבוע הבא בצה"ל, ממשיך לעורר סערה בקרב חוגים רחבים בצבא ובציבור ולעצור תגובות חריפות. נושא המינויים החדשים של האלופים אמיר דרורי, אורי שגיא ויצחק מרדכי, הפך אתמול לשיחת היום בצה"ל.

קצינים בכירים ווטרים כאחד טוענים כי המינויים, לאחר פרקי זמן של חצי שנה בתפקיד בכיר, מהווים פגיעה רצינית במאמץ שעשה צה"ל בשנתיים האחרונות להשריש קביעת פרקי זמן מינימליים בתפקיד. עם זאת הביעו מקורות צבאיים תקווה כי הביקורת תופסק במהרה וכי המטכ"ל ישוב לעבודה סדירה עם המינויים החדשים.

יו"ר ועדת החוץ והבטחון של הכנסת, ח"כ אבא אבן, תבע אתמול לקיים בירור דחוף עם שר־הבטחון והרמטכ"ל. אבן אמר כי מרוב הפניות

(המשך בעמוד 2)

פרס השלים איגרתו למובארק – מקיפה שני עמודים, תימסר ע"י טמיר

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של „על המשמר"

ראש־הממשלה שמעון פרס הכין אתמול את האיגרת שהוא עומד לשגר לנשיא מצרים חוסני מובארק. האיגרת משתרעת על שני עמודים וראש־הממשלה מברך בה את הנשיא מובארק בעקבות אישור שטר הבוררות על־ידי הקבינט. פרס מפרט — לפי החלטת הקבינט — את ההתחייבויות בנושא הנורמליזציה שנתן הנשיא מובארק לישראל, בשדרים בכתב ובעל־פה, ומביע תקווה, כי יחד ישמרו את השלום. פרס מזכיר את פגישתו עם מלך מרוקו חסאן

(המשך בעמוד 2)

קשיים מהותיים בניסוח הסכמי המסגרת מעכבים את החתימה

הוועדה המרכזת מתכנסת היום לישיבה מיוחדת – שלישית השבוע – לדיון בנושא ● היום בצהריים צפויה תשובתם של הארגונים הכלכליים

מאת כתבנו לענייני עבודה

הוועדה המרכזת מתכנסת היום לישיבה מיוחדת שלישית השבוע, לדיווח ולדיון בקשיים המעכבים את החתימה על הסכמי המסגרת בשני המיגזרים, הציבורי והפרטי.

בהסתדרות מעריכים כי על אף קשיי הניסוח המהותיים לא יהיה מנוס מחתימה קרובה, בשל הציפיות בשטח לכך.

המזכירים של האיגודים המקצועיים דנו אתמול בטיוטות ההסכמים הצפויים, הנתונים עתה בידי משפטני ההסתדרות, המעסיקים הפרטיים והמעסיקים הציבוריים העוסקים בליטושם.

(המשך בעמוד 2)

הצעות מוושינגטון

לפעמים קשה להבין את ידידנו האמריקנים, ולפעמים דווקא קל להבין, אבל קשה להסכים; זה המקרה של האיגרת האחרונה ששלח שר־החוץ ג'ורג' שולץ לממשלת ישראל בתביעה להנהיג מדיניות כלכלית לטווח ארוך תקיפה ושמרנית. קל להבין, שבבית־הלבן ובמשרדים הסמוכים לו חוששים הפקידים הבכירים את עינם מביצועיו של המשק הישראלי, [illegible] כל הפרוייקט היקר (כמה מיליארדי דולרים) של הצלת כלכלת ישראל ויכשל בסופו של דבר. אלו חששות שקל לנו להבינם [illegible] כי הם, כלא־יהרף, מנת חלקנו ופחדנו. גם מקובלת עלינו [illegible] של המימשל בארה"ב שלא תראה ממשלת ישראל בייצוב האינפלציה את סוף דרכו של התיקון היסודי הדרוש בכלכלתה של ישראל, וכי תוצג ותופעל תוכנית רב־שנתית לתמורות המבטיחות צמיחה [illegible] כלכלית היא צריכה בראש, ולא צריכה בראש, כפי שזה קורה בחודשים האחרונים. [illegible] קצרי־מרחק, עם מנוחה ממושכת בין ספרינט לספרינט. ראשים [illegible] הסיקו, מעבר לים, לתבוע את המשכו של המאמץ.

[illegible] לא נקבל את העצה האידיאולוגית לבצע בכלכלת ישראל מהפך [illegible] ולו רק מסיבה מעשית לגמרי: שבע שנים משלה בארץ [illegible] אשר הרימה על דיגלה את הליבראליזם, וניסתה – בדרכה־היא – [illegible] עד לפיתוחו של משבר תהומי. מה הם, איפא, מציעים לנו היום [illegible] לחזור על אותן השגיאות והשיגעונות.

[illegible] המשק הישראלי הוא התוכחה המוחצת ביותר לכשלון גישות מסויימות בכלכלה, אבל גם המשק של ארה"ב הוא הוכחה משכנעת לכך. [illegible] כלכלה לא־יציבה, עם גרעונות תקציביים ומסחריים [illegible] מתוחים עד קצה הגבול, עם חובות פנים וחוץ [illegible] בלתי־מרוסן של הצריכה הפרטית והבטחונית גם־יחד [illegible] הכלכלית בוושינגטון צמודה לחמלצות [illegible] כך נשלח ונכשלה, ככל שהורחקו ממנו.

[illegible] הצעות פוליטיות אחרות, כמו העברה לידיים פרטיות של חברות [illegible] מאסיבית של המיסים על בעלי־הון [illegible] של האמריקנים, כל ניסיון לממשן הלכה למעשה בארץ [illegible] ולמי נבוא אז לבקש סיוע אם לא לדוד סם. [illegible] כדי שלא ישובו הגרעונות, כדי שתיבלם [illegible] כדי שיצמח היצוא, זקוק המשק למדיניות [illegible] ארוכת־נשימה – אך כיוונה הכללי הפוך מן המתבקש על־ידי [illegible] שולץ.

600 שוטרים הועסקו באבטחת ביקורם של 4 ח"כי „התחיה" בהר־הבית

תודות לאבטחה הכבדה עבר הביקור בשקט חרף ההצהרות המתגרות של הח"כים במקום

מאת בצלאל עמיקם, כתב „על המשמר" ודוד פרידמן, כתב עתי"ם

מאות שוטרים הקיפו אתמול את ארבעת חברי הכנסת של תנועת „התחיה" ועם ליווי זה עלו הח"כים אל הר־הבית. הם שהו על ההר מחצית השעה ובמהלך הביקור סיירו גם באורוות שלמה שעל הר־הבית.

חברי הכנסת יובל נאמן, גרשון שפט, גאולה כהן ורפאל איתן, עלו על הר־הבית, דרך שער המוגרבים, משעה חמש אחה"צ.

נאמן: ריבונות מלאה

„העלייה שלנו להר היא במסגרת המאמץ להשיג ריבונות מלאה על הר־הבית", אמר יו"ר תנועת „התחיה" ח"כ יובל נאמן, מדקות המתנה לפני העלייה. ח"כ גאולה כהן אמרה: „אלפיים שנה התפללנו להגיע להר־הבית והיום אנחנו מבקשים לא רק להסתכל על ההר אלא לעלות עליו".

עשרות צוותי טלוויזיה ועיתונאים נשארו מאחורי „גדרות" המשטרה, שהקיפו את דרך הגישה להר־הבית. העתונאים לא הורשו להילוות לסיור של חברי הכנסת בהר. „התנאים

(המשך בעמוד 2)

ההנהגה העולמית של „השומר הצעיר"

אל המקשרים והמדריכים של מפעלי הקיץ (ידיד)

ישיבת הסיכום

אשר אמורה היתה להתקיים ביום א' 17.8 במועדון הקיבוץ הארצי נדחתה ליום ג' 26.8 בשעה 09.00 באותו מקום.

קיסר: פיקוח מחירים עד מארס — תנאי לחתימת הסכם השכר

תמיהה בהסתדרות על הסרת הפיקוח משורת מוצרים ושירותים יום לאחר הבטחת נסים להאריך הפיקוח עד מארס '87

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

בהסתדרות הובעה אתמול תמיהה ומורת רוח על הסרת הפיקוח מעל מחירי סידרת מוצרים ושירותים, וזאת בטרם חלפה יממה מאז ניתנה הבטחה פומבית של שר־האוצר למזכ"ל ההסתדרות וליו"ר האגף לאיגוד מקצועי שהפיקוח על המחירים יימשך בחוק לפחות עד מארס 1987.

מזכ"ל ההסתדרות, ח"כ ישראל קיסר, שדיבר בטקס חלוקת רווחים לעובדי מפעלי „כור", „נעמן" ו„ברבור" בעכו, אמר, כי התנאי לחתימת הסכמי העבודה בשירות הציבורי יהיה קבלת נספח בכתב משר־האוצר, שיצורף להסכם המקורי שייחתם, בדבר שמירה על פיקוח המחירים בחוק עד תום תקופת ההסכם במארס 1987.

קיסר טען, שבעוד שר־האוצר נענה לתביעת ההסתדרות, ממשיך שר־התעשייה־והמסחר בתוכניתו להסרת הפיקוח על המחירים. „זו תופעה חריגה ויוצאת דופן בממשל מתוקן" — התריע המזכ"ל.

שכר המינימום

כמו־כן הבהיר קיסר, שעניין שכר המינימום בשיעור של 45 אחוז מהשכר הממוצע במשק הוא חלק אינטגרלי של המדיניות המקצועית בשנה זו וההסתדרות תעמוד על ביצועה הלכה למעשה מבלי לגרום לגרירה כללית של השכר כלפי מעלה.

לדבריו, קביעת שכר מינימום אינה מחייבת העלאת שכר אוטומטית לכל העובדים. „כבר החלטנו שבכלל משק העובדים יונהג שכר מינימום של 45 אחוז מן השכר הממוצע, שמסתכם ב־450 ש"ח לעומת 387 ש"ח בהסכם הקודם", אמר קיסר.

נגד קיצוץ ברווחה

אשר לקיצוצים המוצעים על־ידי שר־האוצר בתקציב הממשלה אמר קיסר, שעקרון האיזון התקציבי הוא תהליך חיובי במשק הנתון בתהליך של הבראה. אך בשום פנים, הטעים המזכ"ל, אין לקצץ על חשבון שירותי רווחה אוניברסליים לציבור האזרחים משלמי המס וההתקשרויות בענף הבניין הנתון במצוקה.

„יש מקורות כספיים לסגור לאיזון התקציב הממלכתי ויש עדיין תחומים שאפשר למסות אותם מבלי לעמוד בסתירה עם מערכת הרפורמה במיסוי, והמדובר במיסוי על דירות פאר וכיוצא באלה" — אמר ישראל קיסר.

נבון תומך בהארכת מינוי קרפין כעורך „מבט" כדי למנוע „מחול שדים"

הארכת המינוי תיתקל בהתנגדות רוב עובדי מחלקת החדשות

מאת אתי רונאל, כתבת „על המשמר"

שר־החינוך, יצחק נבון, הביע אתמול את תמיכתו בהארכת מינויו של עורך „מבט", מיכאל קרפין לתפקיד זה. עמדת השר היא, כי לנוכח „השקט התעשייתי", השורר לאחרונה בטלוויזיה, צריך למנוע מחול שדים סביב מינויו של עורך „מבט".

יחד עם זאת הביע השר זעם על הפרסומים, כאילו פסל את מועמדותו של יעקב אחימאיר כעורך „מבט" משום שאחיו הוא יועץ התקשורת של מ"מ ראש הממשלה, יצחק שמיר.

גם מנכ"ל רשות השידור, כך נראה, תומך בהארכת הקדנציה של קרפין כעורך „מבט". אולם, הארכת המינוי תיתקל בהתנגדות קשה של רוב עובדי מחלקת החדשות בטלוויזיה. עורכי המשנה של „מבט", רפיק חלבי ויעל חן, כבר הודיעו כי אם יוארך המינוי לא ימשיכו שניהם בתפקידם כעורכי משנה. גם מנהל מחלקת החדשות, יאיר שטרן, הודיע לפורת על התנגדותו להארכת המינוי בגלל יחסיו המעורערים של קרפין עם רוב העובדים בבניין הטלוויזיה, כולל הבמאים והטכנאים. הללו רואים בו רודן שאיננו מסוגל לקיים יחסי אנוש תקינים. נימוק נוסף שמציינים כמה מאנשי מחלקת החדשות הוא אהדתו היתרה של קרפין לראש הממשלה, הזוכה לכיסוי מעל ומעבר לזה לו זכאי אפילו ראש ממשלה.

יצוין, כי הכתב הפרלמנטרי של הטלוויזיה, יעקב אחימאיר, הסכים להגיש את מועמדותו לתפקיד עורך „מבט", אלא שלשכת ראש הממשלה מתנגדת למינויו לתפקיד הן משום קרבתו המשפחתית ליועץ התקשורת של שמיר, והן משום מה שמתפרש כיחסו האוהד של קרפין ללשכת ראש הממשלה. ואילו לשכתו של שמיר מתנגדת, כמובן, להארכת מינויו של קרפין מאותן סיבות עצמן.

מחלוקת בשאלת הסמכות

ההחלטה על הארכת המינוי אמורה להתקבל עד ה־21 באוגוסט, ובינתיים תתעורר מחלוקת גם באשר לסמכותם של המחליטים על המינוי. זאת בעקבות הפרשנות הסותרת של הנהלים הקובעים, כי על הפסקת הקדנציה יכולים להחליט הממונה הישיר, שהוא ראש מחלקת החדשות יאיר שטרן, ומנהל המדיום חיים יבין, ורק במקרה של מחלוקת ביניהם יכריע המנכ"ל. ואילו מנכ"ל רשות השידור, אורי פורת, סבור, כי זכותו של עורך ראשי להכריע לא רק בעניינים הנוגעים לתכני חדשות, אלא גם במינויים במחלקת החדשות.

גם הוועד המנהל של רשות השידור מתערב בעניין המינוי, כשיו"ר הוועד ורוב חבריו מעדיפים כעורך „מבט" את אחימאיר דווקא. צפוי כי מערכת הלחצים והתככים תימשך עד לקבלת החלטה בסוף כשבוע.

גיוס הון עצמי ושינוי יחסי העבודה — במרכז תוכנית חברת העובדים

מזכירות מפ"ם בחרה נציגיה לוועדה המנהלת החדשה

מאת כתבנו לענייני עבודה

מזכירות מפ"ם בחרה אתמול את ששת נציגיה לוועדה המנהלת החדשה, אשר תוצג ביום ראשון הקרוב בישיבת הוועד הפועל של ההסתדרות כמינהלת חברת העובדים. השישה הם: גרשון וילן, שלמה אייזנר, רעיה רטיג, מחמוד יונס, יוסי בן־בסט ואליעזר רונן.

ברוב של 60 מול 40 אימצה המזכירות את הצעת הוועדה הפרסונאלית. ההצעה הנגדית של אבי שיין וחברים אחרים הציבה את רב פלג במקום רונן.

ישיבת המזכירות הוקדשה לחברת העובדים. גרשון וילן הציג בפני חברי המזכירות את עיקרי תוכנית העבודה של משק העובדים. הדגשים של התוכנית הם על יתר ריווחיות תוך גיוס הון עצמי ושינוי מערכת יחסי העבודה מאחר וההסכמים הנוכחיים, לדברי וילן, מכבידים על המשק. לדוגמה, יצומצמו מספר הוועדים בקונצרנים לוועד אחד בלבד. דגש נוסף יושם על פיתוח מקורות עבודה חדשים, בחינה של מודלים חדשים להעמקת הדמוקרטיה התעשייתית.

הדיון שנערך לאחר הצגת הנושא על־ידי וילן נסב בעיקר על מקומה של מפ"ם בחברת העובדים. אהרן אפרת טען, כי בעבר היו [illegible] אידיאולוגים [illegible] אשר הלכו עם הזמן והטשטשו. נתן פלד קבל על כך שמפ"ם לא [illegible] המינויים החדשים. [illegible] רעיה רטיג טענה, כי לנציגי מפ"ם חסר גיבוי מהמפלגה וכי הקיבוץ הארצי כמעסיק אינו עושה די בשיתוף עובדים. משה סקר [illegible] מפ"ם תגדיל את מספר [illegible] בהנהלות של המפעלים והמוסדות ההסתדרותיים. אמציה רז ואלעזר גרנות טענו כי קיסר [illegible] ודרכו עוקף את המערכות הפוליטיות ומוביל בכך את המפעלים לאסון.

מפ"ם מחלקת ההסברה

הקיבוץ הארצי מחלקה ציונית־פוליטית

הזמנה

ביום ראשון, 17.8.86, בשעה 20.30, יתקיים באולם „צוותא" בתל־אביב רח' אבן גבירול 30 רב־שיח בנושא:

„הדברות או כפייה"

(יחסי דתיים־חילוניים לאן?)

בהשתתפות:
פרופ' ישעיהו ליבוביץ
פרופ' יהושע פורת
ח"כ אלעזר גרנות
ד"ר אריאלה רוזן צבי

מנחה: גבי זהר

הכניסה חופשית

עובדי הבניין מאיימים לשתק הענף; תובעים תוספת שכר

מאת כתבנו לענייני עבודה

הסתדרות עובדי הבניין מתכוננת להשבית את הענף החל מ־21 באוגוסט, אם מרכז הקבלנים יעמוד בסירובו לשלם תוספת שכר בענף. פרטים על ההכנות לקראת המאבק נמסרו אתמול במסיבת עיתונאים בתל־אביב:

הסתדרות עובדי הבניין הכריזה ב־6 באוגוסט על סיכסוך עבודה. המזכ"ל שלמה דהן מסר, כי במאבק יקחו חלק כל עובדי הבניין, מאורגנים ובלתי מאורגנים. אם האחרונים לא ייענו ישתקו משמרות מטעם האיגוד את העבודה באתרי בניין.

איחוד עם מפעלים כושלים

עובדי חברת הבת של סולל בונה „אבן וסיד" יחסמו היום את הכניסות לבניין הקונצרן בתל־אביב. העובדים דורשים, כי הנהלת הקונצרן תבטל את החלטתה לצרף ל„אבן וסיד" שני מפעלים, שהם לטענתם כושלים, ויפגעו בה פגיעה קשה.

המפעלים שייאוחדו על פי תוכנית ההבראה, הם נגריה במסריק חיפה ומפעל נוסף „עוגן". יו"ר ועד העובדים שמואל ירדני אמר אמש, כי בעבר כבר אימצה החברה מפעל כושל והוספת השניים ימוטטו אותה לחלוטין.

יו"ר ועד עובדי „חרות", גם היא חברת בת של „סולל בונה", שלח אתמול מברקים אל מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר ואל מנכ"ל הקונצרן אהוד שילת בו כלולה אזהרה כי אם יבוצעו שינויים מבניים ואם יבוטל האופי האוטונומי של החטיבה יפתחו העובדים במאבק מקצועי.

● מכללת בית ברל, בשיתוף עם הפקולטה למדעי החברה באוניברסיטת ת"א פותחת מסלול לימודים במדעי החברה בבית ברל.

● בקריאות לשר־העבודה והרווחה, משה קצב, לנהוג בקבלת עובדים לשרות־התעסוקה בהתאם לתקשי"ר ולהוציא מכרזים כנהוג בשירות המדינה, יצאה מזכירות מועצת פועלי ת"א — יפו בישיבתה השבועית.

מזג האוויר

הטמפרטורות: ירושלים 18 עד 31, רמת־הגולן 17 עד 33, נהריה 18 עד 30, צפת 19 עד 32, טבריה 21 עד 37, נצרת 19 עד 32, עפולה 18 עד 35, השומרון 19 עד 33, תל־אביב 20 עד 30, נתב"ג 20 עד 32, יריחו 22 עד 39, עזה 23 עד 30, באר־שבע 19 עד 36, אילת 26 עד 40. (עתי"ם)

נאמני הר הבית והתחיה „יפגינו נוכחות" ב־ט' באב

מאת בצלאל עמיקם, כתב „על המשמר"

באמירת קינות ובקריאת פרקים ממגילת איכה, נפתח אתמול צום ט' באב המציין את המועד המסורתי לחורבן בית המקדש. רחבת הכותל המערבי היתה בשעות הערב גדושה מתפללים וביניהם תיירים רבים שבאו לפתיחת יום הצום. ברחבה נפרסו שטיחים כדי לאפשר לצמים לפוש במשך שעות החום.

בתי הקולנוע ואולמות התיאטרון היו סגורים ופקחים מיוחדים השגיחו על ביצוע החוק המחייב סגירת בתי שעשועים, מסעדות ובתי קפה.

נופך מיוחד ליום הוסיפה „עצרת קינה וזעקה", שנערכה במבואותיה של השכונה החרדית מאה שערים. מארגני העצרת לא הסתפקו באבל על חורבן המקדש והגלות, אלא צרפו לה אירועים עדכניים כגון: „קינה על אברכי ירושלים המסולאים בפז, שמסרו נפשם למחות על חילול כבוד שמים ונמקים בכלא של הצר האכזרי" קרי: משטרת ישראל. סיבה נוספת לקינה ולמספד: „העמדת צלם מורמוני מול קודש הקדשים למשוך נחשלים למינות.

חוג נאמני הר הבית וחברי כנסת מהתחייה עומדים לנסות הבוקר, כפי שנהגו בשנים קודמות, לבכות בדרך משלהם את המקדש המופקר.

אנשי החוג והח"כים יעלו להר הבית כדי לקיים במקום תפילה. המשטרה מתנגדת לקיום תפילה מעין זו, לאור האפשרות שתיווצר מתיחות עם המתפללים המוסלמיים במסגדים.

גרשון סלומון מסר, כי נאמני הר הבית יקיימו תפילה סמוך לשער המוגרבים, בכניסה להר הבית. הוא אמר, כי אחרי סיום התפילה מתכוונים נאמני הר הבית לערוך סיור בהר. למרות שהמשטרה לא אישרה זאת.

ההסת' תשבית את „תדיראן" אם תעסיק בלתי־מאורגנים

מאת אשר שילוני, כתבנו בחולון

אם לא יועילו המאמצים שנוקטת ההסתדרות נגד העסקת עובדים בלתי מאורגנים ב„תדיראן" — השייכת לכור — במפעלים אחרים הקשורים לתעשייה ההסתדרותית, ובמפעלים פרטיים, לא תהסס ההסתדרות להכריז על סיכסוכי עבודה, השבתת מפעלים ומניעת כניסת עובדים בלתי מאורגנים אליהם.

מזכיר מועצת פועלי חולון, משה רינת, אמר לכתבנו שהחברות „מנפאור" ו„או.אר.אס" מספקות כוח אדם בלתי מאורגן למפעלים, כולל למיפעלי „תדיראן" המעסיקים כ־4000 עובדים.

קיים חשש, שבעקבות זאת יפוטרו עובדים קבועים, או שלא תינתן קביעות לעובדים אחרים. בנוסף לבלתי מאורגנים, מעסיקה „תדיראן" עובדים לפי חוזה אישי ובכך יוצרים שני סוגי עובדים במפעלים הקשורים להסתדרות.

יואל מטות, סמנכ"ל משאבי־אנוש בחברת „תדיראן", אמר לכתבנו שמועצת הפועלים „מגזימה". סך הכל מדובר בתגבורת עונתית של כוח עבודה ובעצם „כולם", כולל מוסדות ההסתדרות, נוהגים כך.

נכשל המו"מ לחידוש העבודה ב„מבט"

מאת רפאל גאון, כתבנו בדרום

הפגישה בין מזכיר מועצת פועלי שדרות, שלום הלוי, לבין מנכ"ל „מבט" יונה בנימיני וועד העובדים, לא הביאה לחידוש העבודה ב„מבט" — והשביתה שם נכנסת ליומה החמישי.

העובדים תבעו, כי הנהלת המפעל שהוא חברת בת של רסקו תצהיר, כי המפעל לא יסגר לטווח מוגדר וכי יקויימו סעיפים המוסדרים בהסכם העבודה, ביניהם העברה של ניכויים לקרנות הפנסיה וקופת חולים.

בנימיני השיב, כי איננו יכול לתת בטחונות אך הכוונה איננה לסגור את המפעל, אם כי דרושה הבראה נוספת (פיטורים נוספים). לחלק מן העובדים נודע מפי עובד רסקו בכיר, כי תוכנית ההבראה של רסקו שהוגשה לממשלה, כוללת סגירתו של המפעל.

„מבט", שהוקמה על ידי הסוכנות היהודית לפני 30 שנה ובתקופות השיא עבדו בה 1000 אנשים, נמכרה בשעתו לרסקו. יעקב בניטה, שהיה מראשוני „מבט" סיפר, כי נכנס לעבוד רווק ועכשיו הוא סבא, ולא קל יהיה למצוא לו עבודה אחרת.

רשות השידור תיאבק על קיומה בצל ה„כבלים"

מאת אתי רונאל, כתבת „על המשמר"

בשבועות הקרובים תצא רשות השידור למאבק ציבורי, שמטרתו להבטיח את קיומה לנוכח המגמה להקים בישראל ערוץ שני מסחרי, מבלי להתחשב בתנאי הקיום של הערוץ הממלכתי.

רשות השידור תדרוש להקים ערוץ שני במסגרתה כתנאי להפעלתו של ערוץ מסחרי. רק כך — סבורה הנהלת הרשות — יוכל הערוץ הראשון להתמודד בתחרות עם הערוץ המסחרי בתנאים שווים. ולא — יעלם הערוץ הראשון, ושוב תישאר ישראל עם ערוץ אחד בלבד.

אתמול קיים מנכ"ל רשות השידור, אורי פורת, דיון ממצה בהשלכות הנובעות מחוק הטלוויזיה בכבלים, שנתקבל לפני כשבועיים בכנסת.

בדיון, שהתקיים בפורום המקצועי הבכיר של רשות השידור, הועלו טענות קשות על כי החוק לוקה בפגמים רבים, משום שרשות השידור לא שותפה בהכנתו. כתוצאה מכך — טוענים בהנהלת רשות השידור — ישנה בחוק העדפה של הטלוויזיה הלימודית על פני הכבלים, מאחר והחוק דורש מבעלי זיכיון להקצות אחד מאפיקי הכבלים, ללא תמורה, לשידורי הטלוויזיה הלימודית בלבד. ליקוי נוסף בחוק נובע מכך, שההתחברות לטלוויזיה בכבלים לא הותנתה בתשלום האגרה, שהוא מקור ההכנסה העיקרי של הרשות, והדבר עלול להיות פתח להשתמטות מתשלום.

בסיכום הדיון אמר פורת, כי ההתעלמות מהאינטרסים החיוניים ביותר של הטלוויזיה הממלכתית עלולה להביא למצב שבו תחרות בלתי הוגנת תגרום להדרדרות. פורת הביע חשש כי בתנאים אלה עלול להיווצר מצב, שהכנסות הרשות יפחתו, ובמקביל יעלו ההוצאות כתוצאה מעליית מחירי הסרטים הקנויים.

הקיבוץ־הארצי ✦ השומר־הצעיר ✦ הוועד־הפועל

ישיבת הוועד־הפועל

תתקיים ביום ראשון, 17.8.86, בשעה 08.30 בגבעת־חביבה

על סדר היום:
1. תכנית קרן תשו"צ לשנת '87–'86 (החומר יחולק בישיבה).
2. קווים למדיניות כלכלית של הקיבוץ הארצי לשנת תשמ"ז.
3. דו"ח הוועדה למעקב אחרי ביצוע החלטות הוועידה ה־14.
4. מינויים

נא לדייק!! מזכירות הקיבוץ הארצי

שולץ תובע מממשלת ישראל

(סוף מעמוד ראשון)

ולהעברה לידיים פרטיות של חברות ממשלתיות.

נסים אמור לבקר בארה"ב בחודש ספטמבר ובממשלה כבר נערכו התייעצויות בדרגים הבכירים ביותר לניסוח עמדתה של ישראל בקשר לתביעות אלה.

שולץ תובע צמיחה

שר־החוץ האמריקני ג'ורג' שולץ, שיגר לראש־הממשלה שמעון

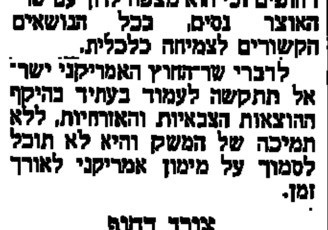

פרס איגרת בה הוא קורא לרפורמה מרחיקת לכת במערכת המס, בשוק ההון ובמערכת החברות הממשלתיות, כדי להביא לדבריו לצמיחה כלכלית. שולץ אומר באיגרתו שצעדים אלה הם לדעת ארה"ב דחופים וכי הוא מצפה לדון עם שר־האוצר נסים, בכל הנושאים הקשורים לצמיחה כלכלית.

לדברי שר־החוץ האמריקני ישראל תתקשה לעמוד בעתיד בהיקף ההוצאות הצבאיות והאזרחיות, ללא תמיכה של המשק והיא לא תוכל לסמוך על מימון אמריקני לאורך זמן.

צורך דחוף

שולץ אומר שהצלחת ממשלת האחדות הלאומית עד עתה, היא תקדים חשוב, אך יש צורך דחוף בניסוח תוכנית המשך לתוכנית הכלכלית.

פרס כינס כבר ביום ב' ישיבת שרים בנושא בהשתתפות השרים משה נסים, שר־הבטחון יצחק רבין, ממלא מקום רה"מ יצחק שמיר, שר הכלכלה גד יעקבי והשרים בלי תיק משה ארנס ויגאל הורביץ.

לדברי ארנס היתה זו ישיבה שנועדה להחליף דעות ולא להגיע למסקנות, אך הוא הורה שהיא נועדה להכין את התשובה שתינתן לשולץ על־ידי נסים בביקורו הקרוב בארה"ב.

פירוק המשק ה"בולשביקי"

בראיון אמש ב"מבט" אמר ארנס שפנייתו של שולץ אינה מהווה למעשה התערבות בענייניה הפנימיים של ישראל, ושההצעות שהוא מעלה הן הצעות טובות לפירוק "המשק הבולשביקי".

שר־האוצר נסים כבר הדגיש שלפני שכל רפורמה תוכל להתבצע יש צורך לקצץ את תקציב המדינה. הממשלה אמורה להצביע ביום א' על הצעת נסים לקיצוצים ביותר מ־400 מיליון ש"ח ובהפעלת תוכנית להקפאת התקשרויות עד לתחילת ביצוע הקיצוץ.

גרוסמן: לדחות הפקודות

חברת־הכנסת חייקה גרוסמן אומרת בתגובה לאיגרתו של שר החוץ האמריקני ג'ורג' שולץ כי "עם כל הכבוד למזכיר המדינה, הרושם שהתקבל מאיגרתו הוא שאין מדובר בעצות אלא בפקודות שיש בהן התערבות במבנה הכלכלי־חברתי של ישראל. הייתי מצפה מהשר ארנס וחבריו מהמחנה 'זקוף הקומה' המקצועי, שידחו בתקיפות צורה כזו של עצות".

ריכוז מפ"ם: העלאת שכר המינימום תשמש תמריץ לפיתוח כלכלי

מאת כתבנו

ריכוז מפ"ם שמע אתמול מפי אפרים זילוני דיווח על המו"מ על השכר במגזר העסקי ובמגזר הציבורי לקראת הדיון היום בוועדה המרכזת.

הריכוז הביע דעתו בזכות המשך המאבק למען הנהגת שכר מינימום במשק בשיעור של 50 אחוז מהשכר הממוצע במשק, שיהווה תמריץ לעבודה ויסב תעשיות כושלות לתעשיות טכנולוגיות בעלות רמה גבוהה, אשר יתנו תשואה גבוהה ושכר גבוה לעובדים בהן.

שכר נמוך הוא ביטוי לחברה נחשלת וכלכלה לא מתקדמת ומשרת את המשך מדיניות המיתון והאבטלה בהיעדר הצמיחה במשק של ממשלת האחדות הלאומית — נאמר בהחלטת הריכוז. ריכוז מפ"ם שלל את מדיניות הקיצוץ של שירותי הרווחה, הפגיעה בסובסידיות בהיעדר פיקוח על המחירים, הגורמים לעליית מחירים וחוזלת של מורים ושירותים. על מנת להתמודד עם בעיות היסוד של המשק יש לגרום למדיניות של השקעות וצמיחה במשק שיאפשרו קליטה נוספת של עובדים, הרחבת הייצור ותשלום שכר הוגן המאפשר קיום בכבוד, קבע ריכוז מפ"ם.

פרס השלים איגרתו

(סוף מעמוד ראשון)

השני, מודה למובארק על העידוד שנתן לפגישה זו ואומר, כי ישמח מאוד לפגוש את הנשיא מובארק בקרוב. המכתב מסתיים בברכה לקראת חג הקרבן "כל יום שנה בשפע".

טמיר יעביר האיגרת

את האיגרת יישא עמו למצרים מנכ"ל משרד ראש הממשלה אברהם טמיר, שייצא לקהיר באחד מימי השבוע הבא. מנכ"ל משרד החוץ דוד קמחי ייצא לקהיר במוצאי־שבת, כדי להפגש עם שר החוץ איסמת עבדול מאגיד, לשיחה בענייני יישום הנורמליזציה.

אתמול בבוקר נפגש קמחי עם ראש־משלחת מצרים לשיחות טאבה ד"ר נביל אל־ערבי ודיווח לו על החלטת הקבינט. במקביל נפגש אתמול שגריר ישראל במצרים משה ששון עם שרי הכלכלה, התיירות והאינפורמציה במצרים, כדי לדון עמהם באורח מעשי על מימוש ההבטחות בנושא הנורמליזציה.

יוקמו שני צוותים

על פי הסיכומים בין משלחות ישראל ומצרים, הוקמו שני צוותים כדי לפתור את שתי הבעיות האחרונות בשטר הבוררות: מינוי שלושה הבוררים הבין לאומיים וסימון הגבול בטאבה. במינוי הבוררים הבין לאומיים יעסקו היועץ המשפטי של משרד החוץ רובי סייבל, וד"ר נביל אל ערבי וראש המשלחת האמריקנית אלן גרצ'קו. השלושה ייפגשו ביום ב' הבא בז'נבה, כדי לדון נוסף לכך בהיבטים הטכניים השונים הקשורים בארגון הבוררות, שכידוע תתקיים בז'נבה.

ביום ג' או ד' בשבוע הבא ייפגשו בטאבה צוות ישראלי ומצרי, כדי לבצע את סימון הגבול בשטח. עבודת הצוותים תסתיים עד סוף החודש.

● נשיא דרום־אפריקה, פ. וו. בותה, קרא למפלגה הלאומית האפריקנית, שהוא עומד בראשה, להתאחד ולהתייצב יחדיו נגד האיום הבין־לאומיים בנקיטת סאנקציות.

● ניו־יורק — סעודיה הודיעה לכמה בתי־זיקוק מבין לקוחותיה, כי היא תמשיך בחוזים הכוללים תמריצים, החל בספטמבר. החוזים האלה הם הסיבה העיקרית להגדלת תפוקת הנפט הסעודית עד לכדי 6 מיליון חביות ביום.

אווירה קשה בצה"ל

(סוף מעמוד ראשון)

שקיבל, הוא משתכנע כי יש ללבן היטב את הנושא.

ידו של רבין רעדה

בלישכתו של שר־הבטחון יצחק רבין שררה אתמול אווירה קשה אולם השר ויועציו שמרו על שתיקה וסירבו להגיב נוכח הביקורות על שר־הבטחון. ח"כ יוסי שריד האשים את שר־הבטחון כי הוא איבד את השליטה על צה"ל. (רשימה מורחבת על סבב המינויים קרא בעמוד 8).

מקורות יודעי דבר מסרו לכתבנו כי שר־הבטחון היסס רבות לפני שאישר את המינויים. "ידו של רבין רעדה כשאישר את המינויים הללו" אמר המקור.

הן שר־הבטחון והן הרמטכ"ל צפו היטב את גלי הביקורת שיגררו אחריהם המינויים הנוכחיים. במשך כשלושה חודשים עסקו השניים בשיבוצים בצמרת צה"ל עד להכרעה.

סירובו של אלוף אור

הרמטכ"ל רב אלוף משה לוי טוען כי על מינויו של אורי שגיא הוחלט רק לאחר שהאלוף אורי אור דחה מספר פעמים את ההצעה לשמש כראש מפקדת חילות השדה. עם הסכמתו, לבסוף, של משה לוי לקבל את סירובו של אורי אור לתפקיד, שובש למעשה התשבץ של המינויים כולו. כתבנו מציין כי האלוף אורי אור הרואה עצמו מועמד לתפקיד רמטכ"ל, סירב לקבל את ראשות המפח"ש היות שלקראת אפריל 1987 יוחלט כבר על הרמטכ"ל הבא. מה עוד, שהאלוף אור הוא מתנגד עקרוני למפקדת חילות השדה.

הרמטכ"ל מסביר

הרמטכ"ל רב אלוף משה לוי נפגש אתמול אחה"צ לשיחה עם סגל המפקדים הבכירים של פיקוד הדרום. הפגישה היתה ביוזמתו של אלוף אורי שגיא, שיעזוב בשבוע הבא את פיקוד דרום לאחר ששה חודשים. בפגישה עם הקצינים נימק הרמטכ"ל את החלטתו להעביר את אלוף הפיקוד למפח"ש. הרמטכ"ל אומר כי אכן החילופין יגרמו לנזקים הן לפיקוד הדרום והן למחלקת ההדרכה של צה"ל, אולם לא היה מנוס מכך לאחר שהאלוף אור לא הסכים לקבל את תפקיד המפח"ש. עוד אמר משה לוי כי הוא בטוח ששגיא, קצין מוכשר שיוכל לקדם רבות את המפקדה החדשה יחסית. האלוף הוותיק משה בר־כוכבא (בריל) יפרוש מצה"ל אחרי חודש נובמבר כשייסתיים פרוייקט שהוטל עליו לבצע.

האלוף בר־כוכבא קיווה אף הוא לזכות בתפקיד סגן הרמטכ"ל. מקורביו טענו בעבר כי דעותיו הפוליטיות הידועות של הקצין (שאומרים עליו שהוא המקצועי ביותר שקיים במטכ"ל) יהיו לו למכשול בדרך לכס סגן הרמטכ"ל, אולם מקורות בצה"ל טענו אז כי בריל לא פורש מצה"ל בשל תקוותו כי לאחר הרוטאציה יפעל שמיר למינויו במקום דן שומרון לסגן רמטכ"ל. בראיון ל"קול־ישראל" אמר אתמול האלוף (מיל) אברהם ארן (ברן) כי יש לראות בשלילה רבה את סבב המינויים הנוכחי.

גביש: מאשלה

האלוף (מיל) ישעיהו גביש הגדיר את סבב המינויים במילה "מאשלה" והטיל את האחריות בעניין על הרמטכ"ל ושר־הבטחון.

פרס: יש הגיון במינויים

"יש הגיון במינויים שנעשו בצה"ל, ולא כל דבר ניתן וצריך לפרסם" — אמר ראש־הממשלה שמעון פרס בראיון בתכנית "מיפגש" בטלוויזיה הישראלית בערבית. פרס ציין, כי היה מודע למינויים, וקשה להעלות על הדעת, ששר־הבטחון והרמטכ"ל יעשו דברים שאינם לטובת צה"ל. כדחותו את הביקורת על המינויים, אמר פרס כי את המינויים צריכים לעשות הרמטכ"ל ושר הבטחון, ויש מינויים שעושה הממשלה כולה, אך אין לעשות אותם בכותרות העתונים.

מעוררים תמיהות

ח"כ אלעזר גרנות מזכ"ל מפ"ם אומר כי החילופים התכופים בצמרת הפיקוד העליון של צה"ל מעוררים תמיהות המחייבות הסבר. תביעתו של יו"ר ועדת החוץ והבטחון אבא אבן לדון בנושא זה, היא התגובה הראויה היחידה בשלב זה לפני שמיעה ובחינה של נימוקי האחראים לחילופים בתפקידים בצה"ל. ח"כ גרנות תובע לקיים לאלתר דיון בוועדת חוץ ובטחון בו ישמעו החברים דיווח והסבר מלא מצה"ל על ההתפתחויות האחרונות. יש לשמור את צה"ל מחוץ למאבקים הפוליטיים — אומר ח"כ גרנות.

לכפות ביטול

מוטי בסוק כותב "על המשמר" בכנסת מוסר:

יוסי שריד (רץ), חבר ועדת החוץ והבטחון, הציע אתמול לעמיתיו לוועדה "לעשות מעשה ללא תקדים ולכפות על הרמטכ"ל משה לוי, את ביטול המינויים החדשים בצבא".

אתמול אמר שריד כי "אפילו הרמטכ"ל צריך לדעת כי הוא אמנם המפקד העליון של צה"ל אבל גם הוא איננו בעל הבית העושה בצבא כבתוך שלו. לוועדה לא נותרה ברירה במקרה זה אלא להגיע למסקנה כי מינויים בכירים בצה"ל הם ענין רציני מדי מכדי להשאירם תמיד רק בידי גנרלים".

גור: להחזיר היציבות

השר מרדכי גור, הרמטכ"ל לשעבר, אמר אמש כי הזדעזע בעקבות המינויים בצה"ל, לא היה הכרחי ומוצדק. "על שר הבטחון והרמטכ"ל לוודא, שצה"ל לא יקבל דוגמה לא טובה, ולהחזיר מייד את היציבות לצבא", אמר.

השר, שרואיין בתכנית "מבט" בטלוויזיה, הדגיש כי זכותו הברורה של שר הבטחון, כאחראי פרלמנטרי על הצבא, לקבוע בנושא המינויים, והרמטכ"ל צריך לפעול מתוך תאום עמו. לדעתו, אי אפשר להיות אלוף פיקוד, מפקד מפח"ש או סגן רמטכ"ל חצי שנה כלבד, ויש להתייחס ברצינות לתפקידים בכל הדרגות ולאפשר מספיק זמן במילואים, הצבא מתופעל על ידי רוטציה, ואנשיו צריכים לדעת כיצד הם מתקדמים ומה חובותיהם ותפקידיהם.

600 שוטרים הועסקו

(סוף מעמוד ראשון)

שלנו לביקור היו שהתקשורת לא תעלה על הר־הבית, כדי למנוע התססה", הסביר תת־ניצב חיים אלבלדס, מפקד מרחב ירושלים של המשטרה את ההוראה למנוע כניסת העתונאים אל ההר.

על הר־הבית עצמו היו בעת ביקור חברי־הכנסת כמה מאות מאמינים מוסלמים, שהגיעו למקום מבעוד מועד.

מאות שוטרים

לפני עליית חברי הכנסת להר־הבית עלו על ההר מאות שוטרים ואנשי משמר־הגבול, חלקם מצויידים באלות, על ראשיהם כובעי פלדה ובידיהם מגינים. חלק מהשוטרים נשאו בידיהם רובי־גז־מרמיט ורימוני־עשן. אנשי היחידה המיוחדת למלחמה בטרור של משמר־הגבול אף הם נכחו בשטח. על כל המבצע הזה פיקד מפקד המחוז הדרומי של המשטרה תת־ניצב רחמים קומפורט.

מסביב לחומות העיר העתיקה בירושלים ניצבו ניידות משטרה וברחבת הר־הבית עצמו נספרו כמה עשרות מכוניות משטרה על חלקם סולמות, חבלים וציוד חילוץ.

בתשובה לשאלת עתונאים לח"כ גאולה כהן, האם מצדיק הביקור בהר־הבית העסקתם של כשש מאות שוטרים, אמרה ח"כ גאולה כהן "את הפרובוקציה הזו עושים אנשי הוואקף. 600 שוטרים השומרים על 4 יהודים מצביעים בבירור מי השולט על הר־הבית. העובדה היא, כי הוואקף שולט על הר־הבית. אנו מוכנים לעלות להר בלי השוטרים".

"אלפיים שנה בכינו"

לאחר שיצאו חברי הכנסת מהסיור הקצר בהר־הבית אמר ח"כ יובל נאמן, כי הסיור עבר בשקט. "אם יהיה עוד סיור ועוד סיור יהודים יוכלו לעלות על הר־הבית בלי שיהיו נסיונות לשחוט יהודים. אני מקווה שבמשך הזמן ממשלת ישראל תפתח את הר־הבית לכל הדתות".

כתב עתי"ם מציין, כי רחבת הר־הבית המתה אלפי מתפללים, במשך כל שעות היום זרמו מתפללים אל הר הבית. חלקם היו לבושים בשק. ברחבת הר־הבית עצמו ישבו רבים מהמתפללים על הקרקע וקראו את מגילת איכה.

נבלמו נאמני הר־הבית

הקבוצה הקטנה, הקוראת לעצמה "נאמני הר־הבית" נבלמה אתמול על־ידי המשטרה במעלה שער המוגרבים המוליך לרחבת הר־הבית.

השוטרים הבהירו לקבוצת נאמני הר־הבית כי לא יתירו להם להיכנס. "מדוע? האם אנחנו טמאים? זוהי טרגדיה". מפקד משטרת ירושלים הסביר להם כי שמירת הסדר הציבורי היא שמחייבת אותו למנוע עלייתם. לאחר דין הדברים איפשר להם להתקדם מעט עד לשער המוגרבים ושם נשאו תפילה קצרה וירדו.

קשיים

(סוף מעמוד ראשון)

לישכת התיאום של הארגונים הכלכליים מתכנסת הבוקר כדי לדון בהסכם המתבשל ובצעדים צפויים תשובתם לגבי דרישות נציגי העובדים. ההסתדרות תובעת כי להסכם יצורף נספח בו יכללו הבטחותיו של שר־האוצר משה נסים למזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר לגבי הפיקוח על המחירים ואי־קיצוץ בסובסידיות.

שכר המינימום — 450 ש"ח

נציגי המעסיקים הפרטיים מוכנים עקרונית להעלות את שכר המינימום ל־450 ש"ח אולם, קיים ויכוח על דרך הפריסה ועל המועדים.

במלאת חמש שנים
לפטירתו של חברנו היקר
יצחק שושן
נקיים לזכרו תחרות שח מסורתית
בשבת, 16.8.86, בשעה 13.00
קיבוץ להבות־חביבה

למירי, מוקי וכל המשפחה
איתכם באבל במות האב
אברהם ילינץ
ההלויה ביום א' שעה 14.00 בבית העלמין בחולון
קיבוץ נירים

משפחת מחלקת הנוער והחלוץ בארץ ובתפוצות
דואבת על הסתלקותו בטרם עת של
ראש המחלקה היקר
אברהם כץ
מנהיג ומחנך ציוני
ארונו יובא ארצה ביום א' י"ב באב 17.8.86 ויוצב
ברחבת הר הרצל בירושלים בשעה 10.00
מסע ההלויה יגיע לבית ראשונים בנס־ציונה בשעה 12.00
ומשם לבית־העלמין המקומי
תנחומינו הכנים למשפחה

"על המשמר" עתון יומי

המו"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת
עורך ראשי: סבר פלוצקר
עורך משנה: ישראל זמיר
מזכיר המערכת: עדה סער

המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב טל. 378833
חשבון בבנק הדואר 3—43360—4
המען למכתבים: שירות שק־דואר נעול ת"א 61999

"AL-HAMISHMAR"
(The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv 67771 Phone: 378833 Telex: 341652

סניפים: ירושלים 94622 רח' בן־יהודה 2, בניין סנסור חדרים 102—121, טל' 225125—6. המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008. חיפה: 33134 רח' סבונר 17, טל' 673673. המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

מאות עיתונאים הגיעו להלסינקי לקראת המפגש הישראלי־סובייטי

יהודה הורם, ראש המשלחת הישראלית לשיחות, יצא אתמול לפינלנד ● השיחות יפתחו ביום ב' הבא ● בניו־יורק נערכה פגישה בין נשיא לשכת עורכי־הדין הישראלית לנשיא הלשכה הסובייטית

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של "על המשמר", חנה אישי־הורביץ, כתבתנו בניו־יורק וסוכנויות הידיעות

ראש משלחת ישראל לשיחות עם בריה"מ בהלסינקי, יהודה הורם, יצא אתמול לפינלנד. עם הורם יצא גם סגן משרד החוץ, ארנון גול, שיהיה חבר המשלחת הישראלית.

במשרד החוץ נמסר אתמול, כי מיפגש הלסינקי מעורר ענין רב בכלי התקשורת בעולם ומאות עיתונאים וצוותי טלוויזיה הגיעו לבירת פינלנד.

ביום א' ייצא להלסינקי יצחק שלף, מנהל מחלקת התביעות באגף הקונסולרי במשרד החוץ, שיחד עם הורם יורכב את משלחת ישראל. למשלחת יצורף גם מתורגמן, אלכסנדר בן־צבי.

השיחות בין משלחות ישראל ובריה"מ ייפתחו ביום ב' הבא ויימשכו יומיים, עדיין לא נקבע מקום הדיונים. אחת ההצעות הסובייטיות היא "פינלנדיה האוז" — מרכז קונגרסים בלב הלסינקי.

אפשרות אחרת היא כי השיחות יתקיימו בבית ההארחה הרשמי של ממשלת פינלנד, אך הוא מרוחק מהלסינקי, מהנציגויות הדיפלומטיות ומבתי המלון של אנשי התקשורת.

פסגת עורכי־הדין

נשיא לשכת עורכי־הדין הישראלית, עורך־הדין מנחם ברגר, נפגש בניו־יורק ארבע פעמים בשבוע האחרון, עם נשיא הלישכה הסובייטית (שהוא גוף המתמנה על־ידי הממשלה), אלכסנדר סוכרב, המשמש גם כשר המשפטים של הרפובליקה הרוסית.

המפגשים התקיימו במסגרת הוועידה השנתית של לשכת עורכי־הדין האמריקנית, ששני הפרקליטים הם אורחיה.

בעת הפגישות העלה ברגר עם נציג הציג הסובייטי.

בשיחה עם "על המשמר" אמר ברגר, שהבקשה נגעה לנושא עדיין, כי הוא מקווה שיהיו תוצאות מעשיות, ואז יוכל לספר על תוכנה. השניים שוחחו ביניהם על נושאים רבים, וביניהם המלחמה בטרור הבינלאומי, וכיבוד זכויות האזרח, מצב יהודי בריה"מ וההגירה והאנטישמיות בבריה"מ.

לא תהיה פריצת דרך

דיפלומטים במוסקבה אומרים כי הסיכויים לפריצת דרך ממשית ביחסים עם ישראל.

אנשי צמרת השלטון במוסקבה וכן גם כלי התקשורת הדגישו מספר פעמים במהלך השבוע הזה, כי השיחות בהלסינקי יוגבלו לגורל הרכוש הסובייטי המצוי בישראל ולפתיחת שירותים קונסולריים בין שתי המדינות, כך שיהיה מגע קונסולרי ליהודים הישראלים שהיגרו מבריה"מ.

דיפלומטים ממדינות המערב במוסקבה אמרו, כי התימרונים הפומביים של שתי הממשלות נועדו להסתיר את האינטרס האמיתי שיש לשתיהן בחידוש הקשר של המגעים הרשמיים ביניהן.

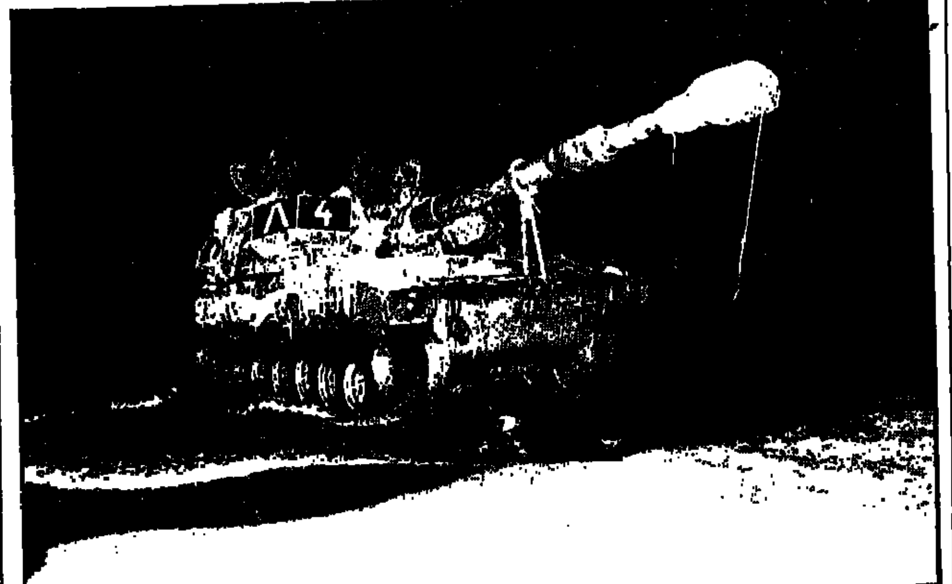

צה"ל סיים אתמול תרגיל רחב היקף של הנחתת כוחות חי"ר ושריון בדרך הים. התרגיל היווה סיכום סידרת אימוני חטיבה, נחיתה מהים וכיבוש יעדים של חטיבת גבעתי בשיתוף פעולה עם חיל־הים, שריון וחיל־האוויר. חיילי החטיבה ומספר נחתות של חיל־הים הפגינו רמה גבוהה ודיוק בביצוע המשימות. התרגיל אתמול בא לידי ביטוי יישום לקחים של צה"ל מנחיתתו במלחמת לבנון. כזכור, נחתה עוצבה של צה"ל באוואלי במהלך מלחמת לבנון. (כתב: אבי בניהו, צילום: דובר צה"ל)

מתיחות בין טמיר וקמחי לקראת הרוטציה

ויצמן ידרוש מפרס למנות טמיר למנכ"ל משרד החוץ ● פרס הבטיח בעבר לקמחי כי יוכל להישאר בתפקידו ● צופים מתיחות בין פרס וויצמן

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של "על המשמר"

השר עזר ויצמן נפגש אתמול עם ראש הממשלה, שמעון פרס, לשיחה כללית לקראת ההיערכות לרוטאציה. בשבוע הבא, כנראה, יעלה ויצמן לפני פרס את דרישותיו באופן מסודר.

אחת העיקריות שבהן מינוי מנכ"ל משרד ראש הממשלה, אברהם טמיר, למנכ"ל משרד החוץ. כידוע, עם הרוטציה יעבור ויצמן עם פרס למשרד החוץ ויטפל בנושאים מיוחדים.

נודע, כי על רקע המינוי הבא של טמיר השתררה בימים האחרונים מתיחות בין טמיר ובין מנכ"ל משרד החוץ, דוד קמחי. השניים הירבו להפגש במסגרת הדיונים של משלחות ישראל ומצרים בעניין טאבה.

בשעתו פנה קמחי אל ראש הממשלה ושאל מה יקרה אחרי הרוטציה. פרס השיב לקמחי, כי אם ירצה, יוכל להישאר בתפקידו.

אנשי "יחד" טוענים, כי בעת המו"מ הקואליציוני הבטיח פרס, כי טמיר יכהן כיועץ ראש הממשלה לבטחון לאומי. תפקיד זה לא התממש ובמקומו הוצע לטמיר תפקיד מנכ"ל משרד ראש הממשלה, שהמקביל לו אחרי הרוטציה הוא תפקיד מנכ"ל משרד החוץ.

נראה, כי על רקע תביעת "יחד", צפוי חימום ביחסי ראש הממשלה והשר ויצמן. מאחר שוויצמן עומד לתבוע את מינוי טמיר בתוקף רב.

בינתיים נודע אתמול, כי יועצו המדיני של יצחק שמיר, יוסף בן־אהרון, יכהן אחרי הרוטציה כמנכ"ל משרד ראש הממשלה. אליקים רובינשטיין יהיה מזכיר הממשלה. נודע, כי פרס עדיין לא קיים כל דיון עם יועציו בקשר לתפקידיהם אחרי הרוטציה.

גנגר רוכש את "חיפה כימיקלים"

מאת חיים מרגלית, כתב "על המשמר"

איש העסקים הישראלי־אמריקני אריה גנגר, שרכש לאחרונה 50 אחוז מחברת "חיפה כימיקלים", מנהל מו"מ עם בתי הזיקוק לרכישת חלקם בחברה (24%). על כך נמסר לכתבנו.

נראה שהמו"מ יסתיים בחיוב ולטובת גנגר, המייצג את המולטי־מיליונר הישראלי לשעבר משולם ריקליס וקבוצתו.

אותם מקורות הוסיפו, כי לאחר שגנגר ירכוש את מניות בתי הזיקוק, הוא עומד לרכוש את מניות חב' "דלק", לה 20 אחוז ממניות החברה ו־1 אחוז מזכויות ההצבעה.

"חיפה כימיקלים" התמחתה בייצור דשנים, וזהו המפעל הגדול בעולם לייצור חנקת אשלגן. היקף הייצור — 100 מיליון דולר והחברה משווקת ליותר מ־50 מדינות.

רכישת החברה על־ידי קבוצת ריקליס היא צעד ראשון של הקבוצה בשטח תעשיית הייצור והיצוא. זוהי הרכישה הגדולה ביותר של חברה תעשייתית שבוצעה בשנים האחרונות על־ידי יהודים מחו"ל.

ירדן מנסה להקים בגדה ועדה לחלוקת הסיוע

מאת מנחם ענברי, כתב "על המשמר"

ירדן מקיימת מגעים להקים בגדה־המערבית ועדה בת שבעה חברים, שתהיה ממונה על חלוקת כספי הסיוע הירדני במסגרת תוכנית החומש — לכשתתבצע.

כתבנו אומר, כי יהיה בכך משום שינוי במדיניותה של ירדן. עד היום איפשרה רק הקמת מוסדות נפתיים על־פי חלוקת הנפות הירדנית לשעבר.

בירדניה קורמת נמסר, כי אכן ירדן מבקשת למנות בנפות השונות ממונים נפתיים על קרנות הפיתוח, וייתכן כי הוועדה שמדובר בה כעת תהיה מורכבת מראשי קרנות הפיתוח הנפתיים.

ועדה כזאת תוכל לארגן את "כוחותיה" של ירדן, כשם שהוועדה להכוונה לאומית אירגנה בשעתה את מחנה השמאל הפלשתינאי בשטחים.

עם זאת, כתבנו מעיר כי ירדן עדיין לא גייסה את הכסף הדרוש לה לתוכנית החומש. ארה"ב, למשל, מעדיפה לסייע לשטחים באמצעות אירגוני הסיוע הבינלאומיים הפועלים בשטחים. גם סעודיה ומדינות המפרץ הפרסי אינן להוטות לפתוח את ארנקיהן בפני ירדן.

ח"כ כהן דורש משר הפנים הדו"ח על קריית ארבע

מאת מוטי בסוק, כתב "על המשמר" בכנסת

רן כהן (ר"ץ) דרש אתמול משר הפנים, יצחק פרץ, כי יעביר לידיו את הדו"ח הפנימי של מבקר משרדו על המועצה המקומית בקרית ארבע.

כידוע, קובע הדוח, שפורסם לאחרונה, כי מעשיה של המועצה אינם גובלים בעבירות. לדברי כהן, ההחלטה שפורסמה רק אתמול היא כבר פיזור המועצה לפיתוח קרית ארבע מחזקת את תלונתו כנגד המועצה המקומית וסותרת את דוח מבקר משרד הפנים.

כהן טוען כי באמצעות המועצה נעלמו מאות אלפי דולרים מכספי משרד הפנים.

הופיע

פוליטיקה
עתון פוליטי ישראלי | מס' 19 אוג'־ספט' 1986 | 2.5 ש"ח

עורכים:
עדית זרטל,
יוסי שריד

משתתפים: אורי אבנרי, אמנון אברמוביץ', יעקב אחימאיר, דינה גורן, יצחק לבני, יוסף לפיד, דן מרגלית, חנוך מרמרי, משה נגבי, גדעון סמאט, זאב סגל, מיכאל פריאנטה, סילבי קשת, דורון רוזנבלום, ויקי שירן.

דולפינים בשירות הצי

וושינגטון — הצי האמריקני מקדיש מיליוני דולרים בשנה לצורך עריכת ניסויים, לרוב חשאיים, כולל אימונם של הדולפינים, כלבי ים, לווייתנים ואריות ים.

כמה מחקרים עוסקים רק בחקר התכונות של יונקים ימיים אלה, כיצד הם רואים, שומעים ומנווטים. אמרו ראשי הצי, אך תוכניות אחרות, לרוב סודיות יותר, עוסקות באילופם של חיות אלה לבצע משימות צבאיות. מאחר שאנשי הצי סבורים, כי יונקים אלה יוכלו לשמש כזקיפים או כסוכנים במעמקי הים.

כך קרה שלמהלך ניסוי שנערך לפני כשנה שעברה בנמל צ'רלסטון שבדרום־קרולינה גייסו הדולפינים, שקיבלו אימונים מיוחדים, למעלה מ־80 אחוז מהצוללנים שהוחבאו במקומות שונים — הצלחה השווה או עולה אפילו על מה שאפשר להשיג באמצעות ציוד מכני מתוחכם.

לפי הנהגת הצי, קפטן בוב ברנהרד, אמר כי עד כה לא נחשפו היונקים ימיים לצורך ... אין בידי הצי ...

מרפי: לא יהיה שוני גדול בין שמיר לפרס

מאת כתבנו בארה"ב

וושינגטון — עוזר שר־החוץ, ריצ'ארד מרפי, נימנע אתמול מלעורר ציפיות להתחדשות תהליך השלום באזור, למרות ההתקרבות ביחסי ישראל־מצרים.

בתת ועדת החוץ לענייני המזה"ת בבית־הנבחרים אמר מרפי, כי הוא אינו צופה שינויים מרחיקי־לכת במדיניות ממשלת ישראל לאחר החילופים בראשותה. משום שהממשלה תמשיך לפעול לפי קווי היסוד הנוכחיים והאילוצים הפוליטיים שהביאו להקמתה. "לא יהיה שוני של יום ולילה" בין שמעון פרס לבין יצחק שמיר, אמר מרפי.

הוא שיבח את ישראל ומצרים על סיכום שטר הבוררות על טאבה, והעריך כי אכן ייחתם בתוך שבועיים שלושה, מייד אחר כך יחזור השגריר המצרי לתל־אביב, תיערך פגישת פרס עם הנשיא מובארק ותהיה השפעת גומלין לשיפור יחסי ישראל־מצרים על התהליך המדיני הכולל.

פרשת בליצר

בעדותו בתת ועדת החוץ לענייני המזה"ת של בית־הנבחרים אתמול, נדרש מרפי להסביר את החרם הירדני לכתב "על המשמר" זאב בליצר. מרפי אמר כי הממשל השתדל נמרצות לצרף את העיתונאי היהודי־אמריקני לפמליית סגן־הנשיא בוש. "לצערנו, המאמץ לא הצליח".

כתגובה על דברי הציר לאנטוס, כי בפרשה השלים הממשל עם אנטישמיות הסותרת את התנגדותו לאפרטהייד בדרום־אפריקה, אמר מרפי כי ממאמרי בליצר על הפרשה "ברור מדוע הם חששו ממבוכה. הוא לא סולק משום יהדותו".

גופת מזכיר המשלחת המצרית לשיחות טאבה הוטסה לקהיר

מאת יהושע מרקס, כתב „על המשמר"

מזכיר המשלחת המצרית לשיחות טאבה, מותמר אבו־וייר בן 39, נפטר אתמול בשעה 2.30 לפנות בוקר מהתקף לב במלון מגדל דניאל בהרצליה.

הנציג המצרי חש ברע באמצע השיחות של המשלחות של ישראל ומצרים. רופא המלון טיפל בו והזעיק את אנשי מד"א בהרצליה וניידת לטיפול נמרץ מכפר סבא. טיפלו בו במשך שעה וחצי בנסיון להחייתו, אבל ללא הצלחה. הוא נפטר מאוטם שריר הלב.

לפי בקשת המשלחת המצרית, לא נלקחה גופתו על־ידי מגן דוד אדום, והושארה בתוך המלון. כל הסידורים נעשו על־ידי אנשי בטחון מישראל ואנשי שגרירות מצרים, וגופתו הוטסה אתמול בשעות הבוקר למצרים יחד עם המשלחת המצרית שחזרה לקהיר.

כרוזים נגד א־שאווה הודפסו בדפוס של אל־מוקף

מאת מנחם עינברי, כתב „על המשמר"

עובד בבית הדפוס של השבועון המזרח ירושלמי אל־מוקף נעצר לפני כ־10 ימים בעקבות פשיטה של אנשי הבטחון כאשר הודפסו בבית הדפוס בו כרוזים חריפים ביותר נגד ראש עיריית עזה המודח ראשד שוואה.

אל־מוקף מבטא עמדות מתונות באש"ף, ומנהלים אותו חנא סניורא מירושלים, מוסטפה נתשה מחברון וזוהייר ראיס מעזה.

זוהייר ראיס אמר לכתבנו, כי הכרוזים הודפסו ללא ידיעת המערכת ואין לה שום קשר לעניין. עובדה היא כי המשטרה הסתפקה במעצר אחד העובדים שהדפיס את הכרוז על דעת עצמו, מבלי לזמן לחקירה את העורכים.

בקבוקי תבערה הושלכו על אוטובוס „אגד" בשכם

3 בקבוקי תבערה הושלכו אתמול סמוך לשעה 9.30 בבוקר על אוטובוס „אגד" בכיכר בית־החולים במרכז שכם. לא נפגע איש, אך נגרם נזק קל לאוטובוס.

התקרית אירעה בעת שהאוטובוס, בקו 955, היה בדרכו מירושלים לנצרת. כוחות הבטחון שהוזעקו למקום הטילו סגר על איזור האירוע למשך שעה, עד 10.30. (עתים)

● יבול האבוקדו הוכפל השנה, הוא נאמד ב־80 אלף טונות לעומת 50 אלף בשנה הקודמת.

● בשנת הלימודים תשמ"ז ילמדו במוסדות החינוך ברחובות 17 אלף תלמידים ומחלקת החינוך בעירייה ערוכה כבר לפתיחת שנת הלימודים.

בוטל פסטיבל הסרטים בחיפה — אין כסף, אין סרטים

מאת ירון זליג, כתב „על המשמר" בחיפה

פסטיבל הסרטים הבינלאומי של חיפה, שאמור היה להתקיים בחול המועד סוכות, לא יתקיים כלל השנה. החלטה ברוח זו קיבלה אתמול בישיבה שלא־מן־המניין הנהלתו הציבורית של הפסטיבל.

בהודעה שפירסמה אתמול ההנהלה היא מציינת, כי הסיבות לאי קיומו של הפסטיבל השנה נעוצות בחרם שהטיל ארגון מפיצי הסרטים על הפסטיבל וכן בהודעתה של עיריית חיפה כי היא מוכנה להקצות לפסטיבל 15,000 דולר בלבד.

בהודעה מותחת הנהלת הפסטיבל ביקורת על עיריית חיפה וטוענת כי חלקה הזעיר והבלתי מספיק בהחלט של השתתפות העירייה וכן הצורך לשנות את מועד קיומו של הפסטיבל בשל התכרת האודיטוריום שעל הכרמל לאירועים אחרים, ללא תיאום עם מארגני הפסטיבל, הביאו את הנהלת הפסטיבל למסקנה כי אין באפשרותה לקיים השנה את האירוע.

בתגובה, דחה אמש ראש העיר, אריה גוראל, את הביקורת על העירייה, באומרו כי עיריית חיפה היתה מוכנה להקציב השנה לפסטיבל את אותו הסכום שהוקצה גם בשנה שעברה. לדבריו, ניתקל השנה ארגון הפסטיבל בבעיות רבות במהלך פעולות הארגון, לרבות החרם אותו הטילו מפיצי הסרטים על הפסטיבל.

גוראל ציין, כי קשיים אלו העמידו בספק את עצם הצלחת הפסטיבל, ועל כן התעורר בעירייה החשש כי פסטיבל בלתי מוצלח, בליווי הוצאות כספיות מרובות, עלול לגרום נזק רב יותר מאשר אי קיומו בכלל.

בפעם הרביעית השבוע:

קטיושה נורתה לגליל; התושבים: אנו מודאגים

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

אתמול לפנות־בוקר נשמעו כמה התפוצצויות בגליל ותושבים דיווחו על נפילת קטיושות בקרבת מקום. בכמה יישובים באיזור נמסר על־ידי תושבים, שהם שמעו נפילות של קטיושות לא הרחק מהם.

בסריקות שנערכו במשך היום התגלו שרידים של טיל קטיושה. לא היו נפגעים ולא נגרמו נזקים.

משערים שהקטיושות נורו מצפון לרצועת הבטחון.

יש להדגיש שזאת הפעם הרביעית מראשית השבוע שנורים טילי קטיושה לעבר הגליל. בשום מקרה לא נגרמו נזקים ולא היו נפגעים.

אולם תושבים באיזור מסרו אתמול לכתבנו, שהם רואים בדאגה את המשך נפילת הקטיושות באיזורם. לדעתם, לא מדובר כאן על כמה טילי קטיושה מדי חודש כפי שהיה המצב עד ראשית השבוע. לדברי התושבים, יש לראות בחומרה ירי כמעט יום־יומי של טילי קטיושה ויש למצוא את הדרכים למנוע אותו.

גורמים בטחוניים אינם סבורים, שמדובר כאן בתופעה חדשה. לדעתם, מספיק שכמה אנשים באיזור מסוים בדרום־לבנון יהיו זקוקים לסכומי כסף, כדי שיגבר בפרק זמן מסוים ירי קטיושות. אותם הגורמים לא מוציאים מחשבון, שמדובר גם בנסיונות של קבוצות מסוימות לגבור על יריבותיהן במאבקים פנימיים.

שיעים תקפו שוב מוצבי יוניפי"ל בדרום־לבנון

גורמים בדרום־לבנון: חלק מההתקפות מבוצעות ע"י מקומיים שאינם שייכים ל„אמל" ● מפקד „אמל" בדרום מנסה להשליט מרותו על אנשי ארגונו

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

אתמול נמשכו התקפות על מוצבי יוניפי"ל מזרחית לצור, באיזור הכפר מערקה. בשעות החשיכה הותקפו שלושה מוצבי יוניפי"ל באש מנשק קל. איש מחיילי המוצבים לא נפגע.

כמה שעות מאוחר יותר הותקף בסיס אספקה של יוניפי"ל בצור בפצצות אר.פי.ג'י. לא היו כאן נפגעים, אך נגרמו נזקים.

זו לא הפעם הראשונה, שבסיס הספקה של יוניפי"ל בצור מותקף בימים האחרונים. יום לפני כן אף הוטל מצור על המקום ונמנע מעבר אספקה ליחידות יוניפי"ל.

גורמים בדרום־לבנון מסרו אתמול לכתבנו, שיותר ויותר מתברר, שחלק גדול מן ההתקפות מבוצעות על־ידי אנשים מקומיים, שאינם שייכים לדרג הלוחם הקבוע של אירגון „אמל".

לדברי אותם הגורמים, בדרום־לבנון מנצלים אנשים מקומיים את ההזדמנות לחסל חשבונות עם יוניפי"ל, לעתים תוך מגמה אף ליטול שלל, ומתוך חשבונות פנימיים בין הקבוצות השונות.

לדעת אותם הגורמים, התקרית של יוניפי"ל מנוצלת כדי שקבוצות שונות, גם מתוך ארגון „אמל", כדי לזכות ביתרונות.

גם אתמול המשיכו מפקדי כוח האו"ם ומנהיגות „אמל" בבירות לנהל מגעים כדי להביא להשכנת שקט באיזור.

מפקד „אמל" בדרום־לבנון, דאוד דאוד, עושה עתה מאמצים גדולים כדי להטיל מרותו על אנשי ארגונו, למען החזרת השקט באיזור צור ובכפרים שמזרחית לעיר.

צו הסגירה לשני העיתונים בירושלים נדחה ב־10 ימים

סיכום זה הושג בדיון המשפטי בעתירת שני העיתונים בבג"צ

שני העיתונים ממזרח־ירושלים שנסגרו בפקודת משרד הפנים ימשיכו להופיע עוד 10 ימים, בעקבות הסכמת הממונה על מחוז ירושלים במשרד הפנים, רפי לוי. הסכמה זו ניתנה בעת הדיון המשפטי בעתירת שני העיתונים, שנערך אתמול בבג"צ.

שני־העיתונים — „אל מיתאק" ו„אל עהד" — נסגרו ביום ג' בחצות ובעקבות כך עתרו לבג"צ. בעלי העיתונים ביקשו גם צו־ביניים המורה לעכב את סגירת העיתונים עד תום ההליכים המשפטיים.

צו כזה לא ניתן, כיוון שהמדינה הסכימה לדחות את ביצוע צו הסגירה. אך בג"צ הוציא צו על־תנאי המורה למדינה להשיב בתוך חמישה ימים על הטענות שהעלו בעלי העיתונים בעתירה.

בעת הדיון המשפטי מתחו השופטים ביקורת על ההודעה החפוזה לסגור את שני העיתונים. מ"מ נשיא בית המשפט העליון, השופטת מרים בן־פורת, אמרה: „מתוך נימוס, וכדי שהצדק ייראה, אפשר היה להודיע לעיתון מראש על ההחלטה לסגרו, כדי שיוכל לפנות לבג"צ". השופט שלמה לוין פנה לבא־כוח המדינה והציע: „האם תהיו מוכנים מרצונכם הטוב לדחות ביצוע הסגירה ב־10 ימים, ובינתיים המדינה תגיש תצהיר מלא?"

בתום התייעצות קצרה בין בא־כוח המדינה לבין הממונה על מחוז ירושלים, הוסכם לתקן את צו הסגירה, כך שיכנס לתוקפו תוך 10 ימים.

השופטים קבעו גם, כי הדיון המשפטי ייערך בתוך פרק זמן זה.

בא־כוח המדינה, עו"ד רנטו יאראק, אמר, כי הוחלט לסגור את העיתונים מאחר שזהו צעד חשוב במלחמתה של המדינה נגד ארגוני המחבלים. „ישנה החזית הצבאית וישנה החזית המדינית, סגירת העיתונים היא החזית המדינית", אמר, והוסיף כי בכוונת המדינה להגיש בקשת חיסיון על החומר הסודי שיוגש לבית־המשפט. חומר שיוכיח כי העיתונים משמשים שופרם של ארגוני החבלה.

בא־כוח העיתונים, עו"ד אליאס חורי, הסכים כי בעקבות ההבנה שהושגה בדיון המשפטי, יידחה לישיבה הבאה של בג"צ את הדיון בבקשה למתן צו־ביניים, שיעכב את סגירת העיתונים עד תום ההליכים המשפטיים. (עתים)

לגמל שריד

עם חנוכת האגף החדש שלוחות מיטב ברכותינו

רפאל כץ ושות'

משרד עמילות מכס, ביטוח, הובלה מבית לבית, ים, אויר ויבשה

● חיפה, הנמל 30 (בניין לבנט), טל' 04-668191 (10 קווים), טלקס 46438 פקסימיליה 670020

● ירושלים, תל־אביב, לוד, אשדוד ואילת

אנשים ואירועים

מנכ"ל חדש למשרד החינוך: שמשון שושני

מנכ"ל משרד החינוך מזה כ־10 שנים, אליעזר שמואלי, פורש מתפקידו ומתמנה נציג המשרד בארה"ב. במקומו יתמנה למנכ"ל ד"ר שמשון שושני, שכיהן עד כה כמנהל מינהל החינוך, הנוער והתרבות בעיריית תל־אביב. החילופים אמורים להתבצע ב־1 בספטמבר 86'.

על חילופי התפקידים סוכם אתמול בישיבה שקיים שר החינוך והתרבות, יצחק נבון, בלשכתו בירושלים. השר הטיל על שמואלי לגייס בארה"ב, בתיאום עם המגבית המאוחדת, משאבים לקידום המדעי והטכנולוגי בבתי־הספר בארץ ותמיכה במפעלי תרבות ואמנות במדינה. כן יעמוד שמואלי מקרוב על חידושים פדגוגיים בארה"ב ויעודד חילופי ידע עם מערכת החינוך בישראל.

אליעזר שמואלי החל לעבוד במשרד החינוך לפני 30 שנה. תפקידו הראשון היה — עוזר לשר החינוך דאז, זלמן ארן המנוח. הוא מילא תפקידי פיקוח ומינהל בכירים במשרד. (עשית)

עימות בחומת ברלין למחרת יום השנה ה־25

מערב־ברלין. — זקיפים חמושים ממזרח־גרמניה וקהל נרגז של מערב־ברלינאים, שהשמיעו סיסמאות וגידופים, ניצבו אלה מול אלה בחזית חומת ברלין, עם סיום הטקסים לציון הקמת החיץ בין חלקי העיר.

זקיפי הגבול המזרח־גרמנים התקדמו עד לקו הלבן לפני החומה ליד תחנת המעבר „צ'רלי" המפורסמת, כמה שעות לאחר שאנשי „המיליציה הפועלית" קיימו מצעד במזרח־ברלין לציון הארוע.

השומרים החמושים הדפו אנשים ממערב ברלין שעברו את הקו והוצאו את השדרה הברלינאית המפוארת לשעבר, „פרידריך שטראסה", כאלף בני אדם התאספו ליד הגבול עם רדת הלילה.

גם משטרת ברלין המערבית התערבה כדי למנוע תקריות והדפה מפגינים נרגזים מן החומה כדי שלא יטפסו עליה.

כמה עשרות אנשים קראו בקצב: „להרוס את החומה", „להוריד את הוניקר" (המנהיג הקומוניסטי של מזרח־גרמניה).

אחרים התייצבו ליד הקו הלבן וצעקו לעבר הזקיפים „חזירים קומוניסטים" ו„מדוע אתם אינכם עוברים הנה?" (עדי)

לפידות מחליף יערי במכללה לביטחון לאומי

אלוף אביעזר יערי נפרד מחבריו במטה הכללי של צה"ל, מימין: יצחק רבין, משמאל: רב־אלוף משה לוי (צילום: דובר צה"ל)

מאת אבי בניהו, כתב „על המשמר"

תת־אלוף יעקב לפידות מועלה הבוקר לדרגת אלוף ומתמנה לתפקיד מפקד המיכללה לבטחון לאומי. תא"ל לפידות שימש עד עתה כסגנו של אמיר דרורי במפקדת חילות השדה.

לפידות מחליף בתפקיד את האלוף אביעזר יערי, הפורש משרותו הפעיל בצה"ל.

בישיבת המטה הכללי של צה"ל בשבוע שעבר נפרדו שר הבטחון יצחק רבין והרמטכ"ל משה לוי במלים חמות מהאלוף יערי.

אביעזר יערי, בנו של מנהיג מפ"ם מאיר יערי, עשה את מרבית שירותו בצה"ל בחיל המודיעין ובאמ"ן.

תא"ל לפידות נולד ברחובות, התגייס ב־1960 לחיל השריון, ואת רוב שירותו עשה בתפקידי שדה — החל ממפקד טנק וכלה כסגן מפקד המפח"ש.

מפגש של ניצולי השואה ייערך בניו־יורק

מאת חנה איש־הורוביץ, כתבת „על המשמר"

ניו־יורק. — מאה חברי התזמורת והמקהלה של הצבא האמריקני, ישמיעו שירים יהודיים באידיש לצד מנגינות פטריוטיות אמריקניות, במפגש של אלפי יהודים ניצולי השואה, החיים באמריקה ובני משפחותיהם — במלאת ארבעים שנה להגירתם מאירופה.

האירוע ייערך על־ידי ארגון ניצולי השואה היהודיים, בשיתוף עם היאס — ארגון הסיוע למהגרים יהודיים לאמריקה.

המפגש יימשך כל היום, על אי־החירות, למרגלות פסל החירות, ובסיומו תיערך ארוחת־ערב חגיגית במלון וולדורף־אסטוריה. נשיא ניצולי השואה, בנימין מיד, אמר במסיבת עיתונאים, שמטרת החגיגות היא להעלות זכרונות מהחיים היהודיים שנכחדו באירופה, לספר על השתקמותם של הניצולים ולהצביע על תרומתם לחברה האמריקנית.

לידיעת חברי מפ"ם רמת־גן–גבעתיים

מתקיים טיול בשישה בספטמבר (6.9.86)

נא לפנות לחבר אליהו גולדמן

בין השעות 10–12 לפנה"צ

טל: 722377, 733051, פרטים במקום.

"על המשמר"

המוסף לשבת

עורך: בנקו אדר

עורכת־משנה: טלי סילוני

סבב־המינויים בצה"ל

אבי בניהו

בלי מחשבת־תחילה?

זכורה עדיין הביקורת על מינויו של האלוף אהוד ברק לפני כשלושה חודשים לתפקיד אלוף פיקוד מרכז, לאחר שישב פחות משנתיים בלשכת ראש אגף מודיעין. אם אז אפשר היה למתוח ביקורת — קל וחומר עכשיו

רמטכ"ל לוי: האם הוא שם אזיקים על ידיו או שמא מתיר? צילם מיכאל צרפתי

אם שר הבטחון יצחק רבין בבואו לאשר את סבב המינויים החדש בצה"ל לא היה שלם ממהלך זה, אם לנקוט לשון המעטה. גם לרבין וגם לרמטכ"ל היה ברור מראש כי הביקורת מצד חלקים רחבים בקצונה הבכירה של צה"ל ומצד גורמים פוליטיים שונים תהיה קשה ומכבירה ועלולה אפילו לפגוע בתדמיתו של צה"ל בעיני הציבור.

ואכן כך, סבב המינויים החדש, מיד לאחר פירסומו בכלי־התקשורת, עורר את זעמם של רבים בתוך צה"ל ומחוצה לו. המבקרים נתלים בעובדה כי גם האלוף אורי שגיא וגם האלוף יצחק מרדכי כיהנו בתפקידם האחרון זמן קצר ביותר (פחות מחצי שנה). זכורה עדיין הביקורת על מינויו של האלוף אהוד ברק, לפני כשלושה חודשים, לתפקיד אלוף פיקוד מרכז, לאחר שישב פחות משנתיים בלשכת ראש אגף המודיעין. אם אז אפשר היה למתוח ביקורת על כי הכהונה היתה קצרה מדי, קל וחומר עכשיו. למרות זאת, יש לקוות (ואפילו לקוות, לטובתו של צה"ל) כי בשוך הסערה, יבוצעו החילופין בצמרת צה"ל, והמטכ"ל ימשיך בעבודתו.

מי שמעורה בחיי היום־יום בצה"ל הבין היטב שבהעדר תכנון־מראש, לא היה מנוס מסבב המינויים הנוכחי. האלוף אמיר דרורי שמסיים עתה שנה וחצי בראש מפקדת חילות־השדה, לאחר שלושה תפקידי אלוף (ראש מה"ד, אלוף צפון וראש מפח"ש), הבהיר היטב לשר הביטחון ולרמטכ"ל כי אם לא ימונה לתפקיד סגן הרמטכ"ל בחודש אוקטובר, יאלץ לפשוט את המדים ולפרוש מצה"ל.

האלוף דן שומרון עוזב עתה את לשכת סגן הרמטכ"ל וככיסו הבטחתם של גורמים שונים כי יתמכו במינויו לרמטכ"ל. ההכרזה על מינויו של הרמטכ"ל — יהיה זה הרמטכ"ל הי"13 של צה"ל — אמורה להתחדש לקראת אפריל 87', נכון לעכשיו אוחז דן שומרון במירב הסיכויים להתמנות לרמטכ"ל אחרי משה לוי. לשומרון רקורד עשיר והוא נהנה מתמיכתו המלאה של שר הביטחון, שהעדיף כבר בסבב הקודם את דן שומרון על פני אמיר דרורי לסגנות הרמטכ"ל.

את מקומו של דרורי בראשות המפח"ש (מפקדת חילות־השדה) יתפוס אלוף אורי שגיא. המפח"ש הוא גוף פיקודי גדול, שהוקם רק לפני זמן קצר. יש צורך עתה באדם שיעניק למפח"ש סממנים של זרוע מכריעה בצה"ל. הרמטכ"ל, בבואו לנמק את סבב המינויים, ציין כי האלוף אורי שגיא הוא קצין שיהיה מסוגל לתת למפח"ש את מה שצריך. שגיא התמנה לפני כחצי שנה לאלוף פיקוד הדרום ואת מקומו יתפוס עתה אלוף יצחק מרדכי. על תפקיד זה התמודדו לפחות עוד שני אלופים, אולם לבסוף החליטו שר הביטחון והרמטכ"ל על מינויו של האחרון. עד עתה שימש אלוף מרדכי כראש מה"ד. תפקיד זה נחשב לריק מתוכן, מאז הוקמה מפקדת חילות־השדה, וקל לנחש כיצד הרגיש קצין פעלתן ובעל נסיון קרבי עשיר בתפקיד זה.

מקורות יודעי־דבר גורסים כי אין לנתק את „הסתבכותו" של מרדכי בפרשת קו 300 ואת התנצלותו של שר הביטחון בפני האלוף ממינויו הנוכחי לתפקיד אלוף פיקוד.

קצין בכיר בדרגת אלוף אמר לי לאחר פרסום המינויים, כי את השאלה המרכזית הנוגעת לסבב המינויים יש להפנות לשר הביטחון והרמטכ"ל. המצב החדש שנוצר עתה והצורך להעביר אלופים מתפקידים לאחר חצי שנה יכול היה להיחזות מראש. מישהו לא חשב על כך, או בחר שלא לחשוב.

בסבב המינויים הזה לא שותף אלוף אחר, מוכשר לא פחות מחבריו, הנשאר עתה למעשה ללא כל תפקיד בכיר בצמרת צה"ל. מדובר באלוף אורי אור שכיהן עד לפני חודשיים כאלוף פיקוד הצפון. אלוף אור סירב הן לצאת לשנת לימודים בחו"ל והן להתמנות לראש המפח"ש. עם־זאת אין בדעתו לפי שעה לפשוט את המדים ולפרוש מצה"ל. אורי אור מקווה להצטרף למתמודדים על תפקיד הרמטכ"ל או לפחות להתמנות כסגן הרמטכ"ל באפריל 87', אם אכן יתמנה אז אלוף דן שומרון לרמטכ"ל.

הרמטכ"ל משה לוי אמר השבוע בשיחה עם כתבים לענייני צבא, כי הסערה סביב סבב המינויים הנוכחי תשכך בקרוב הן בפיקוד הדרום והן במה"ד. „יעבור חודש וכולם יווכחו לדעת כי המהלך היה נבון וכי הנזק שבו קטן מהיתרון שבו".

ואכן, סביר להניח שכך יהיו פני הדברים. פיקוד הדרום וכוודאי מה"ד יעברו את „הזעזוע" בנקל. כדאי רק לשר הביטחון, שיישאר בממשלה גם לאחר הרוטציה, לחשוב מהלכים מסוג זה מראש ולא להסתבך שוב במצב אי־רצוי דומה.

דן שומרון

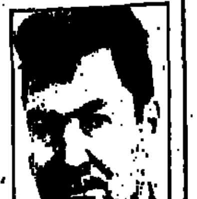

שומרון, בן 49, נולד וגדל בקבוץ אשדות־יעקב. את מרבית שירותו הצבאי עבר ביחידות הצנחנים. בהמשך עבר הסבה לשריון ושימש כמפקד חטיבה במלחמת יום־הכיפורים. בסוף 1974 התמנה שומרון לקצין חי"ר וצנחנים ראשי וב־4 ביולי 1976 התפרסם שמו ברחבי העולם כמי שפיקד על מבצע שחרור החטופים מאנטבה.

ב־1978 מונה שומרון לאלוף פיקוד הדרום והועלה לדרגת אלוף. במחצית 1983, כשצה"ל היה שקוע בבוץ הלבנוני שב שומרון ארצה לאחר תקופת לימודים בארה"ב וקיבל את הפיקוד על מפקדת חילות השדה החדשה, כאשר הוא עצמו היה מהמתנדבים הראשיים להקמתה. שומרון העניק למפח"ש את דפוסי העבודה ואת מקומה בין זרועות צה"ל.

אורי שגיא

שגיא, בן 43, נחשב לקצין חי"ר מצטיין ולמפקד סמכותי ורגיש כאחד. את דרכו הצבאית עשה במסלולי יחידות החי"ר המעולה ובחטיבת „גולני" עליה פיקד במהלך מבצע אנטבה. לזכותו של שגיא נרשמו 250 פעולות מבצעיות עלומות מעבר לקווי האוייב.

במלחמת יוה"כ פיקד שגיא על גדוד חי"ר, ולאחר מבצע ליטאני היה מפקד אוגדת שריון ברמת־הגולן. שגיא שימש גם כראש מחלקת מבצעית במטה הכללי במהלך מלחמת לבנון וכעוזר ראש אג"מ לאחריה.

לאחר ששה חודשים בלבד בפיקוד הדרום מועבר שגיא לפקד על המפח"ש.

„אורי הוא קצין מוכשר שיביא את המפח"ש למקום בו הוא צריך להיות בין זרועות צה"ל" אמר הרמטכ"ל השבוע.

אמיר דרורי

הרמטכ"ל רב־אלוף משה לוי, שיחסיו עם סגנו דן שומרון, אינם טובים במיוחד, ישמח לקבל עתה לצידו את האלוף אמיר דרורי. דרורי, בן 46, היה כבר לפני שנתיים מועמדו של לוי לתפקיד סגן הרמטכ"ל. שר־הבטחון יצחק רבין החליט אז למנות את דן שומרון לתפקיד זה. תפקיד זה עבור דרורי הוא הרביעי במספר בדרגת אלוף. את מסלולו כמפקד עשה דרורי בחטיבת גולני, היה מפקד אוגדה ברמת הגולן, ראש מחלקת מבצעים במטה הכללי וראש מה"ד.

במהלך מלחמת לבנון היה אמיר דרורי אלוף פיקוד הצפון. ועדת כהן שחקרה את נסיבות הטבח במחנות סברה ושתילה לא החמירה במיוחד עם אלוף דרורי, אולם ציינה כי היה צורך לצפות ממנו ליוזמה למניעת הטבח.

לאחר שנת חופשה בארה"ב, עשה דרורי כמפקד המפח"ש עד ימים אלה.

יצחק מרדכי

אלוף יצחק מרדכי, בן 42, נחשב לקצין פעלתן כשמאחוריו ידע מבצעי ונסיון קרבי עשיר. מאז התגייס לצה"ל שירת במסגרת חטיבת הצנחנים עד שהגיע לפקד עליה, במהלך מבצע ליטאני.

במלחמת ששת הימים שימש מרדכי כמפקד גדוד שלחם בקרבות הקשים בחווה הסינית וזכה בעיטור העוז.

במאי 1983 נתמנה יצחק מרדכי לתפקיד קצין חי"ר וצנחנים ראשי ובמסגרת תפקידו זה פיקד על שחרור האוטובוס בקו 300 — סיפור אשר הביא אותו לכותרות.

הסיכום מנאשם לקורבן של עלילת פרשת קו 300 זיכתה את מרדכי בנקודות זכות רבות, הן בתוך צה"ל ומערכת הבטחון והן בציבוריות הישראלית.

מזה כחצי שנה מכהן אלוף מרדכי כראש מה"ד, תפקיד שהוא למעשה מרוקן מתוכן. כעת מתמנה מרדכי לאלוף פיקוד הדרום.

עם אברשה טמיר
רונית מורגנשטרן

טאבה מאחורינו, עכשיו — הפסגה

הגבול המנדטורי נהפך לגבול הבינלאומי ● פיסת אדמה קטנה שנהפכה לבעיה לאומית גם אצל המצרים, גם אצלנו ● בזמן שיחות השלום עם מצרים, איש לא העלה בדעתו שהגבול הזה יצמיח סכסוך ● שטר הבוררות החתום אמור להביא לקו־התחלה של שיפור כל מערכת היחסים בינינו ובין המצרים

על אברהם (אברשה) טמיר אמר השליח האמריקני מרפי, שבזכות כושר היצירתיות והאנרגיה שלו — הושג ההסכם על שטר־הבוררות. יום לאחר שובה של המשלחת בראשותו של סמנכ"ל משרד רה"מ ובראשות דוד קמחי, מנכ"ל משרד החוץ, ויום לפני התכנסות הקבינט לדיון ב„הסכם הטל" — אברשה טמיר עמוס עבודה. אף על פי כן הסכים להקדיש לי חצי שעה מזמנו לראיון.

טאבה כבר מאחוריו, „אבל מלאכה רבה ומהותית יותר עוד לפנינו", הוא אומר בנמרצות האופיינית לו ומתכוון לא להשתתפותו בישיבת הקבינט, אלא להכנות לפגישת הפסגה פרס־מובארק שאמורה להתקיים מייד לאחר החתימה על הסכם טאבה, כנראה בתחילת ספטמבר.

התדיינות של 7 שנים בין ישראל ומצרים הגיעה לסיום המשרה שלה. בשביל אלה ששכחו את פרטי העניין, התוכל לסכם את ההיסטוריה של סכסוך טאבה, בו היית מעורב כאחד מנציגי ישראל?

טמיר: היו כאן שלוש התפתחויות: קודם כל, הייתי מעורב בנושא הגבול בין ישראל ומצרים שנקבע לראשונה על מפה בקמפ־דייוויד. עוד לפני זה היה סיכום עקרוני שאנחנו מפנים את סיני עד לגבול המנדטורי. בשיחות השלום היינו צריכים לצרף להסכם השלום מפה ועליו מסומן הגבול הזה. יש בהסכם השלום סעיף 2, שקובע כי הגבול הבינלאומי בין ישראל ומצרים יהיה הגבול בין פלשתיין המנדטורית ובין מצרים. לפי המפה, זהו הגבול המנדטורי, שהפך להיות הגבול הבינלאומי. לפי מפה זו, טאבה נמצאת אצלם. כל תקופת המנדט טאבה היתה בתחום שלהם. אף אחד, בזמן שיחות השלום, לא העלה על דעתו, שהגבול הזה יצמיח סכסוך.

בנספח הצבאי של הסכם השלום הטילו על ועדה צבאית משימה לסמן את הגבול הבינלאומי וגם את אזורי הביטחון איי.בי.די. הוועדה יצאה לשטח ובדקה את הגבול לפי אבני הגבול, ובכמה נקודות נוצרה מחלוקת על מיקומן של אבני גבול מנדטוריות. המחלוקת נוצרה כתוצאה מטיעון שלנו, שאבני הגבול הללו אינן נמצאות במקומות המקוריים לפי הסימון מ־1906. המצרים טענו, ששנת 1906 איננה תופסת את תקופת המנדט. בניין המלון בטאבה, לאחר הסכם השלום, החריף את המחלוקת. אז חתמנו על הסכם ביניים, שנקרא הסכם 25 באפריל 82, שהעניק סטאטוס לשטח הזה כשטח־מריבה, ואז התחיל הסיפור. לפי סעיף 7 של הסכם השלום, צריך לנהל מו"מ, ואם הוא לא יצליח, יש לעשות או פישור, או בוררות. עם הסיפור הזה הסתובבנו עד לפני כמה חודשים. ברגע שהוחלט על בוררות, התחלנו במו"מ על בוררות.

בסה"כ מדובר בפיסת קרקע קטנה וחסרת חשיבות בטחונית, או כלכלית, לעומת חלקי־סיני שכבר פינינו. מדוע היה קשה כל כך להתפשר, בגלל שיקולי יוקרה?

טאבה — בעיה לאומית לשני הצדדים

טמיר: לא שיקולי יוקרה. קודם כל צריך לקחת בחשבון את כל המטען הרגשי־פסיכולוגי, שהיה לכל אחד מהצדדים. כי זה קו־התחלה מורכב ומסובך לכל התהליך הזה, והוא ליווה אותנו לאורך כל הדרך. הטיעון המצרי היה: הם חתמו על הסכם שלום שלפיו הגבול המנדטורי הוא הקובע. ולכן, מבחינתם, כל עוד טאבה איננה בידם, לא פינינו את סיני. והבעיה הלכה ותפחה ונהפכה ולא רק לבעיה לאומית, אלא בעיה שלנו עם כל שאר ארצות ערב, בלי כל קשר לגודל פיסת האדמה בשטח. היות ואי־אפשר לפתור את הבעיה במלחמה, ואנחנו ממוקמים בשטח, אז המצרים קיוו, שהיא תיפתר מה שיותר מהר במו"מ, או על־ידי החלטה מדינית.

מבחינתנו, טאבה נהפכה בעיה לאומית, למרות שיש כל מיני דעות בעניין הזה, בייחוד על רקע סוף 81 תחילת 82 בעת השלב השני של הפינוי מסיני.

לפינוי ימית היה חלק חשוב מבחינה פסיכולוגית בהתגבשות הנוקשה בעמדות־כנו?

טמיר: בוודאי. אז התחילו להתעורר כל הרגשות של האנטי כל מה שחתמנו עליו בהסכם השלום. ימית הרוסה והמלון שבנו, גרם ליתר נוקשות בעמדה הישראלית. היתה השקפה, שבכלל לא צריך ללכת לבוררות, צריך להרוויח זמן, הזמן, כביכול יעשה את שלו, ואז, יום אחד הם יבואו אלינו. השקפה דומה נפוצה גם כשמדברים על ירדן או על סוריה, או על שלום בכלל: נחכה עד שהם יבואו ויגידו אבינו מלכנו, תנו לנו שלום. לדעתי, השקפה כזאת תביא אותנו מהר מאוד למלחמה. אך אי־אפשר להתעלם מסעיף 7 בהסכם השלום, הקובע, שאם יהיה סכסוך, צריך לפתור אותו בדרך מסויימת. שתי הגישות הפסיכולוגיות האלה השפיעו על כל צד שיתחפר בעמדת הטיעון שלו — המצרים, שביקשו בכל תוקף ששטר הבוררות יהיה מנוסח כך, שיפתח רק דלת אחת לבוררים: ההסטוריה מתחילה מזמן המנדט. הישראלים — שהשטר יאפשר להביא את הטיעונים שלנו מלפני המנדט.

צפויה לבוררים מלאכה קשה, אם כך?

טמיר: הבוררות היא בית־דין, וכדרך בית־דין, הבוררים יצטרכו לתת את המשקל הנכון לעדויות. אחת ההחלטות, אם לא הראשונה, המוטלת על הבוררים, היא: מאיפה מתחילה ההיסטוריה. וזו בעיה לא פשוטה. היה גם ברור מאוד, שפה לא הולכים על שתי שאלות, הולכים על שטר אחד, ששני הצדדים חותמים עליו. המקסימום שאפשר לצפות מהשטר הזה, זה 50 אחוז, ואת 50 האחוזים האחרים צריך כל צד להביא לבוררות. דבר נוסף: איננו באים לפתור רק את בעית טאבה בלבד, אלא את כל המכלול. הסכם טאבה הוא רק קו־התחלה לכיוון של שיפור כללי ביחסים בין מצרים וישראל. את זה הסקתי מהשיחה עם מובארק על עסקת־החבילה.

צריך גם להבין את הבעיה מבחינה משפטית. יש סעיפים בהסכם־השלום, שכל צד יכול

טמיר: אם אגיד שם, יתרגזו עלי

להצביע עליהם כלא מבוצעים לפי הבנתו. כשלוקחים את סעיף 2, למשל, אז זה מוגדר: מיקום הגבול. אבל כשלוקחים את הסעיפים הדנים בנורמליזציה — אלה הם עקרונות, שאגב, הידרדרו מאוד בזמן האחרון. יפה מאוד לעמוד על הבמה ולהגיד: הם הידרדרו. אבל לא רק הם דירדרו אותם, גם אנחנו אשמים.

השיחות האחרונות אופיינו בפי אישים כשיחות של רצון טוב לסיום העניין. איזו אווירה איפיינה באמת את הדיונים האלה לעומת הנוקשות שציינה את השיחות הקודמות?

טמיר: הפגישה האחרונה נערכה כבר על רקע של עסקת־החבילה: לקחנו את תשע הנקודות שעוד נותרו במחלוקת והגענו להסכמה, שכל אחד יירד מאי־ההסכמות שלו.

מה היו נקודות־המחלוקת האחרונות האלה?

טמיר: לא הייתי רוצה להיכנס לזה. הכל עניין של ניסוחים. הנקודה העקרונית היחידה היתה: באיזו מפה מסמנים את חילוקי־הדעות. אנחנו הסכמנו למפה שצורפה להסכם השלום מ־1979, אבל רצינו להוסיף הערה, שהמפה היא רק בשביל סימני הגבול, והיא אינה מהווה הכרה בכך שטאבה נמצאת בשטח מצרים. הם התנגדו להערה זו. שכן, אם יוסיפו את ההערה הזאת על המפה שהיא מפה מנדטורית, זה כאילו מבטל את כל המפות המנדטוריות שהם הביאו. בסוף מצאנו איזה פטנט אחר, שזו תהיה מפה הנושאת את גבול שביתת־הנשק, אשר לגביו כבר קובע הסכם השלום. למפה זו תצורף מפה מוגדלת ועליה יסומן הגבול.

האמריקאים היו צד יוזם בדיונים, או שמילאו רק תפקיד של מתווך בלבד?

טמיר: האמריקאים סייעו על־ידי כך שלקחו רעיון מאחד הצדדים והפכו אותו לרעיון אמריקאי... כי מה הם יודעים? מישהו צריך לתת להם רעיונות. ואף על פי כן יש לציין כי בתהליך האמריקאים סייעו הרבה. אלמלא הם, לא היה גם שלום. בשיחות סייע במיוחד אלן קרציקו, שעשה את העבודה השחורה. מדי פעם הופיעו ומילאו כמו מרפי או השופט סופר, כדי לתת הדגשה מיוחדת לאינטרס האמריקאי לקידום המשא ומתן.

מה עוד נותר לעשות כדי לאפשר את החתימה?

לא לכולם איכפת

טמיר: לקבוע את שלושת הבוררים. יש לנו רשימה ארוכה של שמות, גם למצרים יש וגם לאמריקאים. אז צריך לבחור תוך הסכמה, ויש גם עבודה בשטח, לצייר מפה ולצלם. מן האוויר.

בשיחות האחרונות היתה הבנה לגמור בכל מקרה?

טמיר: הבנה של מי, היו כאלה, שלא איכפת להם, אם זה יימשך עוד שנתיים.

מצידם, או מצידנו?

טמיר: אצלנו וגם אצלם. אצלם, היו אנשים מהאופוזיציה, שרצו למשוך את העניין כדי לא ליצור מצב של הסכמה ועל ידי כך להימנע מאווירה חדשה עם ישראל, כל עוד לא נפתרה הבעיה הפלשתינית. אבל לא זו היתה דעתו של הנשיא, של שר־החוץ שלהם ושל שר־ההגנה שלהם. אצלנו, אינני רוצה להיכנס לפרטים, אבל גישתו של ראש הממשלה היתה — לגמור. אני בכל אופן באתי לקהיר עם החלטה שאינני זז משם עד שאני לא גומר עם הבוררות, וכך היה.

במה זמן בסך הכל ישבתם על השיחות האחרונות?

טמיר: חמישה ימים ברוטו. אבל היו שעות שחיכינו לתגובה מצרית, אז ניצלנו את הזמן לשיחות לא רק בנושא טאבה. הראש שלי כבר לא היה בטאבה, ידעתי שזה נגמר. הראש שלי כבר היה בפיסגה — תחנת הדרך השנייה אל השלום המשופר.

אז בד בבד עם הדיונים על טאבה עסקת בהכנות לפיסגת פרס־מובארק?

טמיר: עסקתי בזה בנפרד משיחות הוועדה של טאבה. עסקתי בזה כנציג ראש הממשלה.

הפיסגה תישא אופי מעשי, או שהיא תהיה עוד אקט סמלי של נירמול היחסים?

טמיר: על פיסגה דובר לפני שנה וחצי. עד שריגן נפגש עם גורבאצ'וב, עברו שנתיים שלוש, ועידת־פיסגה צריכה להניב תוצאות — אם הצהרה משותפת, הבנות חדשות, אולי הסכם. אופי כזה של פגישת־פיסגה מחייב ניקוי השטח והכנה יסודית. מבחינה זו היתה הבנה, שוועידת־פיסגה תהיה סמוך לחתימה על הבוררות. מי שרוצה פיסגה כדי להצטלם, יכול לעשות את זה כל יום.

יש הבנה בקשר למועד הפיסגה? פרס ימשיך להיפגש עם מובארק לפני הרוטאציה?

טמיר: היה ברור לכולם, שהרקע לפיסגה תהיה החתימה על הבוררות. אני מעריך שהשטר ייחתם עד סוף החודש, והפיסגה תתקיים בתחילת ספטמבר.

על מה ידונו שני המנהיגים?

טמיר: רק על השלום.

טאבה — רק פרט בתהליך הנורמליזציה

מהי רמת־הציפיות במצרים מפגישת הפיסגה? לאלו תוצאות הם מקווים, לפי שיחותיך שם?

טמיר: הם רואים את ועידת־הפיסגה כפי שאני רואה אותה: יושבים שני המנהיגים בפעם הראשונה ומדברים על איך להניע את השלום במעגל הזה של פלשתינאים, ירדן, מצרים ישראל וארה"ב, תוך התבססות על השלום הראשון, שהחל להניב פרי.

גלויים חששות מפני הפגישה של פרס עם מובארק?

טמיר: תראי, פה יש גורמים, שאינני רוצה לנקוב בשמם, שיעשו הכל כדי לטרפד את הפיסגה, מפני שהם לא רוצים שיהיה שלום, כי אז יצטרכו לעשות פשרות. גם במצרים יש גורמים, שלא רוצים את הפיסגה, בעיקר באופוזיציה. אבל השלטון כן רוצה בכך. והשלטון במצרים הוא בינתיים שלטון הרוב.

האם הבנת מהשיחה עם מובארק שהסכם הבוררות יביא אמנם לשינוי־לטובה ביחסי ישראל־מצרים?

טמיר: הבנתי, שהליכה לבוררות תביא לקו התחלה שכל מערכת היחסים תשתפר על בסיס הסכמים שחתמנו, ואת זה השגנו. בינתיים גם נעשו הרבה דברים חשובים המשנים את המצב נקודה חיובית לעומת שנים קודמות. אבל לא צריך להיות נאיבי. העמדה של מובארק היא, גבולות 67 משופרים, העמדה שלנו, אני לא יודע מה, יש פיצול בעם בנושא הזה. יש פה שתי עמדות, וצריך להגיע לאיזו פשרה באמצעות מו"מ. דבר שני הוא, שהשלום עם מצרים הוא שלום נפרד, עם שאר מדינות ערב אנחנו עדיין במצב של מלחמה. ומצרים, נא לזכור, היא חלק מהעולם הערבי, מכאן נובעות הערכות שונות.

ההסכם שהשגתם עונה על החלטות הקבינט מדצמ' 1985 בינואר?

טמיר: מבחינה פורמאלית אנחנו עונים על החלטת הקבינט. יש לנו קו־התחלה שממנו הכל ינוע בעתיד־נענה אחת, כולל נורמליזציה ויחסים הדדיים.

החזרת שגריר מצרי לישראל היא בחינת אקט סמלי להוכחת נכונות המצרים לנור־מליזציה בעיני חלק גדול מהעם בישראל, האם בפגישה שהיתה לך ולקמחי עם חוסני מובארק, ניתנה הבטחה מפורשת, שהשגריר אכן יוחזר?

טמיר: ענין החזרת השגריר הובטח כבר בעסקת־החבילה לפני שנה וחצי, כך שאין בזה שום חידוש. אבל נורמליזציה זה תהליך, והחזרת השגריר היא רק חלק ממנו.

נשיא מצרים התייחס לפגישת פרס־חסן מרוקו?

טמיר: הוא הדגיש מאוד את המפגש הזה. יש הערכה גדולה במצרים למארוקו, למרות שאין שגריר מרוקני במצרים, כי היא לא נטשה את מצרים אחרי קמפ־דייוויד.

פיסגה. מתי נראה שגריר מצרי בתל־אביב?

טמיר: עם החתימה על ההסכם. עכשיו שוקים, הליכים על אישורים מדיניים גם פה וגם שם. זה ייקח בערך שבועיים. לכן הכנסנו לתוך השבועיים האלה את הדברים שיש עוד לעשות: בחירת שלושת הבוררים, וצילומי־אוויר של סימני־הגבול שיצורפו למפה. אחרי זה תבוא החתימה. שגריר מצרי יחזור אולי עוד לפני הפיסגה, אולי ביום החתימה, אולי מייד אחרי, אבל זה ברור שהוא חוזר עם החתימה.

שמועות כבר על מועמד מסויים?

טמיר: אני לא רוצה להיכנס לשמות, זה כמו שפתעו, שם כל מיני שמות, אבל אם אגיד שם, יתרגזו עלי אחר. ■

לקראת הפיסגה פרס־מובארק

עוזי מחניימי, לונדון

דרך ישראל לארה"ב

ה[illegible] המצרים, המוקירים את [illegible] בימים אלה, לא מתעניינים [illegible] אותם גם לא מעניינות [illegible] הכלכליות המוטלות על [illegible]

[illegible]

מצרים מדורת לאחרונה נושא לכתבות שער בעתונות הערבית והמערבית. באחד [illegible] הלונדוני הקדיש השבוע כתבת תחקיר נרחבת למצרים, ובראשה, כמובן, המצב הכלכלי החריף שמצרים מתמודדת עמו כיום. באותה כתבת תחקיר בולטת דווקא תמונה צבעונית מרשימה שהסבירה טוב מאלף מילים את הבעיה [illegible] מצרים [illegible]

לפני חודשים ספורים אירעה במצרים התפרעות נגד השלטונות, או מרידה על־ידי [illegible] — של אנשי „הביטחון המרכזי" — יחידה צבאית, השואבת את כוח האדם שלה מהשכבות הסוציו־אקונומיות הנמוכות ביותר במצרים [illegible]

שמחה על „טיהור השרץ"

המצרים הם עם גאה, והגאווה הזאת מנעה מהם לקבל סיוע [illegible] מה את [illegible] אותם לגרורה [illegible] ותנאים המשפילים של מחלקי הלוואות אחרים — הם רווח.

עם זאת, הנשיא המצרי מבין, כי לא יוכל לדחוק את הקץ, וכי עליו לבחור את המחות צרוע שבין המלווים ולהסתייע בו — וככל שיקויים, כן ייטב לעשות. המצרים יודעים, כי האמריקנים הם היחידים שיכולים אולי להציל אותם מהתמוטטות כלכלית מהירה. הנשיא המצרי גם יודע, כי המשך הקיפאון ביחסים עם ישראל איננו עולה בקנה אחד עם סיוע אמריקני לשמיטת חובות או עזרה כלכלית אחרת. הנשיא מובארק מעריך כי פגישת פיסגה עם ראש הממשלה הישראלי (ולנשיא המצרי נוח במוכן להיפגש עם שמעון פרס) עשויה, בראש וראשונה, לקדם את האינטרסים הכלכליים של מצרים. מסיבה זו לא היה מאושר מהנשיא המצרי שעה ששמעון פרס נפגש עם חסן מלך מארוקו, ועליצותו במסיבת עתונאים בקהיר, בה שיבח בכל פה את המפגש באיפראן, נבעה בעיקר משמחה על „טיהור השרץ". וזאת, רקע לפני שהיה מובארק נאלץ לקיימה עם יצחק שמיר.

בתחילת השנה שעברה מתח הנשיא מובארק בתנופת שלום חדשה, במשולב עם המלך חוסיין. היוזמה החדשה פורסמה ימים מספר לפני שהנשיא המצרי יצא לביקור בוואשינגטון. אצלנו היו כאלה, אשר ייחסו את היוזמה המצרית לפעולת הכנה לקראת הביקור בארה"ב, שגם אז נושא היה מצבה הכלכלי של מצרים. מן הסתם לא שעו אליה, העיתוי ודאי לא היה מקרי.

יחד עם זאת, תהיה זו ראייה חד־ממדית, להעריך כי המניע המצרי היחיד והעיקרי לכל עשיה פוליטית — הוא המצב הכלכלי. הנשיא המצרי, למי ששכח, היה סגנו של מחולל השלום הנשיא אנואר סאדאת, והוא מחוייב לשלום, ועמו הוא מזוהה, ואפילו היה רוצה, לא היה יכול להחזיר את הגלגל אחורנית. המצב הכלכלי ה„מבחיל", הוא רק יוצא מהכלל שנותן סיכוי טוב להחזיר את השלום למסגרת „חמה" יותר.

כל זאת, במערכת של לחצים פנימיים וערכיים חוקים, המופעלים על מצרים מדי שתנטוש את השלום ותחזור אל „חיק החם" של האומה הערבית. הנשיא המצרי הוא מדי, וגם מחוסר כל אלטרנטיבה אחרת, זולת הדרך האחת: להמשיך בתהליך השלום. ואשרנו שהמצב הכלכלי במצרים משמש כיום זרז מעולה שיסייע להעלות את מערכת היחסים בין מצרים לישראל לאפיק טוב, על אפם וחמתם של המתנגדים למיניהם במצרים ובישראל כאחת. ■

פולין־ישראל
מארק גפן

ורשה מחזרת אחרי ירושלים

הבנק הפולני, פ.ק.או ברחוב אלנבי — כאן תיפתח בקרוב השגרירות הפולנית

לממשל הקומוניסטי בפולין אין שום סיבה להציב מכשולים או להתנות תנאים לגבי חידוש הקשרים הדיפלומטיים עם ישראל. הממשל אינו מנהל מדיניות מזרח־תיכונית כשל הממשל הסובייטי ובעיתונות הפולנית אפשר אפילו למצוא ביקורת — עדינה אומנם — המכוונת כלפי מדינות ערב

פולין תסתפק היום בקיום קשרים קונסולאריים עם ישראל, לא על פי שיקול דעתה או הערכת האינטרסים האובייקטיבים שלה, אלא כחברה ממושמעת בגוש הסובייטי. מדי־ניות החוץ הפולנית אינה עצמאית יותר מזו של הרפובליקה הביילורוסית או האוקראינית (לשתיהן כידוע יש נציגים באו"ם, כאילו היו מדינות עצמאיות). כל הממשלות בפולין מאז כינון הממשל הקומוניסטי בה, על התהפוכות הפנימיות הרבות, לא העלו כלל על הדעת להפר את המשמעת המוכתבת על־ידי מדיניות החוץ הסובייטית. על כן, בשלב זה פולין לא תרחיק לכת, מבחינה פורמאלית, מעבר לאותו „דרג טכני" ביחסים הדיפלומטיים — כפי שגובש לאחרונה בקרמלין.

אנו עדים בפועל לביטויים מוחשיים של המשיכה הספונטנית לחידוש הקשרים בתחומי התרבות, חילופי משלחות ואף התיירות הישראלית לפולין, אם כי עדיין במסגרת קבוצתית. לפולין, כלומר לממשלה קומוניסטית, אין שום סיבה להציב מכשולים, או להתנות תנאים כלשהם לגבי חידוש הקשרים הדיפלומטיים והאחרים במלוא היקפם. שלא כברית־המועצות, פולין אינה מנהלת „מדיניות מזרח־תיכונית". בקריאת העיתונות הפולנית תמצא בין השיטין לא מעט ביקורת דווקא לגבי התנהגותם של הערבים; כמובן בסגנון מתוחכם ומרומז, כדי לא להרגיז את מוסקבה. לפולין אין שלושה מיליוני יהודים המהווים בעיה כמו בברית־המועצות. לפולין היו שלושה מיליון יהודים. אפרם המפוזר על אדמתה של פולין מהווה את ה„בעיה היהודית" שעימה מנסים להתמודד מיטב אנשי הרוח, הסופרים, האמנים וההיסטוריונים.

הקופה ריקה ממטבע־זר

עוד אשוב לנושא זה, אך תחילה רצוי לתאר את מצבה של פולין היום. אין ספק, כי עקב אכילס שלה הוא מצבה הכלכלי, הקשה, שהסיכויים לשפרו קלושים. שגיאות העבר אינן ניתנות היום לתיקון, כשקופת האוצר הפולני ריקה ממטבע זר, הדרוש לייבוא חומרי־גלם וציוד מודרני. פולין משלמת עתה מחיר כפול: האחד — על אותה תקופה שבה השכן ממזרח ניצל אותה ללא בושה ואילץ אותה „למכור" לו ללא כל תמורה את כל התוצרת של מכרות הפחם, והשני — על תקופת ההשקעות הגיגנטיות (בימי גיירק) להקמת מפעלים שתועלתם הכלכלית היתה אפסית.

אך המצב הכלכלי החמור מלווה גם בניכור שחש הציבור כלפי השלטון הנוכחי, אולי אפילו „איבה". הגדרה זו נכונה בוודאי לגבי האופוזיציה הפועלת בחלקה במחתרת ובחלקה באורח גלוי. לתחושת הניכור אפשר למצוא אישור מצד ראשי השלטון עצמם. בוועידה האחרונה של המפלגה דיברו הכל על השאלה כיצד הממשלה והמפלגה ישכילו להגיע אל העם. הגנרל ירוזלסקי, ראקובסקי ואחרים התנחמו בכך שהצליחו לגבור על „האופוזיציה העוינת את המשטר" (וכוונתם ל„סולידריות"), אך הודו כי עדיין „עלינו להקשיב למה שאומר העם".

השלטון הקומוניסטי שקם כ„שלטון העם", אינו מוכן עד היום להסתכן, למשל, בבחירות חופשיות והוגנות. בוועידה האחרונה של המפלגה, לפני כמה שבועות, נערכו, לראשונה בתולדות המפלגה, בחירות חשאיות למוסדות העליונים, כמו הפוליטביורו והמזכירות. העיתון „פוליטיקה" ממש התמוגג מן העובדה, כי פרט לגנרל ירוזלסקי, שנבחר כמובן פה אחד, המועמדים האחרים „התמודדו" על מקומם. אך המועמדים להתמודדות הזאת לא נבחרו בתהליך דמוקרטי, כולם ממילא שייכים לצמרת המפלגה.

ועוד יש לזכור, כי בפולין קיים כח רב עוצמה — הכנסייה הקאתולית, שהשפעתה על ההמונים עולה פי כמה על זו של השלטון. הכנסייה מנסה לשמור על שביל־הזהב שימנע את העימות עם השלטון, ובכל־זאת היא מהווה מרכז משיכה לכוחות האופוזיציה. הדברים מגיעים עד כדי כך שאפילו קומוניסטים מאוכזבים, בהם גם פעילים בולטים, הולכים היום לכנסייה לא רק כדי להתפלל, אלא גם כדי למצוא שדה־פעולה תחת כנפיה.

צריך לזכור, כי העם הפולני מסתייג, בלשון המעטה, מן השלטון הקומוניסטי, לא רק בגלל אי־רצונו להסתגל לשיטה הקומוניסטית, אלא גם בגלל איבתו ההיסטורית לרוסיה, השכנה המזרחית, ששלטה שלטון כיבוש בחלקה הגדול של פולין במשך למעלה ממאה שנה. הסופרת הפולנית הגדולה מריה דומברובסקה („ימים ולילות"), שנשאלה בראשית שנות החמישים על סיבת הסתייגותה מן המשטר החדש בפולין השיבה: „הו אלוהים, עד כמה התינוק החדש הזה דומה לשכן".

כמובן שישנם גם חוגים לא מעטים שסבורים, כי חובה להתחשב במצבה הגיאופוליטי של פולין, כלומר — שכל ניסיון לשנות את המשטר, להתנתק מברית־המועצות יסתיים בפלישת הצבא הסובייטי ובכיבוש פורמאלי של פולין. חוגים אלו אפילו משבחים את הדיקטטורה הצבאית שהונהגה בשנת 1980 על־ידי הגנרל ירוזלסקי, וטוענים, כי זה הרע במיעוטו, שמנע את הפלישה הסובייטית והפיכתה של פולין לאפגניסטן.

השאלה היהודית בפולין של היום קיימת, כאמור, רק כנושא לויכוחים בלתי־פוסקים. חלק מן המתווכחים מוכן לעשות חשבון אמת ואף להכות על חטא האנטישמיות שלפני המלחמה, ואילו האחרים מנסים לגונן על העם הפולני המואשם לדעתם, בשל בודדים, ששיתפו פעולה עם הנאצים ברצח היהודים. לא כאן המקום לעשיית החשבון שלנו — שאף הוא איננו כולו שחור־לבן. למען הצדק, חובה לזכור, שהיו פולנים לא מעטים שסיכנו את נפשם כדי להציל יהודים, ביניהם אף כאלה שבעבר היו ידועים כאנטישמיים גלויים. בשעתי היכרתי אישית את ולאדיסלב ברטושבסקי (שביקר כמה פעמים בארץ), פולני דתי, שפעל בעצמו להצלת היהודים, אך השקיע גם עמל רב כדי לאסוף חומר על כמרים, פשוטי העם ואינטלקטואלים פולניים שהצילו יהודים בימי המלחמה, הוא כינס את החומר כולו בספר עבה שאמור לשמש הוכחה, כי בסדום ועמורה של השואה נמצאו יותר מעשרה צדיקים פולניים.

יהודי אחד שהתנדב

באין יהודים בפולין שימשה השאלה היהודית משך שנים מנוף למאבקים פנים־מפלגתיים, או להסטת דעת ההמונים מהקשיים האמיתיים של המשטר. צמרת השלטון, בראשיתו, היתה „מאוכלסת" בצורה צפופה למדי בעסקנים קומוניסטיים יהודים כמו יעקב ברמן (שכיהן מספר שנים בשלטון), הילרי מינץ, זמברובסקי ואחרים, שלא לדבר על כך ששירותי הביטחון אף הם הופקדו בידי היהודים. עובדה זו יצרה את האנטישמיות החדשה: נוסח „היהודים הביאו לנו שלטון סובייטי". הזמנים האלה חלפו, אין יותר יהודים בצמרת הממשלתית והמפלגתית, פרט ליהודי אחד שהתנדב לשמש כדובר של ירוזלסקי ואף הגיע לדרגת שר. האיש, יז'י אורבאן (ששמו האמיתי אורבך ויש לו משפחה בישראל) התייצב לימינו של ירוזלסקי מיד לאחר הכרזת המשטר הצבאי. כזכור, האינטלקטואלים, הסופרים, העיתונאים והאמנים פרשו אז מכל פעילות כמחאה על המשטר הצבאי. אז, הפך יז'י אורבאן, שהכל יודעים את מוצאו היהודי, לדובר ולתועמלן ראשי של שליט פולין. על מידת הבוז והשנאה שהצליח לצבור באותה תקופה בקרב הציבור הפולני יעיד הסיפור הבא שפורסם לא מכבר בשבועון הקומוניסטי „פוליטיקה".

מתברר, כי אורבאן הגיש תביעה על הוצאת דיבה נגד כומר ששמו אומינסקי. כומר זה, השווה בעת מיסה בכנסייה את אורבאן עם שר התעמולה הנאצי יוסף גבלס. הכומר אף הרחיק לכת וטען, כי „אורבאן אפילו גרוע מגבלס, כי זה האחרון הגן בהופעותיו על עמו ואילו אורבאן יורק על עמו תוך רמיסת זכויותיו הלאומיות הקדושות ביותר..." מה שמעניין הוא, כי המשפט עצמו נערך בדלתיים סגורות ואפשר רק לנחש את הדו־שיח בין אורבאן היהודי לבין הכומר שהשווה אותו לגבלס. העניין פורסם ב„פוליטיקה", משום שהצדדים הגיעו לידי הסכם והכומר התחייב להתנצל בפומבי על ההשוואה הזאת. פיצוי מפוקפק לאורבאן, שכן ההתנצלות הפומבית פירסמה את דבר ההשוואה ברבים. אגב, יז'י אורבאן הוא האיש, שמסר בוורשה, בימים אלה, את ההודעה על רצונה של ממשלת פולין לכונן קשרים קונסולאריים עם ישראל.

אני זוכר עדיין כיצד הגיע הסגל הראשון של שגרירות ישראל לוורשה, זמן קצר אחרי הקמת המדינה. אתעכב רק על התגובה הפולנית שהיה בה שילוב של הערצה לאותם יהודים שגברו על צבאות ערב עם תחושה שקשרי ידידות עם מדינה יהודית יכולים לשמש התחלה חדשה ביחסים בין שני העמים, הפולני והיהודי. הפולנים לא הסתירו כלל שיש להם מחוייבות מיוחדת — גם בזכות ההיסטוריה המשותפת, וגם בגלל השואה שהתרחשה על אדמת פולין — כלפי המדינה היהודית הצעירה.

המוטיבציה הזאת חייבת לפעול גם היום, ואין ספק כי בקרב רבים בפולין היא משמשת מדרבן לחידוש הקשרים עם ישראל. ייתכן שהשלטון הפולני שכח כבר עובדה פוליטית בעלת משמעות רבה, אך עדיין ישנם פולנים שמזכירים אותה. כידוע, פולין רגישה מאוד בכל הנוגע לעתיד השטחים שסופחו לפולין בגבולה המערבי — שלזיה, פומרן וכו'. בשנות החמישים היה זה דוד בן־גוריון, שיצא בהכרזה, כי ישראל מכירה בקו אודר־נייסה, כגבולה המערבי של פולין. נדמה, כי בימים ההם כמעט לא היתה מדינה בעולם המערבי, שהכירה פורמלית בגבול הזה.

ישנם כמובן אינטרסים פרגמאטיים לשתי המדינות, המצדיקים את חידוש היחסים הדיפלומטיים. אך לשני העמים יש גם חשבון היסטורי מורכב מאוד, חשבון שבו הפולנים אינם יכולים לנקות את מצפונם מפעולות והריגות שגרמו ליהודים, אשר תרמו רבות לכלכלתה ולתרבותה של ארצם. ואילו אנו היהודים לא נוכל — אף אם נרצה — לעקור מזכרוננו את נופה של פולין שעל אדמתה חיו ותססו בזמנה יהדות מפוארת. ■

הפעילות הפרלמנטרית של מפ"ם

צוות „על המשמר"

להיות אופוזיציה בכנסת

עם צאתה של הכנסת לפגרת הקיץ ביקש „על המשמר" מחברי סיעת מפ"ם בכנסת לעשות פסק־זמן ולערוך מעין דו"ח־ביניים על פעילותה של הסיעה בבית הנבחרים. לאחר שנים ארוכות במערך פועלת היום מפ"ם כסיעה עצמאית על ספסלי האופוזיציה — הפעם גם נגד השותפה לשעבר, מפלגת העבודה.

ברב־שיח שהתקיים בבית „על המשמר" השתתפו: חייקה גרוסמן, אלעזר גרנות, יאיר צבן, מוחמד ותד ואמירה סרטני.

את השאלות הציגו: יצחק שור, דורית גפן ומוטי בסוק — בהשתתפותם של סבר פלוצקר ומארק גפן

על המשמר: מהי חלוקת התפקידים בתוך הסיעה בוועדות ובוועדות משנה, כיצד מתפקדת הסיעה?

חייקה גרוסמן: בכנסת אומרים שזאת הסיעה הכי מלוכדת. יש אפילו הטוענים, שזאת סיעה מעולה. אנחנו בהחלט פועלים כצוות. כל חבר כנסת לא צמוד רק לנושאים של הוועדה שבה הוא מייצג את מפ"ם. אבל יש הדגשים בסדר העדיפויות של כל ח"כ מבחינת הנושאים המסורים לטיפולו. אמירה חברה בוועדת החינוך, מוחמד חבר בוועדת הפנים, אלעזר בוועדת חוץ וביטחון, יאיר בוועדת הכספים וביקורת המדינה, אני בוועדת העבודה והרווחה ובוועדת הכנסת, ויקטור חבר בוועדת חוקה חוק ומשפט ובכלכלה. כל ח"כ יודע בהתחלת השבוע מהם הנושאים שיהיו על סדר היום. יש לנו הישג מכובד מאוד בהעברת נושאים דחופים לדיון, וגם בהגשת שאילתות בעל־פה, שגם הן בבחינת תשובה יותר מהירה לנושאים בוערים. גם בתחום זה יש לנו הישגים לא מבוטלים, אם־כי לפעמים לא מאשרים לנו שאילתות דחופות. אנחנו גם מסכמים איך מצביעים ועוברים על הצעות החוק. הצבעות אינן תמיד בהתאם להחלטה המסוכמת, כיוון שבכנסת הזאת דברים משתנים בן־יום, לעתים אף תוך כדי שעות אחרות. בדרך־כלל יש תיאום בין החברים, אך יש גם חריקות.

על המשמר: האם יש במפ"ם קולקטיביות רעיונית כמו בחד"ש, שלא משחררים הודעה אחת עד שהיא לא עוברת את כל המוסדות, או שזה כמו בר"ץ, שכל ח"כ רשאי למסור הודעה כל אימת שמתחשק לו, בשמו או בשם הסיעה?

חייקה גרוסמן: כל אחד רשאי למסור הודעות. אנחנו מוסרים את ההודעות רק דרך הדובר, כדי שלא יווצר מצב ששני ח"כים מאותה סיעה ימסרו אותה הודעה על אותו נושא. יש צורך בתיאום כדי שלא ייראה שאחד דורך על היבלות של השני.

אלעזר גרנות: בנושאים רגישים מוסרים בדרך־כלל הודעה בשם הסיעה ולא מרבים בהודעות של חברים.

מוחמד ותד: בימים שאין כנסת, אנחנו מקיימים התייעצויות טלפוניות.

חייקה גרוסמן: את ההודעות בשם הסיעה לא כל־כך אוהבים. כלי־התקשורת אוהבים צבע, בהודעה אישית יש צבע.

אלעזר גרנות

„אני לא מעלה על הדעת אפשרות שנלך יחד עם מפלגת העבודה לבחירות הבאות, אך למדנו כי לעולם אין לומר לעולם.

על המשמר: אין זו פעם ראשונה שמפ"ם יושבת באופוזיציה. מהם היעדים העיקריים של מפלגה אופוזיציונית, האם הם בכלל ניתנים להשגה? האין מדובר בפעילות עקרה מול קואליציה מקיר לקיר?

אלעזר גרנות: המטרה היא להפיל את הממשלה. אנחנו ממלאים בעיקר תפקיד של קטליזטור לפעולות של כלב שמירה. בעיות רבות, שהיו עוברות לסדר היום, מתעוררות על־ידי חברים שלנו. בהצעות לסדר וגם בהצעות חוק אנחנו מזנקים, נושכים, ומעוררים את דעת הקהל. הכנסת נותנת אפשרות להיות שופר מסויים לעמדות המפלגה. הסיעה מתלכדת לא רק בכנסת. בפרשת מספנות ישראל, למשל, פעלו חייקה ויאיר, אבל זה עורר חברים במפלגה וגם בהסתדרות, משכנו את ההסתדרות בפעולה הזאת.

חייקה גרוסמן: יש שורה של חוקים שמפלגת העבודה התגייסה כדי לא להעביר אותם בכנסת רק מפני שחברים ממפ"ם הציעו אותם, שכן, על־ידי הצבעה נגד חוקים אלה הם היו מצטיירים בצורה לא פועלית, או אפילו אנטי הסתדרותית. זה מחסום. היו גם כמה מקרים שמפלגת העבודה או חלקה, עמדו על הרגליים האחוריות ולא נתנו להעביר חוק שהממשלה רצתה להעביר — בגלל עמדת מפ"ם.

מוחמד ותד: אפשר להגדיר את זה כקטור ולא כמחסום, במיוחד בנושאים שחייקה התריעה עליהם: בנושאי שכר, רווחה, ואבטלה. מפ"ם יוזמת הרבה מאוד הצעות חקיקה. אחד הבולטים הוא חוק שכר מינימום: במפלגת העבודה קיבלו הרבה מאוד דפיקות לב בגלל היוזמות של מפ"ם ובגלל הפעילות של יאיר בוועדת הכספים.

על המשמר: העובדה שמפ"ם בהסתדרות בקואליציה, ובכנסת באופוזיציה — אינה כובלת את ידיכם?

אלעזר גרנות: את ידינו היא לא כובלת. כבר היינו בממשלה. מפ"ם יכולה להיות רדומה בתקופה שהיא באופוזיציה, ומאד פעילה גם בתקופה שהיא בקואליציה. אנחנו מצפים ליותר פרסום של הפעולות והעמדות שהחברים שלנו מביעים ונוקטים במסגרת ההסתדרות. בהסתדרות יש לנו חרויות שניתנות לניצול. גם כשהיינו במערך, זאת היתה שותפות תוך מאבק.

חייקה גרוסמן: לא פעם אנחנו יוזמים תיקון לחוק, או חוק חדש, או יוזמה חדשה, והממשלה שמה מחסום, ואחריה כמובן כל הקואליציה בכנסת. מה שקורה אחר־כך — הממשלה יוזמת באותו נושא ומכשילה את כל התוכן של היוזמה שלנו, וכאילו הממשלה באה עם יוזמה. כך קרה עם חוק שכר־המינימום והחוק נגד הגזענות. רצינו משפט ויצא משפח.

אמירה סרטני: יש הטוענים בכנסת, אבל בעיקר מחוץ לכנסת, שאנחנו פועלים כאופוזיציה לשם אופוזיציה. ראשית, זה תפקידנו. פעמים רבות אנחנו מעוררים את הנושאים שלמעשה המערך כמערך היה צריך להעלות. זה תפקידנו הראשון, ואנחנו עושים את הכל כדי למלא אותו. יש נימת ביקורת אצל חברים שלנו: „אתם לא מפרגנים", אין זה נכון. כאשר פרס עשה מהלך שנראה לנו כמהלך חיובי, אז התגובה שלנו היתה בהחלט חיובית.

יאיר צבן: רציתי להוסיף בקשר לתפקידה של סיעה אופוזיציונית, בייחוד ביחסי הכוחות כפי שהם בכנסת הנוכחית. אני רואה ארבעה יעדים לפעולה של הסיעה. יעד ראשון — להציל את הפרלמנטריזם כיסוד של הדמוקרטיה. אין דמוקרטיה ראויה־לשמה ללא פרלמנט ראוי־לשמו, ואין פרלמנט ראוי־לשמו ללא אופוזיציה משמעותית בתוכו. אנחנו משתדלים להיות אופוזיציה משמעותית. מכיוון שאנחנו לא משמעותיים מבחינת הכמות, אנחנו משתדלים להיות משמעותיים מבחינת הרמה של הפעילות. שנית, אנחנו רוצים שבעם הזה יישמע קול אלטרנטיבי, קול של ציונות סוציאליסטית, שיהיה אלטרנטיבי למערבולת הזאת של הממשלה. שלישית, להטות את הכף במה שניתן. ביוזמתו של מוחמד התחילה הסיעה בחוק הגזענות. זה התגלגל עד שהצלחנו להפוך הנושא לנושא בעל משמעות ברמה הלאומית. היו תיקונים, שעברו בחוקי היסוד, שאלעזר העביר לגבי כינוס הכנסת, ודברים נוספים, בתחומים של חוק־שכר־מינימום, מסים, קצבאות זקנה, ועד פרשת המספנות. כלומר, דברים שאתה רואה בפועל. בלי הפועלים ומאבקם במספנות ישראל, שום דבר לא היה קורה. אני קובע בלב שקט שפעולתה של סיעת מפ"ם היתה משמעותית בעניין הזה. הדבר הרביעי, מה שכבר אמר אלעזר, הוא לערער את היציבות של הממשלה.

אלעזר גרנות: אנחנו יודעים שהקואליציה פועלת בדרך כלל כחטיבה אחת, אבל היו מקרים, חריגים, כגון ועדת בייסקי. הוועדה הזאת הוקמה מפני שחברים שלנו, יאיר בוועדה לביקורת המדינה, הצליחו לתאם פעולה עם חברים ממפלגות אחרות. היתה כאן חציית קווים, במידה מסויימת. אבל היה גם הישג ראוי לציון.

יאיר צבן: בוועדת בייסקי יש לחיים רמון ולדן תיכון לא פחות מניות מאשר לי עצמי.

על המשמר: מהו ההסבר שלכם לשאלה כיצד נשתבשה דעתם של רוב חברי הכנסת בשלושה חוקים, שעל פניהם נראים צודקים: חוק הסיעוד, חוק שכר מינימום וחוק הגזענות, מה קורה כאן?

חייקה גרוסמן: יו"ר הכנסת אמר לי בערב לפני שנכנס לנהל את הישיבה הגורלית, כי לפי דעתו הביאה הפרשה בושה לפרלמנטריזם ולעם בישראל: זהו החוק שאפשר להוציא מהכנסת הזאת? הוא ידע שזהו חוק לא טוב. הבעיה איננה רק בכנסת. הכנסת היא בבואה של הממשלה. מה שהולך בממשלה, הולך בכנסת; האיזונים הבלתי־קדושים משבשים ומורטים את הנוצות מכל דבר

יאיר צבן

„אין דמוקרטיה ראויה־לשמה ללא פרלמנט ראוי־לשמו, ואין פרלמנט ראוי־לשמו ללא אופוזיציה משמעותית בתוכו"

של תוכן, ומשאירים קרביים חשופים. אשר לחוק שכר מינימום; הגשנו הצעה מזמן, וכל פעם חזרנו כמו תוכי על הצורך להצמיד את השכר המינימאלי ב־50־60 אחוז לשכר הממוצע במשק. שוב לא רצתה הממשלה לקבל על עצמה את האחריות.

בשלב מסויים גם ההסתדרות לא היתה מרוצה. היא טענה — אבל זה היה בשלב קודם, כשהשכר המינימאלי היה סביר והגיע לכ־40 אחוז. ההסתדרות טענה שיש בזה התערבות ביחסי עבודה, והכנסת לא צריכה להתערב ביחסי עבודה. אבל כשהשכר המינימאלי ירד לכ־30 אחוז, ויש אומרים שפחות מזה, חזרנו לעניין של חוק שכר מינימום. מה רצתה הממשלה? הממשלה לא רצתה להצמיד לשכר הממוצע. זאת אומרת, היא ביקשה להוציא כל תוכן מהחוק ולהשאיר רק שלט. לצערי יש רבים במדינה וגם במחנה שלנו שרואים את הכותרת חוק שכר מינימום ולא מבינים למה מפ"ם מתנגדת. כך היה עם חוק הדגל וכך גם עם החוק נגד הגזענות. הכל חוקים ריקים מתוכן, ולפעמים גם אנטי. חוק שכר מינימום שהגישה הממשלה כדי לטרפד את היוזמה של חברי־הכנסת הוא חוק נגד שכר מינימום.

אלעזר גרנות: את החוק נגד הגזענות שיבשו הסיעות הדתיות בדרך חמורה ביותר, שיצרה כתב־אשמה מזוייף נגד דת ישראל בכך, שהעמידו את העניין הדתי כאילו הוא עלול להיפגע על־ידי חוק הגזענות. הסיעות הדתיות המרידו קודם כל את הליכוד, שרצה לבסס את השותפות שלו איתם, ומלכתחילה התנגד לחוק הזה, כך, שלא היה לו כל קושי לרוקן את החוק מתוכנו. מפלגת העבודה נגררה אחריהם. היא לא מוכנה לוותר על השותפות העתידית, והסיעות הדתיות שיחקו את העניין. היחיד שנקט עמדה אחרת והצביע נגד החוק במתכונתו הנוכחית, היה חבר הכנסת ורדיגר. הוא אדם דתי אבל בעניין הזה אמר, שכל המהלך שהוליך אותו שאקי מהמפד"ל, הוא פגום ובזוי, מתחילתו והוא הצביע איתנו. הסיעות הדתיות, וחשוב שהעם ידע את זה, שיחקו משחק חמור. על שתי הסיעות הגדולות האשמה, כי הן מוכנות למכור את כל הסיפור הזה.

על המשמר: יש פרשיות שונות שלא מתפרסמות. השאלה היא, באיזו מידה יכולה הכנסת, במיוחד הסיעה שלנו, לפעול להשתקתן? בימים אלה התרחש מקרה חמור ביותר בגלל שלא פורסם בגלל הצנזורה. היתה גם חקירה. דבר זה, שבעיני הוא לא פחות חמור מפרשת השב"כ, נמנע מידיעת הציבור. האם הסיעה יכולה לפעול ולהביא לכך שהדברים מסוג זה יפורסמו בציבור?

אלעזר גרנות: המקרה הזה נודע לנו דווקא מפי השר. לנו נמסר שהעניין בחקירה והמסקנות יוסקו במלוא החומרה. אנחנו יכולים לתבוע רק את הפצת הסיפור. האם ההסכם שקיים בין מערכות העיתונים למערכת הממשלתית, שמוסרים דברים למערכות העיתונים ואסור לפרסם, אינו מגביל אתכם?

על המשמר: את הידיעה הזאת פסלה הצנזורה.

אלעזר גרנות: כן, אבל הרבה מאוד מהדברים החמורים ביותר ידועים לכם הודות לסידור הזה. נדמה לי שכיום אתם צריכים לסגת מההסכם הזה, לוותר על הטובות, ולעשות את מלאכתכם כפי שהיא צריכה להיעשות. מבחינה זאת, הברית בין הממשלה לוועדת העורכים צריכה להסתיים.

חייקה גרוסמן: אולי גם חברי כנסת צריכים לפעמים לפרוץ את מחסום השתיקה שלהם.

אלעזר גרנות: בוועדה מסויימת אתה מצהיר כהן צדק, שלא תוציא שום דבר. אני מתייחס לזה ברצינות, כמו רוב חברי הוועדה. שניים שלושה מהם עורכים מסיבות עתונאים באופן קבוע.

יאיר צבן: אני חושב שנצטרך לדון נסיעה בסוגיה זו. היו זמנים בתקופת הממשל הצבאי שהיה יחס הדוק מאוד עם השלטונות, ומי שערך אלה היו חברי הכנסת. לא היתה דרך אחרת להביא דברים לידיעת הציבור. כלליות, חל שיפור בעניין הרגישות לזכות הציבור לדעת, בתנאי שיש מי שלוחם על מימוש הזכות הזאת. אני יכול להביא עדות מהוועדה לביקורת המדינה. בדרך־כלל בדו"ח מבקר המדינה יש פרוצדורה בקשר לפרסום פרקים שונים שמשרדי־ממשלה תובעים חיסיון לגביהם — כעבר היתה תגובה אינסטינקטיבית מקובלת לקבל בהסכמה נימוקי ביטחון, או נימוקים של מדיניות בינלאומית, מדיניות חוץ, אינטרסים של הגנה על יהודים וכו'. ואילו בשנים האחרונות אני רואה שמתפתח קו בריא של בדיקה מאוד סלקטיבית. השנה למשל, הרגזנו בוועדה כמה וכמה שרים בכך, שלא קיבלנו את הטיעונים שלהם. חשפנו את כל הפרק על כורי כוח גרעיניים, שור העתיקה ביהודה ושומרון, שאלות של סחר־חוץ של מדינת־ישראל, ודברים נוספים. הקפדנו לתת חיסיון רק לדברים שהשתכנענו שהם בנפשה של המדינה.

חייקה גרוסמן: קורה שמוסרים לנו אינפורמציה לא נכונה. למשל, בעניין מכירות הנשק לחו"ל. לחברי כנסת אין כלים לערוך חקירה בנידון.

על המשמר: התיאור על ירידת מעמדה של הכנסת איננו חדש. האם זה בבחינת „קריאת זאב זאב", או שאכן ניתן להצביע על תופעה ספציפיות של התהליך הזה? אתן הגבנו לאחרונה אנחנו שומעים על שימוש של ח"כים בבג"צים. זו תופעה בהחלט מזורה.

מוחמד ותד: התחושה הצודקת שיש ירידה במעמדה של הכנסת נובעת מהעובדה, שיש קואליציה המבוססת על תשתית רחבה, ובכלל אי־אפשר להשוותה לכנסת העשירית. שם היתה משמעות להתנהגותו של כל ח"כ בודד. היום אין משמעות לכך, איזו קבוצה בתוך סיעה גדולה תקום ותמרוד, משום שתמיד יישאר רוב עצום שיתמוך בממשלה. זה מביא לידי כך, ששרים מזלזלים במידה גדולה מאוד בדיוני הכנסת. ברבים מן הדיונים הם כלל לא נוכחים. עד כדי כך, ששר הנוגע ישירות לנושא הנידון, שולח את עוזרו. היו אפילו מקרים שגם העוזר לא הופיע. דבר שני, יש בעיה, לדעתי, שהרוב בכנסת, כולל חלק מהאופוזיציה, איננו מקדיש לה תשומת לב מספקת, מה כוחו של פרלמנטריזם [illegible] להגן על החלשים ולהבטיח את זכויותיהם [illegible] בכנסת גופה והן מחוץ לה. כמי שהיו את הדברים האלה אני עד לעובדה שכאשר נפגעת זכותו של ח"כ שאיננו נחשב למספר אחד, הכנסת איננה מגינה עליו. לדוגמא, הסרת חסינותו של ח"כ מוחמד מיערי בנושא פוליטי שהוא בתחום עיסוקו. היתה קנוניה בין נציגי מפלגת העבודה לנציגי הליכוד במחיר הצלתו כפי הנראה של ח"כ אחר מסיעת יחד, שהוא היום בתוך המערך. [illegible] מכך, הליכוד למד ממפלגת העבודה ומפא"י המעולה [illegible] ההטעייה, שמפלגת העבודה [illegible] הערבים במשך שנים רבות: לתת כותרות [illegible] למעשים וכוונות ויוזמות שתוכנן [illegible]

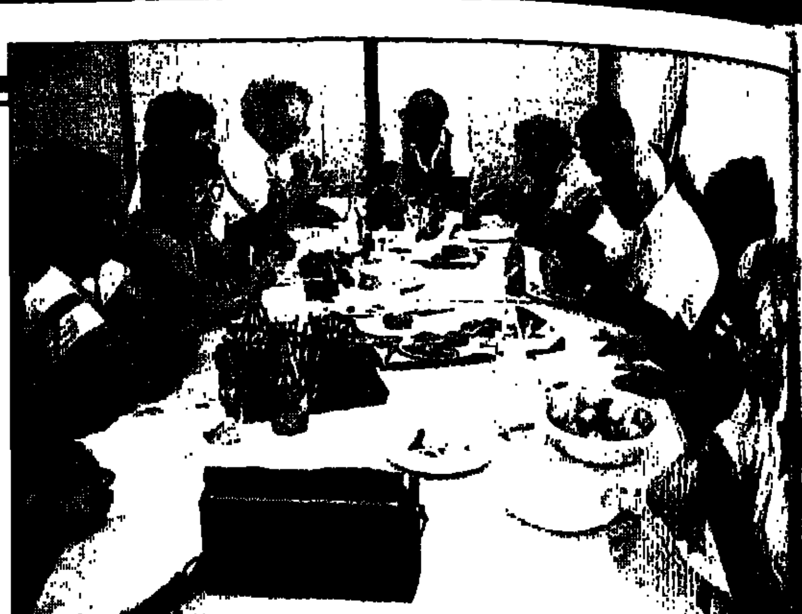

[מימין] לשמאל: יאיר צבן, דורית גפן, אלעזר גרנות, מוחמד וותד, ישראל זמיר, מארק גפן, יצחק [שור], אמירה סרטני, חייקה גרוסמן ומוטי בסוק.

[illegible] כיום יש לנו ממשלה ששני מרכיביה [illegible] מפעילים את השיטה הזאת לא כלפי [illegible] הערבי, אלא כלפי עם ישראל. יש הרבה [illegible] הגזענות. למשל, החוק נגד הסתה גזענית, [illegible] אישר את הגזענות. פה, לדעתי [illegible] הציונות הסוציאליסטית נכשלה [illegible] את התיקון של חוק הבחירות. [illegible] להערכתי, היתה אפילו שגיאה או [illegible] הציוני הסוציאליסטי. הממשלה [illegible] שני תיקונים עלובים: אחד — תיקון חוק [illegible] השני — תיקון חוק העונשין, ששניהם [illegible] אמורים למנוע מכהנא לרוץ לכנסת. [illegible] את החברים מראש שמטרת החוק [illegible] לא להילחם בכהנא אלא למנוע [illegible] פוליטיות אחרות, ששתי המפלגות [illegible] לעצמן חישובים שהן ירוויחו [illegible] מגזר הערבי. לדעתי, הכנסת ה־11 [illegible] הפשרות הרקובות עד לנטישת [illegible] וערכי חיים מרחיקי־לכת, הזרים [illegible] היהודית ובוודאי לתפיסה הסוציאלי־[illegible] למשל — הסיירת הירוקה — שהייתי [illegible] הסיירת השחורה. במה היא עוסקת, [illegible] של הבדואים. נכון שהיא לא [illegible] עכשיו, אבל זאת היא הדוגמא שבה [illegible] מפלגת העבודה והליכוד למד ממנה. [illegible] נוספות: חוק פינוי שדות התעופה, [illegible] להבטיח את קיומם של הבדואים, אבל [illegible] ועד היום בעייתם לא נפתרה. חוק [illegible] נגד הגזענות. שנותן גושפנקא רשמית [illegible] החוק למלחמה בטרור. מי לא רוצה [illegible] אבל זהו חוק למניעת דיאלוג עם [illegible] ועם כוחות השלום, במידה שישנם [illegible] — בעולם הערבי. והיד עוד נטויה

[מוח]מד ותד:

„[illegible] אין צריכה לשתף [illegible]ולה עם כל סיעה [illegible]למנט שעקרונית — [illegible]ותיה אינן נוגדות את [illegible]ותינו.

[illegible] קהל, שאיש מלבדי, ואולי עוד כמה, לא [illegible] נגדו, כי זה מעשה אנטי־פטריוטי. [illegible] של דבר זה בעצם יבזה את הרגל [illegible] כאוכלוסיה לאנוסים לא רק להניף [illegible] אותו, ואולי אף לעבור על החוק. הם [illegible] הטיעונים האפשריים כדי להפוך את [illegible] לצערי, לפחות בציבור שאני [illegible] יש שיקולים כבדים, אם כדאי [illegible] עם המיעוטים באוכלוסיה ולא [illegible] אתניים, לשחק את המשחק הזה. זה [illegible] נשים מקורבות. יצוצו סימני־שאלה [illegible] השיטה, ואנחנו נימצא כולנו [illegible]

[חיי]קה גרוסמן: אני לא מסכימה לגבי המסקנה. [illegible] היא, שיש שני גושים גדולים שיחד [illegible] לעצמם לתת לגיטימציה לדברים שבכל [illegible] לא היה מעז לעשות.

[מוחמ]ד ותד: חייקה, אני מוצא את עצמי [illegible] משפט אחד, כי אני מודע לחומרת [illegible] הציבור הערבי מגיע יותר ויותר למסקנה [illegible] בכנסת, כולם יחד וכל אחד בנפרד, על [illegible] השונות, אינם יכולים להשפיע על [illegible] והממשלה כמעט בשום תחום.

[על ה]משמר: האם לא היה צריך לרדת מהחוק [illegible] כאשר התברר שרוצים לברוך [illegible] החוק נגד הטרור האוסר פגישות עם [illegible]

[illegible] לדעתי את החוק נגד הטרור הם חיו [illegible] בכל מקרה. אנחנו לא יכולים ללכת נגד [illegible] כי אנחנו באמת נגד גזענות ונגד [illegible] מה שנוגע לבג"צים, אני יכול [illegible] אני לא מאושר מכך, שפעילות [illegible] בבג"צים, ואני מבחין בין שני [illegible] הוא אחת, וכאורח מותר לו להגיש [illegible] שחשוב. למשל, בבג"ץ אחד בעניין הרב עובדיה יוסף, שהגיש יאיר צבן נגד מעורבותו של דיין בפעילות פוליטית, היתה משמעות מעבר לכנסת. אבל הזדקקות ח"כים כח"כים לבג"צים היא בהחלט בעייתית. לכן צריך להיזהר בה זהירות מופלגת ואסור להזדקק לזה בסיטונות. הדמוקראטיה בנויה על הפרדת רשויות ועלינו לדאוג לכך, שהתחום הזה לא יבוא במקום הפעילות הפוליטית והפעילות הפרלמנטארית. נושא השב"כ היה חמור מאחר שהבג"ץ היה כנראה המפלט האחרון לאחר שהממשלה, שצריכה היתה למשול, עסקה בשפיטה. ומה שקרה הוא, שהבג"ץ קבע מציאות פוליטית, וזה דבר פסול.

יאיר צבן: אחד הדברים שבגללם הבג"ץ לא פסל את זכות העמידה שלי בפרשת המעורבות הפוליטית של הרב עובדיה יוסף, היה כי הוכחתי שעשיתי כל מה שלאל־ידו של ח"כ לעשות כדי למצות את ההליכים הפוליטיים, אבל כשלה ידי.

אספר קוריוז — הייתי באוסטריה ונפגשתי עם מנהל הבנק הלאומי של אוסטריה. התברר לי, שפקיד ממשלתי יכול להיות חבר פרלמנט, ולקבל משכורת גם כמנהל בנק לאומי וגם כחבר פרלמנט. אני רואה שהוא מספר לי את זה ומחייך ואני שואל אותו: איפה הפרדת הרשויות, איך יתכן דבר כזה? והוא משיב לי: מר צבן, גם אצלנו היתה פעם ממשלת אחדות לאומית, וכאשר שני הגושים הגדולים נמצאים יחד בממשלה, הרי מתוך הסכם יכולים להיעשות הנבזויות הגדולות ביותר בעולם.

על המשמר: השנה עמדנו בפני סכנת מלחמה עם סוריה; מה תפקידם של מפ"ם, של השמאל, של האופוזיציה? האם יש בכוחם לעשות משהו כדי מניעת מלחמה?

אלעזר גרנות: אנחנו לא מנענו מלחמה עם סוריה. היינו בעד קידום תהליך השלום, ואנחנו משוכנעים שכל יום שבו לא נעשה צעד כלפי השלום יכול חס ושלום להיות צעד גדול לקראת מלחמה. הסטטוס־קוו הוא תמיד נסיגה למצב של מלחמה. התנגדנו לכל מהלך של נסיגה מעמדות של שלום. אני לא יכול לומר, שהיינו יכולים למנוע מלחמה עם סוריה אילו היתה באמת מציאות כזאת, שהסורים היו מחליטים להלחם. ההודעות החוזרות ונשנות של חד"ש הן לא אמת, ומזכירות לי את המקדמה של מלחמת ששת הימים. עכשיו, עד כמה שידוע לי — אין מזימה כזאת. ולישראל לפי מיטב הכרתי, אין עניין במלחמה כזאת. יש סכנה מהצד של הסורים גם מבחינת גודל הצבא שהם מחזיקים, גם מבחינת החימוש שהם מצטיידים בו. הסכנה הקונקרטית היא ביכולת של הסורים להשתמש בנשק גם לטווחים רחוקים, לעבר מרכזי אוכלוסיה. אבל זהו מאבק פוליטי שהממשלה מנהלת אותו. אילו היינו בממשלה אני בטוח שהיינו מנהלים אותו בצורה יותר חכמה.

חייקה גרוסמן: ברגע שנדמה כי נפתח צוהר מבחינת קידום השלום, נשמעים במפלגת העבודה יותר ויותר קולות ברוח ההחלטות שמפ"ם קיבלה. אלא שיש מיד קולות שמשתיקים אותם — על־ידי בולדוזר של ראש ממשלה ושר הביטחון, כמו, למשל, מה שחיים רמון ניסה להביא לדיון בקשר לפלשתינים ולאש"ף.

על המשמר: פרס עצמו הזכיר בישיבת המרכז האחרונה את מפ"ם בעניין זה ואמר: אנחנו לא מפ"ם.

חייקה גרוסמן: בכמה התבטאויות של פרס הצבענו בערך ותמכנו בו, כשהיו לו אינה רגעים של השראה.

מוחמד ותד: הוא הצהיר מעל במת הכנסת שהוא מקבל את ההגדרה העצמית של הפלשתינים.

חייקה גרוסמן: הוא אמר שהוא לא יברוק בציציות.

אלעזר גרנות: הוא אמר שהוא לא מקבל את ההגדרה העצמית ולא מקבל את תכנית שם־טוב. הוא אמר זאת כמה פעמים.

מוחמד ותד: שם־טוב לא מדבר על הגדרה עצמית. שם־טוב מדבר על מו"מ.

חייקה גרוסמן: האמת היא, שכאשר פרס חזר מארה"ב, היו בהבו"ן אלמנטים שהתאימו להחלטות ולהצהרות המקובלות על מפ"ם. אבל אף פעם הוא לא יורד בפה מלא. תמיד זה הולך אצלו בזיגזג.

על המשמר: אתם נמצאים במגע יומיומי עם מפלגת העבודה מכאן, ועם אנשי ר"צ מכאן. האם אתם יכולים לחשוב על קונסטלציה שבה מפ"ם תלך עם מפלגת העבודה, וקונסטלציה שמפ"ם תלך בגוש פרלמנטרי עם ר"צ?

יאיר צבן: אנחנו אפילו יכולים לחשוב על הליכה עם שניהם יחד.

על המשמר: האם לא נפל דבר בין מפ"ם ומפלגת העבודה שימנע משתי מפלגות אלה ללכת יחד? הרי פרס אומר: נגמר לי עם מפ"ם. מת שלא יהיה, מבחינתו הסיפור גמור.

אלעזר גרנות: אני לא יודע מה פרס אומר. מה שאני חושב שהוא חושב, לא מעניין. לנו אין שום עניינים של נקמנות עם מפלגת העבודה. אני רוצה להזהיר את החברים שלנו מפני התגוללות על אותם חברים, שהכי קרובים לנו. היונים במפלגת העבודה יוצרים תופעה חיובית ולנו יש עניין לתת לה יותר תוקף ולסייע להם. אין לנו שום עניין להיות צדיקי הדור. חשוב למשל שקבוצה של חברים במפלגת העבודה ישבה איתנו עד ארבע לפנות בוקר בכנסת, כדי להשתתף יחד איתנו בהצבעה נגד החוק של הטרור. זה חשוב. אני לא מעלה על הדעת אפשרות שנלך יחד עם מפלגת העבודה לבחירות הבאות. אף על־פי שלמדנו, כי לעולם אין לומר לעולם. אילו היתה קונסטלציה כזאת, שתקום חזית של דמוקראטים מורכבת מכל המפלגות שהן מעבר למתרס שבינינו לבין הימין, וזאת היתה החזית שעל־פי כל החישובים היה בכוחה למנוע את עליית הימין, לדעתי מפ"ם היתה דנה בהצעה כזאת ברצינות. אינני רואה בכך עניין של להיהרג ובל יעבור. לגופו של עניין, זה לא מעשי, ומה שנוגע לר"צ, אף פעם לא שללנו את האפשרות של הליכה עם ר"צ. אך כדי שיעמדו למפ"ם אופציות כלשהן, עליה קודם כל להתכונן להתייצב לבדה בפני הבוחר. בזה אני רואה חשיבות מרובה.

חייקה גרוסמן: המצב העובדתי בכנסת הוא כזה, שבראשית המושב היה סיכום עם ר"צ שיהיו פגישות קבועות, לא ספוראדיות, כדי לתאם עמדות. הדבר לא מתבצע. לעומת זאת, מבחינת ההצבעות, אני לא זוכרת הצבעה אחת שלא היתה

חייקה גרוסמן:

„הבעיה איננה רק הכנסת. הכנסת היא בבואה של הממשלה.

משותפת.

אלעזר גרנות: אתה כן.

חייקה גרוסמן: נכון, שינוי שיטת הבחירות. אנחנו לא רצינו להצביע הצבעה טקטית, שבלאו־הכי לא תתקבל, ואני יכולה להיות פופולרית. אבל ביחס לכל הנושאים האחרים, כולל נושאים שהם בתחום הכלכלה והחברה, שבמהות יש בינינו הבדלי גישה — בכל אלה היו ההצבעות משותפות.

אלעזר גרנות: אם הסיכוי של שותפות בעתיד עם ר"צ נחלש, זה במידה רבה מפני שדעתה של ר"צ זחה עליה והיא קצת באופוריה. אני חושב שהם טועים לגופו של עניין, אבל אינני מתכוון לנצל הזדמנות זו כדי להטיף מוסר לר"צ.

על המשמר: חובע כאן באופן קטגורי ששמעון פרס לא רוצה את מפ"ם. אך בשנתיים האחרונות, ברגעים של משברים ממשלתיים נחשבה מפ"ם בעיני מפלגת העבודה כפרטנר בטוח לממשלה צרה בראשותה. האם מפ"ם באמת מונחת בכיס של מפלגת העבודה?

אלעזר גרנות: אני חושב שמפלגת העבודה לא מעוניינת בחידוש המערך עם מפ"ם, ואנחנו מצידנו, מעוניינים בחידוש הקואליציה עם מפלגת העבודה בממשלה שנוכל להיות חברים בה.

חייקה גרוסמן: חברי מפלגת העבודה, כולל פרס, מפרסמים בכל הזדמנות שאילו מפ"ם היתה בממשלה, היה למפלגת העבודה הרבה יותר נוח לעמוד מול הליכוד. הם מפרסמים גם דבר שהוא שקר, שאילו מפ"ם היתה בממשלה, לא היתה רוטציה. האמת היא, וצריך לומר זאת בפה מלא: מפ"ם נתנה לשמעון פרס מנדט לנהל את המו"מ הקואליציוני כאילו אנחנו בפנים. עשינו שקר בנפשנו, אבל אמרנו שלא נפריע למפלגת העבודה. גם אם אנחנו יודעים שבממשלה כזאת לא נשתתף, משום מה ראש הממשלה אוהב לשכוח את העובדה הזאת.

יאיר צבן: יש לי שתי הערות לעניין הפוליטי: אין לי כמובן שום מלה טובה לומר על סוריה או על אסד. אבל צריך לדעת, שהסכנה למלחמה נובעת מעצם העובדה שיש מתח כל־כך חריף של עוינות בין שני הצדדים ומתעורר פתרון לסכסוך. התרומה העיקרית שלנו למניעת מלחמה, ככל שהיא לא יכולה להיות מכרעת, היא בכך, שנודיע כי עצם העובדה שאין התקדמות לקראת שלום, היא כשלעצמה פצצת־זמן שתתפוצץ בפנים של כולנו במלחמה. הדבר השני, זה לשמר את התקווה לשלום בתנאים מאוד קשים.

על המשמר: אם לחזור לשותפות עם ר"צ. אני יודע על מנין מפ"ם אחד, הקרוב אלי גיאוגרפית, שבו כל הגברים הצביעו מערך וכל הנשים הצביעו ר"צ בבחירות האחרונות.

יאיר צבן: זה בסיס טוב לנישואים אזרחיים.

חייקה גרוסמן: אני חושבת שיש ציבור מסויים שבכל זאת התקרב אלינו; לא היה סיכוי שציבור זה יתקרב לר"צ. אני מדברת על פועלי מספנות ישראל. יכול להיות שבכוחות משותפים, כל אחד יביא את הנדוניה שלו, אולי נדוניה ייחודית.

יאיר צבן: גם הפוטנציאל לשיתוף־פעולה עם מפלגת העבודה נגד הימין שריר וקיים. במידה שמפלגת העבודה תעמוד נגד הימין. בקשר לכל ההערות שנשמעו כאן לגבי יחסם ושיקוליהם לגבינו — הרי היחס של מפלגת העבודה, שהיא ראשית כל מפלגה כוחנית, יהיה יחס שייקבע לפי אינטרסים, ולא לפי סימפטיות של פרס או רבין. ויחס זה מותנה בשני דברים: אם יהיה להם צורך בשותפות איתנו לצורך שלטוני, או אם יתחולל אצלם שינוי בקו הפוליטי־המדיני. שני אלו יקבעו את עניין שיתוף־הפעולה.

אלעזר גרנות: הדבר השלישי הוא כוחה של מפ"ם.

יאיר צבן: מידת כוחה של מפ"ם ונכונותה של מפ"ם ללכת על דברים מוסכמים, ולא על דברים בלתי מוסכמים.

אמירה סרטני: המאבק הנמרץ של מפלגת העבודה לשינוי שיטת הבחירות יש בו אלמנט המכוון כלפינו, יותר מאשר נגד הסיעות הדתיות.

אמירה סרטני:

„המאבק הנמרץ של מפלגת העבודה לשינוי שיטת הבחירות, יש בו אלמנט המכוון כלפינו — יותר מאשר למפלגות הדתיות.

על המשמר: האם תמיכתה של מפ"ם לחקי־דמת הבחירות נתונה בכל מקרה?

חייקה גרוסמן: זו בעיה פוליטית עקרונית.

יאיר צבן: אין לנו מנוס מהעמדה הזאת.

על המשמר: אמרת אין מנוס. עומד מישהו על סף החלון ואומר אין מנוס אלא לקפוץ. מה זאת אומרת, מי מונע ממנו להכניס את הרגל בחזרה?

אלעזר גרנות: אנחנו לא יכולים לתמוך בהישארותה של ממשלת ליכוד לאומי בראשותו של שמיר.

חייקה גרוסמן: התשובה הרשמית והמשכנעת, היא כי למפ"ם המדינה יקרה מכל דבר אחר.

יאיר צבן: הנורמה של עריכת בחירות במועדן, היא חלק מהסדר הפרלמנטרי התקין של משטר דמוקראטי. מתי אתה יכול, כתביעה דמוקראטית לדרוש בחירות מוקדמות שלא במועדן? כאשר אחת משתיים: או שמבחינה שלטונית פשוט אין מנוס, ואז זה לא תלוי רק בהערכת תוצאות הבחירות, ויש דוגמאות — למשל, באיטליה כשהגיעו למשבר, שברור היה כי אין ברירה אלא ללכת לקלפי. שמאל דמוקראטי תובע בחירות מוקדמות רק כאשר יש עדות בפועל, מוחשית, שבמשך התקופה שחלפה חל שינוי ממשי של שידוד מערכות, קרה משהו ששינה את יחסי הכוחות והוא יכול לבוא ולומר שהמפה הפרלמנטרית לא משקפת את מה שהעם חושב, ולכן הוא דורש ללכת לבחירות על העניין הזה. בדרך כלל הוא יעשה כן אם הוא חושב שהשינוי שחל, הוא לטובת הכוחות המתקדמים. צריך להיזהר, לדעתי, מהמלכודת של אוטומטיות העמדה.

מוחמד ותד: כאשר השאלה הזאת תהיה אקטואלית, אני כחבר מפ"ם, אעלה את הנושא למוסדות המפלגה להכרעה. אני, כחבר הסיעה, אדרוש שלא תתקבל שום הכרעה אוטומטית בנושא הזה.

על המשמר: מבחינת התקשורת לפחות, הדרך של מפ"ם להעיד על קיומה היא דרך הפעילות בכנסת. באיזו מידה חברי הכנסת מודעים לאחריות המיוחדת הזאת, וכיצד ניתן למצות את האפיק החשוב הזה גם במישור המפלגתי המרקטי?

חייקה גרוסמן: אני חושבת שאחד הדברים שאנחנו עושים באופן קבוע, הוא קשר עם הציבור: סיורים, יום ישוב, ביקור במפעלים, ובקצרה — קשר בלתי פוסק עם הציבור.

אלעזר גרנות: השאלה היתה אחרת: באיזו מידה אנחנו עושים מניפולציה של התקשורת.

חייקה גרוסמן: מבחינה זו אני יכולה לומר שהסיעה עושה מאמצים עליונים. אני לא יכולה לומר שאני מאה אחוז מרוצה. יש לנו בעיה תקשורתית, יש שיפור, אבל לא התגברנו על כמה וכמה מכשולים, ואינני בטוחה שנוכל להתגבר עליהם. צריך לראות את כלי־התקשורת כפי שהם: הצבע נכנס, הגירוף נכנס, הדבר החריג נכנס, ואנחנו לא מומחים באלה. כל הזמן יועצים לנו לעבור לפס אחר. אבל יש להניח שאחרים יעשו את זה בהצלחה רבה מאתנו. אנחנו לא יכולים להתכחש לאופי שלנו, אני מדברת בשמי.

אלעזר גרנות: חייקה ענתה על העיקר. יש לנו בוודאי גם כשלונות.

חייקה גרוסמן: לגרנות תהיה כותרת: יש לנו גם כשלונות, למרכות הסיעה בכנסת: יש לנו הישגים.

לקראת מיפגש הלסינקי

דליה שחורי

הכנסיה האדומה במגרש הרוסים: השבוע נערכו כאן חילופי ארכימנדריטים

לאהוב כמו קיפודים

במה שונה הצעת המיפגש בהלסינקי מהמגעים החשאיים המתקיימים כל הזמן בין בריה"מ וישראל ● מה תוכל בריה"מ להרוויח מהקשר הזה ● האם תכליתו של המיפגש עצם קיומו, או שמא יפתיע אותנו בהצעות מרחיקות לכת

איך כדאי שננהג במפגש שייפתח ביום ב' בהלסינקי. שאלתי פקיד בכיר במשרד החוץ והוא השיב לי בשאלה: איך קיפוד אוהב? בזהירות רבה. ככה אנו צריכים לנהוג: בזהירות, בלי התלהבות יתרה, בלי לעורר ציפיות ובלי לעורר מריבות בתוך עצמנו. עלינו לבחון את הדברים ולראות לאן הם מובילים, אם בכלל.

נדמה, שכל מה שקשור בקשירת קשרים עם מה שנקרא „הגוש המזרחי", ובמיוחד עם בריה"מ, מוציא אותנו קצת משיווי המשקל, לא רק שאין לנו התסביך האמריקני של פחד מ„האדומים", המשתווה רק לפחד מאנשים ירוקים מעולם אחר, אלא יש אצלנו אפילו — מעבר להכרה בחשיבות קיום היחסים עם מעצמה כבריה"מ — חולשה מסויימת, כמעט בלתי־מותנית, אל מה שאנו רוצים לזכור כרוסיה, זו של טולסטוי ושירי הנפש. די להביט בגפרור שהצית להבות ביחסי התרבות שלנו עם פולין, כשרק נפתח סדק, כדי לחשוד שיש כאן משהו בלתי־רגיל. מעין התלהבות של קרובים, שצריך להחזיק בהם כדי שלא ירוצו בפראות ליפול זה בזרועות זה.

ירושלים הרשמית אינה נסחפת. דיפלומטים מנוסים מזכירים, שלבריה"מ אין שום מעצורים ותחושות של אי־נעימות ביחסים הבין־לאומיים, ואילו היתה רוצה לחדש את היחסים, היתה כבר מחדשת אותם. אין שום בעיה טכנית. להיפך, בשנים האחרונות מקיימים דיפלומטים סובייטים מגעים שקטים עם דיפלומטים ישראלים בנסיבות שונות. שר החוץ יצחק שמיר נפגש כבר פעמיים עם שר החוץ הנצחי־לשעבר של בריה"מ, אנדריי גרומיקו, בעצרת האו"ם בניו־יורק. לפניו נפגש עמו יגאל אלון ז"ל, כשהיה שר החוץ. בשנות השבעים ביקר בישראל מספר פעמים העיתונאי־מטעם ויקטור לואיס. משלחות סובייטיות מגיעות לישראל כל שנה, לציון יום הנצחון על גרמניה הנאצית. משלחות מטעם חו"ש נוסעות לבריה"מ, אך יש גם הזמנות למשלחות של אנשי ציבור וחברי־כנסת, שלא לדבר על אנשי אקדמיה המוזמנים לכינוסים. מכל זה — לא יצא דבר.

מגעים אלה צריכים להכניס לפרופורציה נאותה את מיפגש הלסינקי. הוא אמנם יכול לטמון בחובו זרעים להתפתחות דרמאטית, אך דומה שיהיה נכון יותר לא לתת לו לגרור אותנו לסיחרור גבהים. זה אומנם מיפגש רשמי ופומבי ראשון בין משלחת ישראלית ומשלחת סובייטית מאז 1967, על־פי יוזמה סובייטית. אך בהחלט ייתכן, שבריה"מ תרצה להסתפק במין מגע רופף כזה, שיימשך אחר־כך אולי בחילופי משלחות הדדיים לזמן קצר או ארוך, וזה הכל. ייתכן, שכל מה שהיא רוצה הוא מגע זמין יותר עם ישראל, גם מטעמים עניינים וגם לצרכי חוץ, ולא יותר מכך.

עסקי כנסיה מסובכים

בריה"מ פנתה לישראל בעניין זה פעמיים. בפעם הראשונה לפני מספר חודשים — מגע שנקטע, כנראה, עקב ההפצצה האמריקנית בלוב, ובפעם השנייה בחודש יולי. בשתי הפעמים נעשתה הפנייה באמצעות שגרירות פינלנד בישראל, המייצגת כאן את האינטרסים של בריה"מ. בשתי הפעמים היתה התשובה הישראלית באמצעות שגרירות הולנד במוסקווה, המייצגת שם את האינטרסים של ישראל. כמה פשוט.

בריה"מ ביקשה רשות לשגר משלחת סובייטית לישראל לשלושה־ארבעה שבועות, כדי לטפל באינטרסים שלה כאן. בריה"מ לא פירטה ובירושלים יכלו רק לשער, „בסימני־שאלה שעטופים בסימני־שאלה", כמאמר פקיד בכיר, שמדובר בעניינים הבאים:

א. עד שבריה"מ ניתקה את היחסים עם ישראל ב־1967, היא התירה את עלייתם לישראל של כמה מאות יהודים בלבד: 90 אחוז מהם עלו במסגרת „רפטריאציה" (חזרה למולדת), עם תעודות מסע פולניות. רק 10 אחוז מן העולים, עשרות בודדות, נשאו דרכונים סובייטיים. עתה יש לבריה"מ עניין, כנראה, לטפל בהארכת דרכונים אלה.

ב. לבריה"מ יש רכוש בישראל. אמנם בשנים 1964־1965 מכרה בריה"מ לישראל כמעט את כל נכסיה בארץ, אך עדיין נשארו בידיה בניין השגרירות ברמת־גן וכן שטח של כ־30 דונם באבו־כביר וכן מיגרשים על שטח של כ־100 דונם ליד טבריה, השייכים ל„כנסיה האדומה". בעניינים אלה לא מטפלת השגרירות הפינית, שאינה מייצגת את הפטריארכט הרוסי־אורתודוכסי.

נוסף על כך ישנה „הכנסיה הלבנה" בעיר העתיקה, הרואה את עצמה כיורשת הכנסיה הרוסית הצארית. ל„כנסיה הלבנה" יש נכסים במזרח־ירושלים ובגדה המערבית, ויש לה תביעות לגבי רכוש „הכנסיה האדומה", וכן לגבי רכוש ש„הכנסיה האדומה" מכרה לישראל. עניינים מסובכים שבמשרד החוץ הזהירו אותי להתרחק מהם. אמרו, שיש משרדי עורכי־דין בישראל, המתפרנסים מתסבוכת זו של תביעות ותביעות־נגד זה שלושים שנה ויש שם די חומר לעוד שנים רבות בעתיד.

התמונה המצטיירת היא, שלבריה"מ אמנם יש אינטרסים בישראל. אך מצד שני, אין אלה אינטרסים דחופים. הם חיכו 19 שנה, ואין ספק שהם יכולים לחכות עוד כמה שנים; גם הארכת הדרכונים של אנשים שהם ממילא אזרחים ישראליים, וגם הרכוש. לכן יש מקום לשאול, מדוע פנתה בריה"מ לישראל דווקא עכשיו.

העוקבים אחרי בריה"מ סבורים, כי היא מעוניינת לנפנף בעובדה שיש לה קשר עם ישראל, מבלי לשלם מחיר: לא בכינון יחסים, לא במתן היתרי יציאה ליהודים — דבר, שבריה"מ רואה אותו כעניין נפרד לחלוטין מנושא המזרח־התיכון.

אינטרסים כנגד אינטרסים

מן הקשר עם ישראל תוכל בריה"מ להרוויח מספר דברים:

א. ריכוך נוסף בתדמיתו היותר־סימפאטית של המזכיר הכללי מיכאל גורבצ'וב.

ב. איתות מסויים לארצות ערב, שאפשרי גם מגע עם ישראל.

ג. איתות ברור לארה"ב, שגם לבריה"מ יכולה להיות גישה לישראל, גם היא יכולה לנקוט מהלכים דיפלומטיים וכדאי להביא אותה בחשבון במגעים שיתפתחו בעתיד.

ד. יצירת איזון במעורבות הסובייטית באזור, כנגד המעורבות האמריקנית.

ה. הכנסת בלבול בחוגים רשמיים ופוליטיים בישראל בקשר לכוונות בריה"מ ופתיחת ויכוח בין היהודים.

ו. קיום צינור הידברות עם ישראל, אם כי, כאמור, לבריה"מ יש גם כך צינורות ללא סוף לישראל, חוץ משלטון ישיר ללשכת ראש הממשלה, דרך שגרירויות ישראל בבירות העולם.

ז. ייתכן, שבצמרת השלטון הסובייטי מעריכים היום, שניתוק היחסים עם ישראל היה מישגה. אך בביורוקרטיה הסובייטית הרבה יותר קל לקבל החלטה קטנה על מיפגש בדרג נמוך בהלסינקי, מאשר החלטה גדולה על חידוש היחסים.

ישראל מצידה מוכנה לדבר עם בריה"מ, כאשר ביסוד ההידברות מונח עקרון ההדדיות: אתם רוצים משהו מאתנו, גם אנו רוצים משהו מכם. השמיעו אתם את שלכם, ואנו נשמיע את שלנו. תרצו לשגר משלחת לישראל? נסכים, אבל בתנאי שתאפשרו למשלחת ישראלית לצאת למוסקווה. לכם יש אינטרסים בישראל — לנו יש אינטרסים בבריה"מ.

יותר מכל תקופה אחרת בעבר מאוחדת היום הממשלה בגישה הקושרת בין היחסים הדיפלומטיים עם בריה"מ, הנושא המזרח־תיכוני ויהדות בריה"מ. הממשלה אמנם לא קיבלה את גישתו של השר משה ארנס, שתבע, כי גם מיפגש הלסינקי עצמו יותנה בשחרור אסירי ציון, אך התקבלה הגישה, הקושרת את השיחות עם בריה"מ בנושא היהודי. הרוסים, קרוב לוודאי, לא ירצו לשמוע על כך.

למעשה, יש המפקפקים בירושלים אם אחרי מיפגש הלסינקי נדע כבר מה הרוסים רוצים. מניחים, שהם יהיו מוכנים לשיחות טכניות בלבד. הם יאמרו שהם רוצים לשגר משלחת לישראל לטיפול באינטרסים שלהם. הם אולי אף לא יפרטו אינטרסים אלה אלא יאמרו — כשנגיע לישראל ניפגש מחדש. הם ישמעו את המשלחת הישראלית, אך בוודאי לא יהיו מוסמכים להגיב. כל משלחת תחזור לארצה, תדווח, ויערכו התייעצויות לגבי השלב הבא.

הכושים העבריים

שלי יחימוביץ'

אנשים שאינם קיימים

בימים אלה, כשבמה עשויה [illegible] אמריקנים, „כושים עבריים", [illegible] בסף גירושם הקרוב [illegible] מגיעות משאיות נושאות [illegible] קהילת הכושים העבריים [illegible] דיר המגורשת היא משורר [illegible] דיר הנותנת היא ידו של משרד [illegible] והרווחה. מאחורי הפעולות הוא [illegible] ביורוקרטיות גדולה, חוסר־אונים [illegible] הרשויות השונות, בהתייחסות אל [illegible] הכושים העבריים.

אלפיים כושים עבריים מתגוררים [illegible] 1969. הם הגיעו הנה בתיירים, [illegible] שהייתם החוקית בארץ, המשיכו [illegible] הכושים העבריים הם אזרחים אמריקנים [illegible] עור, שהגיעו לישראל משכונות המצוקה [illegible] ארה"ב, בעקבות מנהיגם, בן עמי קארטר [illegible] ברומה למנהיגי כתות אחרים, העניק [illegible] תורת חיים מקיפה. בבסיס התורה — [illegible] הכושים העבריים הם הם הישראלים [illegible] היהודים האמיתיים. כך מצאו עצמם אלפי [illegible] וגברים וילדים שמעולם לא שמעו על [illegible] נושאים שמות תנ"כיים ומפספסים [illegible] בדירותיהם הצפופות שבמצפה דימונה [illegible]

התדמית הדימונית מותגה

כמעט כל אלפיים בני הכת הם תושבי [illegible] חוקיים בישראל. אבל איכשהו הצליחה [illegible] הזו להשתלב בשולי נוף העיירה [illegible] במרכז הארץ מכירים אותם כמוכרי [illegible] וקטורת, אחרים שמעו את אתם מלהקת [illegible] המצויינות שלהם. בדרום מתייחסים אל[illegible] בעיה חריפה ובלתי־ניתנת לפתרון [illegible] מיעוט, הצליחו התושבים להתיק [illegible] השקטה והחזיכנית הזו כוונות של [illegible] ואלימות. האיבה כלפי אוכלוסיית [illegible] העבריים לובתה על־ידי גוף שכינה [illegible] הישראלי להחזרת הכושים העבריים [illegible] הוועד ידעו לצטט מכתבי הכת [illegible] תושבי ישראל הלבנים. „לאור [illegible] תושביה האמיתיים — נתינתה [illegible]

עד לפני כשנתיים היו מספר [illegible] של חברי הכת ממרותו של בן עמי [illegible] ביניהם ז'וניבה הולי, מלווין [illegible] הטיחו בבן עמי האשמות [illegible] ענישה באמצעות מכות, לעתים [illegible] על קבוצות חשאיות בלילות, על [illegible] בעוד שבן עמי עצמו חי חיי [illegible] הללו מעולם לא הוכחו. כבת [illegible] שמשליך את הכת הוא מי שהתנ[illegible] אישיות, עם אנשיה. האנשים שלנו [illegible] יאמרו, הם נשארים כאן מרצונם [illegible] מפורשות לאלימות אכזרית מעולם [illegible] מה שניתן למצוא, ובשפע — [illegible] פושעת חברתית, רפואית וחינוכית [illegible] בארץ אין רישום של אוכלוסיית [illegible] העבריים, הם אינם נושאים תעודות [illegible] רשות, אינה מרוחה אודות לידות [illegible] הכת. הילדים אינם לומדים בבתי[illegible] מולעטים בהגיגיו של בן עמי [illegible] יודעים קרוא וכתוב בשפה [illegible] הדמונית־האכזרית של הכת [illegible] שנותר הוא קבוצת אנשים [illegible] בתנאי עוני מחפירים, ואשר כל [illegible] חוצנו ממנה.

מוות — הרבה [illegible] מן הממוצע

בבית־החולים „סורוקה" [illegible] אנשי הכת כשהם מפרפרים [illegible]

האינפלציה הישראלית (3)

פ. סבר

סוף עונת ההימור המוסרי

שתי עסקות חבילה ועוד מחצית העסקה חלפו בין ההפעלה הראשונה של בלמי האינפלציה על־ידי ממשלת האחדות הלאומית בסתיו 1984 ועד עצירתה הכמעט־פתאומית בקיץ 1985. הכרונו הזמן הזה לשווא? כן, תאמר דעת־הקהל, הזוכרת בעיקר את הפרימה והתפוררות המנוונות של העסקות הללו בקצותיהן. לא, יאמרו המדינאים הכלכליים והפרופסורים שפסלו במו ידיהם את מדיניות הייצוב, והם זוכרים בעיקר את הלקחים שבלי הפקתם דבר לא היה מצליח.

הלקח הראשון, הם אומרים, שלמדנו על בשרנו ממסע עסקות החבילה הוא, שלצורך בלימתה של האינפלציה חיוני לא רק להקפיא מחירים מלמעלה, אלא גם לשלוט בכל מערכת העלויות מלמטה: בשכר העבודה ובשער החליפין. לשלוט ביד חזקה.

הלקח השני, הם מוסיפים, הוא שהשיתוף חשוב אבל העמידה האיתנה חשובה יותר. הממשלה איננה אחד משלושת המגזרים המנהלים את המשק, פארטנר שווה־זכויות־וחובות מול המעסיקים וההסתדרות; לא, הממשלה מייצגת את האינטרס הציבורי כולו, את המשק. משבר כלכלי מתמשך, הם מנסחים את עמדתם לאחר מחשבה, מצוי באחריותה של הממשלה בלבד ועליה לתקלו. לכן הגורמים האחרים ישולבו רק כמידת הצורך, לפי הטאקט של הטאקטיקה. אי־אפשר לפזר את הסיכונים למדיניות כלכלית כוללת על גבם. אומנם צריך לנסות לזכות בהסכמתם, כי כך יותר יעיל, אך אסור להתפשר על התנגדותם.

הלקח השלישי, שהסיקו מחוללי המהפך מיולי '85 ממהלכן העקלקל של עסקות החבילה הקודמות, הוא בתחום הרגיש של הפעלת החוק כמכשיר לתכנון המשק. אחד מן העקרונות המעשיים של הארידוריזם, הם אומרים לי, היה הרגש ששם האיש הזה על עוצמת הממשל בענייני כלכלה, לא בזכות התקציבים שלרשותו, אלא בזכות הכוח החוקי המסור בידיו. למדנו מעסקות החבילה, בלי לצעוק את שיעורנו בחוצות, כי לפתרונם של המשברים הכלכליים בארץ חיוני „לשחק עם החוק", ולא רק לצורך הפיקוח, כפי שראה זאת פרס, אלא גם לצורך הפיקוח, כפי שראה זאת מודעי, והוא תלמידו המסור של ארידור.

הלקח הרביעי מתחיל מסופו של השלישי: עסקות החבילה הראו בפועל את יכולתה של הממשלה לפקח על המחירים בלי מנגנון הפיקוח על המחירים. בשטח, כל גדודי המפקחים הבלתי־נראים לא היו אפילו למטרד שולי אצל הסוחרים; זו והיתה בריחות העונות. הפיקוח המקפיא הצליח כאשר התבצע באמצעות מספר מצומצם מאוד של מונופולים, קארטלים, רשתות שיווק גדולות ואיגודים כלכליים אחרים, שממליצי חשוק התחרותי מתריעים מפניהם, אך למעשה כל הפעילות המשקית מתיישרת לפיהם. אם תפסת את אלו ברשת, הצלחת להשליט הקפאה ופיקוח.

הלקח החמישי והאחרון, לעת עתה, קשור דווקא לכשלונן של העסקות השקולות. ערב ההפעלה של התוכנית הגדולה הערכנו, אומרים עכשיו הוגיה, כי הפעם דרוש למשק צעד גדול של ממשלה גדולה — שצריך ליטול סיכון הימור ממלכתי, ולא להסתפק בתיקון מועט ומוגבל. להתערב במשק לא בעדינות אלא בכוח. הכיוונון העדין נכשל, ולכן בלימת האינפלציה הפכה לפרוייקט לאומי שבכמותו יכולה להתכחן רק ממשלה של אחדות לאומית, שאינה חשה בעורפה את נשיפת הבוחרים הכורחים.

כל הלקחים הללו אינם כלכליים במובהק; הם שפדיים, חברתיים ופוליטיים. זו העדות להיות האינפלציה בישראל תופעה סוציו־פוליטית. התנאים להמשך היציבות, כפי שמאמותיהם הקיץ מן הממשלה אל העם, כפי שמוסרים קובעי הקו מלמעלה לסוכני העשייה הכלכלית למטה, הם אומנם ברובם בעלי צורה כלכלית, אך תוכנן מדיני־חברתי. כך בתחום השכר, כך בתחום התקציב, כך בתחום הפיתוח; המוסר המתמשך אומר, שהממשל הכלכלי עדיין דבק בכללי־המשחק החדשים כפי שנקבעו לפני שנה, ולא יוותר, כראשו הכלל, שאין הממשלה מוכנה לבטח את כלל אזרחיה ביטוח מלא ומקיף מפני שגיאה. מדיניותה. כשיהיה צורך לנקוט במדיניות קיצוצים, אם יהיו סטיות, יבואו מכות, ולא יהיו קיצורים.

פוליסת ביטוח ממשלה לעמה

על גישה חדשה זו („איני יודע, אם מישהו מבין מעצביה בכלל שאל את עצמו על מהותה או עוזין לנסח אותה במפורש", אמר לי השבוע אחד העוסקים במלאכת הייצוב) כדאי להרחיב את הכתיבה, כי כל עוד היא מחייבת במערכת היחסים שבין השלטון הכלכלי לנתיניו, מובטח לפחות המשכו של הניסוי הישראלי הבלתי־חוזר בבלימה דמוקראטית של אינפלציה הקרובה לאלף.

מה החידוש? ממשלות הליכוד, כשהיה השלטון מצוי בלעדית בידיהן, הקפידו להבטיח לכולנו לא רק את תמצית החיים הטובים, אלא גם פיצוי מלא, ובלב רחב, באם יהיה הכרח לפגוע במשהו בטובין שמורים אלו. הרעיון הכללי היה שאוב מתחום הביטוח: הממשלה נתנה, למי שנתפסו בעיני חבריה „כעם שלהם", פוליסת ביטוח, מקיף ומלא, כנגד כל נזק העלול להגרם לרמת־חייו ו/או לנכסיו של האזרח הממוצע כתוצאה ממעשי ממשלה זו עצמה, אפילו יהיו אלו צעדי תיקון הכרחיים. אבל הנה מיולי אשתקד משתדלת המנהיגות הכלכלית למחוק מתודעתנו את הרגלי העבר הרעים ובמקומם להשריש בנו את התחושה, שביטוח גורף כזה כבר אינו בתוקף. כלומר שבבואנו לגבש את תביעותינו הכלכליות, חובה על כולנו להתחשב היטב בסיכוניה של מדיניות ממשלתית עמידה, שלא תהיה עוד מסתגלת לכל דרישותינו, אלא תחמיר איתנו — ללא פיצוי.

כי זו הבעיה: כאשר הממשלה מחליטה לשנות מן היסוד את הכללים המכוונים את מדיניותה הכלכלית, יש הנפגעים מן השינוי ותובעים פיצוי מתאים; הצריכה הממשלה לפצותם? או, במלים המרחיבות את יריעתה של הסוגיה, האם צריכה הממשלה לבטח מראש את האזרחים מפני ההפסד והסבל העלולים להגרם להם כתוצאה ממעבר בלתי־צפוי ממשטר כלכלי אחד למשנהו? לספק לנו כעין פוליסה של כיסוי מלא בפני סיכוניה של המדיניות הממשלתית, כפי שעשה בפועל הליכוד בהיותו שליט שלטוני בלעדי בשנים 1977־1984?

את התשובה אפשר למצוא גם במקומות בלתי־צפויים: בגיליון החורף האחרון של כתב העת „הארווארד לאו ראביו" (HARVARD LAW REVIEW No 99) מתפרסם מאמר למדני מרתק מאת פרופ' לואיס קאפלוב, מן הגוען המבטיח החדש של הכלכלנים־משפטנים, המנתח את ההגיון הכלכלי של התביעה לפיצוי בשל שינוי מדיניות. על פני למעלה ממאה עמודים של טקסט, הגמוע בקפידה, הראויה לשבח משימוש בנוסחה מתמאטית אחת לרפואה, מסביר קאפלוב מדוע אין מקום ויש איסור להעניק פיצוי־מדיניות מיוחדים; משום שאי־הוודאות הקשורה במהלכיה הכלכליים העתידיים של הממשלה, הוא אומר, אינה שונה במהותה מכל אי־וודאות כלכלית אחרת, הכרוכה בעשייה שפירותיה יבשילו רק בעתיד הבלתי־צפוי־מראש. כיסוי מלא מפני סיכוני המדיניות הממשלתית יעוות את ההתנהגות הכלכלית היעילה של האזרחים. כל השקעה (לצורך זה גם לימוד מקצוע, התקשרות בחוזה עבודה ובחירת מסלול־חינוך לילדים: הם השקעות) נושאת סיכונים וכל יזמה עיסקית פירושה התכנות בכשלון והסתברות להצלחה. יכולים אנו להתגונן מפני עולם כה מלא סיכונים רק על־ידי רכישת הסדר־ביטוח, על צורותיו השונות והמשונות (האם חשבתם פעם, למשל, שהנפקת מניות לציבור על־ידי פירמה איננה אלא צורה של שיתוף רבים בסיכונים עתידיים, כלומר ביטוח?), הסדר שתמורת מחיר הוגן מפזר את סיכוניהו המיוחדים, כך שהם הופכים לזעירים ונסבלים. המשקיעים משלמים, ולעתים משלמים הרבה, כדי לקנות מידה סבירה של הגנה מפני הבלתי־ידוע, המקרי והמפתיע, כאשר מנגנון השוק הוא הקובע את מחירו של הביטוח, את היקפו ואת גבולותיו — ומה שהשוק אינו מוכן לבטח, אינו בר־ביטוח הוגן ויעיל. לכן, מסביר בחיבורו קאפלוב, כדי למנוע תופעה של הימור־יתר, הידועה בשמה הכלכלי כ„הימור מוסרי", אין השוק היעיל מוכן לבטח את מלוא סכום הנזק העתידי האפשרי, אלא רק אם נתקיימו לפחות שני תנאים: שלמבוטח אין כל השפעה על מידת הנזק, גם אם יתרשל במשהו, ושלמבטח היכולת לפקח על המבוטח ועל מעשיו.

מושג „ההימור המוסרי" אינו חדש כשלעצמו — לפני למעלה מעשר שנים הוא שימש נושא לחיבורים העוסקים בכלכלת אי־ודאות, שכתב בעל פרס נובל בכלכלה פרופ' קנת ארו — אך יישומו לסוגיית הפיצוי בשל שינוי במדיניות הממשלה הוא המחדש. כל ביטוח מקהה תמריצים, קובעים ארו וקאפלוב; את התמריץ להשקיע באמצעים שימנעו את הנזקים המבוטחים הוא מקהה במיוחד. לפיכך ביטוח מלא ומקיף, שאינו מותנה בהשתתפות עצמית או בפיקוח, עלול לגרום למבוטחים שיטלו על עצמם סיכונים והימורים גבוהים במיוחד, שהרי אין הנזק העתידי מוטל עוד על כתפיהם. הם יהיו פחות שקולים ופחות זהירים, כי אין כבר מחיר ותועלת לשיקול מאוזן ולהתנהגות זהירה. תחת המטריה של ביטוח ללא הגבלה יתפשט ההימור המוסרי כפטריות אחרי הגשם. מכאן מסיק קאפלוב שכאשר ממשלה מעניקה לאזרחים פיצוי ושיפוי מלא על כל שינוי אפשרי במדיניותה, היא מספקת להם בדיוק אותה פוליסת ביטוח ללא הגבלה מן הסוג השלילי ביותר; זהו „ביטוח מלא ומקיף, שאין תשלום פרמיה עבורו ואין מתנים תנאים להתנהגות יעילה כחלק בלתי־נפרד מן הפוליסה". זה לא מקרה, שמנגנון השוק התחרותי לא מוכר פוליסת ביטוח המכסה את האזרח כנגד שינויים עמוקים במדיניות ממשלתו: זהו סיכון ממשי שאי־אפשר לפזרו, ושכל משקיע וכל אזרח צריכים איפוא לקחתו בחשבונם. אי־ודאות באשר למדיניות ממשלתית עתידה יוצרת סיכון שהוא חלק בלתי־נפרד מחיינו החברתיים. סילוקו המוחלט על־ידי הממשלה עצמה פוגע קשה בתפקוד כלכלי יעיל של כל המשק.

עד כאן פרופ' קאפלוב, המשתבח בעדיפותו של השוק התחרותי כמווסת העשייה הכלכלית באופן היעיל, המאוזן והמועיל ביותר. הוא עוצר על גבול הניתוח הפוליטי, בלי להסתבך במאקרו־כלכלה. אבל אנו, למודי הניסיון המר של שבע שנות „להיטיב עם העם", נטפס עוד קצת למעלה עם אותם הרעיונות. הנה הליכוד, שלא היתה לו אידיאולוגיה כלכלית מגובשת, גורפת ומתואמת, בכל־זאת יצר סטאנדרט אחר מובהק של מדיניות מסתגלת: אל תפגע בציבור בוחריך שהוא, מעצם הגדרת עצמך כמפלגת העם הרחבה, כל העם. תן להם הבטחה לחיים טובים לתמיד. סלק מדרכם כל מחשבה שאתה, הממשלה, עלול לפגוע בעושרם הכלכלי ללא פיצוי מלא־מלא. תקע לידי העם פוליסה לביטוח מלא מפני מדיניותך.

רווחים, תקציבים, הסתגלות

כך נוצרו התנאים הסוציו־פוליטיים להימור המוסרי הגדול של הפופוליזם הישראלי: ציבור היודע בוודאות, ששום שינוי בכללי המשחק הכלכליים לא יוטל, בסופו של דבר, על כתפיו ועל כיסו, יהמר בקלות רבה מאד על עתידו, ולא יבוא חשבון עם ממשלתו: להפך — הוא יבחר בה שוב ושוב.

תופעה זו הגיעה לגיבושה החוקי המלא ערב הבחירות האחרונות, כאשר בית המחוקקים הישראלי אישר בהליך מזורז חוק המעניק הגנה מלאה לנכסיו הפיננסיים של הציבור — הגנה בפני מיז בפני ממשלתו־הוא. באילו תנאים, באיזה מחיר? ללא תנאים, וללא מחיר. דגם ההגנה התיאורטי שהמציא פרופ' קאפלוב כסמל לכל ההשלכות השליליות האפשריות של ממשלה חסרת־אחריות, המעניקה חינם־אין־כסף פוליסת ביטוח טוטאלית לכל המשקיעים באשר הם, כנגד הנזקים העלולים להיגרם לנכסיהם, אם וכאשר תופעל מדיניות כלכלית שונה, התגשם במלואו על אדמת הקודש, ערב הבחירות 1984, והוא נרשם בספר חוקינו.

אך החוק הזה כשלעצמו הוא רק קוריוז: הרוח שהולידה אותו היא שנשבה במפרשי האינפלציה. כי לא תיתכן, לתקופה ממושכת, אינפלציה, ולא כל שכן היפר־אינפלציה, בלי מדיניות ממשלתית המסתגלת אליה, המזינה אותה ומספקת לאזרחים הגנה מפניה. הכלכלן האמריקני המקורי פרופ' היימאן מינסקי, הוגה הדעות החשוב ביותר של השמאל הכלכלי בארה"ב היום, מתאר בספרו האחרון („ייצובה של כלכלה בלתי־ייציבה", ייל יוניברסיטי פרס, 1986) כיצד מוליכה ממשלה סתגלנית כזאת הישר להרחבת הפירצה האינפלציונית: „תוספות השכר האינפלציוניות שהוסכם עליהם במשא ומתן קולקטיבי בין המעסיקים לאיגודים המקצועיים", הוא כותב, „אפשר לממש רק כאשר נמצא המימון לכך... כלומר כאשר הממשלה מנהלת מדיניות תקציבית מרחיבה ומגינה על הפירמות". בניתוח מבריק, המעמיד במידה מסויימת על הראש את הגישות הסוציאליסטיות המקובלות (גם אצלנו) קובע מינסקי, כי תפקידם של הגרעונות הממשלתיים במשק קאפיטאליסטי הוא לשמור על הרווחים של הפירמות, בייחוד אלו המייצרות מוצרי־צריכה. הרחבת הגרעונות התקציביים על־ידי ממשלה „גדולה מדי", כדבריו, יוצרת ביקושים המנפחים את רווחי החברות, רווחים שהם־עצמם גורם אינפלציוני, או מאפשרים תוספות־שכר אינפלציוניות. בתנאים כאלה, אומר הסוציאליסט פרופ' מינסקי, הופכת הממשלה הגדולה מברכת המשק לקללתו. כדי לבלום אינפלציה נדרשת מדיניות מייצבת שמטרתה ליצור עודפים בתקציב הממשלתי, עודפים אשר יטילו משמעת חיצונית חמורה על הפירמות העיסקיות, הנכנעות לתביעות שכר חריגות, או התובעות להגדיל את רווחיהן.

מינסקי מציע מדיניות פעילה, אך אנטי־מסתגלת, הקרובה בהמלצותיה המעשיות למה שמשתמע מחיבורו של פרופ' קאפלוב הנוטה לשמרנות. לאמור: לא עוד אספקת ביטחון מלא לכל שחקני המשק, כי הממשלה תמצא תמיד את השיטה ואת הקופה לממן את כל הימוריהם. תפקידו של ריסון תקציבי הוא בעיקר חינוכי־פוליטי, יותר מאשר כלכלי: על כולם לדעת, שנגמר עידן הממשל, המחסן את ציבור האזרחים מפגעי מדיניותו, המוכתבת על־ידי הטעויות הקולקטיביות של אותו ציבור אזרחים המבקש להשיג יותר ממה שהמשאבים מסוגלים להפיק.

טיפוח מנגנונים מסולים של כיסוי מושלם מפני שינויים אפשריים במדיניותה הכלכלית של הממשלה אפיין, לדעתי, את תקופת השליטה המשקית של הליכוד. תקציבי ממשלה גרעוניים ופטנטים אחרים ריפדו כל הימור מוסרי של המעסיקים והעובדים, כמו גם של המשקיעים במניות הבנקים ושל מחוללי היוקרים. כל התמריצים שיכלו לדחוף אזרחים כקולקטיב, כקבוצה, להעדיף יציבות על פני המשך האינפלציה, עוותו או נשחקו.

עכשיו, מיולי '85, פוליסת הביטוח הממשלתי המוחלט בטלה ומבוטלת. אין הגנה מלאה, אין פיצוי אוטומאטי. האינפלציה, כך נדמה לי, לא תשוב, אם כולנו נשתכנע סופית, שאכן תם עידן ההימור המוסרי, התרופה הזהירה נגד אוולת ממשלתית. היא, שלא יהיה חיסון המוני מפני פגיעה של זו האיוולת; העדר חיסון כזה עשוי לעזור לאומה לבחור בממשלה אחראית.

(רשימה שלישית בסידרה)

* שאלה: האם אין סכנה להתפשטות, או לפחות להופעה, של ההימור המוסרי גם בחברה המבוססת על עזרה הדדית מוחלטת, כמו הקיבוץ?

שבחי הגמישות

ברשימותי על האינפלציה הישראלית מצאו הקוראים הנאמנים כמה, נאמר, כפירות אידיאולוגיות. והיה מי שהאשים את הכותב בחציית קווים מ„מחנה" אחד למנוגד.

אך האומנם יש כאן מחנות ערוכים זה כנגד זה?

הליכוד נכשל באידיאולוגיזציה, והדיון הכלכלי בארץ שוב אינו צבוע באדום ושחור. שולט בו מגוון צבעים מאוד לא־צעקניים, לאחר כמוני קל להתברג אל תוך הספקטרום הרחב הזה. לכל שומרי החומות הטהורים, והבלתי־נלאים ברצוני לצטט כאן קטע ממאמר מאת פרופ' ג'ון קנת גאלבריית, הסוציאל־דמוקרט הכלכלי המוצהר, וכה כותב גאלבריית:

„כבר נאמר מכבר: כאשר אתה שומע איש־ציבור מכריז בקול גדול, כי הוא מתכוון לעמוד על דעתו מחמת העיקרון שבדבר, תפוס מחסה וקרא לחבריך לחוש בעקבותיך, כי רב יהיה הסבל. כאלה הם פני הדברים, לפחות בזירת הפעילות והמדיניות הכלכלית והחברתית.

אין פירושו של דבר שיש להתייחס בביטול לעמידה אידיאולוגית איתנה. מחוייבות לפעול למען יוזמה חופשית או סוציאליזם, בשירות הליברליזם, הניאו־ליברליזם, השמרנות, הניאו־שמרנות או הימין החדש, מסייעת בהחלט לטיפוח ההערכה העצמית ומהווה ביטוי לזהות־עצמית; אך היא מאפשרת בה בעת מידה מסויימת של העדר־חשיבה. „זו עמדתי ואני נאמן לה ללא סייג." היא מסייעת גם במלאכת הסיווג של הביטוי וההתנהגות הפוליטיים, וחוסכת אותם לחוויים מראש ומאפשרת לקרוא בני־אדם אל הדגל המשותף באופן המוחשי ביותר. יתר־על־כן, האידיאולוגיה משווה להתבטאות, לפעילות החברתית, הפוליטית והכלכלית, ארשת של דבקות מכובדת בערכים: 'אני מבטיחכם נאמנה — דבק אנוכי במטרה.'

פחות מכירים בעובדה, כי מחויבות אידיאולוגית, קנאית נושאת בחובה מניעים שליליים כשמדובר בניהול שלטוני, במיוחד בתחום עיצוב המדיניות הכלכלית, ומהווה סכנה ממשית לרגיעה החברתית ולהתקינות הכלכלית. מוסדות כלכליים וחברתיים נתונים בתהליך מתמיד של שינוי; מחוייבות אידיאולוגית, היא סטאטית מעצם טבעה ובתוקף ערכיה המוצהרים ברמה. על כן יהיו גם ההנחיות שייגזרו ממנה, כמעט בהכרח, מיושנות, נפסדות או בלתי־הולמות. ניהול ענייני המציאות חייב להביא בחשבון את המגוון העצום של נסיבות המציאות. ארה"ב החזיקה מעמד, לפחות עד כה, רק בזכות נכונותן של ממשלותיה — גדולות כקטנות — להתחשב באמצעות ויתורים מעשיים, במציאות ובמגוון הנסיבות. גישה מעשית אף שלא־נלהבת במיוחד, היא שעמדה לה במבחניה (...) רק תודות לגישה מעשית כיסודה, שחגגה לחלוטין מכל נחוי אידיאולוגי נוקשה, הצליחה ארה"ב לקיים את עצמאותה.

פתיחותו של הליברל לגמישות מעשית היתה בלי ספק גדולה מזו של השמרן, אך לא היתה לו כל בלעדיות בנושא זה."

(מתוך „ניו־יורק ריוויו אוף בוקס", 26 ביוני 1986)

לכל הדעות

קצה חוט

יעל לוטן

אהבתי את אדוני

עם מוזר, העם הזה. בעבר הרכיח שהוא מסוגל למעשים מופלאים — להחיות שפה שהיתה מוקפאת אלפי שנים, להקים מדינה מרסיסי מיעוטים מפוזרים, להמציא את הקיבוץ ואת המושב השיתופי ולהוכיח שהם גופים חברתיים בני־קיימא, לקחת יהודים ולעשות מהם חקלאים וחיילים טובים — ממש מעשי ניסים.

מצד שני, העם הזה מסוגל לעשות דברים מיותרים ומזיקים ששום עם אחר, בעל ראש גויי פשוט, לא היה מעלה על דעתו — למשל, להשתעבד מרצונו החופשי למעצמה זרה.

בתחילה עוד היו אשליות. הקמת המדינה נתמכה על ידי מזרח ומערב כאחד, למרות שהמלחמה הקרה היתה אז בעיצומה. הגוש הקומוניסטי גם שלח נשק, כאשר המערב הטיל עלינו אמברגו. נדמה היה שבמירת־האפשר המדינה תהיה נייטראלית ביחסיה עם שני הגושים הגדולים, ותשים את הדגש על קשרים הדוקים עם המדינות המתפתחות, שזכו לעצמאות באותה תקופה. אולם תוך זמן לא רב החלה נוטה אל הכיוון החד־סיטרי והתפתחו יחסים יותר ויותר הדוקים עם המערב.

קשה היום לנתח באיזו מידה תרמה האוריינטאציה הפרו־מערבית לרדיפת היהודים בבריה"מ בשנים 48־53, או להיפך. מכל מקום, משהחל התהליך, שוב לא פסק אף לרגע, והגיע לשיאו ב־1956, כאשר ישראל יזמה את הקנונייה המטורפת עם בריטניה וצרפת נגד מצרים.

מאז ועד היום גברה התלות הישראלית במדינות המערב, כשהיא מלווה בהתרפסות החובקת את כל שטחי החיים. בימים בהם היתה ישראל קשורה קשרים הדוקים עם צרפת, תמכה במלחמתה הנפשעת נגד העם האלג'יראי. משנתקררו יחסים אלה והמוקד עבר לארה"ב, נהפכה המדינה לזנב קטן המכשכש בלי הרף ומשתדל ככל האפשר להפעיל את הכלב.

כיום אין כמעט חלק מחיינו בארץ שאינו נגוע באמריקניזציה משתוללת. האנומאליה הגיעה לכך, שבישראל השמאל הוא יותר פרו־אמריקני מן הימין, כי הימין עוד משתעשע באשליית הסוברניות, ואילו השמאל כנראה כבר ויתר עליה. בקרב השמאל הישראלי מייחלים שארה"ב תיכפה עלינו הסדר עם הערבים ונסיגה מן השטחים הכבושים. בימין חוששים מכך. שתי הקבוצות אינן מודעות לעובדות החיים הפשוטות, והן — שלארה"ב אין ולא יכול להיות שום אינטרס להשכין שלום אמיתי במזרח התיכון. שתי הקבוצות מתעלמות מן העובדה שבריה"מ לעולם לא תשב בשקט ותצפה בשליטה הגוברת של ארה"ב על רחבי המזרח התיכון, הקרוב לגבולותיה, ושמן הראוי להיות ביחסים טובים עם שני הגושים גם יחד.

יש אומרים שישראל תמיד מקיימת יחסים טובים עם מדינות בהן היהודים אמידים. זה אולי יכול להסביר למה אנחנו מקיימים יחסים הדוקים עם דרום־אפריקה, אבל מוכנים להסתכסך עם בריה"מ. אך עדיין אין זה מסביר את כל התופעה של ההתבטלות הישראלית בפני האמריקנים. האם זהו עיוות פסיכולוגי ותו לאו הרי לא ייתכן שתלות כה עמוקה, כה מרחיקת־לכת, לא תעורר אפילו שמץ של טינה. והנה, בישראל מייחלים אנשים רבים, מכל שדרות החברה ומחלק ניכר של הקשת הפוליטית, שאמריקה תספח את ישראל ותכריז עליה כעל המדינה ה־51 של ארצות־הברית.

כדי להשיג מטרה נעלה זו, מוכנים הישראלים לעשות את העבודה המלוכלכת ביותר עבור האמריקנים — לספק נשק ו„שיטות לחימה נגד חתרנות" (ומוטב שלא נרע במה דברים אמורים, מחשש לביעות־לילה) למשטרים הרקובים ביותר בעולם. דוגמה מובהקת היא מעשי ישראל בסרי־לנקה, היא ציילון. שם נאבקת הממשלה נגד מרד הטאמילים, שמוצאם מהודו. האמריקנים אינם מוכנים לעזור לממשלת קולומבו בגלוי, מחשש לקילקול היחסים עם הודו. לא כן ישראל, שכנראה אין לה מה להפסיד — ממילא יחסינו עם הודו צוננים ביותר — וכך מספקת ישראל את השירותים הנבזיים הנדרשים לדיכוי הטאמילים.

„מיזכר ההבנה האסטרטגי" אולי לא הוסיף לנו הרבה ביטחון; „איזור הסחר החופשי" אולי ישפר את מאזן יחסי הסחר בין ישראל לבין ארה"ב, ואולי יזיק לסקטור היצרני שלנו; השתתפותנו ב„מלחמת הכוכבים" אולי תוסיף כמה דולרים למפעלים או מכוני־מחקר ישראליים ואולי לא — אבל מה שבטוח הוא, שכל התרגילים האלה מביאים את המדינה למצב של תלות גוברת והולכת, להזדהות עמוקה יותר ויותר עם ארה"ב, ועל ידי כך לחשיפה הרבה יותר חריפה לעוינות סובייטית. אי־אפשר להאשים את ברית־המועצות שהיא מתייחסת בעוינות לנתיניה הציונים — כשישראל מציגה את עצמה כאחראית לגורלם — ובעת ובעונה אחת להכריז על זהות אינטרסים בין ישראל לבין ארה"ב.

עכשיו בא עניין המשדר של „קול אמריקה" וממחיש בצורה הבוטה ביותר עד היכן הגענו. היצור המפלצתי הזה יזלזל שטח עצום בערבה, יגרום נזקים מקומיים שונים, יביא לארץ אוכלוסיה שלמה של אמריקנים — עבורם מתוכננת „שכונת וילות יוקרתית" באילת — ואולי גם יכניס כמה גרושים לקופותיהם של אי־אילו גופים בישראל. אבל הגרוע מכל הוא שהמשדר הזה נועד לשידורי תעמולה לבריה"מ, וזו הסיבה, שכל מדינות ערב הפרו־אמריקניות (או ה„מתונות", בז'ארגון הפוליטי בישראל) סירבו בתוקף להקימו על אדמתם. הם לא משוגעים, ואין להם שום סיבה להרגיז את בריה"מ סתם כך.

דווקא בימים אלה, כאשר המשטר בבריה"מ נעשה יותר ויותר פתוח, כאשר ממוסקווה נשמעים קולות מתונים ומפוכחים — גם בעניין מירוץ החימוש הכללי, גם בעניין הנשק הגרעיני, גם ברמזים של רצון טוב כלפי ישראל — ממשיכים הישראלים להתגרות ולעשות מעשים להכעיס, כאילו לא די לנו בעוינות הסובבת אותנו בעולם הערבי.

לשווא אני מנסה להיזכר בדברי־ימי־העולם כדי לבחון אם היתה אי־פעם תופעה שכזאת, שמדינה סוברנית תיהפך מרצונה החופשי למושבה נרצעת של מעצמה גדולה. כבר היו מקרים שמדינות קטנות ביקשו את חסותן של מעצמות כדי להתגונן מפני איום מקומי — אבל השתעבדות של ממש, השתעבדות נרצעת בכל שטחי החיים, מן הכלכלה ועד התרבות, תוך התבטלות מוחלטת בשפה, במזון, במוסיקה, בארכיטקטורה, בערכים סוציאליים וכן הלאה — כדבר הזה, כמדומני, עוד לא קרה בהיסטוריה.

וההתפכחות תבוא. היא תבוא, כשם שכדור הארץ ימשיך להסתובב על צירו. האמריקנים אינם תומכים בנו משום שהם „אוהבים יהודים", או בגלל השדולה המפורסמת שלנו (אשר בימי מלחמת העולם השנייה לא הצליחה לשכנע את הממשל להציל אפילו עשרת־אלפים ילדים יהודים, ובימי מלחמת העצמאות לשלוח נשק לישראל), או משום ש„ישראל היא הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון"... כל זה, במחילה, בבל"ת אחד גדול.

„למדינות אין ידידים", אמר בזמנו שארל דה־גול, „יש להן רק אינטרסים". יבוא יום בו האינטרס האמריקני יפנה לכיוון אחר, כפי שכבר עשה בעבר ביחסיו עם טאיוואן, למשל, וכפי שנטש את דרום־וייטנאם. אז תקום כאן זעקה נוראה שאמריקה אנטישמית — כפי שצעקו בשעתו על ידידנו הצרפתי דה־גול, זה שבזכותו ניצחה ישראל ב־1967. „כל העולם נגדנו" יזעקו כאן כל שטופי־המוח, שהאמינו שאפשר לנהל מדינה כשם שמנהלים שטעטל עם פריץ. ואז צריך יהיה להתחיל הכל מהתחלה.

■

לבן שחור ובצבעים

יוסף מונדי

הכושי עוד יעשה את שלו

הרב הקנאי, הערום והפרימיטבי מרעננה, המשמש כשר פנים בממשלת ישראל אינו מרפה ומשתולל כמו איש שהוכה בסנוורים. עתה ברוב חסרו וטמטומו ההלכתי, החליט לגרש את הכושים העברים מדימונה. לנוכח התנהגותו הבריונית שומר שמעון פרס העסוק בבעיות מטפיזיות, על דומיה רועמת והברבר הזה, המבייש את עצם קיומי כאדם וגם כיהודי, משתולל בלי שאיש יעז לסתום לו את הפה ולהעמיד אותו במקומו.

המשורר מנחם בן, ברשימה־נוקבת, אשר פרסם במקומון „כל העיר", ציטט בהקשר לאותו נושא שני פסוקים מהתנ"ך וברשותו אני מעתיק אותם. פסוק מספר עמוס: „הלא כבני כושיים אתם לי בני ישראל" (פרק ט, פסוק ז). הפסוק השני מתייחס לאחות משה אשר התנגדה לנישואי אחיה עם אשה כושית בשל צבע עורה: „ותדבר מרים ואהרון במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח, כי אשה כושית לקח. ויחר אף ה' בם וילך; והענן סר מעל האוהל והנה מרים מצורעת כשלג, ויפן אהרון אל מרים והנה מצורעת" (במדבר, פרק י"ב, פסוקים 1־13).

העתקתי את שני הפסוקים האלה, כדי להראות לנביאי השקר, המטילים מורא על כל היהדות הדתית בארץ — אפילו ספר התנ"ך אינו מבדיל בין לבן לשחור ובמקרה של כושים, העניין הופך להזדהות מוחלטת בין שני הגזעים.

לא מזמן הגבתי בחריפות נגד מעצרו של הזוג הרומני על־ידי משרד הפנים ופרסמתי רשימה בעיתון „חדשות". הסיפור הרומני נגע ללבי מאלף ואחת סיבות. הממשלה הרומנית הפכה את רומניה לבית־סוהר ומתיחסת לנתיניה כאל עבדים. כדי לברוח, זקוק האדם לכוחות על־אנושיים ואין ספק שלאיש לא אכפת שם אם שני נתינים, אשר מאסו במשטר הטוטליטארי, מושלכים בעולם החופשי לבית סוהר ממשלתי. הכושים האמריקנים מהווים סיפור מורכב ומסובך פי כמה וכמה. כאן אין חכמות. החברה הכושית בארצות־הברית נמצאת בתהליך של התפתחות מתמדת. אמנם רובע „הארלם" שוקע בגיוונו, אך בשאר עריה של ארצות־הברית, חלה התאוששות עצומה. כידוע, העיר וושינגטון, היא כושית במחותה. לאחר המהומות האלימות נגד הרוב הלבן, זכו הכושים ברחבי ארצות־הברית לאפשרויות, המקדמות את רצונם העז להחפץ לחלק מצליח של החברה האמריקנית. כיום, הנוכחות הכושית מורגשת בכל המגזרים של החברה האמריקנית. מדינת ישראל ובעיקר החוגים הדתיים חיים בפירוש מהסכסוך האמריקני וגם מהשנור של הקהילה היהודית. בשעה שלרוב כסילותך אתה מגרש את הכושים העברים חזרה לארצות־הברית, מן הדין שתפתח תיבת פנדורה של שנאה תהומית.

אני מאמין שבמקרה זה ימים יבואו והכושים של „הארלם" יעלו על רובע „וויליאמסבורג", ובגלל מעשיהם של פרץ ושותפיו, ישלמו היהודים האמריקנים בדמם וברכושם. אני גם רוצה לראות מה יקרה כשייפסק השנור מארצות־הברית. מנין ימלאו הדתיים את תקציביהם כדי להמשיך קיום של נחת ובטלה?

החמור מכל הוא שאותו רב פרץ טען כי הם וחבריו מקופחים בשל היותם „שחורים" ולכן אינם זוכים לתקציבים שמנים כדוגמת אחיהם האשכנזים (עלי לציין שזה סיפור השייך למגזר הדתי בלבד). אז חביבי, אם אתה מגדיר את עצמך כ„שחור", מדוע אתה רוצה לגרש את השחורים שבאו מאמריקה כדי לחיות איתנו?

אינני רוצה להכנס לוויכוח ערתי, אך כמי המכיר היטב את יהדות צפון אפריקה עלי לציין שהצלחתם האינטלקטואלית והכלכלית בנוסח היתה פועל יוצא מהחוקים הסוציאליים שהונהגו בידי ליאון בלום ולא בידי באבא סאלי ודומיו המוכרים לנו בימים אלה עראק תוצרת נתיבות.

כשחייתי בצרפת, הכרתי מקרוב את יהודי מרוקו, אלג'יריה ותוניס. מצאתי אצלם אנשים נפלאים ובעלי מוחות מבריקים. אני אומר כן במלוא האחריות שרובים סולדים ומתביישים מהתופעה החשוכה הזו ששמה הרב פרץ. נכנה סוף ליהדות מרוקו אשר עלתה לארץ, יש להאשים באופן ישיר את שלטון מפא"י שראג היטב לסגור בגטאות של עיירות הפיתוח, במקום לפתור את הבעיות האמיתיות. כן, אותו רב פרץ, ברמננויה של מתק־שפתיים, טען לא מזמן שאצלם, והיינו, אצל היהדות המזרחית, או יותר נכון יהדות מרוקו, מה שלא יהיה, המשפחה שומרת על המסורת. כאן צריך המקום לומר לו בלי כחל ושרק, שהיהדות המזרח אירופית, מלבד המסורת עברה את האמנציפציה ואת המהפכה התעשייתית. כנ"ל יהדות מרוקו. סופר צפון אפריקאי בוגר תיכון צרפתי, יהודי נבון ובשאט־נפש את דבריו הנלוזים של הגוזרן הזה, הנושא בימים אלה על כתפיו תואר של רב בישראל.

ואחרון אחרון. האם היטלר, הימלר וגנגלס ראו הבדל בין כושים, צוענים ויהודים? תשובה שלילית. מבחינה עובדתית. יודעים אנו שלפני ואחרי, הביאו הגרמנים גם את צועני פולין ו... לאושוויץ (ראה־ספרו של סטנינסלב אודלר „השתוקה 1940־1943") ובאושוויץ הוצאו להורג בתאי הגזים ביחד עם היהודים, אלפי צוענים. ראה — אוטוביאוגרפיה של רודולף אס, מפקד אושוויץ. מה חושב לו פרץ הזה ועוזריו ממשרד הפנים? לו נהיו הגרמנים בחוית המזרחית, הנאצים היו מגיעים גם למרוקו ומשמידים את כל יהודיה, ביחד עם שאר הגזעים הנחותים.

■

חבלי מלה

אילן שיינפלד

על עֶשְׁתָּנוּר שמעתָ

עליתי לירושלים. עם המעבר דרך שער הגיא כבר פסקה לחות הגוף וחדלו חולין הרוח. כך תמיד בעלייה לירושלים. את חיי השוק, השקיקה וההשתוקקות אתה מותיר מאחור, בשפלה, ובא אל שלוות האבן הירושלמית הקרירה, ואל ידו השוקטת של פועל הבניין, המניח אבן בצד אבן, וטיט ביניהן, ופלס מים מעליהן, בשאיפה קצובה של עשן הסיגריה התלויה בצידי פיו.

לעת בשקט הזה, כמעט בקדושה זו, ירדתי מגבעת מלחה אל מרכז הקניות האזורי, ברגל, ובטני צמוקה רעב. ברוכן הפלאפל, הוא הפלאפל הכי טוב בעיר כמאמר אנשי המקום, כמו בכל מקום, בעצם, היו כמה אנשים. ביקשתי מנה. ושאלוני — „שְׁתָּנוּר או רגילה?". עמדתי תוהה. „מה אמרת?" „עשתנור או רגילה?"

נדהמתי לגלות מלה, או ליתר דיוק, ביטוי עברי שאיני מכיר, ואיני יכול לייחסו לשום מושא במציאות חיי. למראה השתאותי פרץ המוכר בצחוק, „אתה לא מכאן. אתה תל אביבי, אהה" הפליט. „אצלכם קוראים לזה לאפה. זו הפיתה העיראקית המגולגלת שעושים אותה באש־התנור".

ובכן, גם את הלאפה לא הכרתי קודם לכן. ולפיכך ניתן לומר, שמביקורי ברוכן הפלאפל של מלחה יצאתי שבע באופן רוחני הן ממושא המלה, אותה פיתה דקיקה ובה מלופפים כדורי הפלאפל והמטגנים, והן מן המלה עצמה. או המלותיים.

עליתי ברגל לכיוון מלחה. שאלתי היכן קו 19. אמרו לי: איפה שתראה אנשים עומדים בכביש. המשכתי וראיתי ישישה תימנית ניצבת כממתינה למישהו. „כאן התחנה של קו 19?" שאלתי, מתבונן בשולי הכביש ובוואדי הפעור למרגלותיו. הישישה הנהנה בחיוב. „ואיפה התחנה?" תמהתי. „תריבונה".

כלומר, התריבונה. ומי ערב שהאוטובוס אכן יעצור כאן? חשדנות תל־אביבית. האוטובוס הגיע ועצר. ואני נסעתי במעלה הכביש, נדהם מעוצמת הגילוי של השוני בין ירושלים לבין תל־אביב. לשון, במושאיה במציאות, באורחות החיים. פשוט מתפתחת כאן תרבות חקלית, רגיונאלית. בתל־אביב פלאפל הוא פלאפל. ובה רצוי לא להמתין גם ליד תחנת אוטובוס המיוצבת על כנה. נהגי תל־אביב אוהבים לשחק תופסת עם נוסעיהם. המונית מיטיבה יותר.

■

משיכות־יתר מפה ומשם

יהודה להב

בריה"מ לא נחלה תבוסה

בריה"מ, היא שיזמה את מה שמוגדר על־ידיה כ„שיחות קונסולאריות" עם ישראל בהלסינקי. יש אצלנו המסיקים מכך, שאפשר להציג לה אולטימטום נוסח — חופש עלייה ליהודי בריה"מ כתנאי לחידוש היחסים. נדמה לי, שזו טעות. נכון, שהמדיניות הסובייטית במזרח־התיכון נקלעה למצוקה; נכון, שההנהגה הסובייטית החדשה מודעת למצוקה זו ומנסה להיחלץ ממנה; וסביר גם להניח, שהיא מוכנה לשלם מחיר כלשהו תמורת החילוצה זו, אבל לא כל מחיר.

המצוקה אינה כה גדולה, ועוצמתה כמעצמה עולמית הרבה יותר גדולה מכדי שתיאלץ לשלם כל מחיר שיידרש. אולטימטום אפשר להציג למדינה מובסת, כפי שהיתה גרמניה הנאצית. בריה"מ אינה מדינה מובסת. יתר־על־כן, כלל אינה מתנהלת נגדה מלחמה, למרבה מזלה של האנושות. זכות העלייה של היהודים (נדמה לי, שיותר נכון לדבר על זכות הגירה, נוכח שיעורי הנשירה של יוצאי בריה"מ כיום) היא כמובן בעיה חשובה שמדינת היהודים מוראי שאינה צריכה להתעלם ממנה. זו אינה בעיה יהודית מסוגרת. מצב זכויות־האדם בבריה"מ, תחרויות הדמוקרטיות ועצמאות העמים מעוררים בצדק גמור מחאות חמורה ברחבי העולם, שגם קומוניסטים מערביים ומפלגות קומוניסטיות שלמות שותפים לה.

בעיני הגרמנים, למשל, הסרת החומה בברלין נראית בעיה חמורה וחשובה מאוד מאוד. הם מעלים אותה — עכשיו, לרגל מלאות 25 שנה להקמתה אף בהרגשה מיוחדת — אבל המדינאים המפוכחים במערב־גרמניה אינם מציגים את חיסול החומה כתנאי לשיפור היחסים עם מוסקבה. הדעת נותנת שאין לשאוף לקטסטרופה בבריה"מ, כיוון שלפני התמוטטותה עוד יעמוד לה לבריה"מ כוחה להמיט קטסטרופה על העולם כולו. מכאן, שהסיכוי המציאותי היחיד טמון בשינויים הדרגתיים במשטר הפנימי בבריה"מ ואילו סיכויי השינויים ההדרגתיים טובים יותר בתנאי הפשרת המתיחות הבינלאומית מאשר בתנאי מלחמה קרה. אפילו הנשיא רייגן — אשר לפני שכינה את בריה"מ בשם „ממלכת הרשע" — פועל למעשה לפי עיקרון זה.

בהיותו בבריה"מ, לפני מאסרו, היה אנאטולי שצ'רנסקי פעיל בוועדת הלסינקי, ששמה לה מטרה לעקוב אחרי ביצוען של ההתחייבויות בתחום חופש הפרט, שבריה"מ נטלה על עצמה בוועידת הלסינקי ב־1975 — והרי התחייבויות אלו כשלעצמן רחוקות מן התביעות המינימליות, שתנועות למען זכויות־האדם מעלות. חבל, שעכשיו מעורר שצ'רנסקי רושם, שהוא מתקרב או מצטרף לתביעות אולטימטיביות של גאולה כהן. תבונה מדינית אין בכך.

טעות אחרת, הנובעת מן הראשונה, היא שרק בריה"מ מעוניינת בחידוש היחסים עם ישראל, בעוד שלישראל לא משנה, אם יש לה או אין לה יחסים דיפלומטיים עם בריה"מ. זה נכון רק אם איננו מעוניינים בהסדר הסכסוך הישראלי וביתר־שאת, כלומר, אם אנו מעוניינים באי־הסדר. יש כאלה בקרבנו, כל השאר חייבים להבין, כי בריה"מ אמנם אינה מסוגלת לכפות את רצונה על האזור, אך כוחה מספיק כדי לסכל כל פתרון מנוגד לרצונה. לא יהיה „שלום סובייטי", אבל גם לא יהיה הסדר בלי השתתפותה של בריה"מ; מצד שני, היום גם המנהיגים הסובייטים מתחילים להבין, שלא תהיה השתתפות סובייטית בהסדר בלי שבריה"מ תקיים יחסים עם כל המעורבים בסכסוך, קרי — גם עם ישראל.

מכאן, שתזוזה חיובית ביחסי בריה"מ־ישראל עשויה לשפר את סיכויי השלום באזורנו ואף לתרום לשיפור מעמדם של היהודים הסובייטים. קיום צינורות תקשורת קבועים ורשמיים מאפשר לטפל ביעילות יחסית, בבעיות רבות, שבהעדר צינורות כאלה ניתן רק להרעיש עולמות בגללן. על כן תזוזה כזאת תואמת מכל הבחינות את האינטרס הישראלי. טוב יהיה אם עיקרון זה ינחה את הנציגים הישראליים בהלסינקי.

■

עליה מגרמניה

ראובן עשור

האם „החיידק" מדבק?

אירופה „גילתה" לאחרונה מחדש את האנטישמיות שהיתה רדומה מאז סיום מלחמת העולם. גם בשנים הקודמות לא חסרו סימני אזהרה, אך הן הממסד הלא־יהודי והן הממסד היהודי — ניסו להמעיט מערכם ולהצביע עליהם כעל „תופעות חריגות". מובן שתשומת לב מיוחדת עוררו התופעות האנטישמיות בגרמניה. אין בכוונת שורות אלה לסקר בפרוטרוט את ההתפתחויות המדאיגות בשטח זה, שהגיעו לביטוי קיצוני במאבק סביב המחזה של פאסבינדר. נסתפק בהערכת המניעים לעליה ארצה של כמה מאות יהודים בשנים האחרונות. המספרים, כפי נמסרו על ידי אורי אלוני, נציג הסוכנות היהודית בגרמניה, בחודש מאי השנה, מרשימים לכשעצמם:

בשנת 1983 עלו מגרמניה ארצה... 272 יהודים	בשנת 1985 עלו מגרמניה ארצה... 117 יהודים
בשנת 1984 עלו מגרמניה ארצה... 210 יהודים	ס"ה 599 יהודים

היות ולפי הנתונים של אירגון הגג היהודי המרכזי („צנטראלראט") חיים בגרמניה כ־28,000 יהודים, הרי עלייתם של 200 יהודים בממוצע בשלושת השנים האחרונות מהווה כמעט אחוז אחד מכלל יהודי גרמניה. זהו אחוז גבוה ביותר בהשוואה לארצות תפוצה אחרות, כגון צרפת, ארה"ב, אנגליה ואפילו דרום־אפריקה. מצבם החומרי של העולים מגרמניה איננו מהווה גורם לעלייתם. להיפך, מצבם של רובם טוב, הם נחשבים כמבוססים גם בקנה־מידה של גרמניה, וברור להם שרמת החיים שלהם בישראל תרד בצורה ניכרת.

גם הנסיון לנמק את העליה הזאת בתופעות של אנטישמיות גוברת, לא תהווה תשובה ממצה. מלחמת לבנון הגבירה בארצות המערב את הביקורת על ישראל, והיהודים בכל המדינות הושפעו בעקיפין מדיווחי רשתות הטלוויזיה האמריקאיות של מדינות אירופה, הם החלו להרגיש שבגלל של הסתייגות המקיף אותם, גל שער או לא היה מורגש. נסיונם של היהודים להגן על ישראל כפני רד"חים מוגזמים, גם אם הם עצמם לא הסכימו עם המלחמה בלבנון בשלביה האחרונים — בודד אותם עוד יותר מסביבתם הלא־יהודית: הרגשת בדידות, השמצה, תסכול.

בגרמניה גברה בשנים אלה יותר ויותר הקסנופוביה, בעיקר כלפי הפועלים התורכים. זאת — על רקע של חוסר העבודה המחמיר בגרמניה, ואף לא במעט בעקבות שינוי במדיניות הפנים וההגירה של ממשלת קוהל ושר הפנים צימרמאן. ייאמר בפירוש: למרות שלא ננקטו שום צעדים מחמירים נגד יהודים־מהגרים, ההרגשה בקרב רבים היתה, כי השנאה לתורכים יכולה מחר בקלות להבעיר אש גם נגדם.

אולם הסיבה העיקרית להחלטה לעלות ארצה נעוצה, לדעת רבים מן העולים עצמם, בחינוך הילדים. יהודים רבים אינם רוצים שילדיהם יתחנכו בסביבה גרמנית, ויפנו עורף, במרוצת השנים, לערכי הוריהם, שלאורם הם חונכו, אף אם בשלב מסויים של חייהם החליטו לרדת לגרמניה ולנסות להתבסס בה. ישראלים אלה, שהיו ליורדים לפני כ־10־12 שנים, ואכן התבססו מבחינה כלכלית, עתה התעוררה אצלם במלוא חומרתה בעיית חינוך ילדיהם.

אך גם שכבה אחרת של יהודים צעירים שנולדו בגרמניה, למדו באוניברסיטאות והתבססו אף הם מבחינה כלכלית — נתקלת אף היא בבעיות זהות ודרך. הרגשתם של אנשי שכבה זו, אזרחי גרמניה לכל דבר, היא כי אין גרמניה ארצם, וכי לעולם ישארו שם זרים. ועל כן אין הם צריכים להשאר בה.

היטיבה לתת לכך ביטוי לאה פלשיימן, שנולדה בשנת 1946, והיתה מורה מוסמכת בבית־ספר תיכון בפראנקפורט, כאשר כתבה, לפני עלותה ארצה את הספר: „אין זו ארצי". לשתי השכבות המתוארות לעיל יש להוסיף מקרים רגילים, כפי שהם קיימים גם בארצות אחרות, כגון גימלאים, שהחליטו לסיים את חייהם בישראל, אם ליד ילדיהם או משפחותיהם, ואם ללא קרובים, וכן מקרים אחרים, פחות אופייניים.

העובדה שבשנת 1985 היתה ירידה קלה במספר העולים מגרמניה לא מעידה על הפסקת ההתפתחות בכיוון זה, אלא על האטת קצב העליה לאור המשבר הכלכלי בארץ ובעקבותיו — חששות מחוסר עבודה. לפי כל האינפורמציה, המצויה בידינו, תהיה שנת 1986 שוב שנה עם מספר עולים הולך וגדל.

אף על פי שמספר של 150 או 200 עולים לשנה הוא זעום ביותר — הוא לא בלתי־משמעותי — לא מבחינת השכלתם, לא מבחינת גילם ולא מבחינת כישוריהם של העולים הללו. האחוז היחסי הגבוה של עולים מגרמניה באמצע שנות השמונים הוא תופעה יוצאת־דופן. מי יכול לתאר לעצמו, שמצרפת, למשל, יעלו 7000 עולים מידי שנה, או מארה"ב 50000 עולים. (כלומר — כאותו אחוז של יהודי גרמניה). יהיה בינתיים מעניין לעקוב אחרי התפתחות זו, ויהיה לא פחות מעניין לבדוק אם „חיידק" העליה יתפשט גם מחוץ לגבולותיה של גרמניה.

■

נוגה: ממושב למושבה

כתב וצילם: רפי גאון

„החגיגה" נגמרה

האגודה בנוגה התפרקה, אין עזרה הדדית, המושב נהפך למושבה ● „לקחו הלוואות בלי חשבון, הרחיבו את הבתים, קנו כלים כבדים ללא צורך" ● ונוגה איננה יחידה

בדיוק לפני שלוש שנים, ב־3 באוגוסט פירסמנו במקום הזה רשימה בשם „ימי נוגה האחרונים". מושב נוגה, שבלב חבל לכיש, היה בהחלט גוסס שימיו ספורים. 80 המשפחות החיות בו, חייבות 30 מיליון שקל. האגודה המקומית פורקה באוקטובר 82, ומאז איננה פועלת. התשתית החברתית מעורערת לחלוטין. אי־אימון וחשדנות פוגעים קשות ברקמת היחסים בין החברים.

אחרי פתיחה עצובה זו, יש להוסיף ולספר כיצד בעלי המשקים מוסעים לבית משפט לפקודות מעצר בשל חובם לאגודה. וכיום? סיפר לי אז אמנון נפתלי, בן 25 בימים ההם, שאחרי שירותו בצבא בא לעזור לאביו הקשיש. „אל תדאגו אף אחד לא יזרוק אותי מהבית. לו היו עוזרים לנוגה בסכום שקיבל מתיישב אחד מפתחת רפיח, היה מצבנו קל לאין ערוך. אינני רוצה בחידוש האגודה כי סחבנו יותר מדי מוסדות ואנשים על גבינו עד שהגענו למצב העגום הזה".

כעבור שלוש שנים חזרנו לנוגה. בדרך לקחתי טרמפיסטית צעירה, תושבת הכפר. „המצב בנוגה בסדר גמור, האנשים מתפרנסים בכבוד ושמחים בחלקם", הספיקה להגיד לי לפני שירדה. מה שראיתי ושמעתי אחר כך במושב, היתה בעצם הרחבה והעמקה של המשפט האחר הזה. בלבי ייחלתי כמובן שהשיטה של קואופרציה, של עזרה הדדית, שיווק מסודר ושל ההתיישבות המאורגנת — ינצחו. אלא שעובדות, לפחות במקרה המסוים של נוגה, הוליכו להתפתחות אחרת.

כספים לכל דיכפין

נפגשתי עם יונתן חביב, חבר נוגה ותיק, שימים אחדים לפני כן שמעתי עליו כי לא זו בלבד שלא הפסיק לייצר במשק שלו בשותפות עם ארבעה מושבניקים ממושבים אחרים — הקים בקריית גת אולם אירועים מפואר, בעל 1000 מקומות ישיבה. יונתן חביב, שדעתו על תיפקוד האגודות מגובשת מאוד אחרי 30 שנות היותו מושבניק, מעריך, כי אגודה זה דבר טוב כאשר האנשים מלוכדים „ואפילו גפרור לא יוצא למכירה מחוץ לאגודה". אך התנאי לכך צריך להיות שכולם מתנהגים כמו משפחה אחת, רואים ביישובם בית, וכולם פועלים בראש אחד. „כמו בקיבוץ, ששם יש הנהלה והיא הקובעת את הכל. לו כאן היתה אפשרות כזאת, זה היה טוב".

במושבים הוותיקים זה עוד עובד פחות או יותר, לדבריו. ואילו במושבים „החדשים", שנוסדו אחרי 1952 — הרבה פחות. להערכתו, אין אפילו 10 אחוזים שהגיעו לרמת התלכדות כזאת, שימכרו הכל באמצעות האגודה.

מהו שורש הרעה? ובכן, הסיבה, לדברי חביב, נעוצה בכך, שהמוסדות, ביניהם תנועת המושבים, ארגוני הקניות ואפילו משרד החקלאות — הרימו אשראים והלוואות־פיתוח ביד נדיבה בלא לבדוק אם האיש צריך את מה שהוא מבקש, ואם יש לו בטחונות מתאימים. בעקבותיהם הלכו גם חברי ההנהלה באגודות, גם הם חילקו כספים — ורשמו בכרטיס. האגודה חילקה ערבויות להלוואות. „לא נעים לסרב לחבר, לאח, לבן־דוד. אלא שלא היו בטחונות נאותים. לא פרע האיש את חובותיו, עשתה זאת האגודה. הוא גם ביקש לקנות דברים שאף אחד לא בדק אם זה באמת נחוץ לו ואם יוכל להחזיר את ההלוואה בבוא המועד, קנו טרקטורים ללא הבחנה, הרחיבו את בתי המגורים על ידי תוספות ושונות, ואם הוא לא שילם — אז הוא לא שילם, חייבו אותו בכרטיס — והאגודה משלמת בינתיים.

כבר אין אגודה

האגודה בנוגה פורקה עוד באוקטובר 82. מעניין לציין, כי מי שהביא לפירוקה, היו דווקא החברים הבודדים שהיו בזכות בכרטיס באגודה, לא זו בלבד שלא יכלו למשוך את כספם — אותו ניצלו החברים האחרים — הם גם חוייבו לשלם מס־הכנסה על ריבית הזכות שהגיעה להם, למרות שלא ראו אפילו את הקרן, שלא לדבר על ריבית.

„ביקשו מהם ריבית כמו על בלוק קרח שנמס — קרן וריבית יחד", אומר יונתן חביב. ל־80 אחוזים מהאנשים היה חוב קטן יחסית, ורק למעטים היה חוב גדול. להערכתו, רק ל־8 אנשים עדיין לא סילקו את החובה שלהם. מחצית בעלי החוב סילקו אותו תוך שלושה חודשים, ואחרים במשך שנה עד שלוש שנים. שכיר אחד שכבר אין לו משק, התחייב לשלם 100 שקל (חדשים) ממשכורתו, וגם הוא סילק את החוב או עומד לסלק אותו.

„אני מאושר שאין כבר אגודה, ברוך השם" מצטט אותו חביב. אלמלא פורקה האגודה, היו החובות תופחים ותופחים ואיש לא היה מסוגל לסלק אותם. „אתה יודע, כיום יש בעלי משקים במושבים החייבים כל אחד יותר משהיו חייבות כל 83 המשפחות בנוגה גם יחד!?"

אין היום משרד מרכזי בנוגה. כל אחד מנהל את חשבונותיו בעצמו. מקבל חשבונות של מסים מוניציפליים במועצה כמו בעיר, קונה בעצמו ומוכר בעצמו. וכאשר הוא זקוק להלוואה, הוא מקבל אותה דרך הבנקים. ואם הוא יצואן — דרך „אגרקסקו", או באמצעות היצואן הפרטי איתו בחר לעבור. „אם זו מיקדמה, מנכים לו מהכספים שהוא מקבל עבור תוצרתו. ואם, חלילה, היבול לא עלה יפה — ידחו לו את התשלום לשנה הבאה. אבל אז, תאמין לי, בעל החוב יתאמץ מאוד להחזיר את חובו בהקדם. החוב לא יחכה לו בכרטיס של האגודה בהנהלת החשבונות. בהלוואה רגילה הוא יביא לבנק חמישה ערבים. אם אני אחתום למשה, מחר משה יחתום לי. אם אני לא בטוח שיוכל להחזיר את ההלוואה, לא אחתום. אני לא אגודה. עבדתי קשה בשביל הכסף שלי ולא אסכן אותו" — נאום יונתן חביב.

ועוד דבר חשוב מאוד: איש לא ינסה להשיג כספים כדי לקנות דברים שלא נחוצים לו באמת. החגיגה נגמרה. עכשיו — כל אדם חי לפי יכולתו. נכון שיש כאלה שמצליחים יותר וכאלה שמצליחים פחות, מפני שיש חקלאים טובים וחקלאים פחות טובים.

מושב נוגה לא התמוטט, החקלאים חברי המושב לא נפוצו לכל רוח. לכאורה, ההיפך מזה נכון. מיד אחרי הפירוק שאלו לא אחת: כיצד תתפקדו בלי אגודה? תהיו כמו כפר ערבי?

לחביב יש תשובה מן המוכן: „לא, איננו כפר ערבי. קודם היינו מושב, עכשיו אנחנו מושבה. מה רע בכך?"

האם נוגה שייכת עדיין לתנועת המושבים? חביב אינו יודע. הוא חושב שאולי כן. אבל אולי גם לא. מיסים, בכל אופן, לתנועת המושבים הם לא משלמים. אבל מה זה חשוב, העיקר שאינם עוד נטל על המדינה והם יכולים לעבור ברחוב בלי שיצביעו עליהם כעל אוכלי לחם חסד. גם המצב החברתי השתפר מאוד. גם החשדנות נעלמה ואם חבר הנהלה רוכש משהו חדש, שוב אין תוהים: אולי הוא לקח את זה מהאגודה? חביב מכיר את ההרגשה הזאת, פעמים רבות היה בהנהלה. „לך תוכיח אחר כך שאין לך אחות..."

וילות בצד בתי סוכנות

טיול ברחוב הראשי של נוגה — אפילו בקצב נסיעה במהלך שלישי — מבליט את ההבדלים שכבר נוצרו בין בעל משק אחד לרעהו. וילות בצד בתי הסוכנות שלא שופצו מעולם, חממות ענקיות משוכללות בצד שלדי חממות נטושות. דשא וגינון לעומת קוצים ועזובה. חביב איננו יודע ממה חיים אותם אנשים שמשקם איננו פעיל עוד. הוא מוכן להודות, כי זו בעיה וכי מצבם קשה. מה עושים בעלי המשקים הפעילים כדי לעזור לחבריהם שבנו יחד איתם את המושב וחיים בצוותא זה שלושים שנה? „כלום, מה אתה רוצה שנעשה?"

בסיפורה של נוגה יש לקח ויש מחיר. חלקה הוא, כי השיטה, שמטרותיה העקרוניות חיוביות ורצויות, השאירה אחריה שדות בור רבים שהצמיחו קוצים ודרדרים. ואילו המחיר נראה כבד מאוד למעטים, שלא עמדו בלחץ ולא התמידו במירוץ. נראה, כי מצבם הקשה יילך ויחמיר. ימים יגידו אם הנסיון של נוגה, הנראה מבטיח ומעורר אחרי שנים מועטות — יאסוף גובה וימשוך בעקבותיו מושבים אחרים, או שבמרוצת השנים יביא להשתלטות החזקים על החלשים. האמנם יקרה כדבר הזה, שבעוד עשר שנים ישתלטו 40 או 50 בעלי המשקים החזקים על כל האחרים?

חביב אינו סבור שזה יקרה. אבל כבר כיום יש תופעה שבעלי המשקים הלא פעילים משכירים את הקרקע ואת מכסות המים ומכסות הייצור לכל המרבה במחיר. לא קיים שום שיקול אחר זולת חשבון הכדאיות של בעל המשק, והעיסקה מתבצעת על בסיס של „תן וקח".

יש גם נסיון שונה לפתור את הבעיה של אגודה וחברה מתפרקת, כגון הנסיון בשדה משה. אחרי פירוק האגודה שם, פועלת קבוצת המתיישבים לפי הדגם של נוגה: איש למשקו. והם מרוצים, לדברי אורי שני, מראשי קבוצה זו.

לעומתם, התארגנה קבוצה אחרת באותו מושב והקימה אגודה חדשה המתפקדת למופת ואנשיה שומרים מכל משמר על עקרונות האגודה ומקפידים על קלה כחמורה, מתוך רצון למנוע כל פירצה שתתרחב ותיהפך חלילה לתהום. הם, מסתבר, לא פחות שמחים בחלקם מה„מפורקים". היחסים בין שתי הקבוצות אינם יחסי אידיליה, אך זוהי כבר אופרה אחרת. ■

יונתן חביב בחממה: מצליחים יותר ומצליחים פחות

יש גם בתים כאלה...

ח"כ אפרים שלום:

אינני מודאג

כמזכיר תנועת המושבים, טיפל ח"כ אפרים שלום ימים ולילות בפרשת נוגה.

שאלה: האם נוגה עדיין חלק מתנועת המושבים?

שלום: בהחלט לא. מושב בלא אגודה אינו מושב ואלה שמפרקים את אגודתם, מוצאים את עצמם מתחברות בתנועה.

שאלה: בנוגה אומרים, כי עבר זמנן של האגודות במושבים, וכי הם חשים כאנשים שהשתחררו מעול קשה.

שלום: האגודה השיתופית באה כדי לייעל ולסייע לחקלאי הן במימון והן בארגון משותף של שיווק והשגת אמצעי ייצור, שלא כל חקלאי יצטרך להתרוצץ בעצמו. הצורך הזה קיים גם אחרי פירוקה של האגודה בנוגה.

שאלה: טוענים כי האגודה, ואפילו מוסדות תנועת המושבים, חילקו משאבים ואשראים בלי לבדוק ובלי לקבל בטחונות מתאימים וזה שורש לכל ההסתבכויות.

שלום: אני מוכן לקבל את הטענה כי בעבר חילקו משאבים בקלות יתרה וזה היה צעד שגוי ולא אחראי. אבל זה לא בהכרח חייב להוביל למשבר עמוק. במושב שלי (בית עוזרא) החברים לא חייבים שום כסף לאגודה והאגודה לא חייבת לגורמים חיצוניים. זה תלוי איך האנשים מתייחסים לעצמם ולחייהם.

שאלה: האם לדעתך גם מושבים אחרים במצוקה יילכו בדרכיה של נוגה?

שלום: נוסף לנוגה פורקו עד כה האגודות בזבריאל ובשדה משה, והתנועה החליטה להפוך את שער אפריים ליישוב קהילתי. זה הכל. בשדה משה קמו 22 חברים והקימו אגודה חדשה בעלת תקנון נוקשה מבעבר. איני סבור שאחרים יילכו בעקבותיה של נוגה. נוגה אינו סיפור הצלחה.

עו"ד אריה חיימסון, המפרק:

מעברה

יש גם דעות אחרות על שקורה בנוגה. מעניין, למשל לשמוע את דעתו של האיש העוסק בפירוק האגודה מזה ארבע שנים.

שאלה: נוגה יצאה סוף־סוף למרחב?

שאלה: אני לא בטוח. נוגה עדיין על תקן של מושב בפירוק. 15 מכיו 83 בעלי החוב עדיין לא הסדירו את חובותיהם. אני נאלץ לנקוט נגדם צעדים מצעדים שונים, כגון הפעלת ההוצאה לפועל, ואפילו הוצאת פקודות מעצר. יש כאלה, שמשלמים את חובותיהם רק אחרי הוצאת פקודת מעצר נגדם. אני עוד לא יודע כיצד תיגמר פרשת החוב.

שאלה: האם אתה מעריך כי התחושה של הקלה, שיפור משמעותי ואפילו פתיחת דף חדש בחייהם, כפי שטוענים אנשי נוגה, אמנם אמיתית?

תשובה: אני לא יודע מהי תחושתם האמיתית. ייתכן כי אלה יחסי ציבור שנועדו לשפר את התדמית שלהם, ואולי אף כדי שיוכלו לגבות מחיר גבוה יותר עבור המשקים שאחרים מתכוונים למכור.

שאלה: האם היית אומר כי נוגה עתידה לשמש דגם גם למושבים אחרים שנקלעו למצוקה?

תשובה: אני לא בטוח. אינני יודע מה מצבם הכספי של אנשי נוגה אחרי הפירוק. אך לטעמי, יישוב בלא שירותים, בלא יד מכוונת ומטפחת, בלא גינון — קיימת סכנה שהעזובה תשתלט עליו.

שאלה: מישהו בנוגה אמר לי כי קודם היו מושב, ועכשיו הם מושבה.

תשובה: יכול להיות. לי זה מזכיר דווקא מעברה.

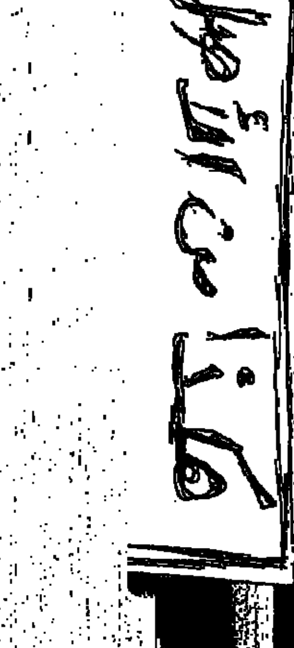

רמיזות בלקאניות

חנה קים

ועכשיו — פסטיוואל בולגרי

אחרי מארוקו, מגיע תורה של בולגריה לקרוץ ליהודיה שעזבו אותה ועלו ארצה עם קום המדינה ● ארץ יפה, בולגריה, אנשים חמים ולבביים הבולגרים — אין אנטישמיות

עכשיו, לאחר המארוקנים, הגיע תורם של הבולגרים. „ליהודי בולגריה יש זכרונות טובים מארץ הולדתם. יותר טובים מאשר מישראל". נשמע מוכר? יצחק פרנקו, העורך לשעבר של „מאר", העיתון הבולגרי היוצא בארץ ובעל חברת הנסיעות „טיל", מסיים כך את דבריו.

בולגרי מפורסם אחר, ויקטור שם־טוב, מסביר באירוניה: „לבולגרים בארץ יש סנטימנטים אנרכיסטיים", כשהכוונה לסיפור הנפוץ בקרב יהודי בולגריה, כי מלך בולגריה, בוריס השלישי, נרצח על־ידי הגרמנים משום סירובו לשתף־פעולה עם הנאצים בגירוש היהודים. „האמת היא, שהמלך שיתף פעולה עם הגרמנים, אבל נכון שהיה לחץ חזק מצד העם הבולגרי שלא להפקיר את היהודים", מוסיף שם־טוב. בספרי ההיסטוריה נכתב כי בוריס השלישי מת ב„נסיבות מסתוריות", בדרכו חזרה לארצו מביקור אצל היטלר. וזו גם הגירסה של האנציקלופדיה העברית שלנו, אך מה לעשות מול כוחה של אגדה?

פתאום מגלים בחודש האחרון שלא כל העולם נגדנו, יש מוסלמים טובים כמו מוחמד החמישי והמלך חסן, ויש גם נוצרים טובים, כמו הבולגרים שהצילו את יהודיהם. „זהו עם חם וחביב", אומרים יוצאי־מארוקו על המארוקנים, ויוצאי־בולגריה על הבולגרים. לאחר מראה הווילות באיפראן השוק בעל הניחוח הפאריזאי שבקזבלנקה, הגיחה פתאום סופיה, בירת בולגריה. „עיר יפהפיה", אומר פרנקו, „ההרים שם יותר יפים מאשר בשווייץ". וגם הריביירה של בולגריה, לדברי פרנקו, היא „יותר יפה מהצרפתית. ואני יודע, כי הייתי בשתיהן".

ויקטור שם־טוב אומר שהוא מקנא בגברת שמיר: „בפעם הראשונה אני מקנא משום שאינני אשת מ"מ ראש ממשלה. לא בגלל שאני מת להיות שם, בבולגריה, כבר הייתי, אלא שאפשר עכשיו לתרום רבות לשינוי האווירה במדינה זו".

שם־טוב אומר, שהזמנתה של הגברת שמיר לא הפתיעה אותו: „בשנה שנתיים האחרונות קיבלנו המון איתותים מצד הבולגרים, לא לחידוש היחסים, אלא לשינוי האווירה. לפני שנה וחצי הם הזמינו את תיאטרון הקאמרי לסופיה לפסטיבל תיאטרון, ואצלם התיאטרון הוא ברמה גבוהה מאוד של תרבות, וזהו דבר שלא נעשה ללא שיקולים. אחר כך, לפני שנה, הגיע אלי ביום בהיר אחד צוות טלוויזיה ממלכתי בולגרי עם שני מראיינים, צלם וטכנאי. הם רצו לצלם מקומות בישראל ולראיין אישים פוליטיים. סידרתי להם ראיון עם פרס ונדמה לי שגם שמיר רואיין. למה הם פנו אלי? הם רצו אישיות ישראלית שמדברת בולגרית, ואני גם שימשתי אז כמזכ"ל מפ"ם. ניצלתי את ההזדמנות הזאת ואמרתי כמה דברים ישירים לעם הבולגרי, שעליו להגיע לנורמאליזציה עם העם בישראל. הראיון, להפתעתי ולשמחתי, שודר במלואו. סימן נוסף היה עם בואו ארצה של הסופר הבולגרי הגדול, ניקולאי חיטוב, שנכח בהקרנת סרטו, „גורל", שנערכה בארץ".

יחס הומאני אוהד

לו היה במקומה של הגב' שמיר, הוא היה מפגין כלפי הבולגרים חמימות. „כי לעומת הרוסים אין לנו שום סיבה למחלוקת עם הבולגרים", אומר שם־טוב. „האנטישמיות בבולגריה היתה שולית. היהודים חיו בערים והאינטלגנציה הבולגרית היתה מאוד הומניטרית ושוויונית והתייחסה באהדה ליהודים". שם־טוב מרגיש, כי למרות המדיניות האנטי־ישראלית של ממשלת בולגריה, מכיר הממשל בזכות קיומה של מדינת ישראל, „והם שומרים על יחסם הטוב ליהודים כיהודים, והעם הבולגרי, להבדיל מהעמדות הרשמיות של הממשל, מתייחס באהדה לישראל, אם כי בזמן מלחמת לבנון ספגנו שם ביקורת קשה".

שם־טוב מאפיין כך את הבולגרים־הישראלים: „נשמה סלבית פתוחה, אוהבים לשיר, אוהבים את החברותא. וזוהי קהילה ספרדית שיש בה זיווג מיוחד של האבירות הסרוונטסית עם האבירות הסלבית. יהודי בולגריה הם העלייה שנקלטה באופן המלא ביותר בישראל. הדור השני לעולי בולגריה הוא כבר צברי לגמרי".

מדי שנה יוצאים מישראל לבולגריה כ־8000 תיירים, רוב־רובם יליד בולגריה. יצחק פרנקו, בעל חברת הנסיעות „טיל", המארגנת טיולים לבולגריה, מספר, שלמדו שם לארח תיירים בסגנון מערבי: „הם הזמינו את היפאנים והשבדים כדי שיקימו להם בתי־מלון". אחד מבתי המלון נמצא בסופיה, „ניו־אוטני" — הוא מספר — „זה, מה שיצא, הבולגרים חתמו חוזה עם היפאנים, נעזרו. השבדים בנו שם את ה'גרנד הוטל', ורנה, שעתן של מלון, יותר זול ויותר יפה".

תיירים, פרנקו אומר, שהבולגרים הם עם מכניס אורחים. מי שרוצה להגיע לשם, יכול לעשות זאת, בכמה דרכים: דרך רומא ב־429 דולר, דרך צ'ארטר „אל־על" עד סלוניקי ודרך אוטובוס לסופיה ב־355 דולר, או דרך „אל־על" ו„אולימפיק" כל יום ו', לאתונה ומשם במטוס בולגרי היישר לסופיה — 385 דולר. מי שרוצה לעשות שם חיים, יכול להסתפק, לדברי פרנקו, ב־30 דולר ליום, כולל מלון חצי־פנסיון, כולל טיולים בהרים, בריוויירה ובערים עצמן. פרנקו אומר כי כשם שהבולגרים הם עם טוב, יש גם רוסים טובים: „נכון שהם שייכים לגוש הקומוניסטי, אבל הרבה רוסים לא שונאים אותנו". פרנקו שביקר בבולגריה עשרות פעמים מספר, ש„הלבוש שם זול, התרבות פורחת, וזהו עם שמח ולבבי. נכון שהם לא נוסעים הרבה לחו"ל. מותר להם רק פעם כ־3 שנים, ונכון שאין לכל אחד שם מכונית, אבל הם יודעים לחיות טוב". הבולגרים, הוא אומר, מעדיפים לנפוש על חוף הים השחור, מאשר לצאת לחו"ל. כי טוב להם.

לחד"ש, המפלגה הקומוניסטית הישראלית, יש קשרים הדוקים עם בולגריה. מלבד חילופי משלחות שגם משתתפות בוועידות המפלגות, שולחים הבולגרים מלגות לארץ. אשתו של דובר רק"ח, עוזי בירשטיין, למדה ביוכימיה בבולגריה, מכספי מלגה שנשלחה אליה, והיום היא עובדת במקצועה זה בישראל. המלגות נשלחות, כמובן, על בסיס מפלגתי בלבד — רק לאנשי חד"ש בישראל. מדובר בכ־40 סטודנטים היוצאים כל שנה ללימודים בבולגריה — רפואה, משפט־בינלאומי, הנדסה, כלכלה ופילוסופיה. אלו הם בדרך כלל סטודנטים ערביים, אך, לדברי עוזי בירשטיין, אחד מרופאי העיניים המפורסמים בארץ, ד"ר איזקוב מבית־החולים „וולפסון", סיים את לימודיו בבולגריה בזכות מלגה שקיבל דרך המפלגה.

בישראל יש גם את התאחדות עולי בולגריה, וכן ועד לקשרי ידידות ישראל־בולגריה. לארגון האחרון יש אוריינטציה קומוניסטית מובהקת. בראשו עומד עו"ד אברהם מלמד, איש חד"ש. מדי שנה או שנתיים מגיעה לארץ משלחת המורכבת מאמנים ושחקנים בולגרים המלווים באישי מרכז המפלגה הקומוניסטית הבולגרית. כל הכבודה הזאת מופיעה ב„אוהל־שם" בת"א, מול אולם מלא מפה־אל־פה בבולגרים, שרובם אינם חברי המפלגה הקומוניסטית, והם מחכים בקוצר־רוח להופעת האמנים והשחקנים, לאחר דברי־הפאר שמשמיעים באוזניהם עסקני המפלגה הבולגרית.

עו"ד מלמד מרגיש, שבארגונו יש גם פעילים שאינם קומוניסטים. „יש הרבה א־פוליטיים". הוא מספר שלארגונו יש מועדון משלו ביפו, „שם אנו מקרינים סרטים בולגריים בקביעות, ויש גם ספרים בבולגרית". איך הוא רואה את הזמנתה של הגב' שמיר? — „זה לא נראה לי משמעותי", הוא אומר, „אני רואה בכך המשך לשיחות שהתנהלו באקראי באו"ם, ועצם העובדה שאשתו של שמיר היא מבולגריה". אבל, מוסיף הקומוניסט, זה נראה לו מתאים לאווירה הכללית של הפשרת היחסים בין ישראל למדינות הסוציאליסטיות. ■

סופיה, עיר יפהפיה, אומר יצחק פרנקו.

שולמית שמיר:

„אם הבולגרים בחרו במשטר קומוניסטי — זה לא ענייני"

זוהי הפעם הראשונה שאינך עומדת מאחורי בעלך. איך ההרגשה?

„אני באמת רק אשתו של מ"מ ראש הממשלה, לא שר ולא ח"כ, כך שאני חוששת כל הזמן מההתרגשות שלי. אני ממש מתה מפחד, וזמן רב רציתי לבקר בבולגריה. זה היה חלומי. עזבתי את בולגריה בשנת 41' באופן בלתי לגאלי, עם חלום להקמת מדינה יהודית, עם הרצון להיות חלוצה ולהלחם, חלמתי גם שאם אזכה לחיות במדינה משלי, אחזור לארץ הולדתי, שם השארתי זכרונות חמים. אהבתי את העם הבולגרי שהציל את יהודי בולגריה והודות לו עליתי לארץ. כך שאת יכולה להבין את ההתרגשות שלי.

מדוע בעצם לא נסעת לבולגריה לפני שקיבלת את ההזמנה הרשמית?

חשבתי לחזור לבולגריה בתוך נציגה של המדינה שלי. מלבד זאת, לא יכולתי לבקר שם מפני שאני אשתו של שר חוץ, מ"מ ראש הממשלה, ולפני כן יו"ר הכנסת, כך יכולתי לבקר רק לפי הזמנה רשמית. לעומת זאת, משפחתי, שגרה ביפו, נסעה ונוסעת לבולגריה, וכשהם חוזרים, הם מספרים לי חוויות. שמעתי וקינאתי. היום הם נורא שמחים. הדודה שלי, אחות אבי, סיפרה לי אתמול שבמשך כל השנה לא היו לה כל כך הרבה טלפונים כמו לאחר ההודעה על הנסיעה שלי בטלוויזיה. בינתיים אני מקבלת עצות: תבקרי את זה ואת זה בבולגריה, את לא תכירי את סופיה, אז תתכונני לשינויים. שמעתי גם שהיו כאלה שניסו לתאם עם הבולגרים שלא אחמיץ את הצגות האופרה שם. כולם כבר שותפים לטיול שלי.

גם הבעל?

לבעל אין זמן.

מי יתלווה אליך?

עוד לא יודעים. מי שלא יהיו, רצוי שידעו את השפה הבולגרית, ואני מקווה שנמצא כאלה במשרד החוץ.

ההזמנה לביקור לא מעוררת בך רצון לקחת על עצמך גם פעילויות בעלות יוזמה פוליטית, לא רק השתתפות מסורתית בארגוני צדקה, שאופייניות ל„אשתו של"?

אני לא חושבת שיש מקום לכך ל„אשתו של".

כנראה שיש מקום, את ההזמנה, לא בעלך.

הזמינו אותי היהודים שבמקום, אבקר ואפגש עמם. זה לא פוליטיקה.

את לא מוצאת בהזמנה משמעות פוליטית?

אני חושבת שיש לכך משמעות, ויש להוסיף לכך את כל האווירה היום בגוש הקומוניסטי. הביקור בבולגריה התבשל במשך שנה, מאז שוחחתי עם רעייתו של שר החוץ הבולגרי, אמרתי לה שאני רוצה לחזור לאותם מקומות שהשארתי מאחורי עם זכרונות יפים, וזה היה לפני שנה, כלומר, משהו התבשל שם.

העובדה שמדובר במדינה בעלת שלטון קומוניסטי עושה לך משהו?

לא. בשבילי העם הבולגרי נשאר אותו עם. ואם הם בחרו במשטר כזה — זה לא ענייני.

איך באמת את מאפיינת את העם הבולגרי?

זהו עם לאומי מאוד. הם אוהבים מאוד את ארצם, אוהבים לעבוד, אוהבים, כמו שאומרים את החיים. אין להם שנאה. אולי היו כמה תקריות אנטישמיות, אך העם הבולגרי איננו אנטישמי. הם עזרו למשפחתי לאחר הכיבוש הגרמני — במזון ובמתן מסתור במקומות הנידחים אליהם גורשו מסופיה.

ויקטור שם־טוב אומר שקליטתה בישראל של העלייה הבולגרית היא מושלמת, והעדה נטמעה לגמרי. מה את חושבת?

שם־טוב צודק. אני תמיד אמרתי שהלוואי וכל העליות היו כמו העליה הבולגרית. אנו באנו בלי פרטנזיות, בלי דרישות, עם עשר אצבעות, וידענו שצריך לעבוד. וזאת, למרות שרבים מאיתנו תפסו במקום הולדתם עמדות בכירות והיו הרבה אנשים עם דיפלומות. הבנו, שכדי להתקדם בארץ, צריך לעבוד. את כל הדברים האלה למדנו מהעם הבולגרי, שהגיע למה שהגיע בזכות חריצותו. העם הבולגרי הוא, כפי שאמרתי, עם לאומי מאוד, אך איננו דתי במובן האורתודוכסי, אלא רק שומר מסורת. כך גם אני, הלאומיות שלי הועברה אלי מהעם הבולגרי. הם היו גאים בהיסטוריה ובעבר שלהם, ואני הייתי גאה בעמי שלי. כיבדתי אותם והם כיבדו אותי.

אני אספר לך סיפור שאופייני לבולגרים: כאשר התכוננתי לעזוב את בולגריה באופן בלתי־לגאלי, למדתי אז בשמינית בבית־הספר שבו למדו איתי עוד שתי נערות יהודיות. הייתי צריכה לסדר את הפספורט ולכן נעדרתי מבית־הספר, ששררה בו משמעת והעדרויות היו שם בלתי נסבלות ממש. חברותי באו בכל פעם למחנכת עם תירוץ אחר להעדרותי — ניתוח אפנדציט, אנגינה, פעם זה ופעם זה. כשעברתי את הגבול, שלחתי להן גלויה. הן ניגשו למחנכת ואמרו לה שלא אבוא יותר לבית־הספר, כי נסעתי לפלשתינה. המחנכת ענתה להן: ומה אתן חושבות, שלא ידעתי? ובשעת המחנך שלי היא עמדה לפני כל הכיתה ואמרה: התלמידה שלי מילאה את תפקידה לעמה ונסעה לפלשתינה, ואנו כולנו מאחלים לה הצלחה בחייה.

יתלוו אלייך שרי משרד־החוץ או ראש הממשלה?

לא.

כבר התחלת לקבל תדריך כלשהו ממשרד החוץ?

עוד לא. אם ימצאו לנכון, יגידו לי. אני בכל אופן אשמע מהבוס, בינתיים הענקנו תשובה חיובית להזמנה, דרך ניו־יורק, ואת מועד הביקור שמתאים לי — תחילת ספטמבר לחמישה עד שבעה ימים. עכשיו אנחנו מחכים לתשובה. אני אגיד לך את האמת — עד שזה יגיע, אני אמות מהתרגשות.

(ח"ק)

גלויות תל־אביביות

כתב וצייר: משה בן־שאול

ונפלו חומות יריחו

חם. ובכל זאת המחשבות מובילות אותי ל...גאולה כהן. אני יודע: ההתלהבות שלה כובשת אותי. הנאמנות העיקשת ל"עקרונות" שהם, בעיני לפחות, שאבלונות. שאבלונות הן תעתיקים, ומכאן אני יודע שמה שבראש שלה, כמו שאומרים, יש גם בראש של אחרים. זאת אומרת: ההתלהבות שלה כובשת מפני שהיא עקבית. היא לא מרמה. מה שמרגיז אותי זה — האמת שלה. שלפי דעתי נודף ממנה עיוורון.

חם. מה אני עוסק בפוליטיקה. אוגוסט מבטיח לחות אין־סופית במישור החוף. אבל, בעקבות החלטת הבג"ץ (חוץ מהשופט ברק) לא להענות לעותרים כנגד החלטת החנינות של השב"כ־ניקים, אמרה ח"כ גאולה כהן את אושרה על ההחלטה. למה? כי זה מחזק את האמונה בכך שלעם ישראל חשוב בטחון ישראל. אולי אמרה ארץ־ישראל שהוא מושג דמוגראפי, אך מה זה משנה.

חם. אני שואל את עצמי מהו אותו בטחון שחשוב לנו. לעם ישראל. לארץ־ישראל. הגנה על גבולות המדינה? במקרה זה אולי הדבר שונה. בטחון ישראל טוב, מפני שאוי ואבוי לנו אם קודש־הקודשים הזה חטא חלילה, ואיתו הדרג המדיני. לנו אסור לדעת, כי אם יחקרו, ידלפו סודות מדינה ויערערו את הבטחון.

אבל עם ישראל יושב לבטח, לא? הרי ממילא כשיושבים, ולא חשוב איפה, אנו בטוחים. אז על מה הדאגה?

אוגוסט מאפשר מחשבות קלילות ושאבלוניות ואני לא נשבע שמה שיודעת גאולה כהן על הבטחון זה לא מה שאני יודע עליו. מה פתאום שארע? ועוד דבר גיליתי: שלום. כן, השלום, המיוחל, שהוא נחלת רבים, אינו שם נרדף לבטחון. הוא, לפעמים, ההיפך ממנו. הבטחון סוגר על כל כך הרבה דברים. הוא פשוט קדוש. נמנה אותו למלך. הוא יהיה המלך שלנו.

נחזיר את המלוכה. הבטחון הוא המלוכה. של מי? מה זה חשוב.

אוגוסט תל־אביב. וחם. מעבר לחלון, מעבר לתריסים המוגפים מנגן האוטומאט של האוטו־גלידה. צבעי הווניל והתות־שדה מסחררים כל מחשבה, בטחונית או אחרת. אוטו־גלידה נותן הרגשת בטחון. האם בטחון פירושו שלווה?

בחוץ מאפיר הערב. לא בדיוק מאפיר. הוא מוורד, מאדים. כמו "גריין" בצילום. הילד בא מן הצבא. מרחוק. הרחוק הזה קרוב מאוד לגבול. אני שואל את עצמי מה הבטחון האמיתי. הבן שבצבא? או, אולי, המלך הבטחון המבוזבז ונטחן כפה לצורך ושלא לצורך.

ליד האוטו־גלידה עוברים שניים. עגלת זבל. מטאטאים מוטלים על העגלה. מן "השטחים". תמיד אני שואל את עצמי אותה שאלה בטחונית: ומה, חס וחלילה, אם אני הייתי תחת כיבוש? עגלת־זבל היא רע במיעוטו. זאת אומרת: טיפ־טיפת כסף בשביל להביא הביתה. בשביל הפיתה והזעתר.

אז אולי זה טוב שיש להם, למכוער ולנער, עגלת־זבל. כי עגלת־זבל היא הלחם. היא לא הגלידה, לא התות־שדה והווניל.

הם עוצרים בפתח חנות המכולת, קונים כיכר לחם ובקבוק קולה משפחתי. זהו. זה מה שיש. פניהם מיוזעים. ויש לי הרגשה, שלמרות הכל, יש להם איזשהו בטחון. פה, ברחוב, אף אחד לא יפוצץ אותם.

אוגוסט, חם. המחשבה הטורדת ממשיכה: הבטחון שלהם הוא הבטחון שלי? ומה, חלילה, אם אחר־כך יימצא איזה מטען קטן? כי אז המלך יהיה רם ונישא דגול מרבבה ואיפה השלום, והשלווה, והאוטו־גלידה. ומה נרדף למה?

רגע. רגע. תאונות דרכים יותר טובות? איזו שאלה דבילית. כל דבר במקומו. הכל מקוטלג. צריך להיות מקוטלג. התא הבטחוני איננו שייך לי. גם לא לגאולה כהן. הבטחון של גאולה כהן, הבטחון המלהיב והסגור. האמונה המלהיבה והסגורה והמסתגרת בפיסות קרקע מאז ימי הנביאים. האם הם השלום האחראי.

ומה זה שלום אחראי.

חם, אוגוסט. אולי אדחה את מחשבותי לספטמבר. כמו כולם. עוד חודש. עוד שנה.

האוטו־גלידה מנגן יפה. כמו תיבת־נגינה. עגלת־הזבל התרחקה. הלחם מתכרסם לאיטו.

נ.ב.

תאמינו לי, אני עובד קשה על הרשימות הדו־שבועיות הללו. לפני שאני שולח לבנקו אני פותח טלוויזיה. שומע רדיו. קורא קצת בעיתון. שוב גאולה כהן. האם גיליתי זיעה ותחושה של אוזלת־יד אחרי שחזרה המתנחלת מיריחו. לא יודע. אוזלת־יד אינו חיבור מלים במילון שלה. עייפות — כן, זה נראה בטלוויזיה.

הסתכלתי בה בחזרה מבית הכנסת שלה ביריחו, עיר שלא נכבשה בקרב אלא במצוות ה'. לאחר שסבבו אותה שבע פעמים, תקעו בשופרות והריעו תרועה גדולה עד שהחומה נפלה. (אגב, שום זכר לחומה בחפירות הארכיאולוגיות). נזכרתי בסיפור של אמא שלי עליה השלום, סיפור שבקצהו היתה תמיד תזכורת: "אתה יודע מדוע האיש הרוכב על החמור, בלילה, על הרכס, שר וצועק? כי הוא מפחד. הוא רועד מפחד. הצעקות והשיר מבריחים את הפחד".

גאולה כהן נראתה לי מפוחדת. באמת.

דוד ארן

מסביב לעולם

• "המארקסיזם הכרחי בשבילנו, אך אין בו די"

ראיון של "ולטווכה" עם פרופ' סו שאו־זי, מנהל המכון למארקסיזם־לניניזם ולמחשבת מאו טסה־טונג באקדמיה למדעי החברה בפקין.

ולטווכה: באיזו מידה רלוואנטי קארל מארקס לבניית "סוציאליזם בעל אופי סיני"?

סו שאו־זי: בוודאי שמארקס, אנגלס ולנין אינם מסוגלים היום להציע פתרונות לכל הבעיות הייחודיות, אשר בפניהן עומדת סין בימינו. חיבורי אבות המארקסיזם אינם אוסף של מירשמים לתרופות לכול. אנו דבקים בעקרונות היסוד של המארקסיזם־לניניזם, אך בו־בזמן מדגישים כי נחוץ פיתוח יוצר נוסף בלתי־פוסק. נקודת המוצא של מארקס — האינטרסים של האדם העובד וכן המאטריאליזם ההיסטורי והמתודולוגיה הדיאלקטית שלו — היא לגבינו בעלת תוקף גם עכשיו, אך לאו דווקא מסקנות מסויימות, שהסיק מארקס על־יסוד עולמו ותקופתו.

ו.: למה אתה מתכוון?

ס.: למשל, התפיסה אשר לפיה חייב הקניין הממלכתי להיות צורת הקניין היחידה בחברה סוציאליסטית. אנו מצדדים, על־יסוד קריטריונים כלכליים, בסדר־קניין מגוון, הכולל גם עסקים פרטיים, יוזמות משותפות עם חברות מערביות, מפעלי ייצור שהם קניין בלבדי של זרים, ואפילו חברות־מניות סוציאליסטיות. נוסף על־כך דנים באירגון כלכלי, אשר לדעת רוב המומחים שלנו חייב להגיע עד לאחריות עצמית של מפעלים יחידים. ולבסוף, אנו מפעילים כיום בסין כלכלת־סחורות סוציאליסטית, המשלבת תוכנית ושוק. מארקס, ולאחר־מכן סטאלין, שללו שילוב כזה.

ו.: מה נותר ממאו מבחינה אידיאולוגית?

ס.: יש להבחין בין המחשבה המאואיסטית, ובין הרעיונות וההנחות של מאו עצמו. מאחורי נכסי המחשבה המאואיסטית עומדת המפלגה כולה. ואילו ברעיונות ובהנחות של מאו ניתן להבחין בשתי תקופות: עד 1957 היו רובם נכונים, ואילו אחרי השנה הזאת רובם היו מוטעים מיסודם. בראש־ובראשונה, התיאוריה של מאו בדבר מלחמת המעמדות הנמשכת בסוציאליזם, או בדבר המהפכה המתמדת שיש להמשיך בה אפילו בתנאי הדיקטאטורה של הפרולטריון. מכאן נבע אסון מהפיכת התרבות.

ו.: ומהי תמציתם של נכסי המחשבה המאואיסטית?

ס.: ראשית, להסיק את האמת מן העובדות, ולא מאשליות וסיסמאות, כפי שעשה מאו עצמו; שנית, לבצר את אי־תלותה של סין ולסמוך על כוחות־עצמנו; שלישית, לקיים את "קו ההמונים", דהיינו — להכיר בהמונים כמניע של ההיסטוריה העולמית ולהתייחס אליהם ברצינות. חשיבותה של מחשבת מאו היא, בראש־וראשונה, בשילוב עקרונות היסוד של המארקסיזם עם

מאו: להסיק אמת מהעובדות

המציאות הסינית. וזאת, בניגוד למאו, ללא כל יומרה למונופול רעיוני כללי של הדרך הסינית.

ו.: והיכן נשארת מלחמת המעמדות?

ס.: עם הלאמת הקניין הפרטי נעלם גם מעמד המנצלים. מה שנותר, אלה הם הסתירות בתוך העם עצמו. התמודדות עם שרידי הניצול כבירוקראטיזם, שחיתות, פשיעה כלכלית — עלולה ללבוש קווים דמויי מלחמת מעמדות, אך אינה נישאת עוד על כתפי מעמד מסויים.

ו.: מדוע מרבים כעת לפתע לדבר על רפורמות פוליטיות?

ס.: אנו קובעים, כי אין די ברפורמות כלכליות ללא רפורמות נילוות של השיטה הפוליטית, כדי שנצליח בתהליך המודרניזציה שהתחלנו בו. יותר ויותר נודעת חשיבות לדמוקראטיזציה בו־זמנית של חברתנו.

ו.: אם כן?

ס.: אני חושב על בחירות ישירות בכל הדרגות, עם כמה מועמדים ממונים. אני חושב על הגברת ערכו של קונגרס העם הלאומי כמוסד תחיקה עליון. על הפרדה עקבית בין המפלגה והממשלה. על המפלגה להנהיג, כלומר — להתוות את קווי הכיוון של ההתפתחות הכללית, ולא להתערב בכל מקום. בעיקר לא במפעלים, שיש לשחררם בהיבעת גם מן ההתערבות המתמדת מצד הביורוקראטיה הממלכתית. ולא בשורה אחרונה מדובר על יתר דמוקרטיזציה בתוך המפלגה עצמה ועל הכרה בפלורליזם של אינטרסים.

ו.: האמנם מאמין אתה באמת ובתמים כי ניתן לממש את הדמוקראטיזציה?

ס.: דרכה של סין אל הדמוקראטיה תהיה דרך ארוכה ומפותלת. צעד אחד קדימה ושני צעדים אחורנית. אנו סוחבים אתנו מעמסה כבדה של ההיסטוריה הארוכה שלנו, של קיסרויות ריכוזיות־נוקשות והיירארכיות. הנהגת שיטה של מפלגות רבות, נראית בעיניי בלתי־סבירה.

ו.: האין רפורמת המודרניזציה העצומה של סין סימן להתקרבות בין שני המשטרים?

ס.: איננו יכולים לוותר על המארקסיזם, אך אין בו די. מדע הכלכלה הבורגני הגיע להכרות אנאליטיות, שהן בעלות חשיבות רבה לגבינו, אך קארל מארקס ו"הקאפיטאל" לא חדרו אליהן. הוא הדין בדמוקראטיה הבורגנית. הרי אף היא מושתתת על הירושה המשותפת לנו, של המהפכה הצרפתית ושל תנועת ה"צ'ארטה" האנגלית. הנה כי כן אין במארקסיזם, כפי שאנו מבינים אותו, מאומה מן הכיתתיות.

ריאיין: אנדריאס קודלשיטר

• על ערבן של תחזיות

כולנו סקרנים לדעת מה יתרחש בעתיד, ויותר מכולם — האמריקנים. אין בטאון כלכלי שאינו מפרסם לעתים קצובות תחזיות לשנים הקרובות ולעשור הקרוב, שלא לדבר על תחזיות בראשית כל שנה. אם הדבר נעשה על־ידי דגמי מחשבים מסובכים — שהציבור הרחב מורגל בהם מאז "גבולות הצמיחה" של מועדון רומא — ואם על־ידי הושטת אצבע לחה לרוח, או באמצעות השכל הישר — תחזית מוכרחה להיות. פירסום תחזיות הפך זה־מכבר להתחרות, אך למרבה הצער אין מנהלים פנקסנות בשאלה, ועד כמה התחזיות האלה אכן התגשמו. אנשי התחזיות מאריכים ימים, יחסית לזכרון הקצר של הקהל שלהם.

אך ישנם גם יוצאים מן הכלל. אחד השבועונים הכלכליים הרבים, "פיוצ'רס", הגיש ל־60 המומחים הראשיים בעולם בתחום זה את חשבון טעויותיהם. הנה כי כן צריכה היתה האינפלאציה בארה"ב להגיע שוב לפני זמן רב ל־6 אחוזים. ואילו למעשה אין שיעורה עולה על 1.6 אחוזים. עוד ב־1982 סבר הרוב של "מנהיגי" דעת הקהל הללו, כי שער הריבית הראשי האמריקני יגיע לכל המוקדם ב־1989 מתחת ל־10 אחוזים. למעשה — גובהו הוא כבר מאז אפריל 8.5.1986 אחוזים. מדד התעשיה של דאו־ג'ונס אמור היה בעצם רק בסוף 1989 להגיע ל־1,658 נקודות (לפי תחזיות אחרות, צריך היה להיות בעשור שלנו עדיין מעל ל־3,500 נקודות) אך 1,658 הנקודות הושגו כבר בחודש ספטמבר האחרון.

אשר לזהב: אופטימיסטים בראשית שנות השמונים חישבו ומצאו בתקופת אופוריית הגאות, כי מחיר אונקיית זהב יגיע כבר ב־1986 ל־3,000 דולארים ויותר. כיום הוא עומד על 340 דולארים. אחר־כך תוקנו התחזיות כלפי מטה ועתה הן תואמות איכשהו את מחיר הזהב הקיים.

וכיצד ניראות התחזיות והאחרונות עד סוף 1989? אינפלאציה בארה"ב: עליה קלה עד סוף 1988, בממוצע של 6 אחוזים, ואחר כך רווח גדול בתחזיות, החל ממינוס 4 אחוזים דפלאציוניים ועד לאינפלאציה בשיעור של 20 אחוזים (ערכה — שיעור האינפלאציה הגבוה ביותר, ב־1980: 14.5 אחוזים). בקשר לשיעור הריבית הראשי: בממוצע, שוב עליה קלה עד כדי 10 אחוזים. אך התחזיות הקיצוניות עד ל־1989: נעות בין 4 ו־20 אחוזים ריבית.

הבורסה, לפי המדד התעשייתי של דאו־ג'ונס: עליה ממוצעת של 2,200 נקודות עד סוף 1988, ומאז ירידה אל מתחת ל־2,000 נקודות. ושתי קיצוניות גורסות עליה ל־3,500 נקודות עד סוף 1989, אחרות — שפל של 600 נקודות באותו מועד.

זהב: מגמת עליה קלה, כמעט אחידה, עד סוף 1989, עד כדי 450 דולארים האונקיה. תחזית קיצונית: 1,400 דולאר האונקיה.

איך עלינו להתייחס לתחזיות מסוג זה, ביחוד כאשר שיעור "הקליעה" הוא כה נמוך?

סבורני, כי פשוט אין טעם לקבוע תחזית לטווח ארוך על־יסוד מודלים, כבר ירידת מחירי הנפט ביותר ממחציתם, מאז חודש נובמבר האחרון, שמה לאל כל מודל והופכת כל תחזית למיושנת. וגורמים כאלה, שאין לחשבם מראש, יהיו קיימים גם בעתיד.

אני מסתפק, איפוא, בשיטת המטיאורולוגים, הכרוכה בלא פחות עבודה: תחזית הסבירות לטווח ארוך גדולה כאשר תחזית יש לתקן ולהשוות מדי יום ויומו.

ק. בלאושילה

"ולטווכה"

דפים לספרות

"הכזב, על פי דרכך אתה, הרי זה כמעט טוב יותר מן האמת על פי אחרים; במקרה הראשון הרי אתה אדם, אך בשני אינך אלא ציפור בלבד! האמת לא תברח, אולם מקור החיים עלול להיסתם; היו דוגמאות."

דוסטוייבסקי: "החטא ועונשו"

ספר חדש בהוצאת עם עובד

מן העיירה הומל ועד קבר רחל

רוני המרמן

איליה ארנבורג:
חייו הסוערים של לאזיק רויטשוואניץ,
מרוסית: צפורה בר,
הוצאת עם עובד, 1986

הסופר היהודי הסובייטי איליה ארנבורג זכה לפופולאריות רבה בארצו על אף היותו קונטרוברסאלי במיוחד. ארנבורג הצליח להיות תמיד במוקד החיים הספרותיים הסובייטיים ויצירתו הינה מעין תיאור ופרשנות של חיים אלה.

איליה ארנבורג, שבשנות ה־20 כתב רומאנים סאטיריים ניסיוניים, הצטרף בשנות ה־30 לאסכולת הריאליזם הסוציאליסטי, כתב על תכנית החומש ופיתח לאחר־מכן קריירה מזהירה כעיתונאי. לאחר דיווחיו ממלחמת ספרד, בעת מלחמת העולם השניה, זכו כתבותיו, המלאות להט אנטי־נאצי, לאהדה רבה בשורות החיילים הסובייטים. בשנות ה־40 זכה ארנבורג פעמיים בפרס סטאלין על רומאנים משלו ("נפילתה של פאריס", "הסערה"). לאחר מכן הושאל שם של רומאן משלו, "ההפשרה", לכינוי העידן הפוסט־סטאליניסטי החדש, בד בבד עם הפיכת ארנבורג לאחד מאדריכלי הליבראליזציה בספרות הסובייטית.

חסידות כהגשמה עצמית

"חייו הסוערים של לאזיק רויטשוואניץ" נכתב בפאריס ב־1927, ותופס מקום מיוחד ביצירותיו של ארנבורג: יצירה זאת הינה היחידה שלא פורסמה בברית"מ, והיא מציינת את שיאה של תקופה פורייה במיוחד, בה כתב ארנבורג בעיקר סאטירות חברתיות. תקופה, שננעלת עם ספר זה.

בשונה מיצירות סאטיריות אחרות פורש כאן ארנבורג השקפת עולם מגובשת, המושפעת דווקא מעולם המחשבה של החסידות, אותה היטיב להכיר באמצע שנות ה־20, ואשר הפכה לחוויה פנימית חשובה בחייו. בהיותו אתאיסט לא חווה את החסידות כהתגלות דתית, אלא כאחת האפשרויות של הגשמה עצמית אנושית, המלווה בהדגשה לאנושיות ולצדק חברתי.

כנהוג ברומאן פיקארסקי נוכחת הדמות המרכזית, היא לאזיק, בכל ההתרחשויות. החייט היהודי מהומל, נמוך, צנום, בעל שיער אדום וקול צייצני מתבלט כבר בשל חיצוניותו, ומשמש כמרכז פרובוקציה, ממנה מתחילה בחינה מחודשת של כל המערכות החברתיות.

לאזיק מעורר כנגדו את הסביבה כולה בזכות מוצאו, צורתו, צבעו וחתך דיבורו, דרך התנהגותו

איליה ארנבורג, רישום מאת פיקאסו

לנוכחותו של לאזיק החייט ניגלים לפנינו הצביעות, חוסר האנושיות והשקר, המונחים בבסיסן של חברות שונות. אך גם אם חיצי הסאטירה נשלחים כאן לכיוונים רבים, זוכה השיטה הסובייטית להתקפה הקשה ביותר. ארנבורג פותח בחשיפתה תוך התייחסות לאותו פגם, שמשך שנים רבות מורר וסיכן את חיי האורח בבריה"מ: ההלשנה. תופעה המוצגת כבעלת שרשים אנוכיים. חיי לאזיק נעשים סוערים מאז נאנח אנחה עמוקה מדי תוך קריאתה של מודעת אבל על פטירתו של אחד הפונקציונרים של המפלגה. לרוע מזלו היתה האורחת פוקה, חברה חדשה במפלגה, אשר צריכה להוכיח את עצמה, עדה לכך. פוקה דואגת להלשין על אנחתו של לאזיק ובסופו של התהליך מרשיע אותו בית־המשפט בעוון "פגיעה ברגל ובסמל".

אחרי מאסרו, עונו ומגורש מבכסוי המרעטים — כחודרו וכמולדתו — עוקר לאזיק מהומל ואו עובר ארנבורג לטיפול בליקוי הבסיסי של הכלכלה הסובייטית: הונאה עצמית, יצירת פיקציה של מנגנון כלכלי תקין. צורת הדיווח הכלכלי מועברת אלינו דרך תפקיד לאזיק. השפנים מתו, אינם קיימים בשדה, אולם הם רצים ומתרבים בניירותיו. לאזיק חיפש את השפנים שמתו והמנהל הורה לו לחפש בארון, לחטט בין הניירות. ומה על לאזיק לעשות? "לעבוד חבר, לעבוד, להרבות" יאמר לו המנהל.

הפגזה סאטירית

גם האידיאולוגיה הקומוניסטית והאורתודוקסיה המארקסיסטית עומדות בפני הפגזה סאטירית כבדה. לאזיק מנסה להסתגל למנגנון ומבקר אפילו בשיעורים על יסודות הפוליטיקה. הבעיה היא, שלאזיק גדל והתחנך ברוח התלמוד. היגיון התלמוד והטיעון המפותל הטביעו את חותמם על החייט מהומל, והוא משווה כל הנלמד ביסודות הפוליטיקה עם התלמוד. הוא משווה, למשל, את הבעיה הסינית עם ספר הזוהר, ותופס מהר למדי את המשותף בין האורתודוקסיה המרקסיסטית לבין זו היהודית. אחת התכונות המשותפות היא, ששתיהן מטילות הגבלות על חיי היומיום של האדם. הגבלות, היוצרות קבוצות יחודיות של נורמות. בצד היהודי — מאכלים אסורים, ואצל אנשי המפלגה — איסור ריקודים מסויימים, ספרים או רגשות.

לאזיק מתרגם את שיטת הפרשנות המפולפלת לתנאים הסובייטיים וכך הוא מוביל את האידיאולוגיה עד אבסורדים. לאזיק, המופקד על־כך שב"מועדון הפקידים" לא ירקדו ריקודים אסורים, משווה בין תורת ההבדלים הדקים בין ריקודים אסורים ומותרים לבין מטלת ביצה שהוטלה בשבת.

לאזיק רויטשוואניץ הינו הנציג האופייני של היהודי המזרח אירופי, העובר ממעמקי המאה ה־19 לתוככי המאה ה־20. מהפיכת אוקטובר יצרה דגם מחשבה חדש עם שפה חדשה, המצטיינת בשימוש בטרמינולוגיה אידיאולוגית, התהליך ההיסטורי על התהפוכות שבו משתקף היטב בדיבורו של לאזיק, כתלכיד משונה של טרמינולוגיות תלמודית ומרקסיסטית עם יסודות סגנוניים של יידיש ורוסית. ואכן, אף כי שפת אמו של לאזיק היא היידיש, ואף כי הוא מדבר רוסית, מאפיינות הציוריות וההיתוליות של היידיש את צורת הדיבור שלו.

לאזיק כונה השקיק היהודי, המיודש הדוקאי־מילולי של חוקים, ההתייחסות הרצינית והמדוייקת למקורות מוכרים לעיתים את שונית, הסקפטיקה של שניהם מבוססת על־כך, ששמים לצחוק את כל המערכות אבל עושים זאת בפנים מאוד רציניות.

תכונה נוספת הבולטת בסאטירה של ארנבורג היא ההתייחסות לאופי הלאומי של עמים מסויימים. הוא מתייחס בשלילה במיוחד לאופי גרמני אותו הוא מתאר כתערובת נירוטית בין קרתנות, פראנטיות ופשע. ד"ר דרקנקופף הינו מעין הקדמה היסטורית לניסויים בבני־אדם שערכו רופאי המחנות. או — שוביניסט פולני משוכנע, כי בית־סוהר פולני עדיף על תנאי חופש בכל מקום אחר מחוץ לגבולות ארצו.

היהדות והסדר הקיים

התיאור המפורש והמגוון ביותר מוקדש לאופי היהודי. לעיתים יהיו אלה יהודים אשר מרמים את לאזיק, מוליכים אותו שולל או בוגדים בו. בתיאוריו של ארנבורג, יהודי הומל הינם קריירסטים, אופורטוניסטים, חסרי התחשבות, ואף אחד מהם אינו מתייחס ללאזיק לאחר שובו מן הכלא. עם זאת, לועג ארנבורג בצורה קולעת ליהדות המתבוללת הבורגאנית, מן הסוג של "גרמנים בני דת משה", או לסנוב הצרפתי הדקאדנטי, לואי קון.

התרשמותו של ארנבורג מן היהדות עברה שינוי מהותי דרך היכרותו עם החסידות. ברומאן הראשון שלו, "חוליו חורניטו", מתבטאת היהדות כשלילת הסדר הקיים, ומן הדחייה של סדר זה לשאיפה פאנאטית לצדק ולטוהר האידיאה. מכאן צומח כוח חזק, המוליד מהפכות ותורה. ב"חוליו חורניטו" מצטיירת היהדות כמכורה לרעיונות מופשטים, כמי שאינה מוכנה לפשרות וכמנותקת מן המציאות.

לאזיק תופס את העמדה הנגדית. הוא גדל בסביבה דתית, מיסטית, נאיבית, המתייחסת לעולם הזה. לאזיק עצמו אינו אדם אידיאלי, אבל הוא נאמן להשקפה לפיה האדם קודם לכל. ובדרך זאת הופך לאזיק לאדם חיובי. הוא מסוגל להסתגל לכל השיטות החברתיות, כיוון שהוא מסיר את המסווה מעל פניהן. בניסיונותיו להסתגל לשיטות חברתיות שונות מודד אותן לאזיק כקנה־מידה ותהליך ההסתגלות הרצויה הופך לבחינה מחודשת של הסדר הקיים.

ארנבורג אינו מתחמק משאלת נדודיו של היהודי שגורש מעיר מולדתו. לאזיק רויטשוואניץ נודד בעולם עד שהוא מגיע לפלסטינה. אין לו קשר רגשי לארץ. בדומה לארנבורג, הסופר, גילה כלפיה יחס אמביוולנטי, פוליטית שלל את הציונות ולא הכיר בייסוד מדינה יהודית כפתרון כללי לבעיית היהודים. אבל לאזיק מת בסוף בקבר רחל. בשלב זה מתערבבים הרגשות. ליחס השלילי לגבי הפתרון הציוני מתלווה הרצון — הלא לגמרי מודע — להשתייכות חד־משמעית, התמיה לרחם האם, לשורשים, לשיקום של היהדות הרוחנית, האימהית, האנושית.

בעריכת יעל לוטן

עורך משנה אילן שיינפלד

ממד המקום וממד הזמן

יעקב רבי

יהדות זמננו. שנתון לעיון
ולמחקר, כרך 3.
עורך: מנחם קאופמן.
הוצאת מאגנס, תשמ"ו.

יהדות זמננו – מאי משמע? האם יהדות היא קודם כול שם־נרדף לעם היהודי, לישות אתנית מסויימת הווה וקיימת, אחת מני רבות, שאמנם היא מתייחדת בהיותה מפוזרת ומפורדת בין עמים רבים, הגם שהיא חותרת לשוב ולהתקבץ בטריטוריה אחת, במולדת אחת? – או שיהדות הינה בעיקרה ציוויליזציה, קטגוריה תרבותית, שהחלה להתהוות במקום מסויים אבל המשך עיצובה וגיבושה שוב לא היה קשור בהכרח באותו מקום או אד־יורק כו. ואכן באשר עם ישראל היה במשך אלפיים שנה או שלושת אלפים שנה אומה ודת כאחד, ועד היום הזה גם לא־מאמינים שבו מקיימים במידה זו או אחרת מרכיבים של מורשתם הדתית, לרצונם או בעל־כורחם, – יש מקום לכפל־ההגדרות של השם יהדות. הווי אומר, "יהדות זמננו" היא מצד אחד העם היהודי כמצבו בהווה, בלי נתינת דעת למישקע היסטורי רב־שנים וכל שכן רב־דורות, אך בהכמידה משמעה של "יהדות זמננו" הוא מכלול המאפיינים התרבותיים של הקיבוץ האנושי הקרוי עם יהודי, בכל הזמנים ובכל אתר ואתר, – וכשאנו מדברים על "יהדות זמננו" כמובן זה אין אנו פטורים מנתינת־דעת היסטורית: במה נשתנה וכמה לא נשתנה העם היהודי כמות שהוא עכשיו, מבחינת תודעתו והוויתו העצמית, מן העם היהודי כמות שהיה בעוד התורה והאמונה היו שולטות בו ומכוונות את מהלך חייו?

היכן החבדל המהותי?

"יהדות זמננו" במובן א' נבדלת מן היהדות של המאה הי"ח, בין השאר בהזדקקותה ללשונות העמים או ללשונות "יהודיות" – עגות־לעז מעורבות באלמנטים עבריים וארמיים. לפני מאתיים שנה דיברו רוב היהודים בגלויותיהם שפות ורנאקולאריות כמו יידיש, לאדינו, צורות שונות של ערבית־יהודית, לשון "תרגום" (ניב ארמי), מעט־קט איטלקית־יהודית וכיו"ב, ורק מתי־מעט החלו לקנות להם שליטה בלשונות הגויים כנתינתן בפי הגויים, בעיקר גרמנית. "יהדות זמננו" במובן א', בשלהי המאה ה־20, מדברת ברובה בלשונות הגויים – אנגלית, רוסית, צרפתית, ספרדית, כצורתן התיקנית. זו תמורה מפליגה, תמורה תרבותית ללא ספק, אבל אין היא מלמדת כשלעצמה על הבדל מהותי בחייו של העם היהודי, שהיה ברובו עם שוכן־גלות במאה הי"ח ועודנו בעיקרו עם שוכן־גלות בהתקרב שנת 2000. אך העובדה שכיום מדבר מיעוט לא־מבוטל של יהודים עברית, לא כלשון־קודש אלא כלשון־חולין המשמשת לכל הצרכים ולשון "אופפת כול", לפי המונח שטבע פרופ' עוזי אורנן) – מלמדת על הבדל מהותי, חד שני מאין כמוהו, בין יהדות זמננו במובן א' ובין כל היהדויות של דורות שחלפו באלפיים שנות גלות. מאז חדלה העברית לשמש לשון־עם מדוברת; מה־גם שתחיית העברית בפי יהודים לשם שיח ושיג עם יהודים כפרט וככלל, כציבור, כמדינה ריבונית, כרוכה לבלי הפרד בתהליך המהפכני של שיבת ציון וקוממיות לאומית־מדינית. כיבוש העברית, כמו כיבושי הציונות בתור תנועת שיחרור לאומית חילונית, אפשר שהוא שם קץ (או עתיד לשים קץ, קמעא קמעא) לשניות שבמושג יהדות, או שהוא מחליף ומשנה את ה"איברים" הכלולים במושג זה: מעתה, יהדות אינה עוד שם נרדף ליהודים בתור אומה (כשם ש"צרפתיות", עד־כמה שיש מושג כזה, אינה סינונים של העם הצרפתי), אלא ייתכן שתיחשב חלופה לקסיקאלית לדת ישראל או לציביליזציה היהודית, ומצד אחר יהדות היא ציבור היהודים בזמן מסויים או בארץ מסויימת, בסיטואציה של גולה ונכר. מבחינה זו יש לכאורה לשון־רבים למלה יהדות (להבדיל מעם יהודי, שיש לו לשון־יחיד גרידא, – אין "עמים יהודיים"), אם אנו מדברים על יהדות בכל, על יהדות ספרד, על יהדות צרפת ואשכנז, על יהדות פולין וליטא. תוך הבדלת זמן ומקום ואיכות בין יהדות ליהדות, הרי זה כאילו דיברנו על כמה וכמה "יהדויות". ודאי ש"יהדות זמננו" יש רק אחת, בזמן מסויים, אלא שלמעשה היא נבדלת מישות אחרת המאובחנת גם היא על־ידי התואר יהודי או על־ידי הסומך ישראל – העם היהודי, עם ישראל, שהם ביטויים החותרים לנורמאליזציה, לביטול הוויית הפיזור והגלות, לשיבת ציון וקיבוץ גלויות.

המשמע הפלוראליסטי

השנתון לעיון ולמחקר "יהדות זמננו", היוצא לאור מטעמו ובחסותו של המכון ליהדות זמננו באוניברסיטה העברית, נדרש בעיקר ליהדות במשמעה ה"פלוראליסטי" – תפוצה תפוצה ויהדותה. מדורו המרכזי, "דברי מחקר", מביא סקירות וניתוחים על תהליכים ומאורעות בקיבוצים היהודיים של מערב־אירופה ("תמורות חברתיות ביהדות בריטניה בין שתי מלחמות־העולם", מאת ו.ד. ליפמן; "ראשיתה של הקהילה היהודית הליבראלית־רפורמית בהולנד", מאת דן מכמן; ו"פרשת האחים פינאלי" – אותו מעשה־חטיפה־ושמד של שני נערים יהודים בצרפת, בצל השואה, והמאבק הציבורי והמישפטי לשיחרורם ו(ה)חזרתם ליהדות, מאת פריסילה דייל ג'ונס; להלן מובאים במדור הזה שני פרקי־מחקר שעניינם השואה במיזרח־אירופה ("הפינוי והמנוסה של היהודים מבייילורוסיה המיזרחית בשני החודשים הראשונים לפלישת הנאצים לבריה"מ", מאת מרדכי אלטשולר; "המנגנון הנאצי ופעילותו בניהולו של הגיטו בלודז'", מאת שמואל קרקובסקי; עוד ניתנים במדור "דברי מחקר" מאמרים על הציונות והיישוב סמוך לתקומת המדינה – בייחוד מנקודת־מבט חיצונית – מחוץ לארץ־ישראל ומחוץ למימסד הציוני. ד"ר מנחם קאופמן, עורך השנתון, סוקר את דמות המדינה היהודית על סף ייסודה בעיני הוועד היהודי האמריקני. מכל האירגונים הלא־ציוניים בארה"ב, הוועד היהודי האמריקני לבדו ניסה לגבש אידיאולוגיה משלו: תמיכה ביישוב ארץ־ישראל בידי יהודים, תוך התנגדות לכינון מדינה יהודית. אמנם ב־1946 הביע הוועד את הסכמתו לתוכנית החלוקה, אך היתה זאת הסכמה מטעמים פראגמאטיים, לא אידיאולוגיים. בחוגי הוועד הובעו רעות על דמותה הנאותה ועל תיפקודה הרצוי של המדינה, על־מנת שלא תפגע בזכויותיהם של יהודי התפוצות. לימים רכתה התעניינותו של הוועד היהודי האמריקני בבעיות ישראל, מתוך יחס של חיוב, אך למעשה עודנו דבק באוריינטאציה גלותית. – סילביו פראדי דן על יחסו של הכס הקדוש לבעיית ארץ־ישראל אחרי מלחמת־העולם השנייה – בינאום ירושלים והגנת המקומות הקדושים, בשנות ה־40 המאוחרות. אביבה חלמיש מסכמת את עמדת ארצות־הברית בפרשת אניית המעפילים "אקסודוס 1947". יחיעם וייץ, מזכיר מערכת השנתון, מתאר את ראשית הקשר בין חיילי הבריגדה ובין שארית הפליטה. – לבסוף מובאת במדור "דברי מחקר" סקירה דמוגראפית על יהודי אמריקה הלאטינית, מאת עוזיאל שמלץ וסרג'ו דלה־פרגולה.

גם המדור האחרון בשנתון, רשימות ביקורת ספרים, ובו רצנזיות מאת מנחם קאופמן, יהודה באואר, רוברט ויסטריך, שמואל אלמוג, דב לוין ודן מכמן – עיקרו ורובו תפוצות ישראל – היהדות המפוזרת והמפורדת בהווה ובעבר הקרוב.

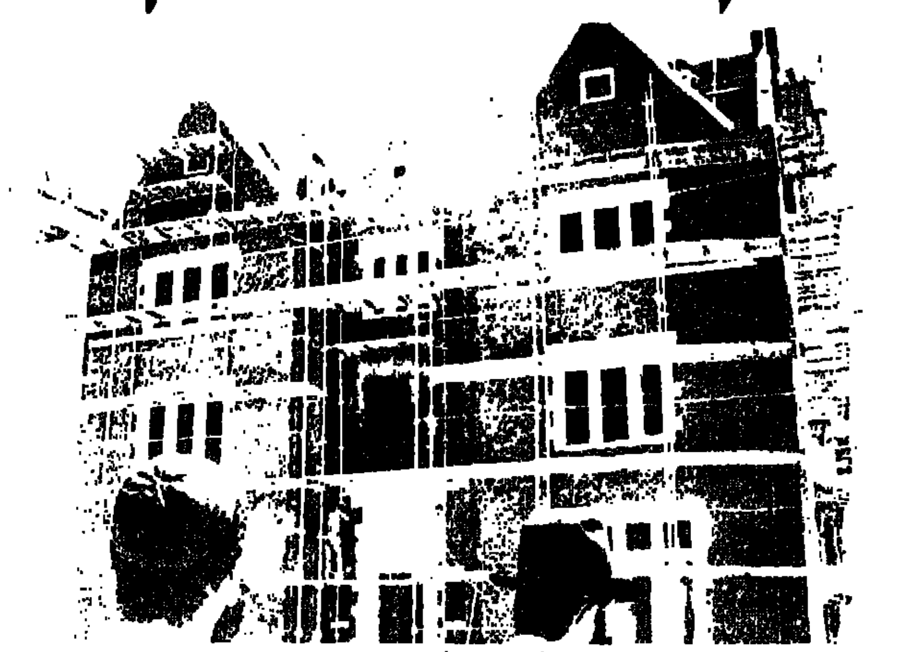

ביתו של הרבי מלובביץ', בכפר חב"ד

היסטוריה אחת או שתיים?

כללו של דבר, המאטריה הכלולה בשני המדורים הנזכרים של "יהדות זמננו" אפשר שיימצאו לה חלופות בכתבי־עת אחרים, בעיקר רבעונים כמו "בתפוצות ישראל", "כיוונים" ו"גשר", שאף הם עוסקים ביהדות זמננו, והנפקא־מינה בינם ובין השנתון שלנו הוא הגושפנקה האקדמית־אוניברסיטאית שהוא טבוע בה. ברם, המדור הפותח את הכרך השלישי של "יהדות זמננו", עיונים, חורג משורת הפיצול וה"פלוראליזם" של קיבוצים יהודיים לדורותיהם ולארצותיהם. הוא דן ביהדות כמיקשה אחת, יהדות שהיא שוות־ערך מבחינה עובדתית ומינוחית לעם היהודי הקיים "מן העולם ועד העולם". בראש הספר מתפרסם מאמר מעזבונו של פרופ' אוריאל טל, שבחודש שעבר מלאו שנתיים להסתלקותו: "על זיקת הגומלין בין היסטוריה כללית להיסטוריה של עם ישראל". הנחת־היסוד של בעל המאמר היא ש"תולדות עם ישראל שונות מתולדות העמים שבקרבם יושבים בניו – שונות בצורתן ובתוכנן, בגורלן המדיני וביחוד הרוחני". הנחה זו מקובלת על היסטוריונים רבים בימינו, והשאלה שמעלה אוריאל טל היא – כיצד ניתן לחקור וללמד את הייחוד הזה: האם שימת־פרדות בין ההיסטוריה הכללית ובין דברי ימי ישראל מסייעת במציאת הסבר לייחוד היהודי ובגילוי צורת־הביטוי העובדתית־אובייקטיבית של הייחוד, או שמא איפכא מסתברא, שמא ההפרדה רק מבודדת את קורות עם ישראל "ובכך מנכרת אותו מן ההיסטוריה האנושית, בחינת הוצאה לַנֵּכָר, לגלות היסטוריוגראפית?" דומה עלינו שאין זאת רק שאלה מיתודולוגית הניצבת בפני חוקרי קורות־העיתים, אלא כל יהודי בעל הכרה, התוהה על משמעות והותו היהודית ועל המשתמע ממנה לגבי התייצבותו מול כל מה שעומד ברומו של עולם – חייב להתמודד עם השאלה שמדובר בה ולחתור לפתרונה. פרופ' טל ניגש לבעייה על־פי שני צירי ניתוח: ממד המקום בהיסטוריה וממד הזמן בהיסטוריה, ומראה שכלי־מחקר אלה שותפים הן להיסטוריה הכללית והן להיסטוריה היהודית. מכאן מסיק בעל המאמר כי הכרת הקשר בין דברי ימי ישראל ודברי ימי האנושות היא תנאי הכרחי של מחקר ולימוד נוכח ייחודו של עם ישראל בין שאר העמים.

תפיסתו היהודית של אדם ישיש

בעקבות עיונו של אוריאל טל מובאת שיחה שהשמיע פרופ' שאול פרידלנדר בעצרת־זיכרון להיסטוריון המנוח. למן ספרו "יהדות ונצרות ברייך השני", וביותר במחקריו בשנותיו האחרונות, הירבה אוריאל טל להידרש לנצרות ולשנאת ישראל הישנה והחדשה. הוא שאל אם האנטישמיות כפי שעוצבה בגרמניה בסוף ימי הרייך השני, ברפובליקה של ויימאר ובעיקר בתקופת הרייך השלישי היתה נוצרית או פאגאנית במקור השראתה? האם היתה המשך־תוך־שינוי של האנטישמיות הנוצרית המסורתית, או שהאנטישמיות החדשה, הגזענית, היתה מעיקרה גם אנטי־יהודית וגם אנטי־נוצרית? אורי טל, אומר פרופ' פרידלנדר, "הצביע על הבעייתיות הזאת טוב יותר מכל אדם אחר... והגיע לתשובה שבמערכת האידיאולוגיה הנאצית, במערכת האנטישמיות החדשה, אנחנו רואים את צמיחתה של דת פוליטית ששומרת על המיסגרות הנוצריות וממלאה אותן בתכנים חדשים, כלומר, חמיזוג בין המסורתי לחדש מוצא את ביטויו בדת הפוליטית הנאצית כתופעה חדשה".

"תפיסתו היהודית של מרדכי קפלן" הוא נושא מאמרו של ד"ר ארתור הרצברג. מרדכי מנחם קפלן, רב, הוגה ופילוסוף, מייסד הזרם הרקונסטרוקציוניסטי, הלך לעולמו לפני שנתיים בשיבה עמוקה, בגיל 102. הרצברג מאפיינו כפאטריוט אמריקני בעל השקפת־עולם ציונית. הוא האמין שכינון מרכז יהודי בארץ־ישראל הינו תנאי־בלי־יעבור להבטחת רציפותו של קיום יהודי בגולה. עם זאת חלק קפלן על הדעה שהיתה מקובלת בחוגים ציוניים למיניהם, שסופה של האנטישמיות לשוב ולעלות כפורחת. כסבור היה שיהדות אמריקה עוצבה מחדש כמו שאר הקבוצות האתניות והדתיות בארצות־הברית. הוא הסתייג מן היומרה שהעם היהודי הוא עם נבחר, כלומר נבדל מכל שאר העמים. קפלן ביקש להגדיר את היהדות לא כישות יהודית נפרדת, אלא כאלמנט אוניברסאלי ומוסרי. את ארה"ב לא ראה ככור־היתוך, כי־אם כארץ שפלוראליזם סוציאלי מושל בה. – לדעת הרצברג, נסיונו של קפלן "לחדש" את החיים היהודיים בארה"ב נחל כישלון. נעלם ממנו שהיהודים אינם מיעוט אתני בעלמא אלא קבוצה מובהקת בפני עצמה. מכל מקום נודעת חשיבות רבה למיפעלו בעבור השאלות שהעלה, שבהתמודדות עימהן תלוי המשכם של חיים יהודיים בחברה חופשית.

מהתנכרות לזהות יהודית

מסיים את המדור "עיונים" מאמרו של פרופ' יוסף גורני, "בין האינטרס של היהודים לאינטרס היהודי"*. נסקרים כאן שלושה סימפוזיונים שנערכו בשנים 1944, 1961 ו־1980 ביוזמת כתב־העת "קומנטרי" היוצא לאור מטעם הוועד היהודי האמריקני ועשו רושם ניכר בשעתם. הסימפוזיון של 1944 התקיים בעיצומה של מלחמת־העולם השנייה, עוד בטרם נתבררה לציבור היהודי האמריקני שואת יהודי אירופה בכל אימתה. במיפגש זה הפגינו סופרים צעירים את ניכורם מעמם; סיבות הניכור היו השקפות ראדיקאליות ואליטיזם אינטלקטואלי. הניכור הלך ונתפוגג לעת הסימפוזיון של 1961, שנערך על סף תקומת השמאל החדש או "הראדיקאליזם החדש". כמה משתתפים הביעו אמונה עזה בסיכויי האינטגראציה של היהודים בחברה האמריקנית וגילו יחס חיובי בעיקרו למדינת ישראל, בלי לאמץ בהכרח את השקפת־העולם הציונית ובלי לחשוש מפני החשדה ב"נאמנות כפולה". – הסימפוזיון מלפני שש שנים כבר נערך בסימן תמורות מפליגות בהוויה הפוליטית האמריקנית ובכלל זה סיכסוך בין היהודים והשחורים ומחלוקת עם חוגים ליבראליים שטיפחו עמדה שלילית כלפי ישראל. המשתתפים בסימפוזיון זה היו מחולקים כמעט שווה בשווה בין אלה שדרשו ניתוק כל קשר פוליטי עם הליבראליות ששינתה טעמה (והערפת "שמרנות חדשה") ובין אלה שהוסיפו לדבוק בברית המסורתית בין יהודים ואירגונים ליבראליים. – בהשוותו את מידת המודעות היהודית של משתתפי שלושת הסימפוזיונים מטעים יוסף גורני את המעבר מניכור ותנוסנות יהודית בשנות הארבעים להוראה בזהות אתנית יהודית על סף שנות השמונים.

* שנתפרסם בקודמו של "קומנטרי", Contemporary Jewish Record.

אליאס

א.ב. יפה

אליאס קאנטי, שהוא בלי ספק אחד הסופרים הגדולים בני־זמננו והשריד האחרון של הספרות המרכז־אירופית שצמחה עוד בצילה של הקיסרות האוסטרו־הונגרית, היה במשך שנים רבות אחד היוצרים המוחמצים ביותר על ידי המימסד הספרותי המערבי. הוא עצמו לא כתב הרבה ספרים ומעולם לא גילה להיטות לפרסם את כתבי־היד שלו, אך גם המו"לים נרתעו מלהוציא לאור את יצירותיו והמבקרים היו נותנים דעתם עליהן אך מעט. רק לאחר שהוענק לו פרס נובל (1981) יצאו לו מוניטין בעולם כולו והמו"לים החלו לגלות להיטות אחר כתבי־היד שלו. הוא לא סלח להם על יחסם אליו בימים עברו, ובמשך זמן־מה עמד במריו וסירב להעניק להם את הזכות לפרסם את הספרים שלו שבעבר הם לא התלהבו מהם ביותר. עתה יושבו כנראה חילוקי־הדיעות, יושרו ההדורים וספריו של קאנטי מופיעים בקצב מוגבר.

שני ספריו האחרונים שיצאו לאור באנגלית השנה הם "מודעות למלים" (קובץ מסות) ו"המחוז האנושי" (קובץ הרהורים ואפוריזמים). בספר הראשון כינס קאנטי ט"ו מסות והרצאות מן השנים 1964־1975. בהן הוא תוהה על המוטיוואציה של האדם המחליט להקדיש את חייו ליצירה הספרותית. האם הוא עושה כן מתוך אהבת מלאכת הכתיבה? בוודאי שלא, חייבת להיות סיבה רבת־משקל יותר, אומר הוא, כיוון שבמציאות ימינו אין אדם יכול להיות סופר אם אינו מטיל ספק רציני בעצם הזכות להיות סופר. כי הסופר נושא במידה ידועה באחריות למה שקורה בעולם. אחריות זו היא עול, אך גם מטרה מרתקת.

קאנטי מקדיש שתי מסות לקארל קראוס. הוא יוצא מתוך הנחה כי המלים הן המולידות מעשים — ומכאן עניינו של הסאטיריקן במלים. אך אם הקשר הסיבתי בין המלים והמעשים הוא בדיוני לפחות בחלקו, הרי שגם מושג "האחריות" נהפך לבדיון, למין מטאפורה ולא לאמת־לאמתה, והיא הנוטלת מן היוצר את בטחונו העצמי. אכן, מקומן של המלים הוא בשטח־ההפקר שבין המטאפורה המורחבת לבין האמת המדוייקת, בין החיים לבין היצירה הבדיונית.

ג' פ. סטרן הסוקר את ספריו החדשים של קאנטי במאמרו London Review of Books, קובע כי ההנחה הזאת תקפה לגבי כל מה שקאנטי כתב. מצד אחר, ספרו העיוני הגדול "המון וכוח", הבוחן את התנהגות האדם מבחינה ביולוגית, זוואולוגית, אנתרופולוגית וכן מבחינה פסיכו־פתולוגית, חברתית ומוסרית, אף אינו ספר מדעי טהור, והוא עומד על הגבול שבין המחקר האמפירי והעיון הבדיוני־המטאפורי. ומן הצד השני, הרומן של קאנטי "סנוורים", הוא נסיון לתאר בצורה בדיונית את מצב האדם במאה העשרים.

בקובץ האפוריזמים כינס קאנטי שבבים שנותרו בפנקסיו מפרק־הזמן שבו עסק בכתיבת מחקרו הגדול "המון וכוח". כיצד נולד אצלו הרעיון המונח ביסוד הספר הזה? ב־15 ביולי 1927, והוא אז בן 22, היה קאנטי בבית המשפט בווינה כאשר זוכו מכל אשמה כמה בריונים שתקפו מפגינים־פועלים, הרגו נכה־מלחמה וילד. כמחאה נגד זיכוי זה ערכו פועלי וינה הפגנה מול בניין מיניסטריון המשפטים ברינגשטראסה. כמה ממנהיגי הסוציאל־דמוקראטים ניסו להרגיע את ההמון, אך ללא הועיל. הקיצוניים שבין המפגינים חדרו לתוך בניין המיניסטריון והציתוהו, ואילו אחרים מנעו ממכבי־האש להגיע למקום ולכבות את השריפה. המשטרה פתחה באש, ובאותו יום נהרגו 88 איש, ביניהם לא רק פועלים ומפגינים אלא גם עוברים־ושבים שנקלעו לשם במקרה, גם ילדים. קאנטי, שהיה עד־ראייה למאורע זה, כה התרשם ממראה־עיניו ששני הסמלים העיקריים, האש וההמון, שימשו מאז מוטיווים עיקריים בכל מה שכתב. ההמון מתואר ככוח גולמי, בלתי־נשלט, המוסת בקלות, מסוכן והרסני ביותר. לעומת זאת, האדם הבודד הוא יצור חלש, פגיע, חסר־אונים.

העיסוק בנושא ההמון הביא את קאנטי לידי עיון בשאלת צמיחת הפאשיזם באיטליה והנאציזם בגרמניה. אך כלום מוסיף קאנטי תרומה מקורית משלו לבחינת התופעות האלה? דעתו של סטרן היא שלילית. הוא מתייחס בספקנות לערך המדעי של ספרי קאנטי, טוען כי הוגי־דיעות רציניים יותר נתנו דעתם לפניו על התופעות שהוא דן בהן בצורה די־דילטאנטית, וסטרן רואה בדבקותו של קאנטי במרעיות, נטייה שטחית למצוא פתרונות קלים לבעיות כבדות־משקל.

על אברהם בן־יצחק

לעומת הסתייגויות הביקורת מכתביו אלה של קאנטי, מן הראוי לציין כי ספריו האוטוביוגראפיים, שפורסמו בעשור האחרון, עוררו התלהבות גדולה. יש הרואים בהם את יצירת־המופת של קאנטי. רק לעת זקנה, כשהצליח להשתחרר ממעצורים שונים ונטיות לנושאים שהיו מעבר ליכולתו, הגיע קאנטי לאותה דרגה של צלילות ובהק המציינים את שלושת הספרים האוטוביוגראפיים שלו. שבהם הוא מגולל לא רק פרשיות מחייו הפרטיים אלא גם מתאר את התקופה, את אווירת וינה של ימי־נעוריו, את שנות גלותו באנגליה.

בכרך השלישי, שהופיע אשתקד במקורו הגרמני ועדיין לא תורגם לעברית, מצוי גם פרק שהוא רב עניין בשביל הקורא העברי: כוונתי לפרק שבו מתאר

קאנטי היום

קאנטי את ידידותו עם ד"ר אברהם סונה, הוא המשורר העברי אברהם בן־יצחק.

עוד לפני שהכירו אישית ראה קאנטי את ד"ר סונה כשהוא יושב ליד שולחנו הקבוע ב"קפה מוזיאום" בווינה וקורא עיתונים. מראהו הזכיר מאוד את פניו של קארל קראוס. כעבור זמן, כאשר זכה להכירו באמצעותו של הסופר הרמן ברוך, נודע לו כי ד"ר סונה השתייך לאותו חוג של אנשי־רוח וינאים שאליו השתייכו גם רוברט מוסיל והצייר גיאורג מרקל. על כל אלה מספר קאנטי בזכרונותיו, אך את ד"ר סונה הוא מעריץ יותר מאשר את כל האחרים, והוא מקדיש לו פרק ארוך ומפורט בזכרונותיו.

קאנטי היה נוהג להיפגש עם ד"ר סונה באותו בית־קפה ולנהל עימו שיחות ארוכות על דא והא. הם לא הירבו לדבר על עניינים אישיים ולא סיפרו זה לזה על מיכתם ועל תוכניותיהם הספרותיות. לרוב דיברו על נושאים העומדים ברומו של עולם, על המצב בעולם, על אנשים ואידיאות. היה בשיחו של ד"ר סונה משהו רענן ומקורי ביותר. הוא שנא קלישאות וסיסמאות, ותמיד נמנע בקפדנות מן השימוש בהם. היה מדייק בדרך־הביטוי שלו ומביע כל דבר בצורה הקצרה והתמציתית ביותר. ראייתו היתה חדה, תפיסתו מיוחדת־במינה וכל נושא שהיה מדבר עליו הוא היה מאיר בצורה מקורית משלו. אופן דיבורו של ד"ר סונה מזכיר לקאנטי את סגנונו של רוברט מוסיל ברומן המצויין שלו "האדם ללא תכונות". עם זאת, לא היה בשיחותיו של ד"ר סונה כלום מן המלאכותי המוכן־מראש. הוא לא היה מתכנן מראש את הדברים שיאמר, אך בכל נושא שהיו נוגעים היה מפתיע בראייתו הייחודית. בלי להיות מומחה בתחום מסויים, הוא היה מדבר כמומחה על כל נושא שנגעו בו. על אנשים שהכיר כמעט לא דיבר, מחשש שאבק של רכילות ידבק בדבריו. נמנע מלדבר סרה באנשים, ואפילו כשדיבר על דברים שלא היו לרוחו, לא היה מוטר עליהם בשנאה, אלא רק חושף את האבסורד שבהם, ולא יותר.

הוא עצמו חי חיים צנועים, כמעט ללא קניינים ואפילו בלי ספרייה גדולה בביתו. אך דומה היה כי קרא את כל הספרים, וכל מה שקרא נחרת בזכרונו. הוא לא היה מספר על עצמו, על מחלותיו וצרותיו. שיחה אתו נסבה תמיד על אידיאות וכל השאר נדחה הצידה. יהודי אחר, שנקלע בדרכו של קאנטי, סיפר לו פעם פרטים אישיים על ד"ר סונה. הוא היה נכדו של גביר יהודי מפשמישל (פולין), וכאשר לאחר מות סבו ירש רכוש גדול, הוא תרם את כולו למטרות צדקה. וכיוון שהוא עצמו נתנסה נסיונות קשים ביותר במלחמת העולם הראשונה והיה פליט, החליט לעזור לאנשים פליטים, היה מסיע אותם למקומות ששם לא נשקפה להם עוד סכנה והעניק להם הרבה מכספו.

על יהדותו לא נהג לדבר. אך הספר האהוב עליו ביותר היה התנ"ך. ידע פרקים שלמים בע"פ. הדבר נתגלה כאשר הם שוחחו פעם על תרגום התנ"ך לגרמנית שנעשה על ידי מרטין בובר, וד"ר סונה מצא תרגום זה פגום במקומות רבים והיה מצטט פסוקים במקורם העברי ולאחר מכן מתרגמם לגרמנית, תרגום שהיה מלאכת־מחשבת, תרגום של משורר.

למלאכת־הכתיבה של סופרים וליטראטים שונים התייחס בזילזול־מה. בעיקר כשעניינים היו כרוכים בעימות ובהעמדת־פנים. כתיבתם של אלה נראתה לו דבר חסר ערך ומשמעות. הוא עצמו נראה היה כמי שמבקש להשיג מחדש אוצר שאבד לו משכבר הימים. הכוונה היא בעיקר לאוצרות־הרוח של העבר. כך התייחס גם לשפה העברית, שביקש להחיותה, וכך לארץ־ישראל שהיתה בעיניו מעין "ממלכת אבודה" (כזאת היתה ה"ציונות" שלו).

לעזוב את הכל

נוכח ההתפתחויות הפוליטיות והחברתיות באירופה, איבד את אמונו בתרבות המערב, בראציונאליזם שלה. הוא עצמו לא היה פעיל אז בשום מסגרת, נותר בעמדת תצפית של מסתכל מן־הצד, וראה בחרדה כיצד העולם מתדרדר לקראת נפילה לתהום. קאנטי הרגיש כי ד"ר סונה הוא משורר, אם כי מעולם לא קרא שורה כתובה מפרי עטו. רק במאוחר נודע לו כי בנעוריו חיבר סונה תריסר שירים, שפירסם אותם בחתימת שמו הספרותי אברהם בן־יצחק. לאחר מכן משך ידיו מן הכתיבה ולא נהג להזכיר את השירים שכתב.

ולא רק את השירה נטש. הוא פנה עורף כמעט לכל הדברים שקשרוהו לחיים הפעילים. למרות שהיה אדם בעל כשרונות בלתי מצויים, אמן מטבע בריאתו, החליט באורח מודע, לעזוב הכל. האם איבד אמונתו בכל דבר? אולי, אבל, קאנטי אומר, כי גם בלי לכתוב ובלי לעשות דבר, נשאר ד"ר סונה משורר במהותו. והדבר בא לידי ביטוי בקסם שהילכה שיחתו על כל הסובבים אותו, בדיוק־הביטוי שלו ובכוחו לזרוע אור על הנושא המורכב והמסובך ביותר.

הוא היה רחוק מקנאות, משתלטנות על אנשים, מכפייתיות. לא היה מרשיע אצבע מאשימה כלפי איש, לא היה תולה את הקולר באף אחד, כפי שנהג לעשות קארל קראוס, אלילם של אנשים רבים באותה תקופה. לעומת קראוס, שהעריץ את שייקספיר ואת נסטרוי, שאב סונה השראה לשירתו רק מן התנ"ך. ממנו למד קאנטי להעריץ את שפת הנביאים, את ראיית הנולד שבדבריהם. האם דמה סונה לנביאים? — כן ולא. גם הוא ראה נכוחה וידע את אשר יקרה. אך לא היה קנאי, לא הטיף מוסר. הוא ראה את הסערה הגדולה המתרגשת על אירופה, את השואה המתקרבת, אך נפשו התפללה שזה לא יקרה, שנבואתו תתבדה.

כאן נפרדו דרכיהם של סונה וקאנטי. סונה עלה לארץ ישראל, קאנטי יצא לאנגליה.

מוניקה מאן נפרדת מקפרי

אהרן ניר

מוניקה מאן ואנטוניו ספאראו

הכל מוכן לעזיבה ולהעברה לדירה חדשה: ספרים, תקליטים, כתבי־יד ומכתבים בכתבי־ידם של אישים מפורסמים בעולם כולו, ככר ארוזים בדייקנות ומחכים לסבלים. בעוד ימים אחדים תוסר מדלת הכניסה לוחית הארד עליה כתוב "מוניקה מאן – סופרת". פרשייה רגילה שלא היתה ראויה לתשומת־לב לו הדיירת העוזבת לא היתה בתו של תומס מאן, מחבר ה"בודנברוק", "מוות בוונציה", "יוסף ואחיו", "הר הקסמים", חתן פרס נובל לספרות בשנת 1929.

בתו של גדול הסופרים של המאה שלנו היא כעת בת 76, עיתונאית מפורסמת, כתבת של יומונים וכתבי־עת שווייציים מהרציניים ביותר. מוניקה מאן חייתה 35 שנים באי קאפרי בדירה שהיא מעין קן־נשרים על פסגת הסלעים הידועים בשם "פאראליוני" (פ' רפויה), שרגליהם טובלות במי התכלת הרוחצים את האי. דירה משגעת ב"וילה מונאקונה" (וילת הנזירה), וילה רומנטית בה חייתה שלושה עשורים של חיים רומנטיים בחברת אנטוניו ספאדארו, דייג בן 70, בן קאפרי טיפוסי, עם פנים שנחרכו עמוקות על־ידי שמש הדרום. אגב, בשנים האחרונות לחייו, לאחר שהפסיק את הדיג, עסק אנטוניו בייצור מזכרות לתיירים.

לפני חודשים באה על סיומה האידיליה שבין הסופרת־עיתונאית לבין הדייג, כאשר אנטוניו בן השבעים מת פתאום מהתקף לב והבעלים החדשים של "וילה מונאקונה" החליטו להפכה למעון הקיט שלהם. בשביל מוניקה מאן זוהי מכה קשה: בגיל 76 היא נאלצת לעזוב דירה אליה היתה קשורה בכל נימי נפשה ובזכרונות אהבת החיים שלה.

לאי קאפרי הגיעה מוניקה ב־2 בדצמבר 1953, שנים מספר לפני שאביה המפורסם נפטר בציריך. לפני שנשתקעה בקאפרי עברה את כל העולם הגדול – גרמניה, שווייץ, אנגליה, אמריקה ולבסוף איטליה; קודם גרה בפירנצה ואחר־כך ברומא. לקאפרי הגיעה כתיירת לחופשה קצרה – ונשארה למעלה משלושים שנה. כעת היא עצובה ומלאנכולית, ואינה יודעת לאן ללכת. ליתר דיוק, היא תעבור לציריך, לדירה רחבת־הידיים של משפחת מאן. צנומה וכחושה, מוניקה דומה מאוד לאביה. לו היה לה שפם ולו חבשה על שערה הלבן מגבעת קש עגולה כזו שחבש אביה, היתה דומה לו עוד יותר.

באחד ממכתביו כתב תומאס מאן: "מוניקה היא יצור רופף מאוד מבחינה פסיכיאטרית... על הפעוטה המסכנה ההיא עברו דברים איומים." הוא התכוון, כנראה, לטביעת האוניה בה נסעו מוניקה ובעלה לאמריקה בשנת 1940, זמן קצר אחרי שהתחתנו. האוניה טובעה ע"י צוללת גרמנית, הבעל טבע והיא ניצלה. במכתב אל ידידו, הסופר הגרמני פויכטוונגר, מזכיר מאן את האירוע הטראגי ההוא: "מוניקה הגיעה אלינו כשידיה משותקות, כי צריכה היתה לאחוז במשך עשרים שעות בדפנות של סירה ללא תחתית."

מוניקה, שחייתה במקום שהוא אולי המבודד ביותר באי קאפרי, הפכה חיש מהר לאובייקט תיירותי של אי התיירות. כל המבקרים באי ביקשו – אחרי שראו את 7 הווילות של טיבריוס קיסר ואת הווילה של אקסל מונטה, המחבר המפורסם של "מגילת סאן־מיקלה" – להציץ ולו רק למרחוק, בבית בו התגוררה עד כה בתו של מחבר "בית בודנברוק". אלא שמוניקה חייתה משך שנים כה רבות בבדידות גמורה בחברתו של "טוני" (אנטוניו), אשר בשתיקה מוחלטת יצר מיניאטורות של דוגיות וסירות מפרש, אותן הכניס לבקבוקים ומכרן לתיירים בחנויות המזכרות שבאנאקאפרי. רק ליחידי סגולה היתה גישה חופשית אל "וילה מונאקונה". ביקר בה תכופות הסופר מוסיל, אשר בימים רחוקים מאוד, עוד בתקופה הלונדונית שלה, חיזר אחר מוניקה ואף סיפר על כך באחד מספריו (אותו לא קראה מפני שהיה – היא מחייכת – "יותר מדי אינטלקטואלי"...). כן הגיעו אל הזוג השותק הצייר קוקושקה, שבילה בקאפרי תקופה ידועה של חייו, וסופרים ואמנים אחרים מידידי אביה. המעניין הוא, ש"תומאס הגדול", של "מוות בוונציה", מעולם לא ביקר אצל בתו באי־הקסמים של תיירות העולם.

על אביה מספרת מוניקה הרבה בספר היחיד אותו כתבה ב־33 השנים של חיי הבדידות שלה. הספר כתוב בשפה הגרמנית (אחרי קרוב ל־40 שנות חיים באיטליה היא עדיין "לועסת" בקושי את השפה האיטלקית) וממוקם בקאפרי, כמובן, אך גדוש זכרונות ומחשבות על אביה.

הספר מוקדש לזיכרו של אנטוניו, הדייג מקאפרי, ידיד חייה. הספר עדיין בכתב־יד ומו"לים שונים מתכוננים לקראתו כאל רב־מכר, אם בשל זכות־אבות ואם מפני הקסם הרב שבחיי אינטלקטואלית באי קאפרי, המעוטר זכרונות ספרותיים מובהקים (גורקי, ווילד, לנין...), וכזכרונות רבים על אבא ועל בית־אבא: "כן, חייתי את ילדותי" – היא כותבת בספר – "בבית מלא תנועה וצליליו עדיין ערים בזכרוני... אחים, אחיות, משרתים, בעלי־חיים... העולם החיצוני כאילו השתקף כולו בביתנו. לא רק מפני שהגיעו אליו מבקרים רבים, אלא בגלל אופיו של אבי. אם כי חי מרוכז כולו בתוכו הוא, מוחו היה פתוח לעולם. אולם עד מהרה שמתי לב שבכל אמן יש משהו "לא־חיים"... אני שייכת למשפחה אותה אני זוכרת כמודרכת על־ידי ה"לא־חיים" ההוא, מעין רוח־בלהות שהוצתה כל הזמן את הבית שלנו."

בעמוד הראשון של הספר מסוטרים הזכרונות מן הבית בשפה מובנת יותר: "אבי מת ב־12 לאוגוסט 1955. סימנתי בצלב את העמוד שכתבתי כאשר הגיעה אלי הידיעה על מותו". הצלב ההוא נמצא עד היום בכתב־היד של הספר, אותו החלה מוניקה לכתוב כבר אז. האב הגדול נוכח בכל עמודיו. היא חוזרת אליו כל הזמן כאל "אידיאה קבועה". מעין תסביך פרוידיסטי קלאסי. אולם, מבין השורות אפשר להבין, שלא ראתה את אביה לעתים תכופות וכי השיח ביניהם לא היה רב במיוחד, – חייץ עבה היה קיים בינו לבין בניו ובנותיו.

אפשר לנתח את השלב הדרמאטי הנוכחי בחיי מוניקה מאן, בסיומן של 33 שנות בדידות במחיצת דייג מקאפרי ועם החלטה להתחיל חיים חדשים בגיל 76 בבירה אירופית סואנת. מוניקה אינה מוכנה לנתח לעצמה ולאחרים עובדות אלה. היא נצמדת אל זכרונות רחוקים פשטניים: "רק דרכה כף רגלי על מפתן "וילה מונאקונה." כך סיפרה לא מכבר לעיתונאי שראיין אותה. "התאהבתי באנטוניו, בבית ובפנוראמה הנפלאה הזאת. נזכרתי מיד במלותיו של גתה: 'קאפרי זה אי קסמים'."

ואכן, משהו מפליאתה העבירה היטב בקטעים, כקטע הבא בספר הזכרונות שלה: "אל האי שלי הגיע הסתיו. לא השתנה הרבה כי השמש עדיין חמה ורק גוון זהוב נוסף לאורה המסנוור. שיח הצבר הוא במלוא זוהרו ואשכולות תפוחי־מיץ תלויים בגפנים. האויר נעשה יותר יציב, אם כי הרוחות נושבות בחוזקה ויש משהו יותר ביישני בשחר. ששוב אינו נראה כברכת־שלום לאנושות כולה. בני־האדם עוברים כאן לעיתים פחות תכופות וחיש מהר ייעלמו כולם. ואנו נישאר פה לבדנו בין הסלעים האלה ונסתכל בים שלמטה."

פגישה אחרת עם שלום עליכם

יצחק שור

אריה אהרוני,
להשיב את ה"פגמים" למקומם,
הוצאת אלף וספרית פועלים
ת"א 1986.

הספר שלפנינו נכתב בעקבות התרגום העברי החדש של יצירות שלום עליכם, עליו שוקד אריה אהרוני זה כחמש עשרה שנים. מבחינת כמותו מתקרב התרגום החדש לחיקף תרגומו הארכאי של י. ד. ברקוביץ, שראשיתו בתחילת המאה. מבחינת החידוש שבו יוצר תרגומו החדש של אהרוני איכות אחרת משתי בחינות: א) לראשונה ראו אור בעברית רומאנים וסיפורים קצרים, כמו סנדר בלאנק, מהתלת הדם, שלוש אלמנות, סיפורי־הרכבת ועוד. ב) מתרגומו של אהרוני עולה דמות אחרת של שלום עליכם. אין זה בעל הומור תמים, נעים ומצחיקן, אלא בעל צחוק מר, מצליף, הניצב מול הוויית חיים מתפוררת של העיירה היהודית.

ביסוד ספרו של אריה אהרוני מונח עלבון צורב של מי שהעלימו ממנו את האמת על גדול סופרי האידיש. ממורינו קיבלנו, שברקוביץ תירגם את רוב יצירות שלום עליכם, או לפחות את החשובות שבהן. אהרוני סבור, כי ברקוביץ פסח על כמה מיצירותיו החשובות של שלום עליכם. רק השנה ראה אור הרומאן בן שני הכרכים "מהתלת הדם". ברקוביץ טען, שזהו רומאן עייף, שנכתב שעה שתש כוח והדמיון היוצר המיוגע והמנוצל של שלום עליכם. אהרוני סבור, שתש כוח הבנתו של ברקוביץ בהבנת דימיונו היוצר של חותנו. כקורא אני רשאי לשפוט בין ברקוביץ לאהרוני: "מהתלת הדם" הוא, לטעמי, גדול הרומאנים של שלום עליכם, ומן המרתקים שקראתי בשנים האחרונות.

ממורינו קיבלנו, שתרגום ברקוביץ לא זו בלבד

שלום עליכם

שאינו נגזל מן המקור, אלא אפשר שהוא אף עולה עליו. בספר שלפנינו מנסה אהרוני לחשוף את העיקרון, שהדריך את ברקוביץ שעה שהעתיק את היצירה לעברית. אהרוני נדרש לדברי המבקרים שלמה צמח ודן מירון. כותב צמח: "הקול התגרני, השוקי, הוולגרי של שלום עליכם נעשה רך יותר. השפה העברית שיפרה את הגרוטסקה של שלום עליכם". כותב דן מירון: "ברקוביץ הוא שטרח לשפר את כתבי שלום עליכם ולעקור מתוכם את היסודות הגרוטסקיים".

מה שנראה כ"פגמים" בעיני ברקוביץ נראה, בעיני אהרוני, כאמת שחטא הוא להמשיך ולהסתירה. מה שנראה בעיני ברקוביץ כ"שיפור" — נראה בעיני אהרוני כסילוף, אם לא כסירוס. ביצירות שלא תורגמו לעברית בידי ברקוביץ, טוען אהרוני, משמיע שלום עליכם דברים לא נעימים לפי כתובתם של אחינו בני ישראל. כך, למשל, סנדר בלאנק, גביר שהעשיר זה מקרוב, הוא אדם ששום דבר אינו מעניין לו תענוג לבד מכסף וכבוד. סטמפניו מופיע אצל ברקוביץ כבעל הירהורי חטא ואילו אצל אהרוני הוא מופיע כ"ימח שמו'ניק", גדול בעסקי בתולות, וכמי שגורם הירהורי חטא לבתולות ישראל התמודות.

ה"פגמים" שמחזיר אהרוני למקומם אינם רק פגמים שבתרגום, אלא גם פגמים שבהשתלמות. כך, למשל, הוזן עלם ברקוביץ משלום עליכם בעל ההומור השחור, המנסה לברוח מאימת הפוגרומים על ידי לבישת מגן של אטימות, כביכול. וכך נאמר ב"אלף לילה ולילה", שראה אור לראשונה בעברית בתרגום אהרוני: "יהודים מתפארים בקישינוב שלהם. קישינוב, הם אומרים, קנתה לה שם עולם בפוגרומים שלה ובחוליגנים שלה. והדחקו אין מי שיצחקו גם כן עיר — קישינוב! קישינוב הוא כלב לעומת קרושניק. המאורעים של קישינוב, שיסלחו לי, יכולים לבוא לקרושניק וללמוד אצל אנשי ה"שליאכטה" שלנו איך צריך לבוא השכון עם יהודים. הנה אצלנו, בשמע ישראל אחד מחקו את כל קרושניק, כך שלא נותר מן העיר שריד ופליט".

אהרוני מתכוון לתרגם את כל כתבי שלום עליכם. איני יודע אם יספיק. שכן נוטל עליו משימה נוספת — לערוך את עזבונו הספרותי של שלונסקי — ארבעים מחזות מתורגמים. אני ממתין, קודם כל, לתרגום אותן יצירות של שלום עליכם, שטרם ראו אור בעברית.

מתח גבוה

להיות מרגלים

טל יערי: החוליה.
שלושה סיפורי מתח
זמורה, ביתן, 1986

כאשר הופיע „החוליה" – שלושה סיפורי מתח שגיבוריו אנשי „המוסד", היה ויכוח בין המבקרים מיהו טל יערי? – אולי אחד מאנשי „המוסד" שהחליט למשוך בעט? מה עוד, שיערי הראה מלבד כשרון כתיבה גם ידע פנימי רב. היו מי שקרצו בעין, לומר שהם יודעים. כמו שאומרים „סמוך על סמוך". ואז, אבוי, התברר ששולמית הר־אבן היא טל יערי, ומה כבר בשביל הר־אבן החכמה והכשרונית לרקום כמה סיפורי מתח טובים?

הסיפור הראשון הוא על אשה לבנונית, וסיפורה קשור במתחים בתוך משפחתם של אכנר ורות ובתם אורנה, הסובלת מהעדרות ההורים.

הסיפור השני מתרחש בניו־יורק והשלישי ביוון. המרגלים כולם מהחבר'ה הטובים, חניכי תנועות הנוער החלוציות, צה"ל, יחידה מובחרת, אחר כך קצת קיבוץ, קצת לא... ראשי „המוסד", המזכירות, הכל מזכיר את ניחוח ספרי־המתח הטובים באמת. עבודה טובה של שולמית הר־אבן. קריא מאוד – ולכן לא נספר מה בפנים. פשוט כדי למתוח.

מי שיודע לכתוב יכול לגוון את הז'אנרים. „החוליה" הוא מותחן טוב ושווה קריאה. קצת ניקוי־ראש לא הזיק לאף אחד.

קצת אנמי

אליהו ריקה: מבצע גן עדן.
בר הוצאה לאור – 1986, „תמוז"

אליהו ריקה נולד בדמשק ב־1930 ועלה לארץ ב־1944. הוא התגייס למחלקה הערבית של הפלמ"ח בשנת 1947, סופח ליחידה לחבלה ימית – „הקומנדו הימי" לעתיד. אליהו ריקה, מטובי הנוער העברי בתש"ח, שהה כאחת־עשרה שנים בחו"ל בשליחות קהיליית המודיעין, ובמסגרת זאת פעל גם במספר ארצות ערביות.

ריקה מודה בראש ספרו לבנו יואב, שתרם לו הרבה בדעה ובעצה. יואב הוא בסך הכל בן 15, ולצערנו הדבר ניכר בספר. הסיפור קלוש ודרוש. ארז, גיבור הספר, איש כיון ישראלי שפרש מן השירות, פוגש במקרה בג'ונסון, נציג הסי.אי.אי האמריקאי כצייר המצלם את נוסעיו של מטוס ישראלי שנחת בפיומצ'ינו, נמל התעופה של רומא. ארז בעצם מצפה לאשתו. אך בראותו את ג'ונסון מצלם מטוס ישראלי מתעוררים בו חושים עמוקים של סוכן חשאי. הוא עוקב אחריו ומתברר שנציג הסי.אי.אי הוא בעצם סוכן של הק.ג.ב. – כלומר, של „הרעים", הזוממים להכניס פצצה לחדר במלון בגרמניה בו צריכים לשהות „הטובים", חברים של ארז ממצרים וסוכן ישראלי. „הרעים", היינו הק.ג.ב., מוכנים להקריב למבצע הנורא – מבצע גן־עדן, סוכן שלהם, הוא ג'ונסון, איש סי.אי.אי. שהוא, כידוע, סוכן כפול. ברור שהמזימה לא מצליחה: „הטובים" מנצחים את „הרעים" ובא לציון גואל. בעלילה זו השתמשו כבר עשרות סופרים משופשפים ומיומנים בהרבה מאליהו ריקה, והז'אנר שאבד עליו הכלח. „הטובים" של היום מורכבים מ„טובים" בסי.אי.אי, שפועלים יחד עם „הכי־טובים" כלומר אנשי „המוסד" שלנו, ואפילו עם „טובים" מק.ג.ב... היום „הרעים" הם מחרחרי המלחמות – מכל הצדדים – ו„הטובים" הם אלה המנסים למנוע אותן, כלומר, ריקה פשוט מאחר.

בהקדמה לספר יש קטע „על דמיונו של המחבר", בו נכתב בסיפא כי „לאחר שהשתחרר אליהו ריקה מהצבא, עסק בהוראה ועבד בכמה משרדים ממשלתיים ולבסוף החליט להקדיש זמנו לכתיבה." אבוי, למרות שהוא דובר שש שפות (ראה „על דמותו של המחבר") בעברית הוא חלש. שפתו אינה קריאה. הוא מרבה להשתמש ב„בינוני" (זמן הווה) ועוצר בכך את הקריאה. אין בעברית זמן הווה כמו שיש בשפות אחרות ואינך יודע אם הוא מתכוון לתאר זמן, או מצב. חבל שהמביא לדפוס, מר קותי טפר, לא עזר לסופר ואף לא הגברת אלה דור, שהתקינה והגיהה את הספר. חבל מאד.

אגב, הספר מספר על תקופה שלפני כעשרים שנה ואילו על שער הספר מופיעה מכונית ב.מ.וו מודל 1980 פלוס. וזהי פאשלה כפולה – ארז, גיבור הספר, ואחרים. נוהגים במכוניות שריקה מציין את הפירמות שלהן. אף מכונית ב.מ.וו אינה מופיעה בספר...

אכבר גבר

„ייגר – הטייס הראשון ששבר את מחסום הקול" – אוטוביוגרפיה מאת גנרל צ'אק ייגר בהשתתפות ליאו ג'אניס. מאנגלית רמי בנימיני. הוצאת „מטר", משרד הבטחון ההוצאה לאור 1986

„אינך יכול לעקוב אחרי טיסתך שלך עצמך," אומר צ'אק ייגר, „אבל אתה יודע כי אתה נמצא בסינכרוניזציה מלאה עם המכונה, כל־כך מחובר למכשירים שלה ולהגאי הטיסה שלה, עד שמוחך וידיך הופכים ללב מערכת התפעול שלה. אתה יכול לגרום למטוס שידבר, וכמו סוס טוב, המכונה יודעת מתי היא נמצאת בידיים נאמנות."

זוהי תמצית חייו והשקפותיו של צ'אק ייגר, שנולד לפני 63 שנים בעיירה קטנה במערב וירג'יניה בארה"ב למשפחת פשוטי־עם, שכדי לחיות ולחנך את ילדיהם עבדו עבודה קשה מאוד. צ'אק עצמו מספר כי אינו זוכר מתי התחיל לעבוד כדי לעזור למחיית המשפחה. מכל מקום, בגיל 6 הוא כבר עבד. שכן אלמלא עבדו כל בני המשפחה היו נותרים ללא אוכל, היינו, תפוחי אדמה. בשר אכלו רק כאשר הצליחו לצוד ארנבת.

צ'אק ייגר הגיע לשיא הצלחתו ב־14 באוקטובר 1947. הוא היה הטייס הראשון ששבר את מחסום הקול וטס במטוס X־1 במהירות של 1.05 מאק. ייגר, כדרכו, התחיל מאפס: נער כפרי לא־משכיל, התגייס במלחמת העולם השנייה לחיל האוויר האמריקאי והצליח במקום שמשכילים ממנו נפלו. יש לו ידי זהב, חוש למנועים וכושר ראייה ממש בלתי־אנושי. הוא ראה וזיהה עצמים במרחק שאחרים לא ראו במשקפת. במלחמת העולם השנייה, בטרם המציאו את אמצעי הראייה המשוכללים, היה צ'אק מתת־שמיים לחיל האוויר האמריקאי. כך התקדם מטוראי לגנרל.

צ'אק מרגיש כי לא היה מגיע לאן שהגיע ללא עזרתה של אשתו גלינים שהיא באמת משהו־משהו. גם היא בת למשפחת עמלים ובעצמה אשה עצמאית מאין כמוה, מקורית, בעלת תושיה בלתי־רגילה. כדאי לקרוא איך הביאה להקטנת הילודה בפקיסטאן.

למשפחת ייגר יש כבוד לכל אדם שעובד עבודה קשה, יודע להסתדר ולסדר דברים, בלי הבדל דת גזע ומין. ייגר מספר כי במסיבה שערך כאשר קיבל דרגת גנרל נכחו כל החברים שלו, טייסים, מכונאים, רועים ומיליונרים – כולם חברים, גברים ונשים שהגיעו לאן שהגיעו בעבודה קשה.

התרגום קולח, הספר מצויין לימי חודש אב חמים, בין אם הצלחתם לצאת לנופש או נעגשתם ונשארתם בעבודה.

חיים מרגלית

חלון ראווה

בין הוגה למשורר

ז'אן־פול סארטר, „בודלר".
עברית: אבי וימר.
הוצאת כתר, 1986

הקורא העברי מרחיב את היכרותו עם עולמו ההגותי־הספרותי־הביקורתי של ז'אן־פול סארטר. אם יישמר קצב זה של הופעת כתביו בארץ, אפשר שלא ירחק היום ונזכה לתרגום שלם של עיקר יצירתו. תחילה תורגמו ממחזותיו, שהועלו על במתנו. בעקבותיהם הופיעו בזה אחר זה שורת תרגומים: האוטוביוגרפיה של ילדות. „מלים", שני כרכים של כתביו בענייני פילוסופיה, אסתטיקה, פסיכולוגיה וחברה — ובהם חיבורים כמו „חירות, נוסח דקארט", „הטראנסצנדנציה של האני", „העצמי וחוג העצמיות", „על מוסיקה וציור", „לביקורת הפסיכולוגיה והפסיכואנליזה", קטעים מתוך „הרהורים בשאלה היהודית", דברים על יהודים, מדינת ישראל, מלחמת ששת הימים ועוד. לאחר מכן פורסמו „גיל התבונה" ועוד כרך או שניים בטטרלוגיה הנושאת את השם הכולל „דרכי החירות". ועדיין אין זו רשימה שלמה של תרגומי סארטר לעברית.

זה עתה ראה אור ספרו העשירי המתורגם לעברית: המחקר „בודלר", שנכתב תחילה כמבוא ליומניו של המשורר הצרפתי הנודע. הוא שייך ליצירתו המוקדמת של סארטר ונכתב לפני מלחמת־העולם־השנייה, ב־1936.

על עטיפת הספר מופיע ציור של קלף ובו דיוקן של סארטר מצד אחד ודיוקן של בודלר מהצד השני. ואם תוכנו של הספר מתחלק בין בודלר, שאת אישיותו היוצרת מבקש המחבר לנתח ולהאיר, לבין סארטר עצמו, החושף כאן יסודות בתפישתו המתגבשת ובעולמו שלו, המורכב והנתון לדחפים ולתמורות. אין ספק שהמעבדה הנפשית־והיצירתית של שארל בודלר שימשה לסארטר שדה־ניסוי עשיר להעלאת מחשבותיו והגותו, להצגת כמה מעיקרי הפסיכואנליזה האקזיסטנציאלית שלו. שירתו, דמותו וחייו של בודלר, החל מהילד והנער, שנתייתם מאביו בעודו בן 6, והיה קשור באהבה גדולה לאמו, אשר היתה בעיניו לא רק אם וידידה, אלא גם אשה־אלילה, הזעזוע של הניתוק ממנה כאשר היא נישאת מחדש, ועד להתרוצצות בין הקצוות בנפשו של המשורר הבוגר, הנקרע בין הטהור והטמא, בין היופי והכיעור — והרשע, המוליד את „פרחי הרע" — כל אלה מספקים לסארטר חומר למחקר אנאליטי ולבניית תיזה. סארטרית עוד לפני גיבושה של תורתו האקזיסטנציאליסטית.

כך הוא מגיע גם אל הסיכום המונוגרפי: „סיפורו (של בודלר) הוא תהליך של התפוררות איטית מאד ומכאיבה מאד. כפי שהיה בגיל עשרים, כך אנו מוצאים אותו על סף מותו: הוא רק קודר יותר, עצבני יותר, תוסס פחות; מכשרונו ומשכלו הנהדר לא נותרו אלא זיכרונות. ובזאת, בלי ספק, נעוצה יחידיותו, אותה „שונות" אשר חיזר אחריה עד למותו, ואשר אינה יכולה להתגלות אלא לעיניהם של האחרים: הוא היה נסיון שנעשה בחלל ריק, משהו כמו ההומונקולוס (האדם הגמדי) בחלק השני של „פאוסט", והנסיבות המופשטות־למחצה של הנסיון מייפות את כוחו להעיד. בקול רועם שאין לו אח ורע, על אמת זו: הבחירה החופשית שהאדם בוחר לעצמו זהה לחלוטין עם מה שמכונה בפינו — גורלו".

סיפור קודר

יורם קניוק, „חימו מלך ירושלים", הוצאת עם עובד, הספריה לעם, 1986

בימים אלה נתבשרנו כי „חימו מלך ירושלים", אחד מסיפוריו הראשונים של יורם קניוק, מעובד לסרט. הספר ראה אור לראשונה לפני עשרים שנה, ב־1966 ובעת הוא הופיע במהדורה חדשה, באותה הוצאה, „עם עובד".

לפנינו סיפור בלתי־שגרתי מן הבחינה של סיפור־המעשה, היחסים בין הגיבורים והנוף האנושי. הוא מתרכז בנקודה אחת, שהיא בעת ובעונה אחת פשוטה מבחינה עלילתית ומוזרה עד אימה, אפופת מסתורין, מוצגת באור נטורליסטי מכביד למדי ועם זאת ספוגה פיוטיות בולטת לאורך כל התפתחותה. במלים אחרות: הפשוט הוא גם מורכב, החד־משמעי למראית־עין הוא בעל משמעויות רבות. הכוונה לאותה אהבה מוזרה, כמעט מקברית, הנקשרת במנזר על שם הירונימוס הקדוש בירושלים, המשמש בימי מלחמת־השחרור בית־חולים צבאי־ארעי, בין האחות הנאה חמוטל לבין חייל חולה, שנפצע קשה במלחמה ונותר כרות־רגליים־וידיים, עיוור ואילם. רק פיו, המציץ עוד מפניו עטופי התחבושות, מעיד על יופיו של חימו בעבר, שבזכותו ובזכות הצלחתו בכנור כונה פעם בשם „מלך ירושלים". והנה דווקא פה זה משמש נקודת־משיכה ראשונה לאחות בעלת האופי העצמאי. מכאן ועד הסוף היא עושה מאמצים — בטיפול מסור, ביחס של עדנה, בנכונות הקרבה, בסיכון מעמדה בקרב שאר החולים, המעריצים אותה — כדי להתקרב אליו, לחיות שלו בכל, אם כי אין הוא יכול להחזיר אהבה לחיקה, שכן הוא כמעט גוויה חיה.

כלום אהבה־של־ממש היא זו? קשה להשיב על השאלה, כי גם המספר אינו טורח להסביר לנו מהו בדיוק טיבו של הקשר ומהם מניעיו, כיצד הוא צומח, על איזו קרקע, על מה הוא נשען. אין זו אהבה מתפתחת, עם עליות וירידות, עם רגעי־שיא ומשברים, כל מה שאנו יודעים על האהבה אינו תופס במקרה זה — אם כי יחסה של חמוטל אל חימו, כיחס אנושי, נתון לתמורות. האם זוהי אהבה מתוך רחמים, מיצר הצטייה אל משהו יוצא־דופן, פרי של תסביכים אישיים, סטייה — או אולי, גם אם קשה לנו לעכל את הדבר, צורה חדשה של אהבה, זיקה פנימית המעודדת בצווים גופניים, בצרכים שהם נחלת הכלל, הפקת יופי מיוחד דווקא ממה שנראה מכוער ומזוויע? המספר משאיר לקורא מרחב למחשבה ולמסקנות, לניתוח ולהשלמת הדברים. לעומת זאת, הוא בונה בקפידה את הרקע למתרחש בין חמוטל וחימו, רקע צבעוני־קודר, המורכב ממראות ומריחות המנזר, על רזיו העתיקים, על האגדות המהלכות בין כתליו, ממצוקתם של הפצועים, הסובלים לא רק ממחסור במים ובמזון, אלא גם מזעזועים נפשיים: הם מבקשים פורקן לסל הרגשות העכורים שנצטברו בהם בתקופת היותם במקום, מוטרדים מרעש הפגזים, הנשמע תכופות והמסמל את המלחמה המתנהלת בחוץ ומאיימת על הכל...

יורם קניוק מעלה כאן תמונות תמציתיות וחיות, שניכר בהם חוש לצבע ולקומפוזיציה (אפשר שהוא רוכש תכונה זו בימים, שבהם עסק בציור ונודע כצייר). תמונות הפתיחה, רוויות האווירה, יש בהן כדי להכניסנו כבר בעמודים הראשונים לעולמו של הסיפור. בעקבותיהן באות תמונות אחרות, שבהן, כאמור, משמשים בערבוביה נימה פיוטית ותיאורים נטורליסטיים.

טעות היא למדוד את „חימו מלך ירושלים" באותם כלים שבהם אנו מודדים ומעריכים סיפור ריאליסטי, בעל קו־התפתחות עלילתי ותוכני, התואם מציאות שאנו מכירים. אם כך נעשה, הרי שנתחיל להרהר אם המעשה המתואר כאן יכול היה לקרות במציאות — וקרוב לוודאי שתשובתנו תהיה „לא". בסופו של דבר, לאחר שסיימנו לקרוא את הספר, איננו יודעים הרבה לא רק על חימו, אסא, פראנג', הנזירה קלארה וד"ר אבאיוב, אלא גם על חמוטל, העומדת במרכזו של הסיפור, כדמות ראשית. אולם ספק אם קניוק ביקש לשכנענו על־ידי העלאת סיפור־מעשה מציאותי. מגמת הדברים שונה לגמרי. היא מתקשרת ביסודות הסמלניים הכבדים, במשמעויות הפנימיות — ומעשה־האהבה המוזר, ה„על־טבעי", דומה שהוא רק גורם־של־הפתעה, המשרת את אלה.

מ. אבי־שלמה

מספרי ארץ ישראל

נתן תהום קולו

א. וירצבורגר וא. גראטש (עורכים):
מפעל הימים
חברת ים־תיכון – ים־המלח, התשמ"ו.

פרסום זה הוא מהדורה מחודשת של פרסום דומה, שיצא לאור לפני כשנתיים באותו בית הוצאה. עיקרו הצגת מפעל „תעלת־הימים" על היבטיו השונים, שבינתיים הוקפא. עם זאת, יש עניין רב בלמידת פרוייקט רב השראה זה, כי ייתכן שבבוא היום כשיימצאו תקציבים וישרור שלום באזורנו, תבוא לו גאולה. שהרי, הפוטנציאל הטמון בניצול הזהב הלבן היה ידוע כבר בעת העתיקה והראיה: „...יחילו הרים זרם מים, עבר נתן תהום קולו" (חבקוק, ג', י').

בפרסום המהודר שלפנינו מידע רב ביותר: רקע כללי ובו מיבנה ים־המלח, הרכב מימיו ובעיית מפלסיו בתקופות היסטוריות שונות, בעיקר בעיית התייבשותו של האגן הדרומי, שהפך לבריכות־אידוי של מפעלי־האשלג (וראה צילומי לווין משנת 1972 בהשוואה ל־1981). כן מובא כאן תיאור מפורט של המפעל, על תוואיו ואיכריו השונים, ומפות וחתכים טופוגראפיים וגיאולוגיים, המצביעים על היתרונות והחסרונות של ההצעות החלופיות השונות. פרק נכבד מטפל בהשפעת מפעל־הימים על הרכב המים בשכבות השונות בים־המלח, וכן בתרומת המפעל למשק כולו: כחסכון בדלק (מזוט ופחם), הסכון בהשקעות, שיפור מערכת־החשמל, קירור תחנות־גרעיניות שתקומנה בנגב, מאגרי־מים לניצול אנרגיית־השמש, מרכזי קיט ונופש, בריכות לגידול דגים ואצות במרכז הנגב, התפלת־מים להשקיה ושתייה.

עד עתה השכלנו לכרות את „מנהרת החקר" וכן קידוחי־נסיון ומיפוי־גיאולוגי (נחל יעלים ונחל פרסה), בשלב זה פסקה העבודה.

נושאים רבים שנויים במחלוקת בביצוע מפעל־הימים. נצביע בקצרה רק על כמה מהם: המעבר ב„רצועת עזה", שעתידה עדיין מעורפל; עליית מפלס ים־המלח ופגיעה במפעלי האשלג הירדניים ומתקני־חוף ותיירות שונים; השפעת המפעל על הפקת־האשלג. פלוגתא חריפה פרצה גם לגבי התוואי המועדף על ממשלת ישראל וישנם מומחים הממליצים על התוואי הצפוני (תוואי העמקים), שהוצע על־ידי המהנדס שלמה גור, וכן תוואי־אילת.

כן נשמעו ביקורות מצד כלכלנים על כדאיות ההשקעות, מול היציאה מ„משבר האנרגיה" וירידת התוצאות לרכישת דלק נוזלי.

פרסומים רבים יצאו לאור בעניין זה, אך רובם לא הגיעו לידיעת רבים ואלה הם בעיקר דו"חות של ועדות היגוי. דו"חות החברה „ים־תיכון ים־המלח" ומינהל המחקר למדעי־האדמה ומאמרים בכתבי־עת שונים. הפרסום הנוכחי הוא עממי, קצר ומובן לכל נפש ומציג את הפרויקט הלאומי בתמונות, במפות, חתכים, בטבלאות נתונים ובמהדורה מרהיבה וכך הופך נושא מורכב וקשה זה לנושא מרתק ופשוט לכל קורא בעל עניין.

מישור החוף

ספי בן־יוסף (עורך)
טבע וארץ, כ"ח/4, מאי־יוני 1986

מישור החוף, קו־החוף ואדן־היבשת זכו למחקרים ולסקירים רבים, אשר חשפו תהליכים וידע רב על המיבנה הגיאולוגי, על אתרים ארכיאולוגיים והיסטוריים וכן על צמחייה ובעלי־חיים ייחודיים לאזורי החולות ורכסי־הכורכר. נראה שתקופת ההולוקן הצעירה, שנחשבה שנים רבות לשקטה ולחסרת־אירועים, נתגלתה לאחרונה כסוערת ורבת־תהפוכות: עליות ונסיגות ימיות, שברים גיאולוגיים, יצירת קניונים ביבשה ובים וכמובן התרחשויות אנושיות רבות. מקצת מתגליות אלו חושפת החוברת המגוונת האחרונה של כתב־העת „טבע וארץ".

אליק אורלר, מציג מחקר שנערך במכון האוקינוגראפי הלאומי בחיפה, בו הוא מגלה שני רכסי־כורכר חופיים, שהיוו מקום חיותו של האדם לפני כ־4000 שנה וכיום הם מצויים בעומקי־מים של 15־4 מטר. שיטות המחקר מעניינות ביותר: צילום תת־מימי ומיפוי סיסמי באמצעות סונאר חוזר ומערכת־ניווט ממוחשבת.

הדיגום התבצע כ־40 חתכים באורך כולל של 70 ק"מ. הממצאים המרעיים העיקריים מצביעים על שקיעת מדף־היבשת ושינויים במפלס הים העולמי. שקיעת ישובים ועריינמל (עתלית, קיסריה, דור וכו'). מצביעה על ההיבט היישומי של המחקר: זהירות רבה בבנייה מאסיבית בקו־החוף, בעיקר לגבי מתקנים הנדסיים: תחנות־כוח, נמלים וכו'.

מאמר מקסים, הכתוב בחוש הומור, מסכם את כל הידוע והלא ידוע על גבולה המערבי של ארץ־ישראל, דהיינו: חוף הים. א. פ. (מי זה?) מעניק לנו מדי פעם במעט קורטוב של גיאולוגיה הומוריסטית. „רצועת החוף אינה יציר כפיה של ארץ־ישראל העובדת, אלא מתנתו של הים" (עמ' 17), ו„המשתמע מכך – שבעוד כמליון שנה יצטרכו להזיז את תל־אביב ואת אשדוד והזפת תגיע עד מבואות ג"ת לוד ומכון ויצמן והנעמיות (צרפות) תמלאנה את מרפי כלבו שלום" (עמ' 21).

קיצורו של דבר, הגיאולוגים חלוקים בין שתי תיאוריות קלאסיות: הראשונה טוענת לפעילות טקטונית קטאסטרופאלית והשנייה – לשינויים הדרגתיים ואיטיים בגובה מפלסי־הימים.

אתרים היסטוריים וארכיאולוגיים רבים מצויים גם על סף ביתנו. בהצעת מסלול טיולים משפחתי ל„ארמון" בניצנים, ל„ים החולות" גלישות למרגלות ניצנים ולחוף הרחצה, הכתובה על־ידי יאיר ארגזו, מנהל בית־ספר שדה „שקמים".

שלמה פיפאנו, מפקח עתיקות, מתאר את הממצאים האחרונים שנחשפו במצודת אשדוד־ים, המוכרת גם כ„קלעת אלמינא" („מצודת הנמל"), ושלמה מוסמן, מדריך ויועץ טיולים, מכיר לנו פרק בגיאוגרפיה היסטורית על „גומפורת" המסגד לסבא רצוצית.

כן מובאים כאן שני מחקרים על הירקות (ארבה ארבל) והחורבן (צבי סבר), המצויים במישור החוף והיה בתינו, בתוכפי הישוב העירוני, ונוסף לכל אלה חדשות טבע, מלחים (חקר מערות), ראשי שמורות הטבע, סקירות ספרים ועוד.

החוברת מלווה באיורים, מרהיבים, במפות ותרשימים רבים, וכן בנספח על טיולים ומדע (מאי־אוגוסט), הטומן בחובו מאות הצעות טיולים לסוגיהם.

דן יהב

קולנוע

דני ורט

נטולי עוקץ

„אבודים באמריקה" בבית ליסין, „זהירות הבית מתפרק" בקולנוע „הוד" בת"א

טום הנקס ושלי לונג ב„זהירות הבית מתפרק"

שתי קומדיות אמריקניות על זוגות צעירים, נציגי הבורגנות המבוססת פחות או יותר, אלה המכונים יאפים. בשני המקרים עובר הזוג שינוי בחיים, כשהתהליך גורם לפירוד — זמני, כמובן. „אבודים באמריקה" בוים בידי אלברט ברוקס, המוכר גם כשחקן (תפקידי משנה ב„נהג מונית" וב„טוראית בנימין"). בדומה לג'ון בלושי, דן אייקרויד או צ'בי צ'יס, גם ברוקס הוא מבוגרי תוכנית הטלוויזיה „מוצאי שבת בשידור חי", עבורה הוא ביים בזמנו סרטונים קצרים. הוא השתתף גם כקומיקאי בכמה תוכניות טלוויזיה.

סרטו הנוכחי הוא השלישי בבימוי שלו (הראשון שמוצג בארץ, הקודמים היו „אנשים אמיתיים" ו„רומנס מודרני"). ברוקס מגלם את התפקיד הגברי הראשי, דיויד הוארד, עובד בכיר בחברת פרסום בלוס־אנג'לס. רעייתו לינדה (ג'ולי האגרטי), מנהלת כוח־אדם בחנות כלי־בו. בני הזוג מבוססים, אבל מתכננים לעבור לדירה מפוארת יותר ולרכוש מכונית מרצדס, כאשר דיוויד יתמנה לסגן מנהל בחברתו.

אבל הוא אינו זוכה במשרה המקווה. במקום זאת הבוס מבקש להעבירו לניו־יורק לפרוייקט פירסומי חדש. דויד מקים מהומה ומפוטר. הוא מחליט לנטוש את מירוץ העכברים ומשכנע גם את רעייתו להתפנות למה שחלמו תמיד בסתר: לוותר על נכסיהם החומריים ולהגשים את האידיאלים שלהם.

החלום הוא ללכת בעקבות גיבורי סרטם האהוב „אדם בעקבות גורלו" ולתור את יבשת אמריקה. לשם כך הם מתכוונים למכור את רכושם ובכסף שיוותר בידם לערוך מסע ממושך בדרכיה הלא־מוכרות של המולדת.

היאפיס של שנות השמונים אינם בדיוק ההיפיס של שנות הששים, במקום אופנועים, הם מצטיידים בקארוון משוכלל, אבל עד מהרה חלומם של אותם משוטטים בדרכים מתנפץ לרסיסים. בבואם ללוס ואגס כדי להגשים את תשוקתו הסנטימנטלית של הבעל לערוך טקס נישואים שני, לינדה נתקפת בתשוקת הימורים פתאומית ומפסידה את כל חסכונותיהם על שולחן הרולטה.

כאן צף ועולה על השטח, ההגיון של בני המעמד הבינוני שאינו תואם את זה של האיזי־ריידרס, והם דנים ורבים על אודות אותם ערכים רכושניים, מהם ניסו להיפטר. הפתרון שמוצע, הוא: שיבה למירוץ הפיננסי המתיש.

עם כל החיבה שבעצם הרעיון הבסיסי של הסרט, הוא מעייף עוד ברגע הראשון ומתנהל בכבדות רבה לקראת סופו הצפוי. עם כל אהבתו לקולנוע והחזרת מספר בדיחות נחמדות, ברוקס אינו ממצה את התשוקה היאפית. הוא נכשל ביצירת סרט דרכים עם התרכזותו היתרה בוויכוחים המתישים בין גיבוריו, ואינו משכיל לפתח את הדמויות באופן הגיוני. כך, למשל, הוא אינו טורח להסביר את תשוקתה הפתאומית של האשה להמר על כל הקופה. העייפות ניכרת גם במשחקם של ברוקס וג'ולי האגרטי. ברוקס אינו מלהיב כקומיקאי, למרות שיש כאלה המנסים להשוותו לוודי אלן. ואילו האגרטי (שהופיעה בשני חלקי „טיסה נעימה" וגם בסרטו של אלן „קומדיה סקסית בליל קיץ") היא אומנם יפה, אבל שחקנית די חד־ממדית.

על „זהירות, הבית מתפרק" חתום המפיק סטיבן שפילברג, מה שאינו מהווה הפעם ערובה מספקת לטיבו של הסרט. הבמאי הוא ריצ'רד בנג'מין, השחקן שהחליט לפנות אל תחום היצירה (זה סרטו הרביעי). גם כאן זוג רבועים, וולטר פילדינג (טום הנקס שהופיע ב„מסיבת הרווקים" ו„ספלאש"), עורך־דין שמייצג להקות־קצב מוזרות, ואנה קרואלי (שלי לונג), נגנית ויולה בתזמורת. היא גרושה שאינה ממהרת לשוב ולהתחתן בגלל אכזבתה בפעם הראשונה, ואילו הוא מנסה לשכנעה לבוא עימו בברית הנישואין.

השניים מתגוררים בדירתו של מאקס, בעלה־לשעבר, מנצח תזמורת אקסצנטרי (אלכסנדר גודונוב, הרקדן הרוסי שהופיע ב„העד"). הצרות מתחילות כשהבעל־לשעבר חוזר לפתע. הזוג מחליט לרכוש בית. מוצע להם בית חלומות במחיר מציאה. בעלת הבית (השחקנית הוותיקה מורין סטייפלטון) מסבירה את המחיר הנמוך בכך, שבעלה הדרום־אמריקני נרדף על־ידי המוסד הישראלי. אך מיד עם כניסתם של שני הניו־יורקים לחווילתם החדשה שבלונג־איילנד, מסתבר להם שהם נקלעו למלכודת פיננסית.

הבית רקוב מיסודו — גרם המדרגות מתפרק, הגג דולף, הצינורות מתפוצצים, הארובה מתפוררת, חוטי החשמל עולים באש ועוד מיני אסונות. הם נאלצים להזמין חברת שיפוצים (מעין חבורת מלאכי גיהנום, אחת הבדיחות בסרט) ולהסתבך בהלוואות כדי להקים את הבית מחדש. תוך כדי השיפוצים המתישים, עולה מערכת יחסי האהבה שלהם על שרטון ומתעוררת סכנה שאנה תשוב לזרועותיו של גרושה המחזר אחריה במרץ.

ההומור בסרט מבוסס על בדיחות מפלסטיק של שבירות, נפילות והחלקות. כל תזוזה בדירה טומנת בחובה שרשרת של התמוטטויות והתפוצציות. שפילברג, שהפיק גם את „פולטרגייסט" על אותו בית רדוף רוחות מתים, הפיק כאן קומדיה על בית שרוי בתקלות ארציות. הקומדיה נבנתה על פיתוחה של בדיחה אחת מתמשכת שלא הצליחו למותחה לסרט שלם.

ריצ'רד בנג'מין, שלזכותו נזקפת דווקא קומדיה חביבה — „שנת חיי היפה ביותר", לא הצליח להתגבר על עייפות החומר. הוא לא השכיל ללמוד את השיעור מאותה קומדיה של שנות הארבעים, „מר באלדינג בונה את בית חלומותיו", ששימשה כנראה השראה לסרט זה. חוץ מזה עמד לרשותו טום הנקס שאיכויות משחקו רחוקות מאוד מהחוש הקומי הנפלא של קרי גרנט, כוכב הסרט ההוא.

תערוכות

דורית קדר

אדם לכל עת

פרט ל„קיץ הישראלי" (עליו כתבתי באמצע השבוע) המוצג במוזיאון תל אביב כדאי כדאי לראות שם שתי תערוכות נוספות: את התערוכה של אדוארד מונק, לה הוקצב אולם באופן קבוע ואת התערוכה המשלבת את עבודותיהם של אל ליסיצקי ופרנק סטלה.

רבות נכתב על מונק ובכל־זאת רישומיו מפעימים כל פעם מחדש, הגדרת האקספרסיוניזם, לפיה הוא הוא הצגה פלאסטית של רגשות, משיגה עם מונק את מימושה האופטימלי.

מונק אינו מקל על עצמו, אינו משקר, אינו מייפה. הוא כגלגלת המסתובבת בין הוויה ריקנית לבין אין גדול, מוצג כשעיניו טבולות בתוגה עמוקה, נגועות בחרדה של נפילה אל תוך הבלתי־ידוע הכואב. הכאב הוא חשפת התוקפת את האם, את הילדה, את חדרי המשפחה. הוא לופת בצפורניו את מלווי החולים בדרך ארוכת־יסורים אל תוך הלא־כלום. כאב זו ברידות שאי אפשר להשתחרר ממנה, מכוונת שרידים ומעוותת אימת הסובב. כאב זו האשה־ערפד החונקת. בנשיקת־דם את האהוב־שנוא, מסתירה אותו בחיק גדול, עטור רעמת־שער ארוכה, כולה כעכביש אכול זימה וזממים. כאב זה להיות־ביחד, המתפרץ מתוך פרה. גופות כרוכים זה בזה באמצעות הנשיקה הגדולה, המוצצת רוק, דם; לשד עצמות, חיים. כואבת הבגידה של הגוף הלבן והגוש עטור שער עורב, ששמלתו הארגמנית פרומה ומגלה את לובן סריגי המיטות, חושק, מפעם, לא רואה את שרידי הארם, השח מנטל הקנאה. כואב גם המעבר מהחיים אל המוות. ההלוויה הנושאת מעלה את הארון והמת המוזקר מתוכו לצפות במראות חלא־ידוע, אנדרטת הגופים החיים המעלים את המת כקרבן לעולמות תחתונים.

ארדואר מונק, אדם לכל עת.

פראנק סטלה, חד גדיא לפי אל ליסיצקי, 1984–1982.

* * *

תערוכתם המשולבת של אל ליסיצקי ופרנק סטלה שייכת לתחומים אחרים, לתחום האיורים הספרותיים ולתחום הבעיות הצורניות. אל ליסיצקי אייר בתחילת המאה את חד־גדיא, הקומפוזיציה זהה בכל הציורים. היא מרכזית, בעלת קשת־על ותחומה את הציר־אובל והכוללת את הכתוב עצמו. חד־גדיא מתחיל עם הצגת השער הקדמי ומסתיים ב„אתא הקדוש ברוך הוא ושחט למלאך המוות" — הצבעים לוקליים, הסגנון סכמטי, נאיווי, בעל הומור רב וכאילו מתחקה אחרי הדיוור האיקונוגרפי של ימי־הביניים מהול בקונסטרוקטיביזם הרוסי.

פרנק סטלה מקבל השראה מאיורי הגואש הועידים כדי ליצור סדרה של הדפסי־ענק על נושא „חד־גדיא" לפי אל ליסיצקי. אם אל ליסיצקי מתרגם פיגורטיבית את אגדת חד־גדיא ועומד על הסימבוליזם הדווקא באמצעות תפיסה איקונית, פרנק סטלה מתרגם את השפה הפלאסטית הפיגורטיבית לשפה המתעוררת לשמור על צורניות טהורה וכך כבר אינה מנותקת מרוחם של הדברים.

העימותים בין הישויות השונות, המתרחשים בחד־גדיא, הם עימותי הצורות היותר־אורגניות והחות־אורגניות. הצורות המעוגלות מתנגשות בצורות הזוויתיות. יותר חלקי הדפוס האמיתי בחלקים שמודבקים עליהם. סימבוליזם שבעצם נוגע ל„גלגל המזל" המתחיל מסיפור גדיש בד־ערן הרגל בעליקרון של החוק טורף את־החלש הופך בידיו של סטלה לקוסמוגוניה שלמה. יש סערה עשייה ומעורבות של „הגיבורים הפלאסטיים" הפורצים את

אל ליסיצקי, שני איורים מתוך חד גדיא, 1919.

תחומי הקומפוזיציה ומסעירים אותה. אבל, במאמץ וער אפשר להבחין בתרגום החיה הפיגורטיבית או כל ישות אחרת לצורה הטהורה ולהתבונן בקרבות האגריים המתורגמים כאן אחרת. תערוכה מעניינת.

צוותא לתרבות מתקדמת
שישי 15.8, ב־21.30 (בחוצות – יהודית רביץ
שבת 16.8, ב־21.00 – „קיץ אחרון"
יום א' 17.8, ב־20.30 „הידברות או כפיה – בין דתיים לחילוניים". רב־שיח עם ח"כ אלעזר גרנות, פרופ' ישעיהו לייבוביץ, פרופ' יהושע פורת, ד"ר אריאל רוזן־צבי. מנחה: גבי זוהר. הכניסה חופשית.
יום ב' 18.8, יום ג' 19.8, ב־20.30 – קידוש
יום ד' 20.8 יום ה' 21.8, ב־20.30 – תקן
יום ה' 21.8, ב־22.45 – ג'אז בצוותא
הסרט: „ילדי המדרגות" מוקרן כל ערב ב־20.00 „יצירת קולנוע אמיתית, פנינה של ממש" (נחמן אינגבר (העיר))
בצוותא מוצגת תערוכה של רזית מרחב – דוגיו

תל־אביב

אסתר
הטרמפיסט
ו': 10
מוצ"ש: 9.40 ,7.30
חול: 9.40 ,7.30 ,5

אורלי
רכבת אל החופש
ו' 10
מוצ"ש: 9.30 ,7.15
חול: 9.30 ,7.15 ,5

בית לסין
אבודים באמריקה
ו': 23.15 ,14.30
שבת: 23.15
חול: 23.15

בן יהודה
השגעון הגדול
ו': 12 ,10
מוצ"ש: 23.30 ,9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5

גת
הצבע ארגמן
יום ו': 10.00
מוצ"ש: 9.30 ,6.30
חול: 9.15 ,6.15 ,3.15

גורדון
בר 51
10.00 ,8.00

דקל
אצבע משולשת
בכורה ארצית
יום ו – 10.00
מוצ"ש: 9.30 – 7.30
חול: 9.00 – 7.30 ,5.30

דרייב אין
מוצ"ש וחול
08.00 הקרב על חועד
10.00 רכבת אל החופש
12.00 סרט סקס

הוד
זהירות הבית מתפרק
ו': 12 ,10
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5

לימור חדש
רק בין חברים
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 – 7.30

פאר
שתי אצבעות מצידון
9.30 ,7.30

מוזיאון תל־אביב
שואה
חלק ב' 13.00
חלק א' 19.00

סינמה 1
קוברה
ו': 10
מוצ"ש: 9.30 – 7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5

סינמה 2
מעריץ אלמוני
ו' 10.00
רק בין חברים
מוצ"ש 9.30 ,7.30
חול 9.30 ,7.30 ,5

פאריס טל. 222282
כוורת
ו': 12 בצהריים,
מוצ"ש: 9.30 ,7.15
חול 9.30 ,7.15 ,4 ,2 ,12
מונטי פייטון – משהו שונה לגמרי
שישי 10, 12 בערב
שישי: 14.30
החברים של אלכס
דוד סקאדן – 16.30
שבת
האיש שנפל מכוכב אחר
מציצים – 13.00
בעלים – 15.00
כל מה שרצית לדעת על המין
17.00
מונטי פיטון והגביע הקדוש
23.30

חן 1
היחפן מבוורלי הילס
ו': 12.20 ,10
מוצ"ש: 9.55 ,7.45
חול: 10.00 ,7.50 ,5.40 ,3.30
מהדובים באהבה
שישי שבת: 11.00 בבוקר
חול: 16.25 ,12.30 ,11.00

חן 2
שיגעון של לילה
ו': 12.05 ,9.55
מוצ"ש: 9.50 ,7.40
חול: 9.50 ,7.45 ,5.50
טרן וקדרת הקסמים
שישי שבת 11.00 בבוקר
חול: 2.20 ,11.00
מהדובים באהבה
א'–ה' 4.25

חן 3
בי"ס לשוטרים מתקדמים
ו': 12.10 ,10.00
מוצ"ש: 9.50 ,7.50
חול: 9.50 ,7.50 ,5.55
קרטה קיד II
שישי שבת: 11.00 בבוקר
א'-ה': 4.05 ,2.10 ,11.00

חן 4
מרגלים שכאלה
ו': 12.10 ,9.55
מוצ"ש: 10.00 ,7.50
חול: 10.00 ,7.55 ,6.00
נטי גאן
שישי שבת: 11.00 בבוקר
א'–ה': 2.15 ,11.00
טרן וקדרת הקסמים
חול: 4.20

חן 5
חופשה מטורפת באירופה
יום ו' – 12.05 ,10.00
מוצ"ש: 9.50 ,7.50
חול: 9.50 ,7.50 ,5.00
דמבו הפיל המעופף
שישי שבת 11.00 בבוקר
א'–ה': 4.30 ,2.30 ,11.00

שחף
זכרונות מאפריקה
ו': 10.00
מוצ"ש: 9.15 ,5.45
חול: 9.15 ,5.45

תל־אביב
תקלה מופלאה
ו': 10; מוצ"ש 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5

תכלת
סיפורה של אגנס
מוצ"ש: 9.30 ,7.15
חול: 9.30 ,7.15 ,4.30

צוותא
ילדי המדרגות
מוצ"ש וחול: 8.00

חיפה

אורה
שלושה רווקים ותינוק
יום ו': 10.00
מוצ"ש: 9.15 ,7.00
חול: 9.15 ,7.00 ,4.30

חן
קרטה קיד II
9.15 ,7.00 ,4.30

עצמון
חתיך, חתיך
יום ו' 10.00
מוצ"ש: 9.15 – 7.00
חול: 9.15 – 7.00 – 4.30
נילס הולגרסן
חול: 3.00 – 11.00

פאר
בי"ס לשוטרים מתקדמים
9.15 ,7.00 ,4.30

ארמון
טרמפיסט
9.30 ,7.15 ,4.30

קרן אור המחודש
לחיי אהבותינו
מוצ"ש: 9.15 ,7.00
חול: 9.15 ,7.00 ,4.30
שבת 23.30 ,16.8
שר הטבעות
חמישי 21.8 בשעה 23.30
בריאן כוכב עליון

רון
השגעון הגדול
מוצ"ש: 9.15 ,7.00
חול: 9.00 ,7.00 ,4.00

אמפי
מחסל ושמו נינג'ה
מוצ"ש 9.15 ,7.00
חול 9.15 ,7.00 ,4.30

אורלי
תרגיל לשוטרים מתקדמים
9.15 ,7.00 ,4.30

רמת־גן

אואזיס
הצבע ארגמן
ו': 10.00
מוצ"ש: 9.00 ,6.00
חול: 9.00 ,6.00

ארמון
היחפן מבוורלי הילס
ו': 10.00
מוצ"ש: 9.45 ,7.30
חול: 9.45 ,7.30 ,5.00

לילי
תקלה מופלאה
9.30 ,7.30

רב גן 1
שגעון של לילה
ו': 10.00
מוצ"ש: 9.50 ,7.30
חול: 9.50 ,7.30
דמבו הפיל המעופף
שבת – 12.30
שישי שבת 11.00
א'–ה': 5.00 ,3.00 ,11.00

רב גן 2
חופשה מטורפת באירופה
ו': 10.00
מוצ"ש: 9.50 ,7.30
חול: 9.50 ,7.30
מהדובים באהבה
שישי 11.00 . שבת 11, 12.30
חול: 5.00 ,3.00 ,11.00

רב גן 3
סיפורה של אגנס
ו': 10.00
מוצ"ש: 9.50 ,7.30
חול: 9.50 ,7.30
קרטה קיד II
שישי שבת 11.00 בבוקר
א'–ה': 5.10 ,3.00 ,11.00

רב גן 4
בי"ס לשוטרים מתקדמים
ו': 10.00
מוצ"ש: 9.50 ,7.30
חול: 9.50 ,7.30
טרן בקדרת הקסמים
שישי 11.00; שבת 11, 12.35
א'–ה': 5.15 ,3.00 ,11.00

ירושלים

אדיסון
זאב צעיר
מוצ"ש: 9.30
חול: 9.30 ,7.30 ,4.30
אגדות נילס הולגרסן
חול: 11.00 בבוקר

אורגיל
היחפן מבוורלי הילס
מוצ"ש: 9.30
חול: 9.30 ,7.15 ,5.00
מהדובים באהבה
חול: 12.30 ,10.30

אורנע
בי"ס לשוטרים מתקדמים
מוצ"ש: 9.30
חול: 9.30 ,7.30 ,4.30

בנייני האומה
זכרונות מאפריקה
מוצ"ש: 9.30
חול: 9.00 ,6.15

מיטשל
תקלה מופלאה
מוצ"ש: 9.30
חול: 9.30 ,7.30 ,4.30

סמדר
הכבוד של פריצי
מוצ"ש: 9.15
חול: 9.15 ,7.00

כפיר
זהירות, הבית מתפרק
מוצ"ש: 9.30
חול: 9.30 ,7.30
ליידי נץ
חול: 4.30 ,11.00

הבירה
שתי אצבעות מצידון
שישי: 2.30
מוצ"ש 11.00 ,9.15
חול: 9.30 ,7.15 ,4.30

בית אגרון
שישי
14.00: המפיקים
16.00: רכבת תחתית
שבת
19.30: חניצוץ
21.30: הפרפר
24.00: מסיבת רוקים

עכו

אודיטוריום עכו
מחנה שבויים
מוצ"ש 10.00 ,8.00
חול 9.30 ,7.30

הרצליה

היכל
השגעון הגדול
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5.00

מלון דניאל
שישי – 20.30
דני סנדרסון בתכניתו
ישן, וגם חדש"
שבת
אהבות משתנות
21.30 ,19.15

בת־ים

עצמאות
השגעון הגדול
מוצ"ש 9.30 ,7.30
חול 9.30 ,7.30 ,5

נתניה

שרון
שלושה רווקים ותינוק
מוצ"ש וחול: 10 ,8
גוניס
חול: 18.00 ,11.00

סטודיו
בר 51
מוצ"ש וחול: 10.00 ,8.00
דמו הפיל המעופף
חול – 11.00

באר־שבע

חן
חתיך, חתיך
יום ו': 10.00
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,4.30

חולון

ארמון
מופע הקולנוע של רוקי
קרטה קיד
ו': 10.00
מוצ"ש: 9.30 ,7.15
חול: 9.30 ,7.15 ,5
התפוז המכני
מוצ"ש: 23.30
מתח גבוה
חמישי: 23.30

סבוי
השגעון הגדול
ו': 10.00
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.30 ,7.30 ,5.00

מגדל
היחפן מבוורלי הולס
יום ו': 10.00
מוצ"ש: 9.30 ,7.30
חול: 9.40 ,7.30

מתנ"ס קרית שרת
סינמטק
סיפורה של מארי
מוצ"ש א', ב', ג': 9.30 ,7.30

מועדון קולנוע לנוער
מטרה
א', ב', ג' – 9.30 ,7.30

תיאטרוני ישראל

מחר, מוצ"ש, 16.8

תיאטרון הבימה
נסים ונפלאות: 21.30
התיאטרון הקאמרי
חוות החיות: 20.30

תכניות רדיו וטלוויזיה ראה בחותם

שרותים ● עזרה ● התחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: קופ"ח – עין יהב, חולון.
חולון: ד"ר זורי – סוקולוב 70.
קופ"ח – עין יהב.
ירושלים: קופ"ח – מרפאת רוממה, רח' חמ"ג 28.
נתניה: הנשיא – שד' ויצמן 36.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית – חיים עוזר.
רמת־גן: רש"י – רש"י 13.
תל־אביב: זיוה – אצ"ל 52, שכ' התקוה, שדה דב – האוצר 3.
חיפה: הנשיא – שד' הנשיא 33.
רחובות: כללית – בני משה.

שבת
בת־ים: מור – חביבה רייק 20.
חולון: המרכז – כצר ויצמן.
ירושלים: הר הזיתים (שבת), קופ"ח – מרפאת רוממה (מוצ"ש), רח' חמ"ג 28.
נתניה: המגן – שד' ויצמן 13.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית – חיים עוזר.
רמת־גן: אסותא – לבוטינסקי 41.
תל־אביב: בריאות – המלך ג'ורג' 28 (שבת ומוצ"ש), ארלוזורוב – ארלוזורוב 76 (שבת ומוצ"ש).
חיפה: מור – המגינים 97.
רחובות: כללית – בני משה.

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל־אביב – בימים ב', ד', ו' – כירורגיה ופנימית, ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – בימים א', ג', ה' שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
ביקור חולים – ילדים.
שערי צדק – פנימית.
הדסה ע"כ – נשים, כירורגית, אורטופדיה, עיניים, א.א.ג.
שבת
שערי צדק – ילדים.
הדסה ע"כ – כירורגית, אורטופדית, עיניים, א.א.ג.
הדסה ה"צ – פנימית.
ביקור חולים – נשים.

ער בער – אוזן קשבת בטלפון לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה
ת"א – 226027 (24 שעות)
חיפה 04-229488 (11.00–20.00)
נהריה – 04-920014 (11.00–20.00)
קו פתוח לחורים במצוקה
בימי ב' ו־ה' – טל. 222782.

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשינויים שלו׳ה[illegible]
[illegible]

מד"א

[illegible]

משטרה

ירושלים, תל־אביב, חיפה, רמת־גן, בני־ברק, חולון, פתח־תקוה – טל' 100, באר־שבע, נהריה, נתניה, נצרת – 100, אילת – 244, חדרה – 22444.

רכבות

מירושלים לבני־ברק וחיפה:
בימים א'–ה': 16.00
בימי ו' וערבי חג: 11.30
מחיפה לבני־ברק וירושלים
א'–ו': 7.00
מתל־אביב לחיפה:
בימים א'–ה': 9.00 ,8.16 ,8.00 ,7.00 ,6.00
מתל־אביב לנהריה:
בימים א'–ה': 16.00 ,14.00 ,12.00 ,8.00 ,6.00
בימי ו' וערבי חג: 12.00 ,8.00 ,6.00
מחיפה, בת־גלים, לתל־אביב:
בימים א'–ה': 10.00 ,8.30 ,7.30 ,6.30 ,6.00

תן טרמפ לחייל

חלק מרווחי „נעמן" הוענקו לעובדי המפעל

במעמד צמרת ההסתדרות והנהלת „כור" הוענק אתמול ל־285 עובדי מפעל „נעמן" בעכו חלק מרווחי החברה, וזאת לראשונה מזה 7 שנים.

מנכ"ל „נעמן" כרמל לוי מסר אתמול, כי חלוקת הרווחים, הנעה בין 5 ל־6 אחוזים משכרו השנתי של כל עובד, נתאפשרה הודות להבראה כלכלית וחברתית, שבוצעו בשנתיים וחצי האחרונות במפעל.

הדבר בא לידי ביטוי בהתייעלות וברכישת ציוד בו הושקעו 2 מיליון דולר, דבר שהביא להגברת התפוקה ולשיפור איכות המוצר.

עם זאת ציין כרמל, כי הנהלת „נעמן" נאלצת עדיין להתמודד ביבוא פרוע ובמחירי היצף של תוצרת מהמזרח־הרחוק שטיבה ירוד.

עפ"י המתוכנן ברצות „נעמן" להגדיל את היצוא, בעיקר לארה"ב, ולשם כך יהיה צורך בהשקעה נוספת הנאמדת בכ־6 מיליון דולר, אשר תבוצע במשך מספר שנים.

כרמל אמר עוד, כי הנהלת „כור" עושה עתה מאמצים על מנת שהשטח עליו קיים המפעל יקבל מעמד של איזור פיתוח א', דבר שיאפשר את הגדלת ההשקעות במפעל. הוא ציין, כי מפעלים הנמצאים במרחק 2 ק"מ מ„נעמן" נמצאים בשטח המוגדר כאיזור פיתוח גבוה יותר מזה שהוענק בזמנו ל„נעמן".

(עתים)

הפועל ת"א נוצחה ברומניה 2:1 בכדור־11

● כדורגל

שרות „על המשמר"

האלופה, קבוצת הפועל תל־אביב, נוצחה אור לאתמול במשחק־מבחן, שקיימה ברומניה, ע"י קבוצת הליגה הראשונה הרומנית, ארגס – 2:1. קבוצת ארגס, שנהנתה מ„שרותיו הטובים" של שופט רומני, נאלצה לעמול קשה כדי להכניע את הפועל ת"א בבעיטות־11 ארבע דקות אחרי המגן הוקי.

מאמן הפועל תל־אביב, דוד שוייצר, שיבח, בשיחה טלפונית, את שוער הרכש גיורא אנטמן. המאמן שוייצר גינה את המשחק הגרוע של הרומנים שהגיעו בסיום בעיטת־11 מטר, דווקא לזכותם... 11 אלף איש חזו במשחק.

את השער לזכות הפועל תל־אביב הבקיע הקשר משה סיני.

קבוצת הפועל תל־אביב תצא ביום שני לבוקרשט, שם תשהה עד סיום המחנה ביום שישי, בשבוע הבא, ותקיים רק אימונים.

גדי בן־דרור חזר להתאמן

מאת יוסף חכם

גדי בן־דרור בלם קבוצת מכבי פתח־תקוה, שנעדר ממגרשי הכדורגל למעלה משנה, בגלל פציעה קשה ברגלו במשחק ליגה מול הפועל באר־שבע, שב אתמול למדי קבוצתו וערך אימון.

בן־דרור, בן ה־27, ינסה — אם יהיה כשיר — לפתור את בעיית המגן שנגרמה בעקבות פציעת שאפיק אלהוזייל בתאונת־הדרכים הקשה שקרתה לו.

פרשת זאהי ממשיכה לספק הפתעות

ארמלי עומד לטוס הבוקר לרומניה

מאת יוסף גלזר

משה זאהי ארמלי מסרב לרדת מהכותרות. אתמול חלה התפתחות מפתיעה כאשר קבוצת הפועל ת"א שינתה לביתו של ארמלי בשפרעם נציג שלה. שם הוחלט לשלב את החלוץ במחנה־האימון. שם עושה הקבוצה במחנה־אימון. אמש נודע כי ארמלי עומד, כנראה, להמריא הבוקר.

ארמלי נפגש אמש בביתו, שם חגג את יום נשואיו, עם פרקליטו סלמן פרג'ה. הפרקליט הוא ששיכנע את זאהי לצאת לרומניה.

הצעד המפתיע של הפועל ת"א נובע מהחשש שהלחץ המופעל על הכדורגלן מצד אביו ובני משפחתו, וכן ע"י אוהדים חיפנים, עלול לשבור אותו.

אתמול התאמן ארמלי בשורות קבוצת האם שלו, מכבי שפרעם.

עודד מכנס למכבי ת"א

מאת יוסף חכם

עודד מכנס, בן ה־30, ששיחק בעונה שעברה במדי מכבי פתח־תקוה, ילבש בעונה הבאה את מדי קבוצת מכבי תל־אביב.

וכבר עליכך הושג אתמול בין הנהלת המועדון התל־אביבי ועודד. ויו של עודד, ידין מכנס, הכדורגלן גם יצטרף בינתיים לשחקני מכבי ת"א, השוהים במחנה־האימונים במערב־גרמניה וימשיך להתאמן בארץ.

אחיו של עודד, גדי מכנס, ששמע אמש על הצטרפות אחיו למכבי תל־אביב אמר: „אני מאחל לו הצלחה. אני טרם החלטתי היכן אשחק בעונה הבאה. בינתיים אני מתאמן לבדי על חוף־הים".

גם מאמן אנדרלכט מועמד לאמן הנבחרת

מאת ראובן חנניה

הוועדה המיוחדת שהקימה ההתאחדות לכדורגל התכנסה אתמול בתל־אביב לישיבתה השלישית ושמעה פרטים על שני מועמדים חדשים: ברזילאי וסקוטי. בן הועלה שמו של מאמן אנדרלכט הבלגית בעונה שעברה.

שהיה קפטן נבחרת ברזיל כ־1970, קארלוס אלברטו, שאימן בעבר בכמה מדינות ערביות. המועמד השני הוא הסקוטי דייויד היי, שמועמדותו הועלתה בישיבה זו לראשונה. הוועדה מתרכזת עתה בשמיעת „הרקורד" של ארבעת המועמדים הבאים בחשבון: קראלוס אלברטו ודייויד היי והמועמדים הבלגי והגרמני.

יו"ר הנהלת ההתאחדות, דב מזי, המליץ ליצור מגעים עם מי שעבדה.

הוועדה תתכנס פעם נוספת בשבוע הבא.

ליברפול ואברטון — מחר במשחק הצדקה בלונדון

מאת שבח פלברט

קבוצת אברטון תנסה לגמול מדי ליברפול השנה על תבוסת העונה העירונית, ליברפול, על הפסדה במשחק האחרון בגביע האנגלי, במשחק מזוג, כאשר השתיים יתמודדו בווימבלי על „מגן הצדקה".

100 אלף צופים, בטרם ייצא לאיטליה, שם יככב בשורות יובנטוס. לראש תהיה זו הופעת פרידה.

באיירן תשחק מחר בדיסלדורף

בעלת התואר הכפול במערב־גרמניה, קבוצת באיירן מינכן, תצא מחר לדיסלדורף כדי להתמודד במחזור השני עם פורטונה.

דיסלדורף ספגה בשבת תבוסה ללא מענה. גנד אונטרכט פרנקפורט, ואילו באיירן נפרדה במגרשה בתיקו 2:2 עם בורוסיה דורטמונד.

המבורג תפתח את העונה כשתארח את וורדר ברמן, שהחלה בסערה בשבת שעברה בנצחון חוץ 3:5 על נירנברג, משלושער של בורגסמילר, בן ה־36.

קלן תארח כבר היום את איינטרכט פרנקפורט, כשבשורותיה יככב הדי מולטן, בן ה־37.

● ליגה גם בצרפת המוליכה, קבוצת ברסט, תשחק היום עם לאנס ומארסיי, שנייה, תתמודד עם ראסינג פאריס, משורותיה ייעדר הבין־לאומי לואיס פרננדז, שהורחק בראשית השבוע במשחק המפסד לבורדו 2:0.

[illegible]

מאמנים מצרים אמרו לעמיתים מישראל:

סיום פרשת טאבה יביא למיפגשים ספורטיביים

מאת יוסף חכם

בימים אלו כאשר ראשי משלחות ישראל ומצרים הגיעו להסכם בנושא שטר־הבוררות על טאבה. הועלה הנושא במפתיע בעיר פריבורג, במערב־גרמניה, בשיחות שניהלו... מאמני כדוריד של ישראל ומצרים שהיו בהשתלמות. באותו אירוע נטלו חלק גם מאמנים מתוניסיה, כווית וניסיקות קאטאר.

המאמנים הישראלים, יצחק ליסמן (מכבי רחובות), יוסי קלוזני ויעקב מימון (הפועל ראשון־לציון) ואריה גורטק (מאמן בנות מכבי קרית־שרת/חולון ונבחרת הנערות), נפגשו עם המאמנים המצרים ותתידידו. המצרים אמרו: ברגע שמשבר טאבה יסתיים נפרוץ את השערים לחלופי קשרים ספורטיביים עם ישראל.

מנסדורף נוצח בטורונטו

● טניס

הטניסאי הישראלי עמוס מנסדורף נוצח בסיבוב השני בטורונטו ע"י האמריקני רוברט סגוסו המדורג 12, בשלוש מערכות — 7:5, 3:6, 1:6.

ג'ון מקנרו, המדורג חמישי, ניצח את טוד נלסון — 2:6, 3:6; איוואן לנדל, המדורג ראשון, גבר על גרג הולמס — 4:6, 4:6; כוריס בקר, המדורג שני, הכניע את אהרון קריקסטיין — 2:6, 6:1; הצרפתי יאניק נואה, המדורג שלישי, גבר על דאני ויסר מדרום־אפריקה — 4:6, 4:6. השבדי סטפן אדברג, המדורג רביעי, ניצח את צ'יפ הופר מארה"ב ב־2:6, 6:1, 3:6; האמריקני ברד גילברט, המדורג שביעי, גבר על בן־ארצו גלן ליינדקר — 0:6, 4:6.

האמריקני סמי ג'יאמלבה ניצח את המדורג שישי, טים מאיוט — 6:3, 4:6, 1:6, וקריסטו סטיין מדרום־אפריקה גבר על המדורג עשירי, ולוכוראן ויבריינוביץ מיוגוסלביה — 3:6, 2:6, 6:7. באר שולץ גבר על המדורג תשיעי, יעקב לאשק משוויץ — 6:7, 6:4, 6:2.

זיסמן לא הציל את צימבליסט...

מאת יצחק ויסהוף

שופט בית־המשפט המחוזי בת"א, שאול אלוני, דחה אתמול בקשת שחרור של כדורסלן הפועל גבעתיים, זוהר צימבליסט, וחייב אותו בתשלום הוצאות המשפט בסך 1000 דולאר.

צימבליסט, לשעבר כדורסלן הפועל רמת־גן, שיחק בעונה שעברה בהפועל גבעתיים. הוא ביקש לעבור לקבוצת אליצור ת"א / פ"ת. גבעתיים סירבה לשחררו. צימבליסט, באמצעות העו"ד הכדורסלן שמואל זיסמן מהפועל הגליל־העליון, פנה לבית־המשפט אך השופט אלוני לא קיבל את התביעה.

היום — חצי־גמר באליפות העולם לנשים

משחקי חצי־הגמר באליפות העולם לנשים בכדורסל ייערכו היום במוסקבה: ארה"ב תתמודד עם קנדה וברית־המועצות תשחק עם צ'כוסלובקיה.

מרטין חותם עם הבלייזרס

כדורסלנה הבין־לאומי של ריאל מדריד, פרננדו מרטין, בן ה־26, המתנשא ל־2.06 מטר, חתם על חוזה לעונת 1986/87 עם פורטלנד בלייזרס, המשחקת בליגת האן.בי.איי.

מרטין הופיע באליפות העולם האחרונה במדי ספרד והיה אחד הבולטים.

● במחזור השני בליגה הסקוטית בכדורגל: ריינג'רס — פאלקירק 0:1; סלטיק — מאדרוול 0:4; אברדין — היברניאן 0:4; קליירבנק — דנדי־יונייטד 0:0; הארטס — האמילטון 0:1.

● פולין: במחזור השני הכניעה קאטוביצ'ה את לגיה ווארשה 2:5, והאלופה, גורניק זאבז'ה, סיימה בתיקו אפס עם לכיה בגדאנסק.

רהב וקרן לא המתיקו גלולת ההפסד להונגריה 16:2

דוד סיבור
מאליפות העולם במדריד

מדריד

אין הפתעה. נבחרת ישראל בכדורמים לא יכלה לנבחרתה החזקה של הונגריה והובסה 16:2 (6:1 ,3:1 ,4:0) אתמול בפתיחת טורניר הכדורמים ב־אליפות העולם במדריד. הערב, ב־8.45, שעון ישראל תשחק ישראל עם ספרד ומחר, ב־10 בבוקר, תסיים את השלב המוקדם בהתמודדות עם איטליה. גם בשני משחקים אלה אין לישראלים כל סיכוי.

בשנת 1973 נוצחה הנבחרת הישראלית ע"י ההונגרים 14:0 בבלגראד. הפעם נוצחנו באותו הפרש. בנבחרת ישראל ניכרה התרגשות רבה, על־אף ששחקנינו הכירו היטב חלק משחקני נבחרת הונגריה.

שתי הנבחרות ערכו מספר משחקי־מבחן במדריד ובין שחקני שתי הנבחרות נוצרה מערכת יחסים טובה, בזכות המאמן ההונגרי של נבחרת ישראל, אישטוואן גור.

מייד לאחר המשחק פנה מאמן נבחרת הונגריה, ד'זו גיארמטי (יהודי) למאמן הישראלי, ולעוזרו גבי וינקלר, וביקש מהם לערוך משחק אימון בין שתי הנבחרות. גיארמטי אמר כי הוא רוצה לתקן לנו מספר מישגים, שבלטו בנבחרת הישראלית במשחק־ההפסד אתמול.

מסירות לא מדוייקות

המשחק התנהל ביתרון הונגרי ברור, אם כי, רעתי שהנבחרת הישראלית היתה בשלבים מסויימים יריב די שקול. מה שהביא להפרש השערים הגדול היו מישגים במסירות למרכז ההגנה ההונגרית, שם היתה שליטת ההונגרים מוחלטת בגלל גובהם וכושרם הגופני העדיף.

מעניין כי ברבע השני (1:3) וברבע השלישי (0:3), בהם גילתה נבחרת ישראל משחק טקטי היה הפרש השערים נמוך.

השער הראשון לזכות הונגריה הובקע כבר לאחר רבע דקה.

את השערים לזכות ישראל כבשו: זוהר רהב בזריקת 4 מטר ורוני קרן.

השחקן המצטיין בנבחרת ישראל היה שוער רונן שוהם. במהלך המשחק נפגע באפו טל סגונית, אך לאחר טיפול שב לשחק.

נקודה מעניינת: בכל פתיחת משחק היו הישראלים ניר שמיר וטל סגונית ראשונים לכל כדור.

„אני חייב לציין עובדה שמאד הפריעה לי והיא שהמאמן ההונגרי של ישראל ניצב במשך כל זמן המשחק, וגם בהפסקות, הרחק מהקבוצה, תופעה שונה לגמרי ממה שאירע בנבחרת הונגריה".

שלשום בערב נפתחה אליפות העולם בשחייה בטקס מרשים. היה זה בפלאזה־דה־טורו, לעיני כ־30 אלף צופים.

משלחת ישראל, שכללה את נבחרת הכדורמים ושני השחיינים אייל שטיגמן ושגב מורת, צעדה בגוש המרכזי, שכלל 62 נבחרות (שלא משתתפים). משלחת ישראל התקבלה בתשואות רמות.

„אין לי ספק תהיה זו האליפות הטובה ביותר, הארגון עד כה יוצא מהכלל, והטיפול בעתונאים הוא ללא דופי".

בשיחה מעניינת שקיימתי אתמול עם מנהל התחרויות, שחיין העבר המצטיין של ספרד, סאנטיאגו אסטבה, הוא אמר לי כי כל מקומי השחייה שנפגש עמהם אמרו לו כי

מרכז השחייה של מדריד הוא הטוב והחדיש ביותר בעולם. גם לי יש רושם כזה, אך אהיה חכם יותר לאחר יום התחרויות הראשון, מחרתיים.

בנבחרת ישראל שיחקו: רונן שוהם (אלי קרמן), זוה רהב, ניר שמיר, איל קניץ, ארנון פלג, רוני קרן, רמי פריון, עופר פרידמן, בני לנג, אוהד בן־דרור, טל סגונית וגדעון ויתקין.

תוצאות נוספות: מערב־גרמניה — קנדה 3:8; צרפת — הולנד 4:5; ברית־המועצות — בראזיל 10:16.

● נשים: אוסטרליה — בריטניה 4:12; מערב־גרמניה — בלגיה 8:11.

האמריקני סטיב סקוט מקדים את הבסטיאן קו ב־1500, שלשום בציריך (צילום: איי.פי)

ערב אתלטיקה גדול בציריך

ג'ונסון ואימו ניצחו את קארל לואיס וסמית

הישגים מרשימים נקבעו בתחרות הבין־לאומית באתלטיקה בציריך, שנערכה אור לאתמול. המרוץ קני סעיף, אואיטה נכשל במעט לשבור את שיאו העולמי של הנרי רונו ב־3000 מטר בשקבע זמן של 7:32.54 דקות, והקדים את סידני מארי מארה"ב 7:38.26 וצ'ארלס צ'רויוט מקניה 7:44.10 דקות.

בריצת 100 מטר, בה השתתפו ארבעת האצנים המהירים בתבל, ניצח הקנדי בן ג'ונסון — 10.03 שניות, לפני הניגרי צ'ידי אימו — 10.22, קרל לואיס (אלוף לוס־אנג'לס) — 10.25, וקאלווין סמית (שיאן עולם) — 10.25 שניות.

במרחק הכפול ניצח קאלווין סמית, בזמן 20.30 שניות, כשהקדים בשלוש מאיות את בעל מדליית הכסף האולימפית, בן־ארצו קורא באפטיסט.

אנדרה פיליפס מארה"ב ניצח ב־400 מטר משוכות בזמן 47.69 שניות, והקדים בשתי עשיריות את המערב גרמני הארלד שמיד.

גרג פוסטר מארה"ב ניצח ב־110 מטר משוכות בזמן 13.38 שניות, והקדים את אלוף העולם לנוער, קולין ג'קסון מבריטניה 13.47.

אוולין אשפורד נמאה 100 מטר ב־10.96 שניות ו־200 מטר בזמן השני השנה בעולם — 21.97 שניות.

ג'וני גריי מארה"ב קבע הישג מצויין ב־800 מטר — 1:43.46 דקה, והאמריקני סטיב סקוט ניצח ב־1500 מטר 3:35.14 דקות, לפני סבסטיאן קו, שחזר למסלול לאחר שהחלים ממחלה.

הנורבגית אינגריד קריסטיאנסן ניצחה את האלופה האולימפית ב־3000 מטר, הרומניה מריקה פויקה, כשעברה את המרחק בזמן של 8.34.10 דקות.

השוותה שיא עולמי

האצנית הבולגריה יורדאנקה דונקבה השוותה מקומית את שיאה העולמי של חברתה לנבחרת גרדינקה זאגורצ'בה ב־100 מטר משוכות — 12.26 שניות.

השנה נקבע, שלשום באליפות בולגריה באתלטיקה, ושיאה העולמי של ראבשצ'ין הוצב ביוני 1980.

מקינלי: „הפייטר הגדול" שנכנע למחלת הסרטן

מאת שבח פלברט

„הפייטר האמריקני", צ'אק מקינלי, אותו ראינו בתל־אביב בשנות השישים במשחקו הטניס, כאשר נבחרת ארצות־הברית התאמנה על מגרשו הכורכר של מכבי תל־אביב, לקראת מפגש עם חוזרו הגביע־דייוויס, הלך השבוע לעולמו. הטניסאי, בן ה־45, נכנע למחלת הסרטן ומת בדאלאס.

מקינלי דמה למתאגרף יותר מאשר לטניסאי. מבנה גופו המוצק והשרירי אופשר לו להפגין משחק נמרץ ומלהיב. לא פעם גילה תרגילי אקרובטיקה כשנאבק על כל כדור.

מקינלי זכה פעם אחת בתואר היוקרתי, בווימבלדון, כשניצח בגמר בווימבלדון ב־1963 את האוסטרלי פרד סטולי — 7:9, 6:1, 6:4. והצטרף לבני ארצו דונאלד באדג' (1937, 1938) וטוני טראברט (1955) שלא הפסידו מערכה במשחקים־הגמר בווימבלדון.

קודם־לכן, ב־1961, בהיותו בן 20, נוצח בגמר ווימבלדון ע"י גדול טניסאי תבל באותן שנים, רוד לייבר האוסטרליה, גם כן בשלוש מערכות — 6:3, 6:1, 6:4.

מעניין לציין שהאלוף הגרמני בוריס בקר מחקה את מקינלי בנפילותיו ובזינוקיו הספורטיביים, על מגבעו אלה, ועל המאבקים על כדורים אבודים, זכה מקינלי לכינוי „הפייטר".

בחודש שעבר הוכנה שמו בהיכל התהילה בטניס־מולנד, הוא נעדר מהטקס בגלל מחלתו. בטקס נכחו כמה מגדולי טניסאי העולם בעבר כמו רוד לייבר, האנשים טוני טראברט ואמנון הסטיקה ניקולה פייטראנג'לי, הנותנים בשנים התחרויות במשחקי גביע־דייוויס, הגיע מורה.

מקינלי הופיע בנבחרת ארה"ב לגביע־דייוויס בחמש השנים הראשונות של שנות השישים.

תומכי ג'עג'ה משתלטים על הרובעים הנוצריים בביירות

20 בני אדם נהרגו ויותר מ־40 נפצעו בהתפוצצות מכונית תופת עם 100 ק"ג חומר נפץ במזרח־ביירות

אנשי הצלה נושאים את גופתו המפוחמת של ילד שנהרג בפיצוץ במזרח־ביירות. (צילום: איי.פי)

ביירות. — תומכיו של סאמיר ג'עג'ה, שעומד בראש הוועד הפועל של המליציה נוצרית של הכוחות הלבנוניים השתלטו אתמול על מרבית הרובעים הנוצריים של גבעת אשרפייה של ביירות המזרחית, שהיו מאז יום א' בידי תומכיו מערון משעלאניה

אחד מראשי סיעתו של ג'עג'ה אומר: "אנו שולטים כמעט על כל הגזרה הזאת". כזכור, אמר ג'עג'ה, כי מנוי וגמור עימו למצוא פתרון צבאי לסכסוך עם סיעה יריבה במחנה הנוצרי, אם לא יעלה יפה המו"מ בין הצדדים.

פיצוץ מכונית תופת

20 בני־אדם נהרגו ויותר מ־40 נפצעו, בהתפוצץ מכונית תופת רבת־עוצמה נוספת במזרח־ביירות, הפעם ליד בי"ח.

מכונית "מרצדס" שהיתה טעונה ב־100 ק"ג חומרי־נפץ התפוצצה וגרמה לשריפתם־למוות של 7 אנשים בכלי הרכב שלהם בעת הפיצוץ, שאירע במרחק של 100 מטר מביה"ח "סט. ז'וזף".

אחד החולים ששהה בבי"ח זה הוא פואר אבו־נאדר, אחיינו של הנשיא ג'ומייל, לשעבר מפקד המיליציה הנוצרית "הכוחות הלבנוניים". הוא נפצע ביום שני כאשר עלה על מארב בקרבות שהתנהלו בין פלגים יריבים בעדה הנוצרית־מרוניטית בלבנון.

עדיין לא ברור אם הפיגוע הקטלני הזה — הפיצוץ הי"ט של כלי רכב ממולכדים בשני חלקי ביירות — קשור בצורה כלשהי ליריבות האלימה בשורות הלוחמים הנוצריים.

לפחות 160 בני אדם מתו עד כה בהתפצצויות האלה בביירות.

ענן כבד של עשן שחור כיסה את כל השכונה סביב ביה"ח סט. ז'וז. אנשי מיליציה ירו באוויר מרובים אוטומטיים כדי להרחיק מתקהלים ולאפשר לאמבולנסי וצוותי הצלה להגיע לרחוב חצר. (ע"צ ע"ר)

המפלגה השלטת בדרום־אפריקה נשארת מחויבת לאפרטהייד

דרבן. — המפלגה הלאומית הדרום־אפריקנית, היא מפלגת האפריקנרים הלבנים, סיימה את ועידתה תוך הצהרות מנהיגיה, כי הם רואים את האפרטהייד כאבן פינה למדיניותם, תוך השמעת איומים כלפי מדינות אפריקה הקוראות לסנקציות נגדם.

הנשיא פ.וו.בותה זכה לתשואות נלהבות כאשר הצהיר, כי תימשך ההפרדה בין מגורי הלבנים ועיירות השחורים, כל עוד הוא בשלטון.

שר ההגנה מגנוס מאלאן הזהיר את שכנותיה של דרום אפריקה, כמו ז'מבאבווה וזאמביה, שניצבו בראש הדרישה לסנקציות בינלאומיות, כי הכוחות המזויינים שבפיקודו "טרם מתחו שרירים."

נימה יחידה של רפורמה נשמעה בדברים של שר התכנון קריס הויניס, שהציע בחירות לשחורים מנסיון למצוא מנהיגים שניתן לדבר איתם.

כל הדוברים בוועידה הביעו תמיכה מלאה בשר ההגנה מלאן בשר החוק והסדר הציבורי לואיס לה־גראנג' שנקטו עמדה נוקשה והגנו על משטר החירום שהוטל ביוני.

בותה, שדיבר במעט אך ורק בשפת אפריקנס, השפה בה דיברו רוב הנציגים, נעל את הוועידה בהגנה נלהבת על אזורי מגורים נפרדים לשחורים וללבנים. "הבה נעשה את החוק יותר גמיש," אמר, "אבל שומה עלינו להמשיך ולהצמד לאבן יסוד זו של המערך החברתי שלנו", הוא אמר. (ע"ד ע"צ)

אין קשר בין הגלולה לסרטן השד

בוסטון. — המחקר המקיף ביותר שנעשה עד־כה לבדיקת קשר אפשרי בין אמצעים למניעת הריון הנלקחים בדרך הפה לבין סרטן השד, מראה כי נשים הנוטלות את הגלולה למניעת הריון אינן נחשפות לסיכון גבוה יותר של סרטן השד.

תוצאה זו מסתמכת על מחקר שנעשה ב־4,711 נשים שלקו בסרטן השד. המחקר הראה, כי הנשים שנפגעו במחלה הממארת לא נטלו גלולות בתכיפות גבוהה יותר מאלה של קבוצת ביקורת אחרת של 4,676 נשים שלא לקו במחלה.

המדענים מצאו, כי המשתמשות בגלולה לקו בדרך כלל בגידולי חזה שפירים (שעלולים אולי בעתיד להיהפך לממאירים), ושכיחות מקרי הסרטן ביניהם נמוכה מן הנשים שלקו בגידול שפיר בחזה, ואשר מעולם לא נטלו אמצעי מניעה דרך הפה.

קבוצת המחקר בהנהגת ד"ר ריצ'ארד סאטין מן המרכז לפיקוח על מחלות באטלנטה, אומר עוד במסקנותיו, כי לא נמצאו שום עדויות לכך שסכנת ההתחשפות לסרטן השד מושפעת בדרך כלשהי מכל אחד מ־30 הסוגים השונים של אמצעי מניעה דרך הפה המוצעים לנשים. לא נמצא גם קשר לתקופה שהאשה נוטלת אותם, או מתי היא נטלה אותם באחרונה.

ממצאים אלה, ביחד עם ממצאים של מחקרים קודמים, מעניקים בטחון נוסף לכל אלה המשתמשות באמצעי מניעה דרך הפה, אומר המחקר. (ע"ר)

זכו בפיס רב־פרס

בהגרלת רב־פרס מצטבר של מפעל הפיס מס. 38/86 שהתקיימה ביום 86.08.14 זכו הכרטיסים הבאים:

בהגרלה הרגילה ובהגרלת כדור המזל זכה הכרטיס מס. 125938 בסך כולל של 440,000.00 ש"ח מקסימום פרס ראשון בשבוע הבא יהיה 260,000.00 ש"חים.

בסך 11,000.00 ש"ח זכה המספר: 498172.

בסך 5,000.00 ש"ח זכו המספרים: 247771, 666594.

בסך 275.00 ש"ח זכו המספרים: 047489; 078123; 105443; 142134; 150426; 226468; 238692; 248220; 248511; 252702; 273462; 352635; 359293; 414490; 429029; 429175; 448451; 488523; 509191; 518523; 550234; 557277; 575775; 584643; 615965; 634127; 676024; 768096; 806403; 810027; 862972; 870512.

בסך 130.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־5524; 8602.

בסך 20.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־057; 145.

בסך 15.00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־235; 539; 746.

כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 4 זכו בסך של 2.20 ש"ח.

בסך 4.40 ש"ח זכו המספרים התלת־ספרתיים: 037; 073; 116; 118; 205; 212; 213; 232; 256; 305; 333; 368; 377; 443; 445; 487; 508; 512; 560; 577; 713; 728; 821; 855; 944; 970.

בסך 2.20 ש"ח זכו המספרים הדו־ספרתיים: 01; 03; 08; 12; 26; 30; 48; 49; 54; 55; 56; 61; 62; 64; 65; 71; 73; 74; 77; 78; 83; 85; 86; 91; 98.

רק הרשימה הכוללת של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים – 13.8.86

		בנקנוטים		העברות והמחאות		שערים יציגים
	היחידה	קניה	מכירה	קניה	מכירה	
סל מטבעות	1	—	—	—	—	1.4894
דולר אמריקני	1	1.45	1.52	1.4773	1.4957	1.4866
לירה שטרלינג	1	2.15	2.26	2.1935	2.2208	2.2091
מרק גרמני	1	0.70	0.74	0.7146	0.7235	0.7186
פרנק צרפתי	1	0.21	0.23	0.2193	0.2221	0.2210
גילדן הולנדי	1	0.62	0.65	0.6343	0.6422	0.6378
פרנק שווייצרי	1	0.87	0.91	0.8852	0.8963	0.8914
כתר שבדי	1	0.21	0.22	0.2132	0.2158	0.2141
כתר נורווגי	1	0.20	0.21	0.2003	0.2028	0.2015
כתר דני	1	0.19	0.20	0.1908	0.1932	0.1921
מרק פיני	1	0.29	0.31	0.2982	0.3019	0.3000
דולר קנדי	1	1.04	1.09	1.0631	1.0764	1.0697
דולר אוסטרלי	1	0.88	0.94	0.9095	0.9208	0.9152
ראנד דר' אפריקני	1	0.31	0.57	0.5634	0.5705	0.5682
פרנק בלגי	10	0.33	0.35	0.3449	0.3492	0.3469
שילינג אוסטרי	10	1.00	1.04	1.0146	1.0273	1.0211
לירה איטלקית	1,000	1.02	1.08	1.0392	1.0522	1.0442
ין יפני	100	0.94	0.99	0.9579	0.9699	0.9644

מפלגה דנית מבקשת להחרים ישראל

מאת עלי כהן, כתבנו בדנמרק

קופנהגן. — המפלגה השמאלית "הסוציאליזם השמאלי", מתכוונת להעלות בפרלמנט הדני, הצעה לפיה יוטל חרם לא רק על דרום אפריקה כי אם גם על מדינות הסוחרות עם דרום־אפריקה, בכלל שהן עוזרות בכך לדרום־אפריקה. בין המדינות — ישראל.

דובר המפלגה הקטנה הזו לענייני חוץ, קלד אלנדמנה, הסביר את הצעת ההחלטה: "ישראל מקיימת יחסים הדוקים עם דרום אפריקה. לא ייתכן כי ישראל תעמוד לדרום־אפריקה לעקוף את החרם הדני והסקנדינבי המיועד". לדוגמה הביא את האפשרות שפחם דרום אפריקאי ירכש ע"י ישראל וימכר לדנמרק בשלב אחר.

מאות נפגעים במהומות בפקיסטאן

לאהור. — ארבעה אנשים נהרגו וכמה מאות נפצעו אתמול, כתוצאה מהומות ב־4 ערים בפאקיסטאן. השלטונות עצרו גם את מנהיגת האופוזיציה בנאזיר בהוטו.

המשטרה פתחה בירי על מפגינים והפעילה אלות וגז מדמיע, כדי לשים קץ למעשי האלימות, שכמותם לא היו במדינה מאז סיום השלטון הצבאי לפני 16 חודשים.

התנגשויות ארעו בשתי הערים הגדולות של פאקיסטאן, קראצ'י ולאהור, בעיר הולדתה של גב' בהוטו לרקנה, ובפשאואר בירת החבל הצפוני־מערבי הגובל עם אפגניסטאן.

המשטרה עצרה מאות מתומכי הגב' בהוטו במהלך ההתנגשויות.

מבתי חולים נמסר, כי 4 אנשים מתו בלהאור, בירת חבל פנג'אב. עדי ראיה אמרו, כי 4 מצאו את מותם כאשר כוחות משטרה פתחו באש לעבר אלף תומכי מפלגת העם של פקיסטאן שביקשו להתנגד למחסום משטרתי ברובע העתיק של העיר. (ע"ד ע"צ)

הארט מציע להגדיל הסיוע למזרח־התיכון

וושינגטון. — סנטור גרי הארט, המועמד למינוי הדמוקרטי לנשיאות, מציע סדרה של יוזמות שלדעתו עשויה להוריד חום חדשים בתהליך להשכנת שלום במזרח התיכון.

הארט, שביקר בחודש שעבר בישראל, ירדן ומצרים, הצהיר כי יציע להגדיל את הסיוע הכלכלי לירדן ב־15 מיליון דולר, כדי לשפר את איכות החיים בגדה המערבית.

הוא מציע גם להוריד את שער הריבית על המילוות הצבאיים שארה"ב מעניקה למצרים ולישראל. כמו כן הוא סבור כי על ארה"ב להשתתף בהוצאות הקשורות בהרחבת מתקני נמל חיפה. (ע"ד)

טלקס

● איסור אקדמי על העישון

וושינגטון. — האקדמיה האמריקנית הלאומית למדעים קראה אתמול להטיל איסור על עישון במטוסים בטיסות הפנימיות בארה"ב, כדי לשפר את איכות האוויר שנושמים הנוסעים ולהקטין את סיכוני הדליקות.

האקדמיה טוענת, כי האיסור יצמצם את החשיפה לעשן הסיגריות של הנוסעים והצוות כאחד, יצמצם סיכוני בריאות פוטנציאליים לצוות הטיס, ישפר את איכות האוויר ויחסל לחלוטין סיכונים של דליקות מסיגריות בוערות. (ע"ר)

● תיקו במשחק השביעי בין קאספרוב לקארפוב

לונדון. — המשחק השביעי באליפות העולם בשחמט בין האלוף קארי קאספארוב לבין יריבו אנטולי קארפוב הסתיים בתיקו. שני היריבים צברו 3.5 נקודות כל אחד, לאחר שחמישה מבין המשחקים הסתיימו בתיקו ולכל אחד מהם נצחון אחד. (ע"ר)

● הלייבור הגדיל היתרון

לונדון. — מפלגת הלייבור הנמצאת באופוזיציה, הגדילה את יתרונה על המפלגה השמרנית השלטת.

סקר שבוצע ע"י מכון גאלופ עבור "דיילי טלגראף", הראה כי 36.5 אחוז מן הנשאלים יצביעו ללייבור בבחירות הבאות.

סיכום זה מעניק ללייבור יתרון של 6.5 אחוז על השמרנים ועל ברית המרכז של הליברלים והסוציאל־דמוקרטים. כל אחד קיבל 30 אחוז במשאל זה.

במשאל דומה שנערך בחודש שעבר, צבר הלייבור תמיכה של 38 אחוז, השמרנים 33 אחוז והברית 27 אחוז. (ע"ר)

● לבנוני חמוש נעצר בקפריסין

לארנקה. — בית המשפט המחוזי בלארנקה הורה לעצור גבר בעל דרכון לבנוני ל־8 ימי חקירה, לאחר שהמשטרה מצאה אותו נושא מאודה ובה רימוני־יד ואקדח.

נציג המשטרה אמר בביהמ"ש, שבעקבות מידע חשאי נעצר אמין סולימאן זעורה, 25, ובחיפוש בכליו וחפציו נתגלו 18 רימוני יד, אקדח טעון ומשתיק־קול. (ע"ר ע"צ)

● ספרד העניקה מעמד רשמי למשלחת אש"פ

מדריד. — ספרד העניקה מעמד רשמי, למעשה דיפלומטי, למשלחת אש"פ במדריד.

משרדי אש"ף יהנו עתה מכל הזכויות הפוליטיות, לרבות דאר דיפלומטי, לחוציא חסינות.

בהודעה הרשמית בענין זה נאמר, כי ממשלת ספרד משוכנעת בתפקיד החשוב שיש לאש"ף בחתירה לשלום כולל לסכסוך הערבי־ישראלי, והיא משוכנעת כי יש להעניק מעמד רשמי למשרדו של ארגון זה בספרד. (ע"צ ע"ר)

● פקידים סובייטים נוספים הוענשו בעקבות צ'רנוביל

מוסקבה. — ששה פקידים סובייטים בכירים נוספים גורשו משורות המפלגה הקומוניסטית וננזפו קשות, לאחר שנמצאו אשמים במשגים שהביאו לאסון בצ'רנוביל — גילה אתמול בטאון המפלגה הקומוניסטית הסובייטית "פראבדה".

העתון מציין, כי הסגן הראשון של המשרד לאנרגיה וחשמול, אלכסיי מקוחין, ננזף על שלא נקט באמצעי בטיחות הולמים במפעל באוקראינה.

ביקורת נמתחה גם על הסגן הראשון של יו"ר הוועדה הממלכתית לבטיחות בתעשיית האנרגיה האטומית, ו. סידורנקו וסגן נוסף של היו"ר, מ. אלכסייב. (ע"ר ע"צ)

● החובר הראשי של איראן בנושא המלחמה, עלי אכבאר ראפ סאנג'אני טען אתמול, כי עיראק ניצלה מתקנים של מדינות אחרות באזור לצורך התקפת האויר שביצעה נגד מסוף הנפט האיראני באי סירי שבמפרץ הפרסי.

● הבית התחתון של הפרלמנט הארגנטיני החל אתמול בדיונים בחוק, אשר ישים קץ לאיסור הגירושין במדינה. הכנסיה הקטולית בארגנטינה, בעלת השפעה רבה בעניינים מדיניים, מתנגדת לחוק המוצע.

● ממשלת מצרים ביקשה במפתיע להסתלק מהובטחתה במוסר הערבי לתקשורת בחלל — "ערבסאט", המוסר ירון בקרוב בבקשת המצרים לפרוש. מצרים דורשת להחזיר לה סכום של 10 מיליון דור שהיא שילמה כאשר המוסר הזה הוקם.

23 נהגים שלא אספו נוסעים בקו לאילת — לדין משמעתי

בעקבות תלונות נוסעים שנעזבו בתחנות הביניים בקו הלילה של "אגד" מתל־אביב לאילת

מאת ירון זליג, כתב "על המשמר" בחיפה

מזכירות "אגד" תעמיד בקרוב לדין משמעתי 23 נהגים שלא אספו נוסעים בתחנות ביניים מרכזיות בקו הלילה מתל־אביב לאילת.

בין הנהגים שיועמדו לדין המשמעתי גם אריה פלדמן, המשמש כמנהל כוח־אדם במחוז הצפון של הקואופרטיב.

באחרונה התרבו תלונות של נוסעים על כך שאוטובוסים של "אגד" הנוסעים לאילת והאמורים לעצור באשדוד, צומת קסטינה ובאר־שבע אינם אוספים נוסעים הממתינים להסעה לאילת. בעקבות תלונות אלה החלה ועדת הביקורת של הקואופרטיב לחקור בנושא ובסיום החקירה החליט מרכז הוועדה, דני רחב, להביא את הנושא לדיון במזכירות הקואופרטיב. בישיבת המזכירות שהתקיימה השבוע הוחלט, כאמור, להעמיד את הנהגים לדין משמעתי להשעותם עד סיום הדיון מעבודתם בקו תל־אביב — אילת.

מהנהלת "אגד" נמסר, כי הקואופרטיב רואה בחומרה רבה תלונות מסוג זה הפוגעות בשירות לציבור וכי ההנהלה החליטה לנקוט יד חזקה נגד נהגים המבצעים עבירות מסוג זה.

כתבנו מציין, כי על־פי תקנון הקואופרטיב העונש המכסימלי במקרים מסוג זה הוא קנס בגובה שתי משכורות.

10 אנשים נפגעו מהרעלת אדי־גז בכפר מלל — השלישית תוך חודש

גם אנשי מד"א נפגעו מהגז הרעיל ונזקקו לטיפול

מאת ניצה רימון, כתבת "על המשמר"

10 אנשים מכפר מלל פונו אתמול לפנות בוקר לבית־החולים "מאיר" בכפר־סבא לאחר שהורעלו מגז אריגן, המשמש להדברה בחממות. זהו מקרה ההרעלה השלישי תוך חודש.

אתמול בשעה 3 לפנות בוקר הוזעקו אמבולנסים של מד"א לאיזור כפר מלל לאחר שנתקבלו קריאות של תושבים רבים שחשו בחילות, צריבות בעיניים וכאבי ראש. מד"א הקים תחנת עזרה ראשונה באיזור ולתושבים נמסר, כי יש לשטוף במים את הפנים והעיניים ולשתות חלב.

בין הנפגעים היו גם קשישים המאושפזים במוסד "יד אמא" ו־10 תושבים פונו, כאמור, לבית־החולים "מאיר" לקבלת טיפול נוסף.

כעבור שעתיים של שהייה במקום חש גם הצוות הרפואי ברע ונזקק לטיפול.

זהו מקרה ההרעלה השלישי בחודש האחרון. הרעלה דומה היתה בשכונת עליה, שבה נפגעו כ־30 איש, ולאחר מכן בשכונת יוספטל, שבה נפגעו כ־20 איש.

נאשמת בהחזקת הרואין שוחררה בגלל סחבת בבית־משפט השלום

נאשמת בהחזקת הרואין, שהיתה עצורה עד תום ההליכים המשפטיים נגדה, שוחררה אתמול בערבות של 30 אלף ש"ח בפקודת השופט המחוזי התל־אביבי אורי שטרוזמן, אשר קבע כי יש לשחררה "בשים לב לשיבושי הליכים שהיו בבית־משפט השלום".

עניינה של הנאשמת, שושנה עזיזי, בת 30 מיפו, התגלגל בפני כמה ערכאות. בדצמבר אשתקד הואשמה בפני השופט חיים אילת בבית משפט השלום בת"א ביבוא הרואין בשנת 1982. היא הודתה בפני השופט כי החזיקה בכמות הרואין, אך טענה שהסם היה מיועד לשימוש עצמי ולא לצרכי מסחר.

השופט אילת הרשיע אותה בדין וגזר עליה מאסר שנה בפועל ושנתיים על תנאי, והפעיל נגדה מאסר על תנאי שהיה תלוי ועומד נגדה לתקופה של שנתיים ומחצה.

על גזר־הדין הזה ערערה שושנה עזיזי באמצעות סניגורה עו"ד יוסף ויזר בפני בית־המשפט המחוזי בת"א. שופטי ההרכב החליטו בינואר השנה לבטל את גזר־הדין ולהחזיר את הדיון לבית־משפט השלום בת"א, כדי לאפשר לעוררת לשכנע את בית־המשפט כי החזיקה את ההרואין לשימוש עצמי ולא למטרות מסחר.

אולם ההליכים בבית־משפט השלום לא נסתיימו עד היום הזה, וכיוון שהנאשמת היתה עצורה עד תום משפטה, פנתה לבית־המשפט בבקשה לשחררה בערבות. בקשה זו התבררה אתמול, בפני השופט המחוזי אורי שטרוזמן בת"א.

הסניגור טען, ש"היו שיבושי הליכים בבית־משפט השלום בת"א ונוצרה גם סחבת, ומשום כך אין טעם שתוחזק במעצר כל עוד לא התבררה טענתה שההרואין אכן הוחזק על ידה לשימושה העצמי".

ההליכים הסתבכו

בהחלטתו ציין השופט שטרוזמן, כי ההחלטה של בית־המשפט המחוזי בת"א בשבתו כבית־דין לערעורים ניתנה ב־26 בינואר השנה, "עם המלצה לסיים את ההליכים בבית־משפט השלום מוקדם ככל האפשר. "אולם בבית־משפט השלום הלכו ההליכים והסתבכו. ניתנה שם החלטה להעביר את התיק של שושנה עזיזי לשופט אילת שישמע את טענותיה, וזאת ב־10 באפריל השנה. הדיון לא נשמע והתיק נדחה ל־30 ביוני השנה. ב־30 ביוני, מסיבה שאיננה מובנת לי, נתבקשה הנאשמת להשיב מחדש על האשמה וסניגורה שב וכפר באשמה. אז נדחה הדיון לחוכחות כדי להביא את עדי התביעה, וזאת ל־12 בנובמבר השנה. נראה לי שמה שהיה ב־30 ביוני הוא חסר ערך, שכן הרשעת הנאשמת עומדת בתוקפה ובסך הכל צריך היה בית־משפט השלום לשמוע את השגותיה שההרואין שנתפס אצלה לא שימש לצרכי מסחר אלא לשימושה העצמי" — אמר השופט שטרוזמן.

בסיכום אמר השופט, כי הנאשמת אמנם נעצרה עד תום משפטה, אך "בשים לב לשיבושי הליכים בבית־משפט השלום ובשים לב לפרק הזמן שחלף מאז פסק־הדין של הערעור בבית־המשפט המחוזי בת"א ועד לזמן שטענותיה של העותרת יישמעו בבית־משפט השלום — אני מורה לשחרר את הנאשמת בערבות של 30 אלף ש"ח". (עתים)

תושב כפר שעב נורה במהלך קטטה

תושב הכפר שעב נורה שלשום בלילה במסעדת "אנדלוס" בתחנת הדלק בכפר מכר, במהלך קטטה שפרצה במסיבה שערכו אוהדי הכדורגל של הכפר שעב.

הקטטה פרצה על רקע אי־הסכמה בין המשתתפים על תוצאות הגרלת פרסים שערכה במקום. תוך כדי כך שלף אחד הנוכחים אקדח וירה מספר יריות, שמהן נפצע אחד האורחים. פציעתו היתה קלה והוא קיבל טיפול ושוחרר.

המשטרה הוזעקה למקום ופתחה בחקירה. 8 מהמשתתפים בקטטה נעצרו והאקדח שממנו נורו היריות הוחרם. (עתים)

● קבוצה משולית לחולים הסובלים מזמזום ורעשים באוזניים (טיניטוס) הופעלה במרפאת אף, אוזן וגרון בבית־החולים "רוטשילד" בחיפה.

מבוטחי "מקפת" נגד איחוד קרנות הפנסיה

מאת כתבנו לענייני עבודה

נציגי ועדי עובדים המבוטחים בקרן "מקפת" הביעו התנגדות נמרצת למסקנות ועדת רייף לאחוד את קרנות הפנסיה ההסתדרותיות תחת הנהלה אחת. הנציגים טענו בישיבת ההנהלה המורחבת של הקרן, כי הם חוששים מפגיעה ישירה בזכויותיהם.

בישיבה השתתפו יו"ר הקרן, אליהו רייף, יו"ר האגף למטחון סוציאלי בוועד הפועל, דב פלג, ומנכ"ל הקרן, עו"ד יצחק שילון.

רייף עמד על הקשיים של הקרנות ואמר, כי יש כיום קרנות המשלמות כ־85 אג' מכל שקל שנכנס לקופה, כך שלא נותר הרבה לחסכון. לדבריו, אם לא ייעשו שינויים דראסטיים ומיידיים צפויים קשיים חמורים בעוד 12 שנה. הוא הוסיף, כי איחוד הקרנות יביא לייעול ניכר של המנגנון.

פלג אמר, כי יש לקבוע גיל פרישה גמיש הן לנשים והן לגברים. שילון התייחס למסקנות רייף וקבע, כי קיימות בעיות משפטיות מסובכות אשר יקשו על הגשמתן.

דו"ח רייף ידון באחת הישיבות הקרובות של הוועדה המרכזית. הנהלת הקרן הביעה התנגדות להמלצות של הוועדה הבין־אגפית במשרד האוצר, שריכז עו"ד מיכה וינטר.

טלקס

● שיפור בתוצאות העסקיות של "אלקטרה"

חברת "אלקטרה" מקבוצת "כלל" מסרה לבורסה לניירות ערך תוצאות עסקיות לא מבוקרות לחצי השנה הראשונה של 1986 לפיהן הרווח המתואם לאינפלציה עמד על 454 אלף ש"ח.

הודגש לדברי ראשי החברה הוא ש"אלקטרה" עברה מהפסד רצוף בשלוש השנים האחרונות לשיפור בתוצאות. היקף המכירות באותה תקופה היה 30 מיליון דולר, כמו אשתקד. היצוא גדל והחברה זוקפים את החישובים לטכנולוגיות החדשה שמיישמים בשנה האחרונה. חיים מרגלית

● תשלומים לביטוח לאומי באמצעות בנק הפועלים

בנק הפועלים מאפשר מהיום לבצע תשלומים למוסד לבטוח לאומי באמצעות סניפי הבנק ברחבי הארץ. סיכום בענין זה נחתם בימים אלה עם הנהלת המוסד לבטוח לאומי.

מעכשיו יכולים מעסיקים, עצמאים ומשקי בית לבצע בסניפי הבנק את כל תשלומיהם למוסד לבטוח לאומי. ניתן לבצע את התשלומים אצל פקידי הבנק בסניפים וכן בשירות עצמי — במכשירי ה"בנקט" וב"תיבות השירות".

כל התשלומים לבטוח לאומי שיבוצעו באמצעות בנק הפועלים יהיו פטורים מעמלת גבייה, בדומה לפטור מעמלה שהנהיג הבנק על תשלומים אחרים המתבצעים בסניפים או באמצעות מכשירים לשירות עצמי. (שע"ה)

● וילה ביזאנטית ברמת הנדיב

החפירות הארכיאולוגיות ברמת הנדיב (מדרום לזכרון־יעקב) נערכות כחלק מפיתוח המקום כפארק ע"י קרן רוטשילד, בשיתוף החברה להגנת הטבע. האתר, שנמצא מצפון־מזרח לעין צור, ממוקם בנקודה הגבוהה ביותר של הרמה ומשקיף ממנו נוף מרהיב עין לכל הכיוונים.

עיקר השרידים באתר הם מן התקופה הביזאנטית. במרכזו הקום בית אחוזה נאה, וילה בעלת מבנה תרומית. זהו מבנה טיפוסי, בעל חצר פנימית (פאטיו). המבנה נבנה אבני גזית וקירותיו טוייחו בטיח לבן. פתח הכניסה פונה מערבה לכיוון הים. סביב החצר הוקמו אגפי שירותים שונים הכוללים אורוות, מחסנים ויקב, המגורים היו בקומה שניה. (שע"ה)

● הולכי רגל מזלזלים במשמרות הזהירות

תלמידים במשמרות הזהירות המכוונים תנועה בכבישים סמוכים לבתי־הספר טוענים, כי מבוגרים והולכי רגל מזלזלים בהוראותיהם. ממצא זה עולה ממחקר שנערך ע"י מכון הנרייטה סאלד בירושלים לפי הזמנת משרד החינוך והתרבות, משרד התחבורה ומשטרת ישראל.

משמרות הזהירות בדרכים פועלות במערכת החינוך כ־20 שנה. במשמרות משתתפים תלמידי כיתות ו' לאחר שעברו הכנה מיוחדת. את המחקר ערכו אבי רואל, ענת ישראל וד"ר קרול סבר. (שע"ה)

● שינויי תנועה בבני־ברק

שינויי תנועה מקיפים נעשו לאחרונה ב־14 מרחובות בני־ברק, בנסיון לשפר את מצב הבטיחות בכבישים אלה ולהוריד את העומס התחבורתי בהם. השינויים הם בכל חלקי העיר. העיקריים שבהם: רחוב שמואל הנביא, רחוב טבריה, רחוב הרב קוק, רחוב הרב אברהם הכהן שבהם שונה כיוון החד־סטרית.

באזור הסמוך לרחוב אחרונים, לא הרחק ממפעל השומר, שונה כיוון החד־סטריות ברחוב יואל וברחוב הרב שפירא.

בפלילים

חשוד בגניבת 130 אלף פעימות־מונה משכנו

חשוד בשימוש לרעה בטלפון של שכנו, בהיקף של ריבבות פעימות־מונה בכל חשבון. נעצר ל־6 ימים בפקודת בית משפט השלום בתל־אביב.

החשוד, בנימין זינגר, בן 39 מת"א, נעצר לאחר מעקב של אנשי משטרה וטכנאי חברת הבזק.

רב־סמל המשטרה מרדכי כרמלי טען אתמול בפני השופט יעקב שמעוני, כי נגד החשוד קיימות תלונות של גניבת שיחות טלפון בהיקף עצום של כ־130 אלף פעימות־מונה בחודשים מארס ואפריל.

איש המשטרה סיפר, כי החקירה שהביאה למעצרו החלה בעיקבות תלונת שכנו יצחק ויסלברג. המתלונן סיפר לחוקרי המשטרה, כי הוא קיבל השבונות טלפון בסכומי־עתק, אף כי אינו משוחח שיחות כה רבות. בעיקבות זאת נפתחה חקירה בהשתתפות טכנאי חברת הבזק. ולדברי ב"כ המשטרה התברר בה כי חברת הטלפונים ניתקה את הטלפון של החשוד אך הוא התחבר לקווים של שכניו, וכך חייג לחוץ־לארץ בתכיפות יתרה.

נציג המשטרה מסר מידע חסוי והזכיר גם, כי ביום ד', כאשר נודע למשטרה שהחשוד מתכונן לטוס לגרמניה, הגיעו שוטרים אל המטוס בנתב"ג והורידוהו ממנו, דקות ספורות לפני ההמראה. (עתים)

נוסע תקף נהג אוטובוס שסירב להורידו בצומת

מאת ירון אליוסף, כתב "על המשמר"

נהג אוטובוס "דן", יוסף אלחאל בן 29 מראשון־לציון, הותקף שלשום על־ידי נוסע לאחר שסרב להוריד אותו בצומת מרומור.

הנהג נסע בשעות הצהריים בדרך לוד. כאשר הגיע לצומת מרומור ביקש אחד הנוסעים לרדת אך הנהג סירב. כאשר הגיע לתחנה ופתח את הדלת החל הנוסע להלום בו ולדקור אותו בסכין. הנהג נפגע קל. החשוד נמלט בדלת האחורית ואחר כך השליך אבן לעבר החלון הקדמי של האוטובוס. השמשה נופצה אך איש מנוסעי האוטובוס לא נפגע.

אח ואחות חשודים בהונאת חברת ביטוח

מאת ירון אליוסף, כתב "על המשמר"

צעירה ואחיה נעצרו כחשודים בהונאת חברת ביטוח.

הצעירה, בת 26 תושבת חולון, התלוננה לפני מספר חודשים בתחנת המשטרה בחולון כי דירתה נפרצה ונגנב ממנה מכשיר הטלוויזיה. הצעירה הודיעה על הפריצה לחברת הביטוח וקיבלה כסף תמורת הטלוויזיה.

בעקבות חקירה שנערכה יצא שלשום בשעות הצהריים צוות בילוש של תחנת חולון לביתו של אחי הצעירה בחולון ובחיפוש נמצא מכשיר הטלוויזיה עליו דווח כי נגנב בהתפרצות. כן נתפסו ברשותו 2000 דולר.

המשטרה סבורה כי הצעירה ביימה את ההתפרצות ואחיה עזר לה.

קטוע־יד חשוד בשוד קשישה בסיוע ילד

קשישה נשדדה אתמול בבאר־שבע על־ידי קטוע יד שנעזר בילד.

מרים חלפופרס בת 74 סיפרה לחוקרים, כי נכנסה אתמול יחד עם אחותה לבניין ברחוב מיבצע יואב ובעקבותיהן עלו במדרגות נער כבן 16 קטוע יד וילד כבן 9 שנים. השניים הדביקו את הקשישות, התנפלו על מרים חלפופרס, גילגלו אותה מכל המדרגות ומשכו מידיה בכוח את תיק היד שלה. התיק הכיל 15 ש"ח ושני הנערים נמלטו איתו מהמקום. הקשישה נחבלה כתוצאה מגרירתה בידי הנערים ומהפלתה במדרגות והיא נזקקה לטיפול רפואי.

המשטרה סרקה את רחובות העיר ולפי תיאור שמסרו שתי הנשים, נעצר נער בן 16 קטוע יד, שנמלט לפני כן ממוסד לנוער עבריין. הוא נעצר במשטרה לחקירת מעורבותו בשוד. (עתים)

להברתנו אסתר ארז ומשפחתה
תנחומינו במות
האב
קיבוץ מזרע

עם חברנו
נוח אשכנזי ומשפחתו
משתתפים באבלך הכבד במות אחיך
מתתיהו אשכנזי
קיבוץ ניר־דוד (תל־עמל)

לקיבוץ הצור ולמשפחה
משתתפים באבלכם הכבד במות
לאה צימרמן
קיבוץ עין־דור

ליורם איינשלוס והמשפחה
משתתפים בצערכם במות
האם
קיבוץ יקום